

İSTANBUL TEKNİK UNİVERSİTESİ • FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

13. YÜZYIL ANADOLU KERVANSARAYLARI

KORUMA ÖLÇÜTLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

DOKTORA TEZİ

Y.Mim. Can S. BİNAN

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 5 Eylül 1990

Tezin Savunulduğu Tarih : 27 Aralık 1990

Tez Danışmanı : Prof. Doğan Kuban

Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Turgut Övünç

Prof. Dr. Zeynep Ahunbay

TEMMUZ 1990

**Y. C.
Yükseköğretim Kurulu
Bak.**

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın gerçekleşmesi için çalışmalarımı dikkatle yönlendiren, ve özel arşivinden yararlanmama olanak veren hocam Prof. Doğan Kuban'a teşekkürlerim sonsuzdur.

Konunun maddi verilerinin Anadolu içinde geniş bir alana yayılmış olması ve ulaşım zorlukları, 1987-1989 yılları arasında yapılabilen üç araştırma gezisinin materyali ile yetinme zorunluluğunu doğurmuştur. Araştırma aşamasında benimle birlikte dolaşan, röölövelere yardım eden ve bunların değerlendirilmesini titizlikle yapan eşim Mim. Demet Binan'a başta olmak üzere, çevirilerimin bir kısmını yapan Y.Doç.Dr.Gün Kut'a ve Dr. Osman Binan'a, kaynakların bir kısmına ulaşmamı sağlayan Prof.Dr. Özden Süslü'ye ve çalışmam süresince verdiği her türlü destek dolayısıyla Anabilim dalı başkanım Prof. İsmet Ağaryılmaz'a ve çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim

Can Binan

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
SOMMAİRE.....	v
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM:KERVANSARAYLARIN ORTAYA ÇIKTIĞI TARİHİ ORTAM	11
2.BÖLÜM:KORUMA AMAÇLI ENVANTER	22
2.1.Amaç ve Yöntem	22
2.2.Envanter Örneği	30
2.2.1. AKHAN.....	30
2.2.2. ALARA HAN.....	42
2.2.3. ALAY HAN.....	52
2.2.4. DOKUZUN DERBENT HAN.....	61
2.2.5. DOLAY HAN.....	69
2.2.6. ELİKESİK HAN.....	79
2.2.7. ERTOKUŞ HAN.....	88
2.2.8. HOROZLU HAN.....	100
2.2.9. İNCİR HAN.....	107
2.2.10.İSHAKLI HAN.....	120
2.2.11.KADINHAN.....	133
2.2.12.KESİKKÖPRÜ HAN.....	142
2.2.13.KIZILÖREN HAN.....	154
2.2.14.KURUCESME HAN.....	163
2.2.15.OBRUK HAN.....	171
2.2.16.SARI HAN (Avanos)	178
2.2.17.SULTANHAN(Aksaray).....	190
2.2.18.SULTANHAN(Kayseri).....	204
2.2.19.ŞARAPSA HAN.....	215
2.2.20.ZAZADIN HAN.....	224
2.3.Kervansarayların mimari özellikleri ve yapım sistemi	236
2.3.1.Mimari özellikler.....	236
2.3.2.Yapım sistemi özellikleri.....	249
2.4.Sonuçlar (temel korunma sorunları)	262
2.4.1.Bozulma nedenleri ve şekilleri.....	262
2.4.2.Önceliklerin saptanması.....	266
3.BÖLÜM:KERVANSARAYLARLA İLGİLİ BELGELEME ÇALIŞMALARININ DURUMU.....	268
3.1.İnceleme yöntemi	268
3.2.İrdeleme	270
3.2.1.Koruma ve Restorasyon Amacı ile kullanılabilecek kaynaklar	270
3.2.1.1.Yayınlanmış, röhlöve ve restorasyon projeleri.....	270
3.2.1.2.Restorasyon, onarım veya kazıların yayınlanmış raporları.....	272
3.2.1.3.Taşıyıcı sistem, mimari özellikleri ve morfolojiyi inceleyen yayınlar.....	272
3.2.1.4.Yayınlanmış eski Fotoğraflar.....	274
3.2.1.5.Yayınlanmamış fakat varlığı saptanmış çalışmalar.....	275
3.2.1.6.Kervansarayların çağdaş koruma ve restorasyon yöntemleri ile kullanım olanaklarını inceleyen araştırmalar...	276

3.2.2.Mimarlık Tarihi ile ilgili kaynaklar	277
4.BÖLÜM:KERVANSARAYLARIN KORUMA SORUNLARI	279
4.1. Bozulmaları oluşturan tarihsel nedenler.....	279
4.2. Çağdaş koruma yaklaşımı açısından uygulama sorunları	291
4.2.1.Kuramsal yaklaşım	291
4.2.2.Uygulama sorunları.....	293
5.BÖLÜM:SONUÇ;TEMEL KORUMA ÖLÇÜTLERİ İÇİN ÖNERİLER .	304
5.1.Ülke ölçeğinde bütüncül bir koruma yaklaşımının ölçütleri.....	304
5.2.Yapılacak müdahalenin derinliğini ve tekniklerini sınırlayan ölçütler.....	305
REFERANSLAR.....	316
EKLER.....	329
ÖZGEÇMİŞ.....	341

ÖZET

Günümüze kalabilmiş 13.yüzyıl Anadolu kervansaraylarının mimari mirasımızın büyük bir bölümüyle ortak olarak, koruma kavramı açısından, iki temel sorunları olduğu görülmektedir. Birincisi restorasyon müdahalesine yönelik tesbit ve ön irdellemelerin yetersizliği veya olmaması; ikincisi ise içinde bulundukları neredeyse geri dönülmez hale gelen yokolma sürecidir.

Oluşturulmuş olan koruma amaçlı envanter yapıların temel bozulma sorunlarını tesbit etmeyi ve restorasyon müdahalelerinde önceliklerin saptanmasını desteklemeyi amaçlamaktadır.

13.yüzyıl Anadolu kervansarayları üzerine yapılmış, restorasyon müdahalelerinde kullanılabilecek araştırmaların öncelikle tesbit edilmesi çok önemlidir. Ancak ne yazık ki uygulamaların yöntem ve tekniklerine yardımcı olabilecek nitelikteki yayınlar sınırlıdır.

Kervansarayların, yapıldıkları devirden günümüze, çok çeşitli nedenlerle bozulmuş oldukları görülmektedir. Ancak erken dönemlerde doğal olaylar sonucunda oluşan tahribatlar, yerlerini son zamanlarda ne yazık ki insan faktörüne bırakmıştır.

Günümüze kalabilmiş 13.yüzyıl Anadolu kervansaraylarının koruma ve restorasyon müdahalelerinde, korunmalarını gerektiren niteliklerinin içinde, belgesel değerlerinin, artık öncelikle gözönüne alınması ve uygulamaların gözlenmiş olan sorunları ve yapıların özgün bünyelerinin verileri doğrultusunda yönlendirilmesi gerekmektedir.

Bütün bu veriler doğrultusunda son bölümde 13.yüzyıl Anadolu kervansarayları restorasyon müdahalelerinde öncelikle gözönüne alınması gerekli temel ölçütler saptanmaya çalışılmıştır.

SOMMAIRE

Les caravansérails d'Anatolie de la 13ème siècle sont les exemplaires qui reflètent la vie socio économique et le commencement d'une synthèse aux temps médiévaux en Anatolie. Les exemplaires qui ont pu survivre jusqu'à nos jours sont peu rares et diminuent de jours en jours.

Les recherches d'histoire d'art et d'architecture sur les caravansérails sont beaucoup, mais parmi ces recherches celles qu'on peut se servir pour canaliser les restaurations sont rares.

Le but de la présente thèse intitulée "Une Recherche sur les Critères principales de restauration des Caravansérails de 13ème siècle d'Anatolie" est de développer des propositions se rapportant aux problèmes posés.

Une étude d'Histoire d'architecture n'existe pas dans cette thèse, une approche tendant à trouver des conclusions strictes non plus. Ce travail tente d'étudier la voie à suivre aux travaux de restaurations des Caravansérails de 13ème siècle.

La thèse se compose d'une introduction et cinq chapitres et deux annexes.

Le premier chapitre comprend l'aperçu historique de la 13ème siècle que les caravansérails sont bâtis. Le réseau routier et commerciale avant les Turcs. Les relations du sultanat de Konya avec les autres tribus Turcs et avec Byzance.

L'influence de ces relations politiques économiques et sociales sur la formation du réseau routier.

Le deuxième chapitre comprend un exemplaire d'un inventaire pour la conservation. Cette exemplaire d'inventaire contient la situation actuelle des bâtiments et les causes de détériorations. Cette inventaire a pour but de préciser les causes principales de détérioration des

Caravansérails en plus programmer les avances pour les restaurations. L'inventaire est formé de vingt caravansérails et je pense qu'on peut exemplifier pour tout l'Anatolie les conclusions. Les caractéristiques architecturales et techniques de constructions des caravansérails sont inclus dans cette chapitre aussi.

Le troisième chapitre comprend la situation des travaux de documentations sur les Caravansérails sont étudiés.

L'importance de la separation des travaux usables pour la restauration des travaux d'histoire d'architecture et d'art. Comme les inventaires sont insuffisantes en Turquie, ces travaux sont très importantes pour les restaurations. Les releves, et projets de restaurations, les rapports des fouilles et restaurations, les recherches sur les systemes de structures et techniques de constructions, les photos anciens, les travaux non publiés mais on a pu les savoir, les etudes sur la re-use des caravanserails, sont tous des sujets étudiées. Les recherches sur l'histoire d'architecture sont aussi importantes mais ne sont pas étudiées ici.

Le quatrième chapitre contient les problèmes generales de conservation et restauration des Caravansérails. Les problèmes dès leurs premierés constructions jusqu'a nos jours sont étudiées. La théorie de restauration et l'evolution en Turquie est une cause importante pour le deterioration des caravansérails.

Le cinquième chapitre comprend une essai sur les principaux criterés de restauration des caravanserails de 13ème sciecle en Anatolie.

L'annexe un contient les publicaltions usables pour les restaurations. L'annexe deux contient les publications d'histoire d'architecture et d'art.

GİRİŞ

Tarih'in sadece yönetici sınıfların, veya politik olayların birbirini izlediği bir olaylar dizisi olmaktan çıkıp insan ve toplumların geçmişini bütün boyutlarıyla anlama çabasına dönüşmesi ve bu doğrultuda insan'ın tarihsel gelişme, değişme süreci içinde meydana getirdiği nesnel ve tinsel her türlü kültür ürününün öneminin koşullar ne olursa olsun tekrar edilemez olduğunun anlaşılması, 20. yüzyılın son çeyreğinde koruma kavramına damgasını vurmuştur.[1]

Soyut bir kavram olarak Kültür'ün hem değişmeye karşı çıkma hem de değişebilme özelliği doğrultusunda, toplumların oluşturdukları her türlü ürün, içinde bulunduğu toplumun belleğinde ve yaşam biçiminde bir yer işgal ettiği sürece kullanılır ve yaşar.[2]

Bu doğrultuda ele alındığında bir nesnel Kültür ürünü olan Mimari kalıtın, kullanımının bittiği andan itibaren bir yokolma sürecine girmesi, öte yandan toplumsal bilincin bu yokolmaya karşı çıkması Koruma kavramının temel itici güçlerinden biridir.

Öte yandan Kültür ürünlerinin çok daha karmaşık bir toplumsal dinamik içinde Sanat haline dönüşmesi ise, zaman ve mekandaki sınırlarını kaldırarak, farklı ülkelerde ve geçmişlerde yaratılanların bugünün toplumlarına hitap etmesi sonucu ,evrensel bir boyuta kavuşup korunmaları için gerekli bilincin yaygınlaşmasını sağlar. İlk kolleksiyonculuk örnekleri, bugünkü anlamda bir bilinçlenme sonucu olmasa bile koruma kavramının tarihsel gelişme süreci içinde önemli bir yer tutar.[3]

Giderek Toplumsal ürünlerin Anıt haline dönüşmesi ise, zaman boyutuna bağlı olarak, simgesel nitelikler kazanması ile oluşmaktadır.[4]

Bu noktada ürünlerin, toplumsal bilinçte sanat yapıtı ve anıt haline dönüşmesi sürecinde zaman faktörünün önemini de vurgulamak gerekir.

Ancak, hiçbir toplumsal olayın tek ve sınırlı sayıda nedene bağlı olamayacağı gibi, yukarıda belirtilen nedenler de, toplumsal bir olgu olarak görülmesi gereken koruma davranışının tek hareket noktaları olamaz. Sadece ülkeden ülkeye değişen bir dizi neden içinde en önemli olanlarıdır denilebilir.

Uluslararası düzeyde karşılıklı derinzamanlı ve eşzamanlı etkileşimlerin çağdaş koruma bilincinin oluşmasına etkisi yadsınamaz. Fakat ölçüsü ne olursa olsun, toplumsal bir mücadele veya geniş bir tartışma ortamı sonunda, ulusal bilince işlememiş olan bu gibi kavramlar, yönetim kademesinin kararı ile, kanunlara ve yasalara girmişse, sonuçlarının tatmin edici olmadığı görülmüştür. [5]

Belgesel ve estetik değeri olan bir yapının yokolmasına karşı toplumsal karşı çıkma gerçekte yerleşik ve göçlerin az olduğu toplumlarda daha yaygın, iç ve dış göçlerin yoğun olduğu toplumlarda daha az olduğu gözlenmektedir. Ayrıca diğer sanat yapıtlarından farklı olarak, mimarlık ürünlerinin ekonomik değeri hem arazi hem de yapı olarak çok fazladır ve bu duruma bağlı olarak yapılacak müdahalelerin ve alınacak kararların ekonomik boyutu çok kuvvetlidir, ki bu da Mimari Koruma kavramının en önemli açmazlarından biridir.

Çağdaş koruma kavramı, daha önce belirtildiği gibi, toplumların ürettiği kültür ürünlerinin öneminin anlaşılması, ve düşünce alanındaki gelişmelerle dolaysız olarak bağlı olduğu gibi, 20.yüzyıl başından buyana çok hızlı bir şekilde gelişen kitle iletişim araçlarının dünya üzerindeki halkları ve bölgeleri kültürel açıdan gitgide daha çok yaklaştırmaları ve insanları bilgilendirmeleriyle de kuvvetle ilişkilidir. Bu durum geniş anlamda dünya toplumlarının tümünün kültür ürünlerinin değerinin anlaşılmasını sağlamasına rağmen, bu yaklaşmanın doğrultusunda yerel kültürlerin, ekonomik açıdan güçlü ve kitle iletişim araçlarını yoğun kullanan egemen kültürlerin baskısı altında yokolması veya özgün niteliklerini

kaybetmesi tehlikesini doğurmuştur.

Çağdaş Koruma kavramı bu çelişkileri içeren bir problematik üzerine kurulmuştur. Yokolmanın kaçınılmazlığı nesnel bir veridir, fakat gelecek açısından korumanın amacı günümüz dünyasında yukarıda da belirtildiği gibi egemen kültürlerin kitle iletişimi yoluyla baskısının ve diğer ekonomik baskıların acımasız sonuçlarının yerel ve evrensel her türlü kültür ürününün gelecekte monoton ve tekdüze, yeni oluşumların ihtiyacı olan çeşitlilikten yoksun bir dünya tehlikesine karşı koymak, ve bunları koruyarak geleceğe, özgün niteliklerini ve belgesel değerlerini bozmadan aktarmayı amaçlamaktadır.

Az da olsa hala Türkiye'de ve dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi koruma kavramı ve uygulamaları, 19.yüzyılın Stil ve estetik bütünlüğü koruma eğilimi, ideal bir devrin ve ürünlerinin korunması, toplumsal bellekteki veya yönetim gücünün politikası doğrultusundaki ürünleri koruma, turizm veya başka bir kullanımla ekonomik yarar sağlama, ile Nostaljik tutkulara bağlıdır.[6] Gerçi bu eğilimlerin itici güç olarak olumlu yanları gözardı edilemez. Fakat yukarıda irdelenen evrensel koruma kavramının içinde bu tür görüşlerin yeri sınırlıdır.

Fakat her şeye rağmen Koruma ve restorasyona ilişkin davranışlar 19.yüzyıldan buyana, kuramsal gelişmelere karşın iki temel kalıp oluşturmaktadır.

1.Analiz ve filolojik araştırmaya dayanan kuram ve yaklaşımlar

2.Kişisel değerlendirmeye dayanan sübjektif ve yorumcu kuram ve yaklaşımlar.[7]

Mimari yapıtların tekrar edilemez olmaları, koruma ve restorasyonun kuramsal ve pratik yaklaşımlarının da, belirlenmiş temel ilkeler çerçevesinde, her yapı için özgün olması gerektiğini ortaya koymuştur.

Türkiye açısından, çağdaş koruma kavramının hangi noktasında

bulundugumuzu anlayabilmek için varolan bazı stratejik sorunları irdelenmek gerekmektedir.

Öncelikle sorunlar envanter aşamasındaki eksiklerden kaynaklanmaktadır Türkiye'de ilk defa 1913 de kurulan Muhafaza-i Asar-ı Atika encümeni tarafından envanter çalışmaları, önce İstanbul'da başlatılmıştır, sonradan bu görev 1951 yılında 5805 sayılı yasayla Gayrimenkul Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğüne verilmiştir. 1983 de yeni 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile tesbit ve tescil yetkisi Kültür ve Turizm Bakanlığına verilmiştir.[8]

Vakıflar Genel Müdürlüğünün ise 1961-1982 yılları arasında kendi mülkiyetinde bulunan 7415 yapıyla ilgili bilgi derlediği bilinmektedir. Ancak tüm bu envanterler, eksiktir, güncelliğini yitirmiştir, koruma ve restorasyona ve Ülke çapında bir koruma plan-lamasına veri teşkil edebilecek şekilde hazırlanmamıştır. Türkiye'nin koruma politikası açısından en önemli stratejik sorun budur. [9]

Eksiklik ve güncelliğini yitirmiş olma durumu envanter çalışmasının uygulanması ile ilgili sorunlar olmalarına karşılık, korumaya yönelik olmama bir yöntem ve sistem hatasıdır. Ülke çapında yapılması planlanan bir envanter sisteminin mimarlık tarihi bilgilerinin ötesinde yapıların , taşıyıcı sistem, yapısal ve planimetrik özellikleri açısından korunma durumlarını, yapılması gereken müdahalenin öncelikli uygulama noktalarını, mimari mirasın bütünü içinde önceliklerin ve yaklaşık maliyetinin saptanabilmesi için gerekli verileri kapsamalıdır.

Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından halen kullanılan envanter fişleri üzerinde korunma durumu ile ilgili genellenmiş bilgiler olmasına karşın bunların bir genel fikir edinmek için olsa dahi kullanılabilirlikleri çok fazla değildir.

İkinci önemli sorun ise yapılmış ve yapılmakta olan yanlış

restorasyon uygulamalarıdır. Doganın bu yapılar üzerindeki tahribatı çok önemli ve yokedici olmasına karşın, zaman içine yayılan ve yapının özgün çizgilerini okumayı engellemeyen nitelikte olmaktadır, oysa ki restorasyon adı altında yapılan yanlış bir müdahalenin geriye dönüşü yoktur ve izlerin hemen tümünü çok kısa süre içinde yokedebilmektedir.

Koruma ve restorasyon konusunda kuramsal sorunlardan proje ve uygulama aşamalarının süreçleri, teknik ve malzemeleri konusuna kadar farklı yaklaşımlar ve davranışlar vardır.

Bu noktada Türkiye ölçeğinde, kültür mirasının ,yapı kalıtını oluşturan kısmı için, farklı kuruluşlar tarafından yapılmış ve yapılmakta olan, tesbit, restorasyon ve diğer çalışmaları ve sonuçları gözönüne alındığında, koruma ve restorasyon amaçlı müdahalelerin programlanması için kullanılacak yöntem konusunda ortak bir kararın hala oluşmadığı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda, 1964 yılında Venedik'te toplanan "İkinci Uluslararası tarihi anıt mimar ve teknisyenleri kongresi" tarafından 1931 tarihli Atina tüzüğünün yerine oluşturulan ve Venedik Tüzüğü adını alan ilkeler bütünüünün hala güncelliğini koruduğu görülmektedir. Gerçi bu tüzüğün korunması gerekli kültür varlıklarının tümünü içerecek şekilde genişletilmesi derinleştirilmesi tarihi çevre ve yapılara yapılacak müdahaleler ve aralarındaki ufak farkları da tanımlayan, sınırlayan bir yasa şekline dönüştürülmesi konusunda, çeşitli öneriler 1964 den 9 yıl sonra gündeme gelmeye başlamıştı.[10]

Ancak restorasyon gibi çok farklı davranışları içeren bir alanda, evrensel, bir yasanın oluşturulması, olanaksızdır.

Fakat, birbirlerini tamamlayan bir ilkeler bütünü olarak değerlendirilmesi gereken 1964 Venedik Tüzüğünün, bazan tek bir maddesi değişmez bir yasa gibi yorumlanarak olumsuz restorasyonları savunmak için kullanılmaktadır.[11]

Bu çalışmada incelenen 13.yüzyıl Anadolu kervansaraylarını yapılan müdahaleler açısından bir irdelemeye tabi tutmak gerekirse, Denizli- Antalya-Konya-Kayseri dörtgeni içinde kalanlardan Horozlu han, Akhan, Şarapsa hanı, Sultanhanı (Aksaray), Sultanhanı (Kayseri), Karatay Hanı, Kadınhanı, İshaklı Hanı, Kesikköprü Hanı, Sarı Han (Avanos), 'da olduğu gibi, gerekliliği tartışmalı, büyük çapta yenileme ve tamamlamaların konu olduğu görülmektedir. Ayrıca halen Müze olarak kullanılan Aksaray Sultanhanı'nda konaklama amacı ile yapılmış, avlu revaklarını kapatan ekler bulunmakta, fakat işletme sorunları ve yapılan eklerin mimari yetersizlikleri nedeniyle, bugün kullanılmamaktadır. Kısmen veya tümüyle Restorasyon amacıyla müdahaleye uğramış Hanlarda bu gibi sorunlar yaygın olarak bulunmaktadır.

Öteyandan, iskan edilmiş alanlarda, yol kenarlarında veya açık arazide bulunan Kervanasaraylar, hızlı bir yokolma sürecinin içindedirler. Bu yokolmanın temel nedenleri ve sürecin hızlandırıcı unsurları ise temelde doğa ve insan faktörüne bağlı tahribat ve ülkemizdeki sosyal, ekonomik ve kültürel ortam içindeki yerlerini kaybetmiş olmalarıdır.

13.yüzyıl Anadolu Kervansaraylarıyla ilgili Mimarlık ve Sanat tarihi alanında birçok çalışmalar olmasına ve çeşitli ulusal ve uluslararası toplantılarda tartışılmasına rağmen, bu yapıların çağdaş anlamda estetik, ve belgesel değerleriyle korunması amacına yönelik bilimsel çalışmalar ne yazık ki çok azdır. Ayrıca, ülke çapında koruma amaçlı bir planlamanın sözkonusu olduğu zaman, araştırmalar kullanılabilecek bir sistematik içinde ele alınmamıştır.

Erken dönem Anadolu Türk mimarisinin günümüze kalabilmiş örnekleri olan Kervansaraylar, 13.yüzyılda Anadolu'nun karmaşık sosyal ve ekonomik yapısını, bu karmaşıklık içinde yavaş yavaş kültürel ve fiziksel çevrede oluşmaya başlayan sentezin sancılarının ve aşamalarının izlerini üzerlerinde taşıyan yapılardır. Dolayısıyla, herşeyden önce, bütün belgesel nitelikleriyle doğru yorumlara temel olabilme özelliklerini devam ettirebilmelidirler.

Bu özellikleriyle kervansaraylara koruma ve restorasyon amacıyla yapılacak müdahalelerde çağdaş koruma kavramına uygun olarak davranılması gerekliliğinin önemi bir kere daha ortaya çıkmaktadır.

Tarihsel geçmişleri, taşıyıcı sistemleri, yapısal, mimari, ve dekorasyon özellikleri, yayılma alanları açısından benzerlik ve süreklilik gösteren bu yapıların, Türkiye insanının genel olarak mimari mirasa davranışının doğrultusunda, bozulma neden ve sonuçları açısından da benzerlikler gösterdikleri görülmektedir. Böyle bir durumun koruma ve restorasyon sorunlarına yaklaşımda, hem kuramsal ve hem de uygulama açısından karar üretilmesinde yardımcı olacağı açıktır.

Ayrıca yapılmış olan restorasyon uygulamalarının irdelenmesi sonucunda, kuram ve uygulama sorunlarının, gelecekte yapılacak çalışmalara, doğru ve yanlışlarıyla yol gösterebilecek bir sistematik içine sokulması, uygulamaların doğru yönlendirilebilmesi açısından, önemlidir.

Kervansaraylar, bulundukları yerler, etkisinde kaldıkları doğa olayları, çevrelerinin fiziksel ve toplumsal özelliklerini yansıtmaları açısından benzerlikler gösterirler. Koruma ve Restorasyon müdahalelerinin genellikle Vakıflar Gn. Md. tarafından belirli bir görüş doğrultusunda yapılması sonucunda, ve sonuçta ortaya çıkan sorunlar, sınırlı sayıda yapı üzerinde gerçekleştirilen araştırmanın sonuçlarının, kabul edilebilir bir hata payı ile, bir ölçüde genelleştirmemize yarıyabilir. Bu çalışma bu konunun olabilirliğini irdeleyen bir denemedir. Fakat gerçek sonuçların alınması için, kapsam, süre ve finansman açısından, profesyonel bir yaklaşım gerekmektedir.

Tezimde 13.yüzyıl Anadolu kervansarayları hakkında Tarihsel belgelere ve tesbitlere dayalı bir Mimarlık Tarihi yorumu yoktur. Amacım kesin sonuçlara varmak çabasından çok özelde kervansaraylar için genelde korunması gerekli mimari mirasın tümü için, Türkiye bütününde yapılması gereken bir

çalışmanın sistematigini, ve temel stratejisini, konu ile ilgili bilimsel verilerin yeterliliğini ortaya koyabilmektedir.

Ülke genelinde korunması gerekli tarihsel çevrenin tümüne veya bir kısmına yönelik uygulanması gereken yöntem konusunda, çağdaş koruma kavramı ve yaklaşımları ve uluslararası kararlar ile, Türkiye'nin coğrafi koşulları, ekonomik yapı ve olanakları, teknolojik kapasitesi, mevcut envanterlerin durumu, ve uygulama sonuçları gibi veriler gözönüne alındığında, önerilerim bir yeniden yapılanmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

1. Ülke ölçeğinde, bozulma nedenlerinin analitik saptanması:
a/Envanter aşamasında saptama: (Temel sorunlar ve nedenlerin ön saptaması) Amaç hızla tahrip olan bu yapıların mevcut durumlarını saptamaktır. Müdahale önceliklerinin ve olası yeni fonksiyonlarının belirlenmesi ile yapılacak müdahalenin ön program ve keşfinin yapılması bu saptamalar sonucunda yapılabilecektir. (Bkz. Bölüm 3.2.)

b/Ayrıntılı Çözümlemeler: Analitik Rölöve, Yapının ayrıntılı Tarihsel, Estetik, Arkeolojik, çözümlemeleri. 2. Bozulmanın durdurulması ve ivedi koruma önlemlerinin alınması: Yapının, daha fazla tahrip olmasını , ayrıntılı ve pahalı bir Restorasyon çalışmasından önce yapının tamamen Yokolmasını önlemek. (Proje:askı ve destek sistemlerinin ayrıntılı projelendirilmesi) (Maliyet hesabı) 3. Önceliklerin saptanması, Ülke ölçeğinde: (Restorasyon amaçlı analizler katalogu doğrultusunda) 4. Tek tek yapılar açısından Restorasyonların kuramsal ve teknik ve yöntemlerinin saptanması+Fonksiyon ; RESTORASYON PROJESİ

4. Uygulama

5. Restorasyon sonrası bakım ve yayın

Üzerlerinde inceleme yapılan Kervansaraylar, bu araştırmada, 12 ve 13. yüzyıllarda genellikle Konya Sultanlığı bölgesi içinde kalan Afyon -Denizli -Antalya -Kayseri dörtgeni

içindeki bölgede aynı yüzyıllarda yapılmış olan yapılardır. (Harita 1-1) Bu bölgedeki 13.yüzyıl Kervansaraylarının diğer bölgelerden Mimari açıdan farklılaşması az da olsa vardır. Araştırmanın saha çalışması kısmı, sözkonusu bölgede yapılmıştır. 1987, 1988, 1989 yıllarında bu yapılar üzerinde en son durumlarını ve bozulma nedenleri ve şekillerini saptamak amacı ile incelemeler yapılmıştır. Bu incelemelerin sonuçları 2.Bölümde mevcut envanter sistemine eklenebilecek bir Koruma Amaçlı Envanter örneği ile koruma ve restorasyon çalışmalarında kullanılabilir hale getirilmeye çalışılmıştır. Yapılan incelemeler, H. Foramitti'nin korunması gerekli mimarlık ürünleri için önerdiği ilk yardım programında olduğu gibi, dış gözlem yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.[12]

Yöntem yapıların üzerinde bozulmaların türüne göre oluşan izlerin, yapısal ve çevresel özellikleri doğrultusunda irdelenerek, bozulma nedenleri ile ilgili bilgileri kabul edilebilir bir hata payı ile elde etmeye dayanmaktadır.[13] Görsel incelemeye dayanan bu yöntem, yukarıda da belirtildiği gibi, yapı hakkında ancak ön bilgileri verebilmektedir. Ancak incelemenin, doğru değerlendirilebilmesi için konu ile ilgili bilgi ve tecrübeye sahip mimarlar tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Kervansarayların, yapı olarak davranışlarının ve bozulma nedenlerinin belirlenebilmesi için, yapım süreçleri ve sistemleri ile ilgili temel özelliklerinin bilinmesi gerekir. Yerinde yapılan incelemeler ve kaynak araştırmaları ile, 13.yüzyıl Anadolusunun yapı üretim gelenekleri ve süreci ile bu çevreyi oluşturan tarihi ortam 1.Bölümde irdelenmiştir.

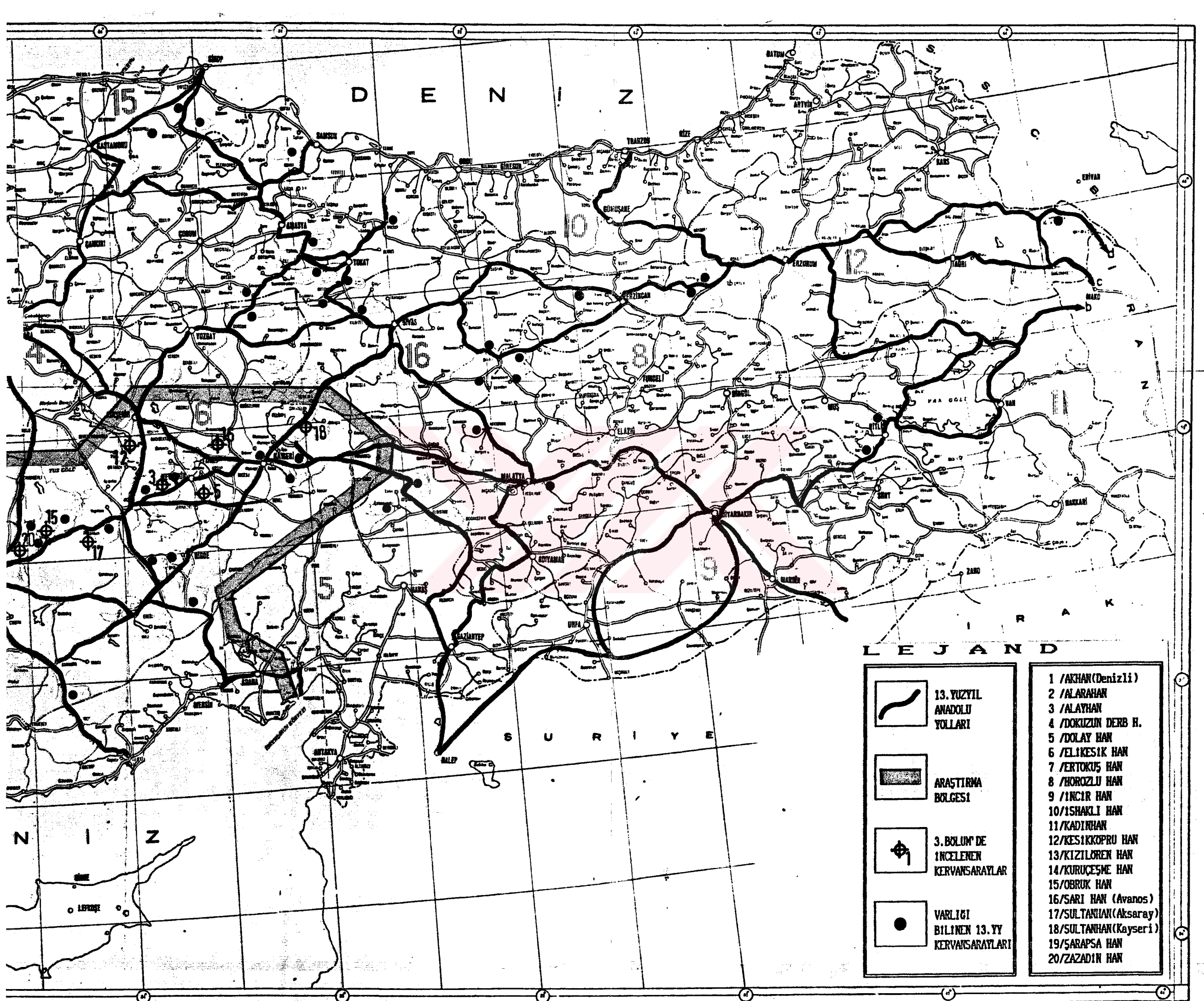
3. Bölümde yapım sistemleri, ve süreci ile ilgili bilgilerin elde edilebilmesi açısından Kervansaraylarla ilgili yayınlar iki temel gruba ayrılarak koruma ve restorasyon amacı ile kullanılabilir kaynaklar ayrıca irdelenmiştir.

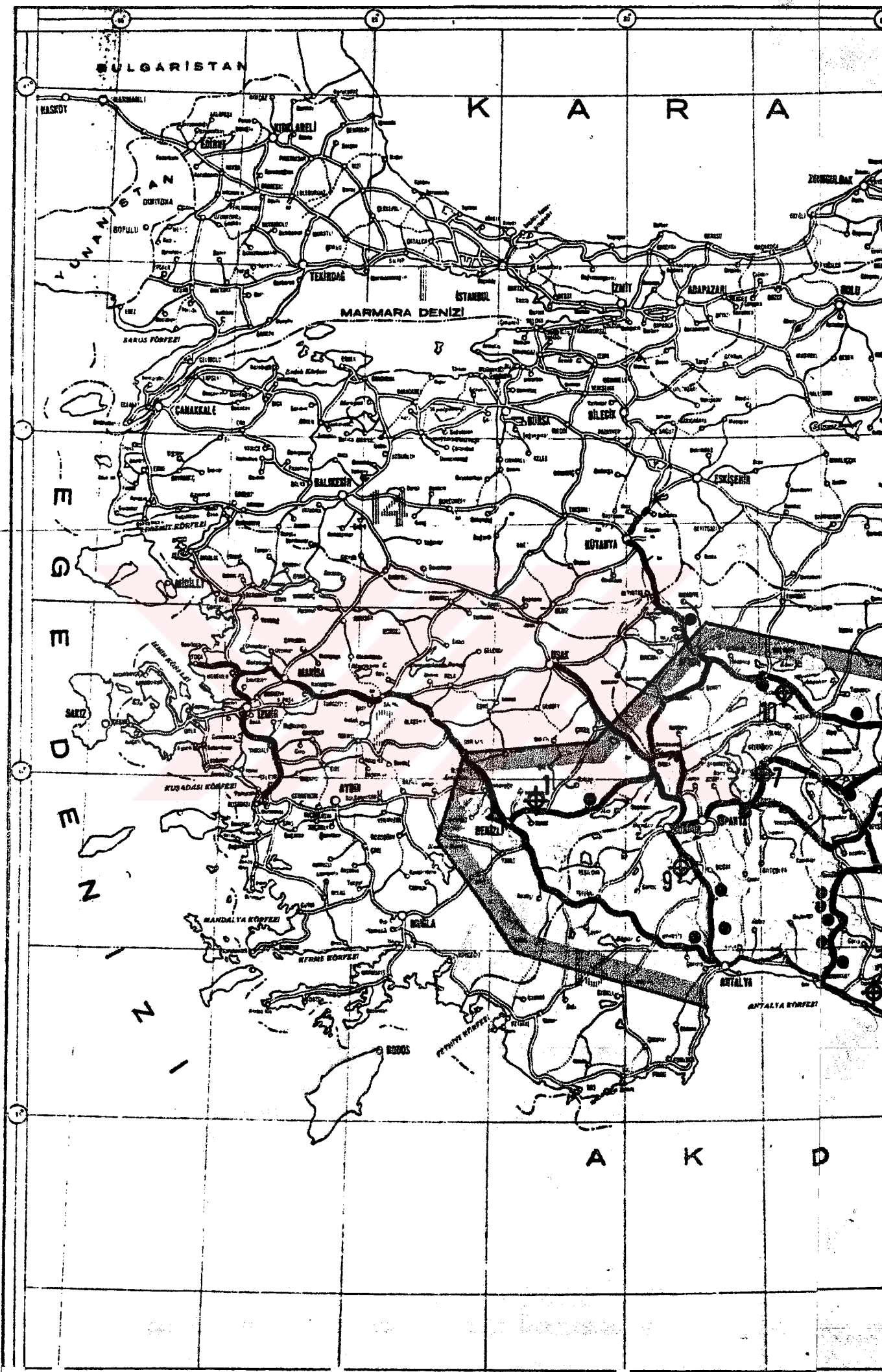
4. Bölümde kervansarayların bozulmalarını oluşturan tarihsel

nedenler doğrultusunda, çağdaş koruma yaklaşımının ne olması gerektiği, ve müdahaleler sonucunda ortaya çıkan yapım tekniği ile ilgili sorunlar birlikte irdelenmiştir.

5. Bölümde ise yapılan araştırma ve değerlendirmelerin sonuçları gözönüne alınarak 13.yüzyıl Kervansaraylarının temel Restorasyon tekniklerini belirlemeye yönelik temel ölçütlerle ilgili bir deneme yapılmıştır.

Başta da belirttiğim gibi bu araştırma, 13.yüzyıl Anadolu Kervansarayları üzerinde mimarlık tarihi ile ilgili yorum getirmediği gibi bu yapıların Koruma ve restorasyonları ile ilgili değişmez kurallar da ortaya koyma iddiasında değildir. Burada belirlenmeye çalışılan temel ölçütler, veri olarak kullanılan bilgilerde oluşabilecek değişiklikler sonucunda yeniden gözden geçirilmeyi gerektirir. Bu araştırmanın daha uzun süre geçerli olabilecek sonuçları vermesi ise, aynı yöntemi kullanarak, hata payını en aza indirecek, geniş bir alana ve yapıya yayılan araştırmaların yapılmasını gerektirir. Ayrıca eksikliği restorasyon çalışmalarının artışı ile, günden güne daha çok hissedilen, geleneksel yapı malzemeleri ve kompozisyonları ile ilgili araştırmalar böyle bir araştırma ve değerlendirme planlaması içinde öncelikle yer almalıdır.

1. BÖLÜM: KERVANSARAYLARIN ORTAYA ÇIKTIĞI TARİHİ ORTAM

12-13. yüzyıllarda Anadolu'nun toplumsal, ekonomik, politik hayatını ve değişme sürecini irdelemek, İslamlaşma ve Türkleşme sürecindeki bölgenin bu dönüşüm ortamındaki kültür ve üretim ilişkilerini saptamak Erken dönem Anadolu Türk mimarisinin, korunması gerekli özgün niteliklerinin, önyargıların ötesinde doğru anlaşılabilmesi için gerekmektedir.

12.yüzyılın başlarında Anadolu'ya gelen Türklerin büyük oranda yurt tutmaya gelen göçebeler olduğu, 12.yüzyılın ortalarında İran Selçuklu devletinin ortadan kalkması ile buradan Türkler ve genellikle üst tabaka memurları olan İranlıların geldiği bilinmektedir.[14]

13.yüzyıl başlarında Moğol yayılmasının başlamasıyla Orta Asya'daki kentlerin yerleşik halkının, ve 1218-1220 lerde Horasandaki Harzemşah devletine Moğolların saldırması ile de buraların kentli esnaf ve sanatkarlarının yerlerinden ayrılarak Anadolu'ya geldiği hemen bütün araştırmacılar tarafından kabul edilen bir durumdur.[15]

Özellikle yönetim kademelerinde, bürokratların, müderrislerin, Kadıların, çoğunluğunu İranlıların oluşturduğu bilinmektedir.[16]

Sadece bürokratik görevler değil, yapı üretimi gibi pek çok kültürel ve ekonomik alanda da dışarıdan gelenler hizmet vermekteydi.[17] 12-13.yüzyıllarda, Anadolu gibi yeni İslamlaşan, insanlara yeni fırsatlar ve iş alanları sunan bir ülke herkesi çekmekteydi.

Bunların yanında Anadolu'nun yerli nüfusunun, oluşmakta olan yeni toplumsal ve ekonomik yapıdaki yeri konusunda çok farklı görüşler bulunmasına karşın, sınırlı ve bölgelere göre değişken bir durum gösterse de, toplum içinde gerek üretim gerekse organizasyon konusunda yeri olduğunu gözardı etmemek gerekir. Etnik yapı konusunda M.Akdağ yerli unsurların etkisini yok saymasına karşın, ekonomik düzeni mevcut yerli strüktüre bağlamaktadır ki bu önemli bir

çelişkidir.[18]

Cahen'e göre aralarındaki çatışmalara ve savaşlara karşın Bizans devleti ile yeni gelenlerin arasında, bir tür denge ve anlaşma ortamı oluşmuş olmalıdır. Bizans devleti Türkleri Araplar gibi can düşmanı olarak görmemiştir.[19]

11.yüzyıl sonlarından 12.yüzyıl ortalarına kadar Anadolu'nun ilk Türk saldırıları, Haçlı seferleri, Bizansla savaşılar sonucunda, birçok yerleri boşalmış, üretim ve vergiler büyük oranda düşmüştü.[20]

Fakat bu duruma karşın azımsanmayacak bir yerli nüfusun da bulunduğunu, Selçuklu sultanlarından I.Mesud, II.Kılıç Arslan, I.Gıyaseddin Keyhusrev, Danişmendli Yağı-basan, ve Artuklu Hükümdarlarının, boş olan bölgelerdeki tarımsal üretimi arttırmak için, sayıları 10.000-70.000 arasında yerli Hristiyan halkı kendi bölgelerine nakletmiş olmalarından anlıyoruz.[21]

Ayrıca, en fazla Türkleşen Konya ve Kayseri vilayetlerinde bile, 13.yüzyıl kaynakları ve Vakfiyelere göre önemli bir Hristiyan nüfus yaşamaktaydı. Bir selçuk vekayinamesi 13.yüzyıl sonlarında Gayrimüslimler tarafından ödenen vergilerin (Cizye) büyük bir toplam oluşturduğunu belirtmektedir.[22] Gayrimüslim nüfusu 13.yüzyıl başında, Müslümanlardan daha fazla olmalıdır.

Anadolu Coğrafyasının yol sistemine etkin olan ve endüstri devrimine kadar geçerliliğini koruyan temel özellikleri; çoğunlukla bozkır niteliğindeki içteki yüksek yaylalar, Akdeniz ve Karadeniz kıyılarına paralel uzanan , doğuda birleşen sıradağlar, Batıda alçalarak oluşan Ege ve Akdeniz vadileri ve iklimsel büyük farklılıklar olarak özetlenebilir. Kuzey ve Güneyde deniz kıyısı-iç Anadolu haberleşmesi zordur; Kuzeydeki dağlar Kuzeyde dar ve yüksek, Batıda ise alçak ve geniştir, Güney ve Güneydoğuda Toros dağları, orta yaylayı Fırat havzası ve Mezopotamyadan ayırırlar.

Bu coğrafya koşullarına bağlı olarak Doğal ve Tarihsel Ana yollar genellikle Doğu-Batı yönünde uzanır. Bu yollardan

biri Kuzey Fırat'tan, Kızılırmak'ın Kuzeyinden geçerek, dağlar boyunca boğazlara uzanan, diğeri ise Van gölü dolaylarından başlayıp, Toros dağlarının Kuzey yamaçlarını dolaşarak Orta Anadoluya ulaşan yoldur. Güney yolu Boğazlar Suriye bağlantısını kurmak amacıyla, Kilikya ve Amanos dağları yoluyla Suriyeye, ve Anadolu Yaylasını Kuzey-Batıdan Güney-Doğuya doğru keserek yayladaki bozkırdan geçerek Boğazlara ulaşır. 13.yüzyılda olduğu gibi bazı dönemlerde bu yolları kesen, Karadeniz ve Akdeniz kıyılarındaki Limanları birbirleriyle ve iç bölgelerle bağlayan yollar olmuştur.[23]

Bizans çağında ticaret merkezinin ve başkentin İstanbul olması Anadoluda bu kente mal ve yiyecek taşıyan mevcut tarihsel yol ağının daha da gelişmesine sebep oldu.[24] Bu yol ağı genellikle kabul gördüğü gibi, muhtemelen Roma devri yol ağının devamı ve gelişmiş niteliğindedir. Yol sisteminin Bizans devleti için, ekonomik, idari ve stratejik açıdan önemi büyüktü. İstanbulun başkent olmasıyla bu yol sisteminde bazı değişiklikler yapılmıştı[25].

Fakat VII yy. başlarında Bizans devleti ile İranda Sasani devleti arasında çıkan savaş yüzünden Anadoludaki bu ticaret yolları giderek tehlikeli olmaya başlamış ve önemini kaybetmişti bu durum Hind ticaretinin Kızıldeniz üzerinden Mısıra dönmesine sebep olmuş ve Kızıldeniz kıyısına yakın Mekke ve Medine kentleri de bu arada önem kazanmış ve zenginleşmişti.[26]

İslamiyetin yüzyılın sonuna doğru güçlenmesi o devir ticaret yollarının Müslüman tacirlerin eline geçmesine sebep oldu. IX.yy.da Bizans devleti sınırları içindeki ticaretin biraz gelişmesi Anadolu içindeki yolların değil, Trabzon limanının ve Trabzona gelen yolların gelişmesine ve önemlerinin artmasına neden olur. X.yy.dünya ticaretinin en yüksek seviyede olduğu devirdir. Ticaret yollarının çoğu Müslüman kentlerden ve topraklardan geçiyordu. Bu geniş ticaret ağından Bizans devleti de nasibini aldı. Gerçekte bu devirde Bizans ticareti ile Müslüman ticareti içiçedir, fakat bu ikincisi daha geniş bir alana yayılmış olduğundan Asya ile

olan bütün temel alışverişleri denetliyebilmektedir. Ayrıca yine bu devirde İtalya liman kentleri de güçlenmiş ve önem kazanmıştır.[27]

XI.yüzyılın ikinci yarısında Türklerin Anadolu'ya girmesi ve Trabzona gelen Doğu yolunu kesmesi bu kentin ve dolaylı olarak Trabzondan deniz yoluyla Anadolu'nun mal ve yiyeceğini alan Bizans'ın durumunu bozdu.Fakat bu durumun yanında Anadolu'nun da geniş Müslüman ticaret alanı içine girmesini sağlayarak ilerideki ticari gelişmenin sebeplerini de meydana getirdi.Kuzey kavimleri ile Müslüman devletler arasındaki ticaret yollarındaki siyasi engeller ortadan kalkmıştı.[28]

Türk öncesi Anadolu'da 11-12.yüzyıllarda kentsel yaşam ve ticaret, canlılığını kaybetmiş durumdaydı, karayolu ulaşım sistemi ise hemen yalnızca askeri amaçlara hizmet etmekteydi. [29]

XI.yüzyılın sonunda Bizans artık zayıf durumdaydı, hatta Trabzondaki Grigory Taronit gibi valiler imparatorluğun düşmanlarını toprak ilhaki için kışkırtmaktaydılar.[30]

XI.yüzyılda Avrupa Hristiyan devletleri Müslümanları yenme, kutsal toprakları ele geçirme , ticaret alanı elde etme gibi bir dizi sosyal, ekonomik ve siyasal sebebe dayalı yaklaşık iki yüzyıl sürecek Haçlı seferlerini başlattılar.Bu seferlerin sonunda haçlılar tarafından Urfa haçlı kontluğu, Kudüs krallığı, Antakya prensliği, ve Trablus kontluğu gibi devletler kuruldu. Haçlı seferleriyle Anadolu'da Türk ilerlemesi yavaşladı. Doğuda yaşayan Ermeni prensler de bu devirde Kilikyaya inerek Ermeni krallığını kurdular (1098).[31]

Haçlı seferleri hakkında Selçuklu tarihlerinde pek fazla bilgi olmamasından,ve sadece Danişmendname'nin bazı bölümlerinde karışık olarak söz edilmesinden, zaten hala yarı göçebe olarak yaşayan Türklerin, Haçlılar gittikten sonra kolaylıkla eski yerlerine dönebildikleri anlaşılmaktadır.[32]

Haçlı seferleri Selçukluların elini Bizans'ın başkentinden

çektirmiş fakat Bizans'a çok zarar vermiştir.[33]

Bir yoruma göre Haçlı seferleri sonucunda kurulan Hristiyan devletler Kuzey Suriye ve Anadolu üzerinde emelleri olan Mezopotamyalı müslüman prenslerin saldırılarına birer baraj görevi yapmışlar ve sonuçta Anadolu Selçuklu Devletinin gelişmesine yardımcı olmuşlardır [34]

XI. yüzyılın sonlarına doğru müslüman ticaret dünyasının karada güçlenmesine karşın, Akdeniz ticareti hristiyanların özellikle İtalyanların eline geçti, bu durum doğu ile batı arasında fikir ve mal alışverişi açısından büyük ölçüde ilişkiye yol açtı [35]

Konya Selçuklu Sultanlığının karşısında ,muhtemelen Horasandan gelen gazi kalabalıklarının oluşturduğu ve XI.yüzyıl ortasında Niksar da güçlenen Danişmend devleti XII.yüzyıl boyunca Selçuklular için siyasal tehdit oluşturmaya devam etti (1083-1116) tarihleri arasında Melik Gazi yönetiminde güçlenen Danişmendler Antakyaya yerleşen Haçlılarla hem tek başlarına (1100 Malatya) hem de Selçuklularla beraber mücadele ettiler(Sinop)[36]

XI.yüzyılın sonlarından XII.yüzyılın sonlarına kadar Anadolu Selçuklu devletinin (Konya Sultanlığı) Bizans ve Danişmend devletinin karşısında Anadolu iktidarını sağlama mücadeleleri sürdü. Bu mücadeleler sonucunda Anadolu transit ticareti Akdeniz'e kaydı. Bunun yanında Selçukluların kara ve deniz ticareti üzerindeki denetimin ne kadar önemli olduğunu anlamış olduklarını ve Karadeniz ve Akdenizde yeni limanlar kurarak veya zaptederek içeriye mal girişi, ile transit ticareti kolaylaştırmayı amaçlıyan düzenlemeler yaptıkları anlaşılmaktadır.[37]

Ortaçağ kervan ticaretinin, çoğu kez sanıldığı gibi malın bir noktadan alınıp diğer noktaya götürülmesi şeklinde olmayıp, transit geçişlerde bile, kervanın karlı olabilmesi için, uğranılan her konakta alım satımlarla sürekli mal bileşimini değiştirmek şeklinde oluşması, Anadolu kentlerindeki hızlı gelişmenin nedenlerinden biridir.[38]

İlk defa Sultan Kılıçaslan II (1156-1192) zamanında Aksaray

şehrinin yeniden inşa edildiği, şehrin içine ve Konya yoluna Kervansaray inşa edildiği, bilinmektedir ilk gümüş paranın da bu zamanda basılması ekonomik durumun iyi olduğunu göstermektedir.[39]

XIII.yüzyılın başındaki İstanbul'u Latin istilası Bizans'ı çok sarsmış ve Venedik bu istila sayesinde doğuda birçok dominyon elde etmiştir. Antalya o sıralarada Gıyaseddin Keyhusrev I tarafından ele geçirilmiş ve hemen serbest bir ticaret merkezi haline gelmesine çalışılmıştır.(1207) Venediklilerle ticaret antlaşması yapılmış ve Limanda vergiler kaldırılmıştır. Ayrıca bütün ülkede geçerli bir tür ticaret garantisi sağlanmıştır. Sinop da 1214 de alınmış ve derhal ticari açıdan güçlenmesi için çalışmalar yapılmıştır.[40]

Trabzonun 12-13. yüzyıllar boyunca çok önemli bir Ticaret limanı olması ve buna bağlı olarak Karadeniz vasıtasıyla Kuzeyden gelip İran'a giden transit ticaretin hemen hepsini alması Selçukluların, bu ticaretin hiç olmazsa bir kısmını Sinop ve Samsun üzerine dolayısıyla Anadolu içine çekmek amacıyla 1225'de Kırım'a Sugdak seferini yapmalarına sebep olmuştur.[41]

Bütün zamanlarda olduğu gibi, 13.yüzyılda Konya Sultanlığı ve Tüccar devletler arasında yapılan anlaşmalar ve Ticarete getirilen kolaylıklar, gerçekte Deniz taşıtlarının nakliye ücretlerinin düşüklüğü karşısında , kara ticaretinin cazip hale getirilmesi amacını gütmektedir.[42]

Kilikyada bulunan Ermeni krallığının Halep yolunu tehdit etmesi ve ticaretini engellemesi sebebiyle 1214 de buraya bir sefer yapılmış ve haleb yolu açılmıştır. Alaaddin Keykubad I devrinde altın para basıldığını(1220-1237), ve Anadolu yolları üzerinde kervansaray sayısının, ticari aktivitenin artışına bağlı olarak arttığını görmekteyiz.[43] Ayrıca Yabanlu Pazarı gibi, Kayseri-Malatya yolu üzerinde bugünkü Pazarören'de Zamantı kalesi eteklerinde kurulan ve uluslararası bir fuar niteliğindeki, ticari hayatın

canlılığını gösteren büyük pazarların varlığı, bilinmektedir.[44]

Bizans devrinde de Anadolu'da bu tür Fuar ve Panayırların kurulmakta olduğu dolayısıyla, 13.yüzyılda da hiç değilse bir kısmı için, aynı geleneklerin devamı olduğu söylenebilir.[45]

Artukluların zayıflığından dolayı, yerel Beyler, Rum Selçukluları ve Eyyubilerin egemenlik kurmak için birbirleriyle çarpıştıkları Diyarbakır kenti Selçuklu hükümdarı Gıyaseddin Keyhusrev tarafından (1241)de ele geçirilince kente getirilen mallardan, pazarda satılan ürünlerden vb. dolaylı verginin kaldırıldığına ilişkin Ulu Caminin duvarına oyularak yazılan bir yasa çıkarttığı bilinmektedir.[46]

Ayrıca 1214'de Sinop'un alınmasından sonra bir Türk garnizonun yerleştirilmesi, en büyük Kilisenin Camiye çevrilmesi, Surların Emirlerin de katılmasıyla onarılmasının yanında, buraya muhtemelen Tüccarların çoğunlukla Hristiyan olması gözönüne alınarak bir Ermeni olan Hethoum'un yönetici olarak atanması gibi olaylar bize Selçukluların ele geçirdikleri kent halklarını kendilerine bağlamak amacıyla ticareti kolaylaştıran bazı düzenlemelerin gerekliliğinin bilincinde olduklarını göstermektedir.[47].

Tabii bu bilince ve programa bağlı bir Devlet politikasına başından beri sahip olduklarını söylemek zordur, günümüzde bile çok zor olan, arz ve talep dengelerine bağlı olarak ticari aktivitenin yönü, yoğunluğu, gelişme potansiyeli ve projeksiyonu Ortaçağ'da çok daha zor olmalıdır. Tüccarın, güvenlik, ulaşım sorunları, talebin dengesizliği karşısında bu yüzyıllarda çok daha ürkek olması gerektir. Uluslararası dengelerin ve konjonktürün ortaya çıkardığı, Anadolu'da ticari aktivitenin gelişmesi, sonucunda hem Devletin hem de Yönetici sınıfın zenginleşmesi bu durumun desteklenmesi gerektiğini ortaya koymuş olmalıdır. Ancak bütün sosyal olgular gibi bunun da tek bir sebebe bağlı olamayacağı gözönüne alınırsa Sultanların ileri görüşlülüğü gibi, aynı

ağırlıkta, diğer sebeplerin de varlığı yadsınamaz. Ortaçağ ekonomilerinin önemli bir özelliği, 17.yüzyılda Avrupa devletlerinin Merkantilist politikalar izleyerek ithalat-ihracat dengesini kurmaya başlamalarına kadar, ülke içine mal girişini mümkün olduğu kadar destekleyerek içeride bolluk yaratmak, ve olası isyanları engellemektir, bu tür bir politikada ülke dışına özellikle tüketim mallarının çıkışı, eğer içeride bolluk yoksa, pek istenmez.[48]

O çağda en önemli amaç devlet topraklarına mümkün olan en fazla ürün girişini sağlamaktır. Devlet ticaretten ve artı üründen vergi alır, diğer gelirlerini ise seferlerden sağlar, hatta bazı durumlarda devletin bölgeler arası mal aktarımını yasakladığı bile olurdu. Bu konudaki belgeler daha çok Osmanlı devrinin başlarına ait olsa bile 12 ve 13. yüzyıllarda da Selçuklu devletinin de benzeri kontrolleri gücü yettğinde yapmaya çalıştığı varsayılabilir.[49]

Bu politikaların amacı içeride kıtlık olmasını ve toplumsal huzursuzlukları önlemektir. Bizans ve Osmanlı devrinde İstanbul'a 12-13. yüzyıllarda ise Konya, Kayseri, Diyarbakır, Sivas, gibi merkezlere ürün akışını sağlamak bu kentleri elinde tutan güçlerin başlıca amaçları olmuş olmalıdır.

Uzun mesafeli Ortaçağ ticareti genellikle, tehlikeli ve zor olması sebebiyle her yerde para edebilecek ve karlı olan, lüks malların alınıp satılmasına dayanır, günlük tüketim malları bu ticaretin kapsamına girmez.[50]

Ancak 13.yüzyılda Anadolu'da asayiş ve toplumsal huzurun kısmen sağlanması, artı ürünün bollaşmasına, Konya'nın Kameddin kayısıları, hayvan, hatta tahıl, gibi malların, 14.yüzyılda İbni Batuta'nın da bahsettiği gibi, ülke dışına satılabilmesini sağlamıştır. Ayrıca yüzyıllardan beri devam eden, bazı malların uluslararası ticaret kapsamı içinde yurt dışına çıkışı ve transit geçişi ise hep devam etmiştir.[51]

XIII.yüzyılın başlarında Mogolların Asyadan gelen ve önüne çıkan herşeyi yakıp yıkan saldırısının etkileri Küçük Asya'da hissedilmeye başlamıştı, Mogolların Harzemşahlar

devletini yıkmasıyla Anadolu'ya bir göçmen akını başlamıştı, bu durum çeşitli toplumsal huzursuzlukların artmasına sebep oluyordu. Doğudan gelen bu felaketi sezen Sultan I. Alaaddin Keykubad Moğollarla barışçı ilişkileri desteklemeyi yeğliyordu. Fakat bu durum ancak (1243)'de Moğolların Kösedag' da II. Gıyaseddin Keyhusrev'i ağır bir yenilgiye uğrattığı güne kadar devam edebildi.[52]

Daha önce de belirtildiği gibi, Harzemşahlar devletinin yıkılması bu bölgenin kent ve kasabalarından Anadolu'ya bir esnaf ve sanatkar akınını da kuvvetlendirmiştir, ve Çağatay'a göre bu yeni gelenler yerli halk içinde kendilerini kabul ettirebilmek ve tutunabilmek için örgütlenerek Ahiliğin başlangıcını sağlamışlardır.[53]

Gordlevski Moğol saldırısının sonucunda ülkenin büyük ölçüde harap olduğu, tarımsal üretimin durduğu, açlık başladığı, Erzurum ve Kayseri gibi merkezlerin boş alanlara dönüştüğü, halka yüksek vergiler yüklendiğini, belirtmektedir.[54] Köprülü ise, Moğol (İlhanlı) döneminde Ticaret faaliyetinin ve, büyük ticaret yolları üzerindeki Konya, Kayseri, Sivas, Erzurum gibi merkezlerde refahın devam ettiğini belirtmektedir.[55]

Cahen'e göre ise Moğol Korumalığı döneminde Ticaretin genellikle yabancıların elinde olması, Marko Polo gibi İtalyanların mevcudiyeti sebebiyle Moğolların Ticareti canlandırmış olduğu genellikle kabul edilmesine karşın, yabancılar açısından önemli olan bu canlanmanın ülkenin halk açısından önemli olup olmadığının bilinemeyeceğini savunmaktadır.[56]

Bunun yanında Moğol döneminde etkin bir ticaretin varlığı yadsınamamakta fakat bunun, batı bölgeleri yerine doğu bölgelerinde önem kazandığı, 1243'den önce Anadolu'nun kendisinin Tüccarları çeken bir ülke olmasına karşın, artık sadece bir geçiş alanı haline geldiği, kervanların ülkeye mal bırakmadığı anlaşılmaktadır.[57]

Bu devirde Konya'nın önemini kaybetmesine bağlı olarak Mısır-Antalya-Konya üzerinden kuzeye giden yol önemini kaybetmiştir. Bu yol üzerinde sadece Sivas, Moğol yönetimini

barındırmasına ve hala kullanılan yolların kavşak noktasında olmasına bağlı olarak önemini korumaktadır.[58]

Anadolu Selçuklularının tarihi hızlı yükselişin ve düşüşün şaşırtıcı örneğini oluşturmaktadır.XI.yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkıp bütün XII.yüzyılı savaş içinde geçiren Selçuklular zaman zaman otoriteyi Danişmendlilere kaptıracak gibi olsalar da genellikle düşmanları arasındaki çelişkilerden yararlanarak tutundular.Bozkır kenti Konya'dan kuzeye, güneye, batıya ve doğuya yayıldılar ve küçük Asya'da yüksek bir kültürel sentezi başlattılar, yarım yüzyıl içinde yaratıcılarından fazla yaşayacak anıtlar gerçekleştirdiler. Fakat toplumsal kuruluşun sallantılı olması ve merkezkaç güçlerin devamlı zorlamasıyla merkezi otorite ve devlet kısa sürede parçalandı.[59]

Gerçekte bu tarihin her döneminde, Danişmend bölgesi, Artuklu bölgesi ve Konya sultanlığı bölgesi arasında bir tür "güçler dengesinin" olduğu anlaşılmaktadır.Bu dengenin ve birçok politik güç merkezi bulunmasının sonucu olarak, Konya, Kayseri, Sivas, Erzurum, Diyarbakır gibi, sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan güçlü kentler ve geniş bir alana yayılan anıtsal yapılar oluşmuştu, oysa ki Osmanlı devrinde bu durumda olan sadece ilk başkentler ve Anadolu'nun artı ürününün devamlı olarak aktığı İstanbul vardır.[60]

13.yüzyıl Anadolu'sunda Antalya ve Sinop gibi Karadeniz ve Akdeniz limanlarını Orta Anadolu'ya ve Doğuya bağlayan yolların önemi büyüktü, özellikle Antalya-Isparta-Eğridir-Konya-Aksaray-Kayseri yolu ile Sinop veya Samsun'u Amasya ve Tokat üzerinden Sivas'a bağlayan yol en önemli iki arter olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuzey-Güney istikametinde olanı ise İstanbul'dan başlayıp, tarihsel güzergahına uygun olarak, Orta Anadolu platosunu Batıdaki dağların eteklerinden geçerek Konya'ya oradan da ya diğer yola katılır ya da Toroslardaki geçitler vasıtasıyla Çukurova'ya ve Ayas (Lajazzo) limanına inerdi.Bunların dışında Kayseri-Malatya-Diyarbakır bağlantısı da önemlidir.Ayrıca Karadeniz ve Akdeniz limanlarından gelen yollar Sivas-Erzurum yolu vasıtasıyla İrana varırdı. Bu ana arterlerin yanında ufak

ara yollar zaman zaman önem kazanarak veya kaybederek, hep var olmuştur.[61] (Bkz Harita 1-1.)

2. BÖLÜM: KORUMA AMAÇLI ENVANTER

2.1.Amaç Yöntem ve değerlendirme ölçütleri:

Bu bölümde önerilen koruma amaçlı envanter, halen kullanılan envanter sistemine bir tamamlayıcı olarak düşünülmelidir, mevcut Anıt fişleri üzerinde bulunan "Koruma durumu" başlıklı bölümün yerine geçmesi düşünülmüştür ve bu kısımda yapının Mimari tanıtımından çok bozulmaların şekli, sebebi ve yeri ile, yapının geçirmiş olduğu onarımlar, yıkımlar, ekler, gibi bilgilerin bulunması gerekmektedir, bu bilgiler yerinde yapılan dış gözlemlere dayanacak ve bu konuda daha önce yapılmış araştırma, tesbit, rölöve ve raporlarla desteklenecektir. Amaç tesbit tarihinde yapının durumunu gelecekte yapılacak Koruma ve Restorasyon müdahalelerine temel olabilecek ve ana hatlarıyla müdahalenin şeklini ve amacını belirlemekte yardımcı olabilecek bilgilerin sağlanmasıdır.

Daha önce birçok ülkede korunması gerekli Kültür Mirası ile ilgili envanterler yapılmakta olmasına karşın, Uluslararası alanda envanter çalışmalarının ölçüt ve metodları ilk defa 1965 de Barselona'da Avrupa konseyi Kültürel işbirliği komisyonu tarafından düzenlenen "A" Sempozyumunda oluşturulmuştur. Ayrıca 1969 de Strasbourg'da, ve 1977 de Varşova'daki toplantılarda envanter kartları ile ilgili kullanım yöntemleri ile katalogların ve envanterlerin içerikleri açısından birbirlerine uyumlu olmaları konusunda kararlar alınmıştır.[62]

1981 de Sri Lanka için hazırlanan bir raporda ise iki tür envanter sisteminden bahsedilmektedir.

1.Temel Kayıtlar veya Koruyucu Envanter; Yapının ne olduğu hakkında temel bilgileri kapsamaktadır.

2.Bilimsel Envanter; Toplanabilen her türlü bilgi doküman ve tesbiti içermektedir,yapının ayrıntılı korunma durumunun da bu tesbitlerin içinde yer alması ve bu envanterlerin

uluslararası ortak bir dile sahip olması öngörülmüştür.[63]
Bütün bu çalışmalara karşın çeşitli Ülkelerde yapılan
envanter çalışmaları arasında hem sistem hem metod açısından
farklılıklar görülmektedir.[64]

1980 de Avrupa Konseyi tarafından düzenlenen Avrupa Mimari
mirası kongresinde (Brüksel 27-29 Mart) Avrupada hala
envanter konusunda eksikler olduğu bunun yanında yapılmış
olan envanterler içinde İtalya ve Belçika'da yapılmış
olanlarının sistem örneği olarak kullanılabilecek kadar
nitelikli olduğu vurgulanmıştı.[65]

Görüldüğü gibi uluslararası düzeyde Envanterlerin
birleştirilmesi için yapılan toplantılara karşın henüz
evrensel bir yöntem konusunda kesinlik yoktur, aslında böyle
kesinleşmiş bir yöntemin gerekliliği de tartışılır, Koruma
ve Restorasyon gibi, bir yapı ile ilgili karar ve
uygulamaların diğerine reçete gibi uygulanamayacağı bir
konuda, temel ilkelerin ötesinde bütün ülkeler için aynı
envanter sisteminin kullanılması çeşitli sakıncalar ortaya
çıkarabilir. Yapıların korunması ve envanter aşamasında
tesbit edilmesi gereken niteliklerinin sağlıklı bir şekilde
belirlenebilmesi için bu tür genelleşmiş envanterler sadece
yapısal ve kültürel devamlılıkları olan bölgelerde
kullanılmalıdır.

Bu bölümde bir örneği oluşturulmaya çalışılan Koruma Amaçlı
Envanter, 1965 Barselona, 1969 Strasbourg, ve 1977 Varşova
toplantılarında alınan temel ilke kararları doğrultusunda
oluşturulmuş Türkiye'de halen kullanılan ve Anıt fişi olarak
isimlendirilen Envanter fişlerinin 2. bölümü olarak
düşünülmelidir. Bu fişlerin en önemli eksikliği olan sistematik
hale getirilmiş "korunma durumu bilgileri", bu ekle
tamamlanmaya çalışılmakta ve Ülke çapında uygulanması
gereken planlamanın gerçekleştirilebilmesi için gerekli
verileri sağlayabilecek bir yöntem geliştirilmesi
amaçlanmaktadır.

Günümüzde artık, doğru bir Koruma ve Restorasyon projesinin,

kuramsal yaklaşım, karar ve Tarihsel araştırma aşamalarının ötesinde, teknik açıdan, taşıyıcı ve yapısal sistemin çok iyi tanınmasından başlayan, ve yapının üzerindeki her türlü bozulmanın ve nedenlerinin kaydedilmesi, yüklerin dağılım özelliklerinin belirlenmesi, zemin, temel ve diğer bünyesel özelliklerinin sondaj veya diğer yöntemlerle tesbit edilmesi, kullanılmış olan malzemelerin kimyasal ve fiziksel özelliklerinin belirlenmesi gibi bir dizi araştırmayı gerektirdiği ve ancak bunların sonucunda oluşturulabileceği, kabul edilmiş olan süreçtir.[66]

Bu aşamaların tamamlanması doğal olarak en dar kapsamlı projelerde bile zaman almaktadır, fakat bu süre sonuçların sağlıklı olabilmesi için kaçınılmazdır.

Geniş bir alana yayılan ve tek yapı ile ilgili kapsamlı bir Koruma ve Restorasyon projesi hazırlamak yerine, bir dizi yapının koruma planlamasına temel oluşturmak, önceliklerin ve temel ölçütlerin saptanmasını sağlamak amacıyla yapılacak bir araştırmada ise yukarıda sözü edilen incelemelerin, bu amaca yönelik olarak dar kapsamlı tutulması ve sadece dış gözlemle gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Konuyu 13.yüzyıl Anadolu Kervanasarayları açısından ele alınca, yapıların genel olarak çok fazla bozulmaya uğramış oldukları ve bu aşamada, Planimetrik özellikleri, Mimari öğeleri, Yapım Sistemi (Taşıyıcı Sistem, Yapı elemanları, malzeme) Dekorasyon, ve yapı üzerinde bulunan belgeler açısından, bozulma neden ve durumlarını, mevcut izlerin dış gözlemle değerlendirilmesi ile amaca uygun bilgilerin elde edilebileceği kabul edilmiştir.

Yapıların bozulma durumlarının doğru saptanması için, özgün durumları ile ilgili bilgiler daha önce yayınlanmış araştırma ve belgelerden elde edilmiştir. İnsan ve Doğa faktörüne bağlı iki temel neden altında ele alınan Bozulmalar için ise, öncelikle çevrede yapılan araştırmalarla insan faktörünün oranı ve tahribatı saptanmaya çalışılmış, yapı üzerinde bulunan izlerin değerlendirilmesi ile de doğa faktörünün tahribatı

belirlenmeye çalışılmıştır. Planimetrik özelliklerdeki ve mimari öğelerdeki bozulmaların niteliği, yapıların eski fotoğrafları, tesbitleri ve benzeri kaynaklar ve özgün kısımların mevcut izlerine bakarak tesbit edilmiştir

Yapım sisteminin bozulmalarının, nitelik ve nicelikleri ise, yapı üzerinde bulunan izlerin değerlendirilmesi ile tesbit edilmeye çalışılmıştır.[67]

Restorasyonlar veya onarımlar sonucu oluşan tahribatın belirlenmesi aynı şekilde eski belgelere başvurmayı gerektirmektedir. Restorasyonun tamamlanmasından kısa süre sonra taş malzeme üzerinde oluşan patina yapılmış olan müdahalenin derinliğini ayırtetmeyi engellemektedir. Restorasyonda kullanılmış olan malzeme ve tekniklerin oluşturduğu bozulmaların belirlenmesinin ise ayrı bir inceleme ve sondajları gerektirdiği görülmektedir.

Bozulma nedenlerinin doğru olarak belirlenmesi, yapılacak Koruma ve Restorasyon Müdahalesinde ve sonrasında bozulmaların devam etmesini engellemek açısından çok önemlidir. Bu aşamada ise yapıyı hızlı bir şekilde bozan etkenlerin, ivedi koruma önlemleri ile öncelikle ortadan kaldırılması amacıyla tesbit edilmiştir.

Sonuç olarak Koruma Amaçlı Envanterin üç konuda fayda sağlaması öngörülmektedir:

A.Başlıca Bozulma Nedenleri ve Şekillerinin Belirlenmesi ve İvedi Koruma Önlemlerinin Programlanması.

B.Kapsamlı Restorasyon Müdahalesi için Ulke Ölçeğinde Önceliklerin Saptanması.

C.Temel Müdahale Ölçütlerinin Belirlenmesi.

A.Başlıca Bozulma Nedenleri ve Şekillerinin Belirlenmesi, ve İvedi Koruma Önlemlerinin Programlanması: Bu aşamada Bozulma Nedenleri iki genel başlık altında toplanmıştır:

- 1.Doğal olayların oluşturduğu nedenler
- 2.İnsana bağlı nedenler

Bozulma şekilleri de iki ana başlık altında incelenmiştir:

1. Teknik bozulmalar
 - a. Taşıyıcı sistem bozulmaları
 - b. Yapısal bozulmalar
2. Korunması gerekli Mimari özelliklerin bozulması
 - a. Kütle-Biçim düzeninin bozulması
 - b. Avlu ve Kapalı kısım Mekansal özelliklerinin bozulması
 - c. Mimari elemanların bozulması
 - d. Dekorasyonun bozulması

ivedi Koruma Önlemleri; Yapıların genellikle dış etkilere ve bozulmaya tamamen açık ve Yoğun taş dekorasyonuna sahip Taç kapı, Mescit ve benzeri bölümlerinin askıya alınması ve geçici olarak dış etkilere korunması, Yapıya yük bindiren veya suyun yapı bünyesine girmesini hızlandıran, yapı çevresinde veya üzerinde oluşmuş toprak dolgu veya benzeri olayların önlenmesi, bunların haricinde yapının henüz ayakta duran fakat statik açıdan çökme durumuna gelmiş bölümlerinin askıya alınmasını içermektedir.

B. Kapsamlı Restorasyon Müdahalesi için Önceliklerin

Saptanması: Bu konu, gerçekte Türkiye şartlarında otonom kararlar olarak ortaya çıkmakta ise de burada bir sistematik önerilmeye çalışılacaktır.

Bu tür bir değerlendirmeye korunması gereken kültür varlıklarının saptanmasında kullanılan ölçütler yön vermelidir ve böyle bir değerlendirmeye temel olabilecek nitelikte, 1907 tarihli, Alois Riegl'in Anıtsal değerler skala'sından günümüze, korunması gerekli değerler, temel olarak üç grup altında birleştirilebilir.[68]

1. Belgesel Değerler
2. Estetik Değerler
3. Kullanım Değeri

İlk iki ölçüte göre yapılacak değerlendirme sonuçlarının, bugüne kalmış bütün Erken Dönem Anadolu Kervansaraylarında, aralarındaki ufak farklılıklara karşın eşit olduğu kabul

edilmelidir. Çünkü bu sonuçların, Koruma Önceliklerinin saptanması gibi, nesnel bir karara ulaşmaya temel teşkil edebilecek ve bu sıralamada yerelerini belirleyebilecek sayısal değerlere dönüştürülmesi zordur.

Bunların yanında Kullanım Değerinin ise, Erken dönem Anadolu Kervansarayları gibi, ortak mimari, ve yapısal özelliklere sahip, bozulma nedenleri ve türleri benzer, yayılma alanları sınırlı, yapılar için, eğer tercih edilebilecek işlevlerin tercih sırasına göre bir kademelenmesi yapılabiliyorsa, nesnel bir veri olarak değerlendirmeye katılabileceği kabul edilmiştir.

Korunması gerekli değerleri, ve 1989 Türkiye koşullarında, kervansarayların koruma önceliklerinin saptanmasında aşağıdaki ölçütlerin geçerli olması gerektiği kabul edilmiştir.

a/ Ulaşım Durumu: Bütün hanların restorasyonlarının yapılması amaçlanmasına karşın, ulaşım imkanları kolay olanların, işlev yüklenebilmeleri açısından öncelikle ele alınmaları gerektiği kabul edilmiştir. Yerleşme içinde, ana yollar ve tali yollar üzerinde veya açık arazide bulunmalarına göre dört basamaklı puanlama sistemi düzenlenmiştir.

b/ Korunma durumu: Koruma Amaçlı Envanter sonuçlarına göre yapılan değerlendirmeler altı basamak halinde sınıflanmış ve tahribat durumu en fazla olanın en önce ele alınması gerektiği esası kabul edilerek bir puanlama sistemi önerilmiştir, Restorasyon yapılmış veya tümü ile yenilenmiş hanlar (Örn:Horozlu Han) bu sıralamada en sonda yer almışlardır.

c/ Yokolma eğilimi: Türkiyede geçerli uygulama programı ve politikaları doğrultusunda genellikle, büyük, göz önünde bulunan, ve ülke çapında bir planlamaya bağlı olarak seçilmemiş, Hanlar onarım (!) programlarına alınmaktadır.Bu bağlamda genellikle açık arazide veya tali yollar üzerinde

bulunan, veya ana yollar üzerinde bulunsa bile ufak olduğu için programlara alınmayan çoğu küçük ve muhtemelen en eski örnekler olan hanlar hızlı bir tahrip olma süreci içindedirler.[69]

Bu durumda olanların da öncelikle ele alınmaları gerekmektedir. Puanlama buna göre iki basamaklı olarak düzenlenmiştir.

d/ Çağdaş amaçla kullanılabilirlik:Korunma Durumu, Mimari özellikleri, Çevresel özellikleri ve etkin olabilecek diğer faktörler açısından, Çağdaş bir amaca uygun işlevi yüklenebilecek yapıların öncelikle ele alınmaları gerekmektedir. Bu ölçüt için, yapıların çağdaş yaşam içinde yerlerini aktif olarak alıp, korunarak yaşamaları için, pasif bir, açık müze işlevi en son kabul edilebilecek seçenek olarak ele alınmıştır, temel amaç olmamasına karşın, Turizm planlaması içindeki kullanımlar bu yapıların tarihsel özelliklerine en uygun işlevler olarak ortaya çıkmaktadır. Fakat mekansal özellikleri açısından 13.yüzyıl Anadolu Kervansaraylarının çoğu çağdaş Turizmin ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte değildir. Yatak ihtiyacına cevap verebilecek düzenlemelerin yapılması, yapıların mekansal özelliklerinin bozulmasına neden olacağından, bu düzenleme hemen tümü için imkansız gibidir, yakınında kurulacak, veya mevcut, bir konaklama tesisinin, Lokanta, Kahvaltı salonları, Çok Amaçlı Salon , gibi işlevlerine cevap verebilecek veya dışarıdan günübirlik kullanıma açık, olarak kullanabilmek için düzenlemelerin yapılması daha kolaydır.

Yapıların yakınlarında bulunan, ufak veya büyük yerleşmeler tarafından yapıya zarar vermeden entegre edilebilecek, Depo, Çok Amaçlı Salon, Köy odası, Halı kursu, gibi işlevlerde kullanılmaları mümkündür ve restore edilerek terkedilmelerinden çok daha iyidir.

Kervansarayların 13.yüzyıl kervan yollarını takip eden bir güzergah üzerinde düzenlenecek bir kültür turizmi faaliyeti içinde yer alması sağlanabilir, ancak bu faaliyetin kervansarayların dışında kültür mirasının başka örneklerini

de içeren bir organizasyon olması gerekmektedir. Dış turizmin yanında, iç turizm açısından bu organizasyonun hedef kitlesi genç nüfus olmalıdır. Bu kullanım, tek yapıyı konu alan gerçek bir işlevlendirme olarak nitelendirilemez. Fakat, çağdaş koruma kavramının amaçlarına uygun olarak, toplumsal bilince, geleceğe dönük biçimde, en kolay ve etkin biçimde yazılmalarını sağlayabilecek yöntemdir. Ancak bu organizasyonun geçerli olabilmesi için yapının ana yollar üzerinde veya yakınında ya da ana yola iki yönünde de bağlantısı olan ara yollar üzerinde olması gerekmektedir. Açık arazide bulunan yapıların böyle bir organizasyon içinde yer alabilme imkanı azdır.

Sonuç olarak Çağdaş Amaçla Kullanılabilmenin seçenekleri arasında, koruma önceliklerini belirleyebilecek, bir sıralama ve puanlama yapmak gerekirse; 1.Açık Müze 2.Yanındaki bir konaklama tesisinin ihtiyaçlarına cevap verme; 3.Yakın çevredeki yerleşmeler tarafından kullanılma; 4.Geniş bir kültür turizmi organizasyonu içinde yer alma; olarak değerlendirmek gerekir. (Bkz. Bölüm.3.3.,Tablo 2-2; Koruma öncelikleri saptama tablosu)

C.Temel Müdahale Ölçütleri: Bu ölçütlerin belirlenmesi yapıların Tarih ve Mimarlık Tarihi açısından özgün nitelikleri, Yapım sistemi özellikleri, Mimari ve yapıım sistemi açısından bozulma durumları, daha önce yapılmış olan müdahalelerin sorunları ve ülke şartları açısından 4.Bölümde irdelenerek belirlenmeye çalışılmıştır.

2.2.Envanter Örneği:(yapıların yayılma alanları için Bkz. Harita 1-1)

2.2.1.AKHAN(Denizli) (Şekil 2-1)

YAPIM TARİHİ :Kapalı kısım bitişi 25.9.1253; Avlu bitişi 19.2.1254.[70]

YAPTIRAN :Karasungur ibn Abdullah.

YAPAN (USTA) :-

VAKFIYE :-

FONKSİYON. ORJİNAL :Kervansaray

BUGUNKU :Boş

BUGUNKU SAHİBİ :Vakıflar Gn.Md.

İLİ :Denizli

İLÇESİ :

COĞRAFİ MEVKİİ :37°48'Kuzey; 29°07'Doğu.

HARİTA KONUMU :Denizli-Egridir yolu üzerinde, Denizli'ye 8.km kala.

13.YY GÜZERG/MENZİL :Egridir-Denizli yolunun 5. menzili.[71]

İNCELEME TARİHİ :Ağustos 1988

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİ

PLANİMETRİ

Eski fotoğraflarda yıkık olduğu görülen, avlunun güney-batı kenarında bulunan, yıkılmış revak sırası, gerekliliği ve doğruluğu tartışılabilir bir müdahale ile yeniden yapılmıştır. Ayrıca avlunun kuzey-doğu tarafında bulunan hamamın da kısmen yıkılmış olduğu görülmektedir. Bu bozulmaların ve tartışmalı durumların dışında avlu özgün plan özelliklerini korumaktadır. Kapalı kısım ise orta tonoz altında bulunan seki dahil olmak üzere özgün plan özelliklerini korumaktadır.

MİMARİ ÖGELER

TAC KAPILAR:Avlu ta kapısı st kısımlarında oluşan bozulmaların dışında sağlam durumdadır. Dekorasyon olan yüzeylerde yer yer bozulmalar görülmektedir. Kapı önünde bulunan ve büyük bir ihtimalle st sıradan düşmüş olan taşların arka yüzlerindeki dekorasyondan devşirme oldukları anlaşılmaktadır. Aynı şekilde üstten başlayan bir tahribata uğramış olan kapalı kısım ta kapısı sövelerinin zemine yakın bölümlerinde bozulmalar görülmektedir.

MESCİT:Avlunun kuzey-batısında st katta bulunan ve gerçekten mescit olup olmadığı tartışmalı olan odanın örtü sistemi yokolmuştur.[72]

AVLU MEKANI:Yeniden yapılmış olan revak sırasının doğruluğu konusundaki deliller ve yapı üzerindeki izler yokolmuş olduğundan Avlu mekanının özgün özelliklerini koruyup korumadığı anlaşılamamaktadır. Ayrıca kuzey-doğu tarafında yıkılmış olan hamam bölümünün avlu cephesinin şekli de bilinmemektedir. Avlu mekanını sınırlayan ögelerde değişiklikler olmuştur.

KAPALI KISIM MEKANI:Kaplı kısım avluya göre daha iyi korunmuştur. Örtü sisteminde oluşan kısmi bozulmaların dışında ve zeminde oluşan az bir dolmanın dışında, kapalı kısım özgün mekansal özelliklerini korumaktadır.

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı sistem:Yapını taşıyıcı sistemi dengesini korumaktadır. Avluda, yıkılmış olan hamam bölümünün, yokolmuş olan kısımları, eyvan ve odaların tonozlarında bir deformasyona neden olmamıştır. Kapalı kısımda ise Orta tonozun, girişin hemen üzerine rastlayan birinci bölümünde oluşan yıkılma dışında bozulma yoktur. Ayaklarda taş bozulmaları görülmektedir, fakat statik dengeyi bozabilecek duruma gelmemişlerdir. Restorasyonda bu bölüme hiçbir müdahalede bulunulmamıştır.

Yapı Elemanları: (DUVAR) Bütün duvarlar kesme taş yüzlü,

içi (çekirdek)kireç harçlı moloz taş dolgu sisteminde yapılmıştır. Dış duvarların kalınlıkları 1.00-1.25m arasında değişmektedir. Dış duvarlarda kullanılmış olan taşların büyük bir bölümünün devşirme olduğu görülmektedir. Restorasyonda Avlu dış ve iç cephelerinde duvarlarının bozulmuş olan üst bölümleri tamamlanmıştır. Yapılan bütün müdahalelerde çimento harcı kullanılmıştır. (DUVAR BOŞLUKLARI) Yapıda, kapalı kısımda kuzey ve batı cephelerinde bulunan, avluda ise hamam olarak bilinen bölümüm üst katlarında, mescidin dış duvar cephesinde bulunan pencereler içeriye doğru çok az genişleyen mazgallar şeklindedir ve hepsi iyi durumdadır. Avluda bulunan odaların giriş kapıları ise eyvanın yanındaki odanın kapısı dışında iyi durumdadır. (ÖRTÜ KAPLAMASI) Toprak olduğu anlaşılan özgün örtü kaplaması, etkinliğini kaybetmiştir. Yeniden yapılan avlu revaklarının üstü ise taş kaplanmıştır.

MALZEME

TAŞ :Kullanılan taş Kireçtaşıdır (Kalker)
Devşirme malzemelerin arasında mermerlere rastlanmaktadır.

BAĞLAYICILAR :Kireç harcı

DEKORASYON

Avlu taç kapısı üzerinde bulunan dekorasyon yer yer oluşan bozulmaların dışında iyi durumdadır. Üst ve alt kısımlarda rutubete bağlı olan erimeler ve kararmalar görülmektedir. Kapalı kısım taç kapısında bulunan çok az dekorasyon iyi durumdadır. Avludaki eyvan kemerinin üzengilerinde bulunan aslan motifli konsolların ise yüzleri tahrip olmuştur. Avlunun kuzey köşesinde bulunan ve dama çıkan basamaklarının altı mukarnaslı merdiven ise büyük oranda tahrip olmuştur.

DEVŞİRME MALZEMELER

Yogun olarak kullanılmıştır. Erdmann özellikle dış cephede kullanılmış olan büyük kesme taşların devşirme olduğunu ve

muhtemelen tümünün Laodiceia'dan gelmiş olabileceğini belirtmektedir.[73]

YAPI ÜZERİNDEKİ YAZILI BELGELER VE İŞARETLER

KİTABELER: Mescit ve Han kısmının portalleri üzerinde bulunan kitabeler iyi durumdadır.

TAŞCI İŞARETLERİ: Taşcı işareti görülmemiştir

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

Yapının taşıyıcı sistemi iyi durumdadır. Kapalı kısım örtü sisteminde genel taşıyıcı sistem dengesini bozmayan kısmi yıkılmalar görülmektedir. Restorasyonda avlunun güney batısındaki revakların yeniden yapımı, yönlendirici izlerin ve belgelerin yapı üzerinden yok edilmiş olması sebebiyle olumsuzdur. restorasyonda çimento harcı kullanılmıştır. Yeniden yapılan revakların üzerinde kullanılan taş örtü kaplamasının gerekliliği ve uygulama yöntemi de bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

Yapının dekorasyona sahip taç kapıları üzerinde daha fazla tahrip olmalarını önlemek amacıyla geçici birer ahşap örtü yapılmalıdır.

Yarısı yıkılmış olan hamam kısmının ve kapalı kısım orta tonozu birinci bölümünün, daha fazla tahrip olmasını önlemek için kalan kısımları askıya alınmalıdır.

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

SARRE F.

REISE IN KLEINASIEN

Berlin,.....,1896, s.68.

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13. JAHRHUNDERTS

Berlin, Gebr Mann Verlag, 1961 1.cilt

1976 2.ve3.cilt, s.69

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul, İ.Ü. Ed. Fak. Tarih Böl. Basılmamış Doktora Tezi, 1959

Merkez kütüph no: TEZ 2797

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

TARİH DERGİSİ C:XV S:20

Mart 1965 s.144.

FERRERO D.

"Il Caravanseraglio di Ak Han Presso Denizli"

PALLADIUM III-IV, 1959

s.1-16.

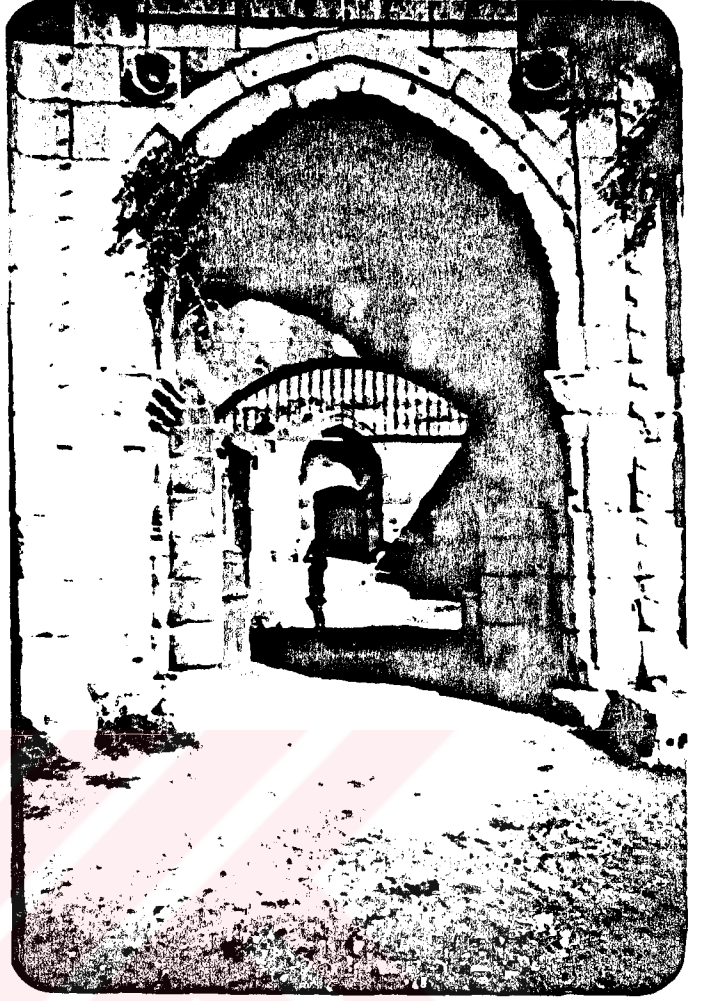
DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları; Akhan"

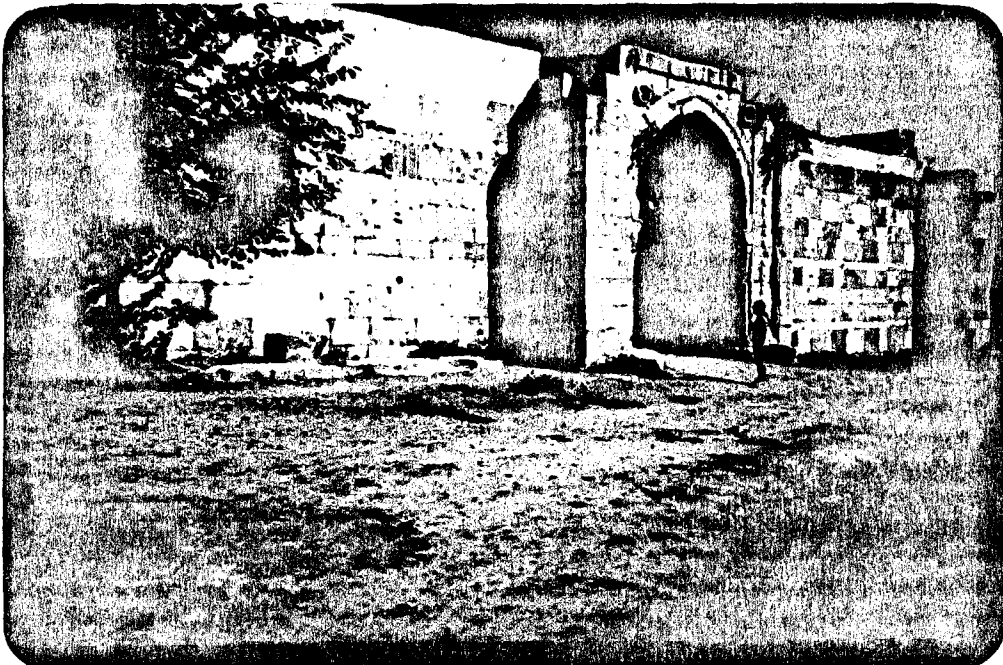
İLGİ 57/1989

s.9-13

Fot.1 AVLU TAÇ KAPISI

Fot.2 GİRİŞ CEPHESİ

Fot.3 BATI CEPHESI

Fot.4

Fot.5 AVLU

Fot.6 KAPALI KISIM TAÇ KAPISI

(E. A. 2165)

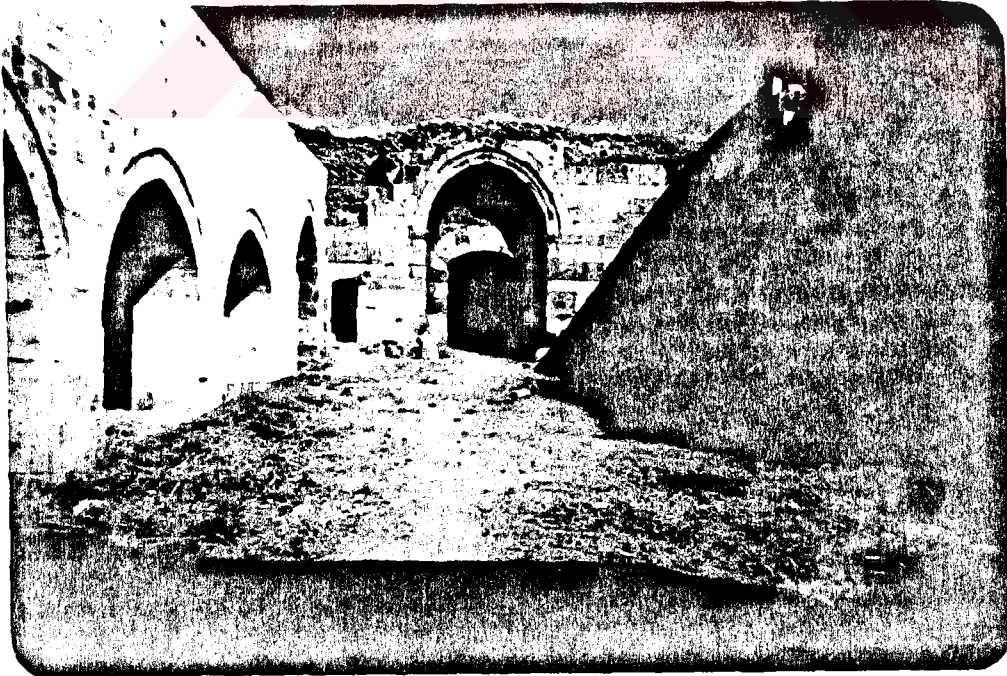
Abb. 87

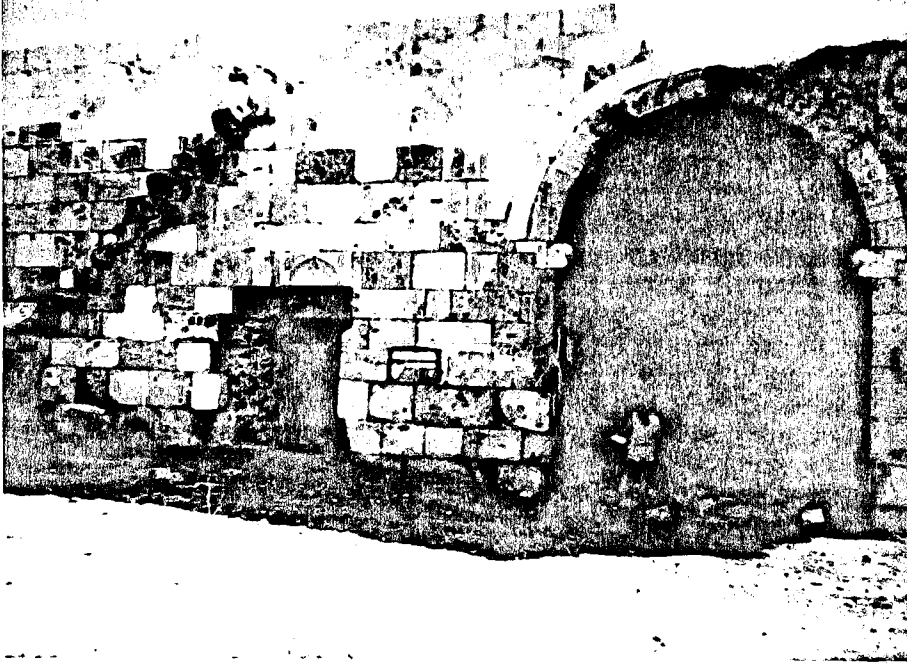
E. A. 2165

Fot.7 AVLU BATI KÖŞESİ ONARIM ÖNCESİ

KAYN:ERDMANN

Fot.8 ONARIM SONRASI

Fot.9 AVLU KUZUY İÇ CEPHESİ

Fot.10

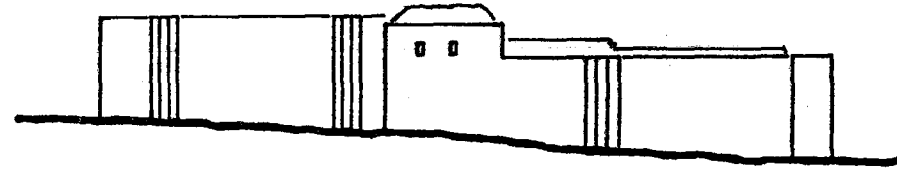

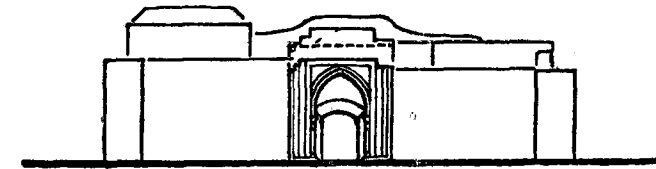
Fot.11 KAPALI KISIM

Fot.12

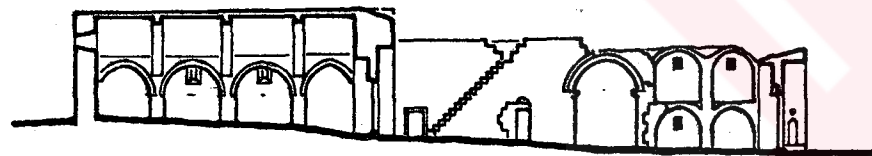

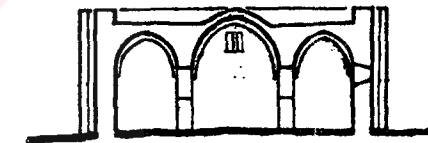
YAN CEPHE

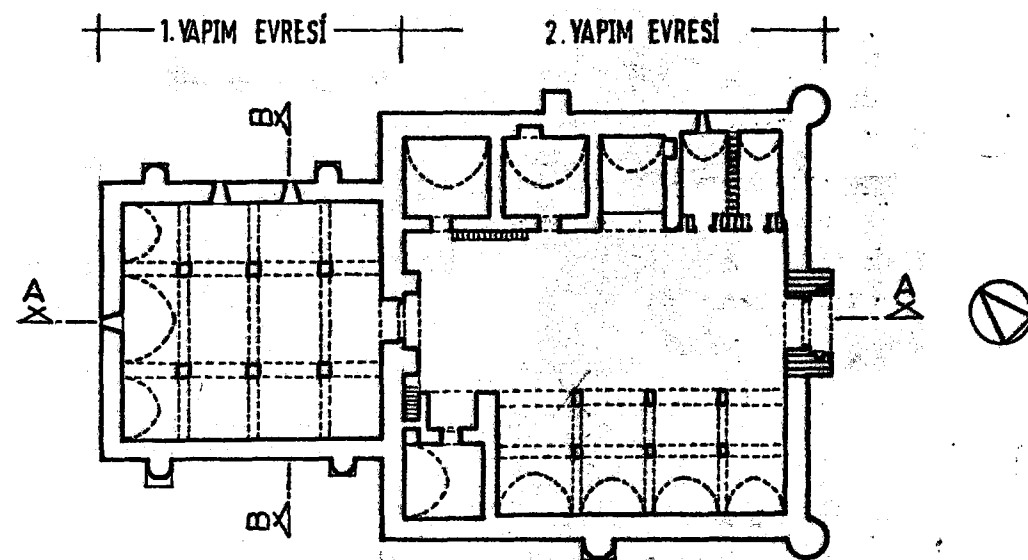
GİRİŞ CEPHESİ

A-A KESİT

B-B KESİT

PLAN

LEJAND

- Seki Alanı
- Kazı Yapılacak Alan
- Onarım+Yenileme
- İvedi koruma önlemleri Alınacak Yerler

ADI : AKHAN (Goncalı)

KONUMU : Egridir-Denizli

RÖLÖVE : 1/500 Ağust 1988

ENV .No: 01

BİNAN

2.2.2.ALARA HAN (Şekil 2-2)

YAPIM TARİHİ :1231-1232

YAPTIRAN :Sultan Alaaddin Keykubad I

YAPAN (USTA) :-

VAKFIYE :-

FONKSİYON/ ORJİNAL :Kervansaray ?

BUGUNKU :Metruk

BUGUNKU SAHİBİ :Vakıflar Gn.Md.

ÇEVRE YAPILAR :Yakınında Alara çayı üzerinde yıkılmış bir köprünün izleri var.

İLİ :Antalya

İLÇESİ :Alanya

COĞRAFI MEVKİİ :36°41'Kuzey; 31°43'Dogu.

HARİTA KONUMU :Alanya Antalya yolunun 30.km'sinden içeriye doğru 10km'de

13.YY GUZERG/MENZİL :Antalya alanya yolunun 4.menzili.[74]

İNCELEME TARİHİ :Ağustos 1988

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİ

PLANİMETRİ

Han özgün plan özelliklerini korumaktadır. Ancak giriş cephesinin (kuzey) batı tarafı, tac kapısının yanındaki payanda kulesi ile beraber yıkılmıştır.

MİMARİ ÖGELER

TAÇ KAPILAR : Taç kapı iki payanda arasındadır ve bunlardan batı tarafındaki yarı yüksekliğine kadar yıkılmıştır. Ayrıca üst kısımda bulunan dandanların da yokolmuş olduğu sadece kapı üzerine rastlayanların geriye kalabilmiş olduğu görülmektedir.

MESCİT :Taç kapının batısındaki ilk oda olan mescit, işlevini belirleyen küçük mihrap nişi ile iyi durumdadır.
MEKANSAL ÖZELLİKLER :Yapı orta kısmın yokolmuş olan üst

örtüsünün ve kuzey-batıköşesinde oluşan bozulmanın dışında özgün mekansal özelliklerini korumaktadır.

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı sistem:Yapının güney-batı köşesinin düşeyden kaçmış olduğu gözlenmiştir. Ayrıca kuzey-batı köşesinin de yıkılmış olması, nehir yönüne doğru bir zemin deformasyonunun olduğunu göstermektedir. Bu duruma Alara çayının zemin suyunda oluşturduğu değişikliklerin yanın da yapının da kısmen çayın alüvyonlarının üzerine yapılmış olması neden olabilir. Ancak bu bozulmaların, yapının 700 seneden buyana ayakta durmuş olduğu gözönüne alınırsa, yavaş olduğu anlaşılmaktadır. Hanın içinde çayın taşıdığı kalın bir mil tabakası vardır, bu tabakanın da temel sistemini zorladığı açıktır.

Örtü sistemini oluşturan tonozların hepsi iyi durumdadır, yalnızca orta kısmı örten tonozun yıkılmış olduğu görülmektedir.[75]

Yapı Elemanları: (DUVAR) Yapı, doğu cephesi hariç, bütün

cephelerde, yıldız tonozlu eyvanda, avlu ve orta kısım cephelerinde, kesme taş yüzlü içi harçlı moloz dolgu duvar tekniği ile yapılmıştır. Geri kalan kısımlarda moloz taş kullanılmıştır. Kesme taş duvar örgüsü çok düzgün ve iyi bir işçilikle yapılmıştır. Duvar kalınlıkları dışta 1.60-1.50m arasında değişmektedir. Moloz taş olan kısımlarda yapının sıvanmış olduğu anlaşılmaktadır. (DUVAR BOŞLUKLARI)

Cephelerde bulunan pencereler ise dışarıdan dar yüksek mazgallar şeklinde olup içeride genişlemektedir. (ÖRTÜ KAPLAMASI) Toprak örtü halen mevcudiyetini korumaktadır, ancak etkinliğini yitirmiştir ve yapı içine suyun girmesini engellememektedir. Tonozların iç yüzeylerinde yukarıdan gelen bu suyun kireçtaşını eriterek oluşturduğu kabuklanmalar görülmektedir. Ayrıca devamlı olarak rutubetli olan bu toprak kitlesi yapının bünyesine ve bağlayıcı malzemesine çözücü etki yapmaktadır. Dış duvarların üst

kısımlarında bulunan dendanların ise az bir kısmı sağlam durumdadır.

MALZEME

TAŞ :Yapıda çevrede çok bulunan gözenekli bir kireç taşı kullanılmıştır.

BAĞLAYICILAR :Kireç harcı

DEKORASYON

Yapıda en önemli dekorasyon unsuru olarak girişin solundaki çeşme eyvanının yıldız tonozu bulunmaktadır. Bu tonozun avlu yönünde yaslandığı kemer yıkılmış olduğundan tonoz da bu yönden taşlarını tek tek kaybederek bozulmaya başlamıştır. Ayrıca orta kısımda ve galerilerin olduğu yan kısımlarda yer yer aslan yüzlü taş konsollardan oluşan kandilliklerin bir kısmının tahrip olmuş olduğu görülmektedir.

DEVŞİRME MALZEMELER Devşirme malzemeye rastlanmamıştır.

YAPI ÜZERİNDEKİ YAZILI BELGELER VE İŞARETLER

KİTABELER:Taç kapı üzerinde bulunan ve iki parçadan oluşan kitabenin üst kısımdaki parçası kaybolmuştur. Yapı üzerinde başka yazılı belge yoktur.

TAŞCI İŞARETLERİ:Kesme taş ile inşa edilmiş olan kısımlarda taşçı işaretlerine rastlanmaktadır. Ancak çeşme eyvanındaki yıldız tonoz üzerinde bulunmadığı gözlenmiştir.

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

Yapının en önemli sorunu zeminde oluşan deformasyona bağlı olarak oluşan bozulmalardır. Bu bozulmaların devamı yapının kısa sürede yokolmasına neden olabilir. Ayrıca üst örtüden gelen rutubet yapını bünyesini zayıflatan ikinci önemli

sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bunların yanında yapı üzerindeki toprak örtüde ve açığa çıkmış duvar üstlerinde yetişen bitkiler de duvar bozulmalarını hızlandıran etkenlerdir. Zeminde birikmiş olan mil tabakasının oluşturduğu rutubetle duvarların alt sıralarındaki taşlar çözünmektedir. Genel olarak Alara han'da bozulmaları Zemin hareketleri, zeminden gelen rutubet ve üst örtüden gelen rutubet oluşturmaktadır. Doğu duvarı önüne birikmiş olan toprak dolgusu yapı üzerinde yatay bir itki ve rutubet oluşturmaktadır.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

1.Yapının doğu cephesi önündeki toprak dolgu kaldırılmalıdır. 2.Yıldız tonozun bulunduğu çeşme eyvanının ön kısmı askıya alınarak daha fazla tahrip olamsı önlenmelidir.

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

TURAN OSMAN

*"Selçuklu Kervansarayları"

BELLETEN X /38, s.490

LLOYD S.-RICE S.,

ALANYA,

Çev: N. Sinemoglu,

Ankara, 1989, s.99

ERTEN S.FİKRİ

ANTALYA VİLAYETİ TARİHİ 3kısım

Antalya, Antalya bas., 1940

İstanbul, Tan mat., 1948 ,s.78

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13. JAHRHUNDERTS

Berlin, Gebr Mann Verlag, s.186

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul, İ.Ü. Ed. Fak. Tarih Böl. Basılmamış Doktora Tezi, 1959

Merkez kütüph no: TEZ 2797

ÖZER GİN M. KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

TARİH DERGİSİ C:XV S:20, s.163

Mart 1965 s:144

İLTER İSMET

TARİHİ TÜRK HANLARI

Alara, Karayolları yay., 1969, s.47

TÜKEL AYŞIL

"Alara Han'ın Tanıtılması ve Değerlendirilmesi"

BELLETEN 132/1969

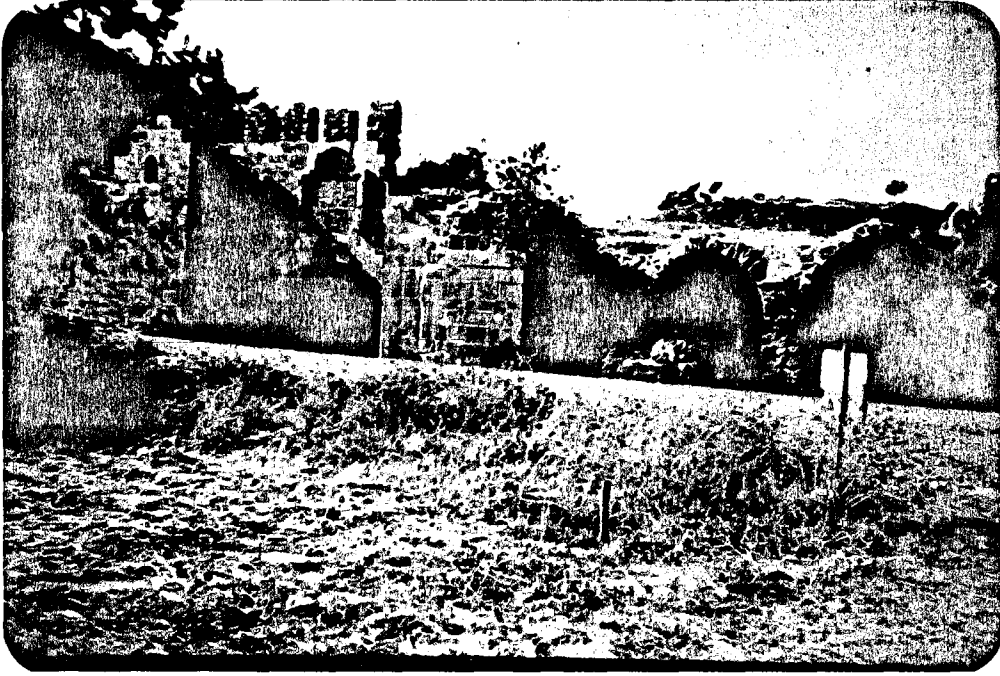
s.430-491

DEMİR ATAMAN

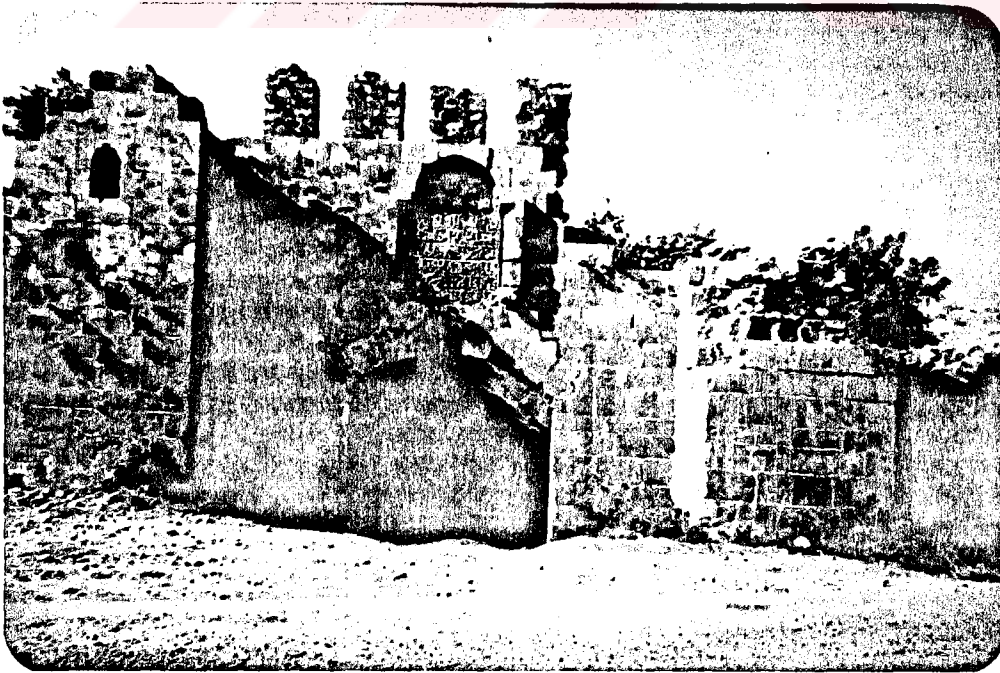
"Anadolu Selçuklu Hanları; Alara Han"

İLGİ 51/1987

s.18-23

Fot.12a GİRİŞ CEPHESİ

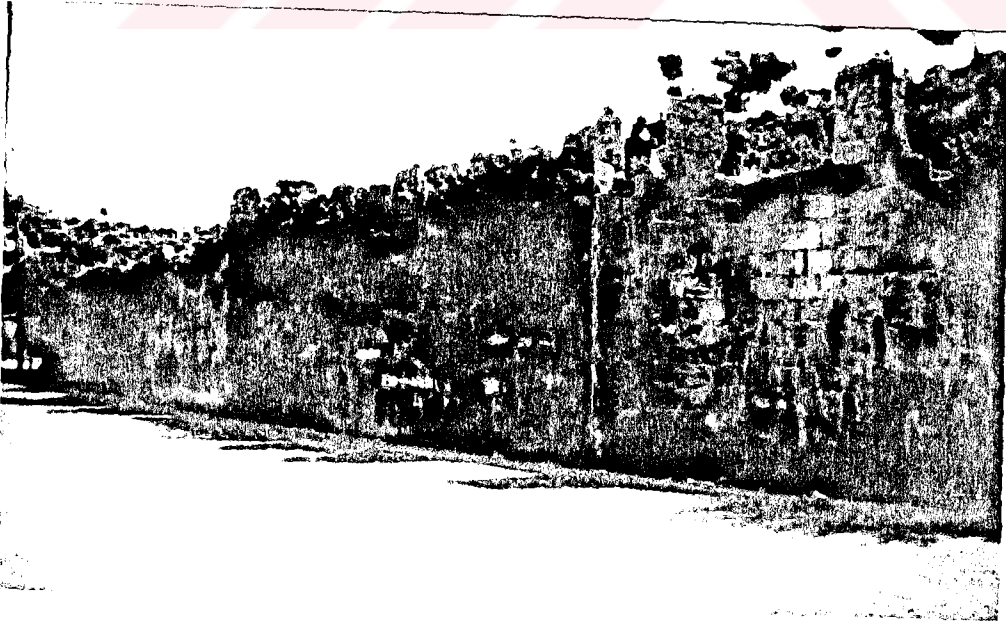

Fot.13 TAÇ KAPI

Fot.14 GİRİŞ CEPHESİ BATI KÖŞESİ

Fot.15

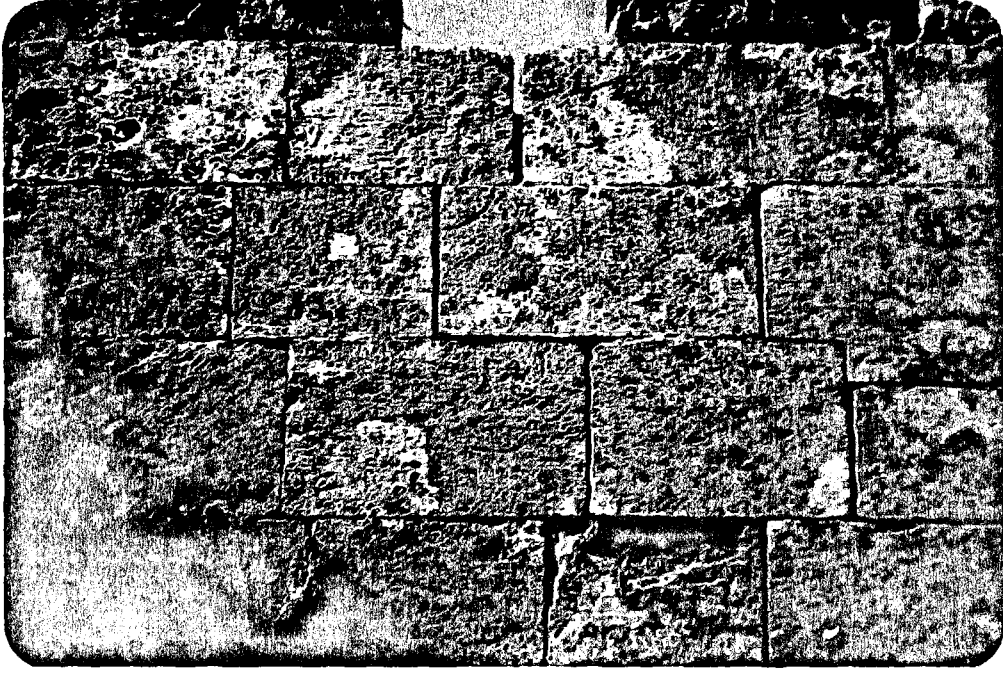

Fot.16

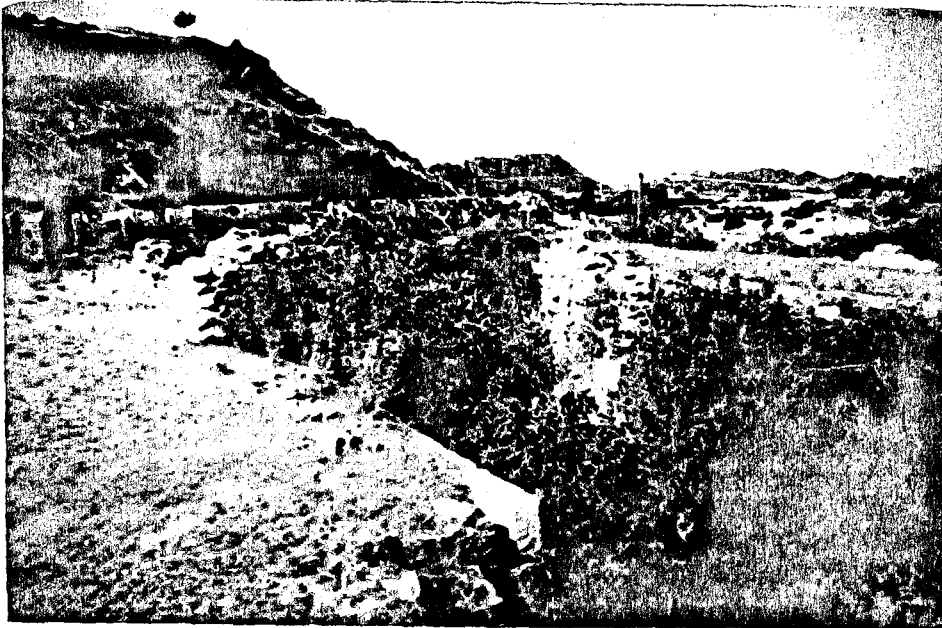
Fot.17

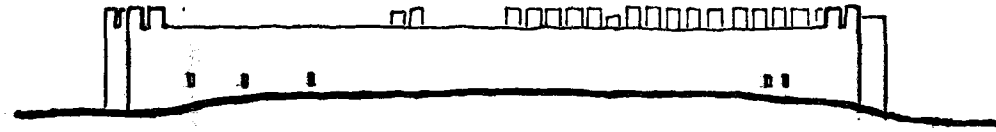

Fot.18 DUVAR ÖRGÜSÜ

Fot.19 ÖRTÜ KAPLAMASI

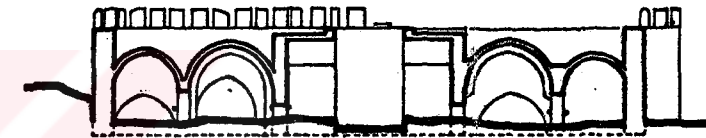
YAN CEPHE

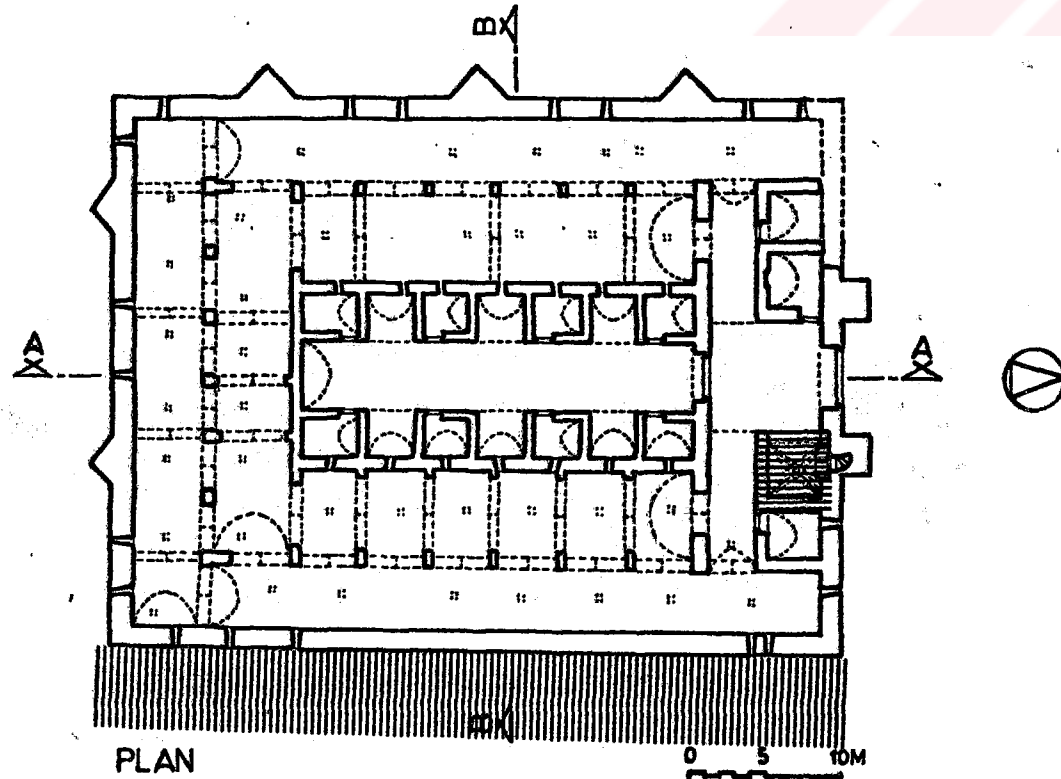
GİRİŞ CEPHESİ

A-A KESİT

B-B KESİT

LEJAND

- Seki Alanı
- Kazı Yapılacak Alan
- Onarım+Yenileme
- İvedi koruma önlemleri alınacak yerler

ADI : ALARAHAN

KONUMU : Alanya-Antalya Yolu

RÖLÖVE : 1/500 Ağust 1988

ENV .No: 02

BİRİM

2.2.3. ALAY HAN (Şekil 2-3)

YAPIM TARİHİ : Erdmann 12.yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir.[76]

YAPTIRAN :

YAPAN (USTA) :

VAKFIYE :

FONKSİYON/ ORJİNAL : Kervansaray

BUGUNKU : Harabe

BUGUNKU SAHİBİ :

İLİ : Aksaray

İLÇESİ :

COĞRAFİ MEVKİİ : 38°33'Kuzey; 34°20'Doğu

HARİTA KONUMU : Aksaray-Nevşehir yolu üzerinde, Alay köyü yakınında.

13.YY GUZERG/MENZİL : Kayseri-Aksaray yolunun 6. menzili.[77]

İNCELEME TARİHİ : Temmuz 1987

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİ

PLANİMETRİ

Yapının avlu kısmı bütünüyle yokolmuştur. Avlunun bulunduğu yerden bugün Aksaray-Nevşehir yolu geçmektedir. 1960'larda mevcut olan olan avlu duvarlarının kalıntılarından bugün iz yoktur.[78]

Kapalı kısmın ise doğu ve batı duvarları ile avlu cephesi (güney) duvarı ayakta durmaktadır, ancak harabe halindedir. Plan özelliklerini kazı yapmadan kesin olarak anlamak zordur. Erdmann ve Özgüç-Akok ayakta kalmış duvarlardaki izlere dayanarak bir plan restitüsyonu yayınlamışlardır.[79]

MİMARİ ÖGELER

TAÇ KAPILAR: Yapının günümüze, yalnızca kapalı kısım taç kapısı kalabilmiştir. Ancak üst kısımda su etkisiyle oluşan

bozulmanın yanında, alt kısımlarında ise yarı yüksekliğine kadar taşları düşmüş ve yokolmuştur. Mukarnaslı kavsaranın sol tarafındaki bozulmanın üstteki iki taş sırasının altına kadar geldiği görülmektedir. Üst kısımlarda oluşan bozulmaların dekorasyonu da etkilediği, ayrıca sağ üst köşede bulunan sanatçı kitabesinin de gittikçe daha fazla bozulduğu anlaşılmaktadır.[80]

MESCİT:Yapının mevcut bölümlerinin hiçbirinde mescit bulunmamaktadır.

AVLU MEKANI:Avluyu sınırlayan elemanlar bütünüyle yokolmuş olmasından dolayı özgün mekansal özellikleri anlaşılamamaktadır.

KAPALI KISIM MEKANI:Dış duvarları ayakta olmasına karşın mekansal özellikleri yokolmuştur.

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı sistem:Harabe durumda olduğundan bütünlüğünü koruyan bir taşıyıcı sistemi yoktur. Kalan kısımlar statik dengeleri bozulmuş olarak ayakta durmaktadır. Duvarlar dış etkilere açık olarak üst kısımdan itibaren çözünmektedir. Kapalı kısımda ayakta kalabilmiş tek eğrisel örtü parçası olan girişin sağ yanındaki tonoz, yatay itkileri karşılayacak diğer tonozlar yıkılmış olduğu için açmaya başlamıştır.

Yapı Elemanları: (DUVAR)Bütün duvarlar kesme taş yüzlü, kireç harçlı moloz taş dolgu sisteminde yapılmıştır. Yapının geriye kalan kısımlarında düzgün bir kesme taş işçiliği görülmektedir. Bütün duvarlar hem açık olan üst kısımlarından hemde alt kısımlarından bozulmaktadır. (DUVAR BOŞLUKLARI) Kapalı kısım dış duvarlarında içeriye doğru genişleyen mazgal pencereler bulunmaktadır, duvarların üst kısımlarındaki bozulma henüz pencere hizasına gelmemiş olduğu için bu elemanlar sağlamdır.(ÖRTÜ KAPLAMASI) Büyük bir ihtimalle toprak olan örtü kaplaması hakkında, kapalı

kısmın sağ iç köşesindeki tonozun üstü de dahil olmak üzere, günümüze hiç bir iz kalmamıştır.

MALZEME

TAŞ :Kullanılmış olan taş, Nevşehir yöresinin, yonu taşı, olarak isimlendirilen, volkanik bir tür tuf'dür.

BAĞLAYICILAR :Kireç harcı

DEKORASYON

Yapı üzerinde günümüze kalabilmiş tek dekorasyon taç kapı üzerindedir. Fakat taç kapının bozulmasına bağlı olarak yavaş yavaş yokolmaktadır. Alt kısımlardaki bütünüyle yokolan taşların yanında, üstten gelen suyun etkisiyle taşların çözündüğü görülmektedir.

DEVŞİRME MALZEMELER

Devşirme malzemeye rastlanmamıştır.

YAPI ÜZERİNDEKİ YAZILI BELGELER VE İŞARETLER

KİTABELER:Kapalı kısım taç kapısı üzerinde bulunan tek kitabe, sağ üst köşedeki, sanatçı kitabesidir, daha tam olarak okunamamış olmasına karşın hızla bozulmaktadır.

TAŞCI İŞARETLERİ:Yapı üzerinde taşcı işaretlerine rastlanmaktadır.

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

Yapı harabe durumundadır. Taç kapı ve kalan kısımlarıyla kimliği zor tanımlanabilmektedir. Bir tiyatro dekoru görünümündedir. Bozulmalar büyük ölçüde doğal olaylara bağlıdır. Batı duvarında dışarıya doğru 10cm lik bir açma olduğu tesbit edilmiştir. Kalan duvarlar ve taç kapı üst kısımlarının dış etkilere ve su girişine açık olması

sebebiyle hızla bozulmaktadır. Avlunun bulunduğu alandan karayolunun geçirilmesi kazı yapılması gereken bu alanın tahrip olmasına neden olmuştur. Ayrıca karayolunun oluşturduğu titreşim, yapının zayıf olan taşıyıcı sisteminin ayrışmasını hızlandıracak bir etkidir.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

Taç kapı üzerinde geçici bir ahşap çatı yapılarak korunmalıdır.

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

ROTT H.

KLEINASIATISCHE DENKMAELER AUS PISIDIEN, PAMPHYLIEN,
KAPPADOKIEN UND LYKIEN

Leipzig, 1908 MULLER M.K.

JERPHANION G DE

MELANGES D'ARCHEOLOGIE ANATOLIENNE

Melanges D'Univ Saint Joseph Tome 13
Beyrouth, 1928

RIEFSTAHL, RUDOLF, M.

CENUBİ GARBİ ANADOLUDA TÜRK MİMARISI

İstanbul, ..., 1941

ERTEN S. FİKRİ

ANTALYA VİLAYETİ TARİHİ 3 kısım

Antalya, Antalya bas., 1940

İstanbul, Tan mat., 1948

DIEZ ERNST

TÜRK SANATI, BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE KADAR

CEV Oktay Aslanapa

İstanbul, İ U Ed Fak Yay, 1946

TURAN OSMAN

*"Selçuklu Kervansarayları"

BELLETEN X /38

S.471-496

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13. JAHRHUNDERTS

Berlin, Gebr Mann Verlag, 1961 1.cilt

1976 2.ve3.cilt

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul, İ.U.Ed.Fak.Tarih Böl.Basılmamış Doktora

Tezi, 1959

Merkez kütüph no: TEZ 2797

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

TARİH DERGİSİ C:XV S:20

Mart 1965 s:141-169

İLTERR İSMET

TARİHİ TÜRK HANLARI

Ankara, Karayolları yay., 1969

ÖZBEK SULEYMAN [*BMK]

"Güney Batı Anadolu Selçuklu Kervansarayları"

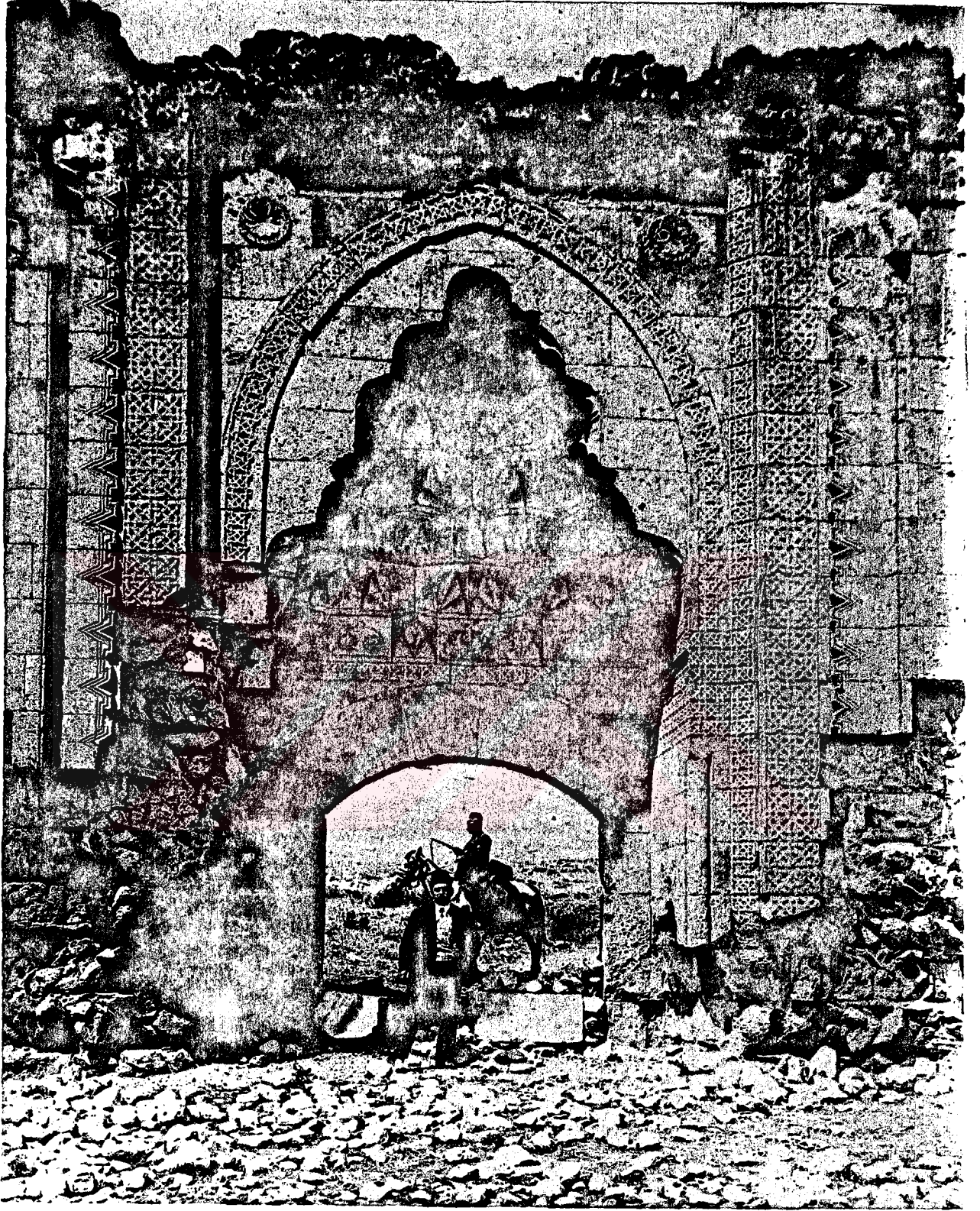
İstanbul, İst.Un. Sanat Tar.Kür. basılmamış Lisans

Tezi, 1970 42 s. 77 res. TEZ:6461

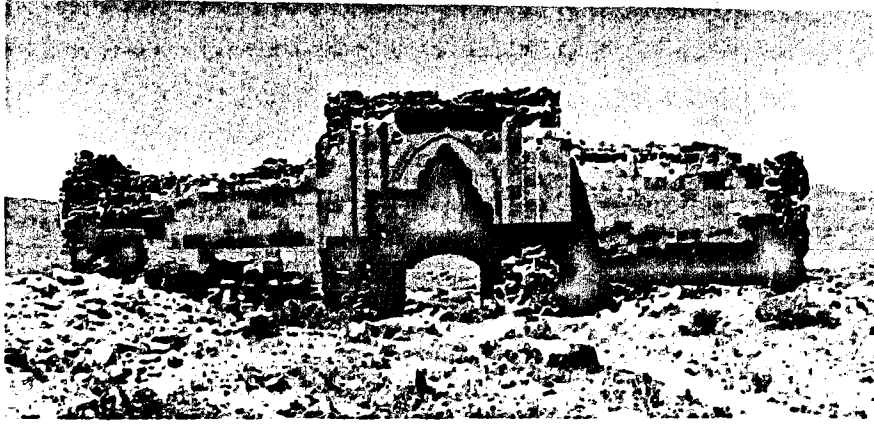
BİTTEL KURT

KLEINASIATISCHE STUDIEN

İstanbul, 1942

Fot.20 TAÇ KAPI ESKİ BİR RESMİ

Fot.21 TAÇ KAPI KAYN:ERDMANN

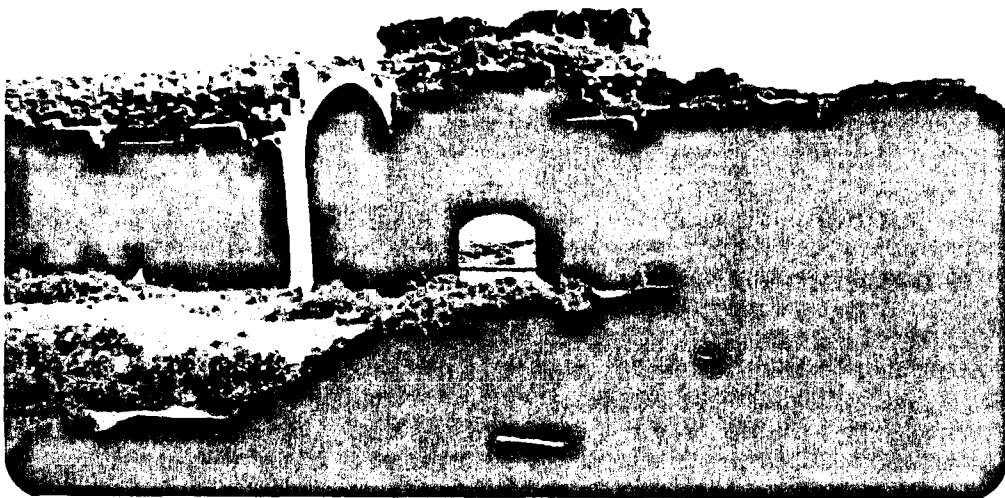
Fot.22 TAÇ KAPI 1987

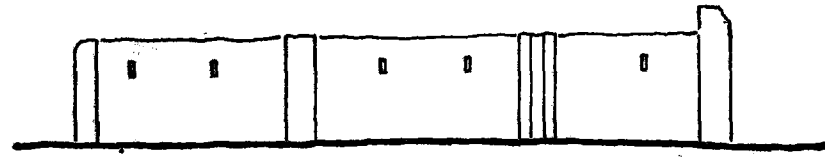

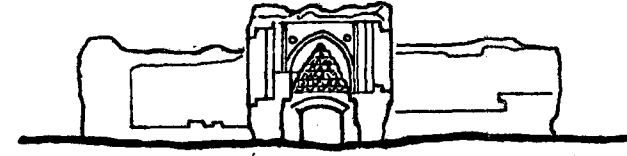
Fot.23 KAPALI KISIM

Fot.24

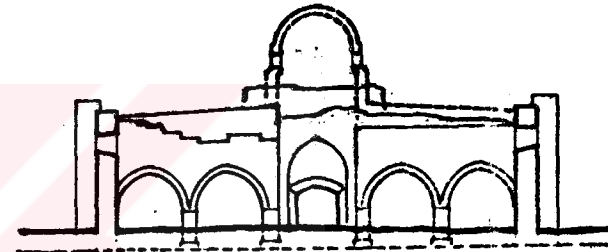
YAN CEPHE

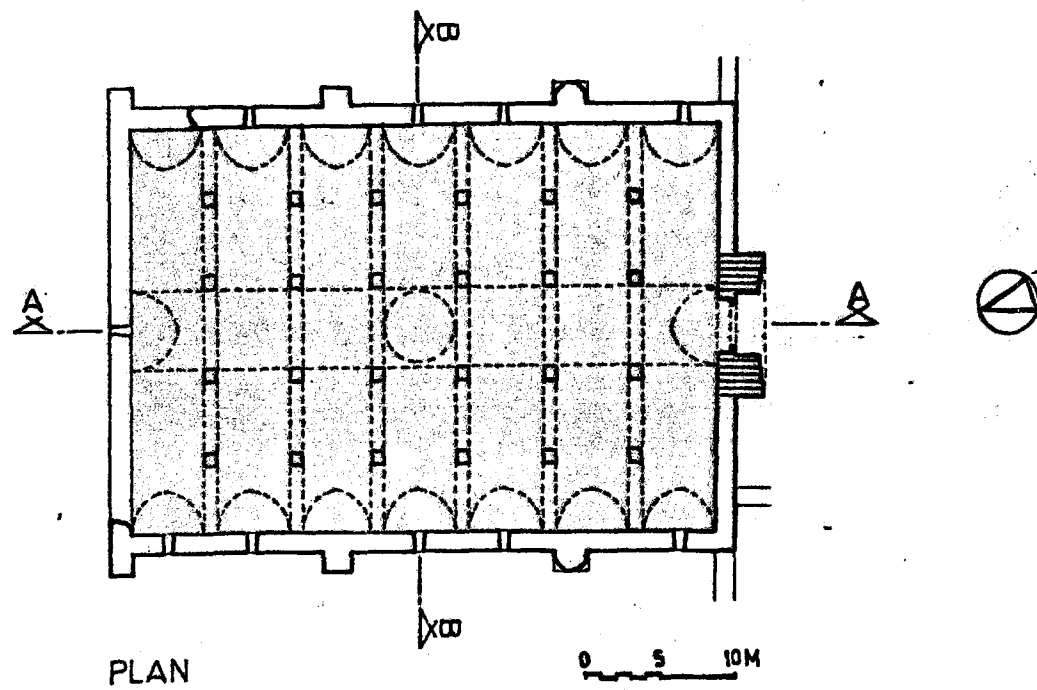
GİRİŞ CEPHESİ

A-A KESİT

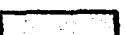

B-B KESİT

PLAN

LEJAND

- Seki Alanı
- Kazı Yapılacak Alan
- Onarım+Yenileme
- İvedi koruma önlemleri Alınacak Yerler

ADI : ALAYHANI

KONUMU : Aksaray-Nevşehir

RÖLÖVE : 1/500 Temm 1987

ENV .No: 03

BİNAN

2.2.4.DOKUZUN DERBENT HAN (Şekil 2-4)

YAPIM TARİHİ : (607H) Temmuz 1210'da tamamlanmış

YAPTIRAN : Emir-i İgdişhan Hacı İbrahim bin Ebu Bekir.

YAPAN (USTA): Osman bin Abdurrahman

VAKFIYE :-

FONKSİYON/ ORJİNAL : Kervansaray

BUGUNKU : Boş

BUGUNKU SAHİBİ :-

İLİ : Konya

İLÇESİ : Merkez

MAHALLE, KÖY :-

COĞRAFİ MEVKİİ : 38°06Kuzey; 32°32Doğu

HARİTA KONUMU : Konya Akşehir yolunun 25.km'sinde solda. Eşme su deresinin yakınında.

13.YY GUZERG/MENZİL : Konya-Çay yolundaki 3. menzil.[81]

İNCELEME TARİHİ : Ağustos 1988

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİ

PLANİMETRİ

Kapalı kısım plan özellikleri açısından özgün durumunu korumaktadır, fakat planda muhtemel yerleri belirtilmiş sekiler yokolmuştur. Açık kısım ise tamamen yıkılmış ve toprak altında kalmıştır, işaretli alanda kazı yapılması gerekmektedir

MİMARİ ÖGELER

TAC KAPILAR: Yapının günümüze gelebilmiş kapalı kısım tac kapısı sivri kemerinin üst kısmına kadar ayakta kalabilmiştir. Sövelerinde de bozulmalar gözlenmektedir.

MESCİT : Mescit mevcut kısımlarda yoktur, yıkılmış olan avluda olması mümkündür.

AVLU MEKANI : Avluyu sınırlayan elemanlar yokolmuş olduğundan

mekansal özellikleri kaybolmuştur

KAPALI KISIM MEKANI : Tonozlarda oluşan tahribatlara karşın, mekansal özelliklerini hala korumaktadır. Fakat zeminde sekilerin tamamen yokolmuş olması özgün mekansal özelliklerin algılanmasını engellemektedir.

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı sistem: Hanın günümüze kalabilmiş kapalı kısmında üstyapıya yansıyan bir temel problemi gözlenmemiştir. Yapının kuzeyinde bulunan tepeden yağmurla taşınan toprak kuzey duvarında, iç kısımdan gözlenen bir rutubete ve yakın zamanda taşıyıcı sistemi etkileyebilecek bir yatay itkiye neden olmaktadır.

Kapalı kısmın duvarları ise üst örtünün yokolmasına bağlı olarak üst kısımlarından bozulmuşlardır. Kapalı kısımdaki bütün tek taşıyıcılar iyi durumdadır. Ancak moloz taş tonozların oluşturduğu örtü sisteminde bozulmalar fazladır. Kapalı kısım ortasındaki yüksek tonoz atkı kemerleriyle ayrılmış 4 bölümden oluşmaktadır, Bunların girişe göre 1, ve 2. bölümün yarısı, 5 ve 6. bölümleri tümü yıkılmış durumdadır. Sol yan tonozun ise 3,4 ve 5. bölümleri yıkılmıştır. Tüm Tonozların ve duvarların üst kısımlarındaki bozulmaların temel sebebi ise örtü sisteminin yok olmasıdır. Sağlam kalmış olan kısımlar dahil olmak üzere pekitme kemerlerinin hemen hepsi tahrip olmuştur.

Yapı Elemanları: (DUVAR) Bütün duvarlar kesme taş yüzlü, içi (çekirdek) kireç harçlı moloz taş dolgu sisteminde yapılmıştır, duvar kalınlığı 1.25-1.35m arasında değişmektedir. Duvar örgüsü, alt kısımlarda düzenli üstlerde düzensizdir, çok farklı boyutlarda taş kullanılmıştır, örgü yer yer, kullanılmış olan devşirme malzemeye bağlı olarak şekillenmiştir. Dış duvarlar üst kısımlarından itibaren bozulmaya başlamışlardır. (DUVAR BOŞLUKLARI) Yan cephelerde bulunan birer, kuzey cephesinde bulunan üç pencere mazgal şeklinde içe doğru genişlemektedir, ancak kötü bir işçilikle

yapılmışlardır. (ÖRTÜ KAPLAMASI) Toprak olan çatı örtüsü etkinliğini kaybetmiştir fakat tonozların sağlam olduğu kısımlarda varlığını korumaktadır. Dış duvarların üst kısımlarında oluşan bozulma bu dolgunun dışarıya akmasına neden olmaktadır.

MALZEME

TAŞ :Kullanılan taş Kireçtaşıdır (Kalker)

BAĞLAYICILAR :Kireç harcı

DEKORASYON

Yapı Üzerinde hiçbir dekorasyon yoktur.

DEVŞİRME MALZEMELER

Çok devşirme malzeme vardır. Üzerinde dekorasyon veya yazı olmayan taşlar genellikle cephe duvarlarında kullanılmıştır. İç mekanda, özellikle pekitme kemerlerinin ayaklarında simetrik olarak profilli devşirme malzeme bulunmaktadır. En büyük devşirme malzeme portaldeki kitabede kullanılmıştır.

YAPI ÜZERİNDEKİ YAZILI BELGELER VE İŞARETLER

KİTABELER:Yapı üzerindeki tek kitabe portal üzerindedir ve devşirme üç taş üzerine yazılmıştır.

TAŞCI İŞARETLERİ:Taşcı işaretine rastlanmamıştır.

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

Avlu kimliği belirlenemiycek ölçüde yıkılmıştır, kapalı kısmın, ise üst örtünün zamanla tahrip olmasına bağlı olarak özellikle orta tonozu büyük bölümüyle çökmüş, sağ yan tonozun ise 3, 4, ve 5. bölümleri tahrip olmuştur.

Kapalı kısım tac kapısı büyük kemer üzerine kadar sağlam

durumdadır, orta tonozun ön kısmını kapatması gereken üst bölümü ise yokolmuştur.

Ayrıca kuzey duvarının önünde birikmiş olan sellerin sürüklediği toprak kütlesi bugün için taşıyıcı sistemi etkileyen bir bozulmaya neden olmamış gibi görünmesine karşın, kuzey duvarında oluşturduğu rutubet ile gelecek için potansiyel bir tehlike durumundadır. Kısa zamanda kaldırılmalı ve buradan gelecek su başka bir yöne akıtılmalıdır.

Yapıda oluşan bozulmalar büyük ölçüde, bakımsızlık sonucu üst örtünün bozulmasına bağlıdır. Ayrıca kötü bir işçilikle yapılmış olması, bu bozulmayı hızlandıran unsurlardandır.

Avlunun bulunduğu alanda kazı yapılması gerekmektedir.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

1. Kuzey duvarı önündeki toprak kütlesi kaldırılmalıdır.
2. Orta ve yan tonozların yıkılmamış olan kısımları desteklenerek, yapılacak restorasyon müdahalesine kadar fazla yıkılması önlenmelidir.

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

DIEZ ERNST

TÜRK SANATI, BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE KADAR

CEV Oktay Aslanapa

İstanbul, İ U Ed Fak Yay, 1946

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS

Berlin, Gebr Mann Verlag, 1961 1.cilt

1976 2.ve3.cilt

ÖZERGİN M. KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul, İ.Ü. Ed. Fak. Tarih Böl. Basılmamış Doktora
Tezi, 1959

Merkez kütüphane no: TEZ 2797

ÖZERGİN M. KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

TARİH DERGİSİ C: XV S: 20

Mart 1965 s: 141-169

İLTERR İSMET

TARİHİ TÜRK HANLARI

Ankara, Karayolları yay., 1969

SARRE F.

REISE IN KLEINASIEN

Berlin,, 1896

SOYMAN F. - TONGUR J.

KONYA ESKİ ESERLER KILAVUZU

Konya, 1944, s. 122

MAYER, L. A.

ISLAMIC ARCHITECTS AND THEIR WORK

Geneve,, 1956, s. 130

Fot.25 GİRİŞ CEPHESİ

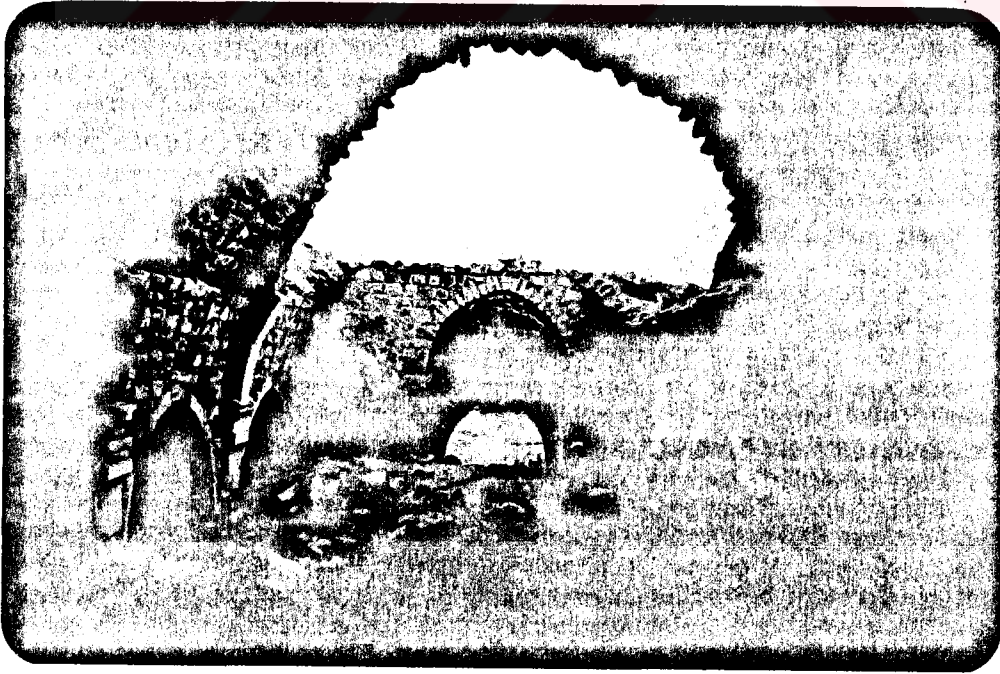

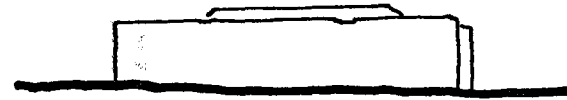
Fot.26 TAÇ KAPI

Fot.27 KAPALI KISIM

Fot.28

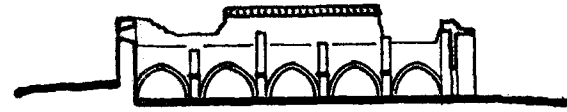

YAN CEPHE

GİRİŞ CEPHESİ

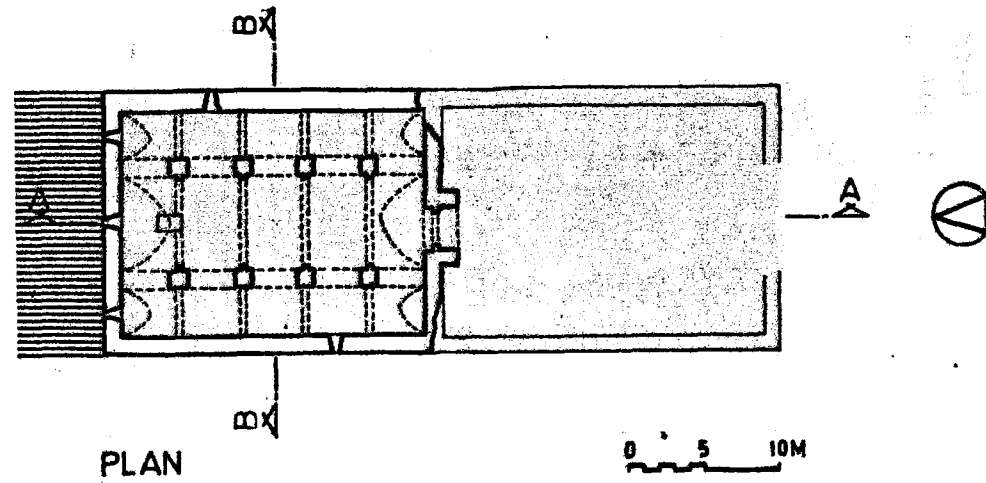

A-A KESİT

B-B KESİT

1.VAPIM EVRESİ 2.VAPIM EVRESİ

PLAN

LEJAND

- Seki Alanı
- Kazi Yapılacak Alan
- Onarım+Yenileme
- İvedi koruma Önlemleri Alınacak Yerler

ADI : DOKUZUN DERBENT HANI

KONUMU : Konya-Akşehir

RÖLÖVE : 1/500 Ağust.1988

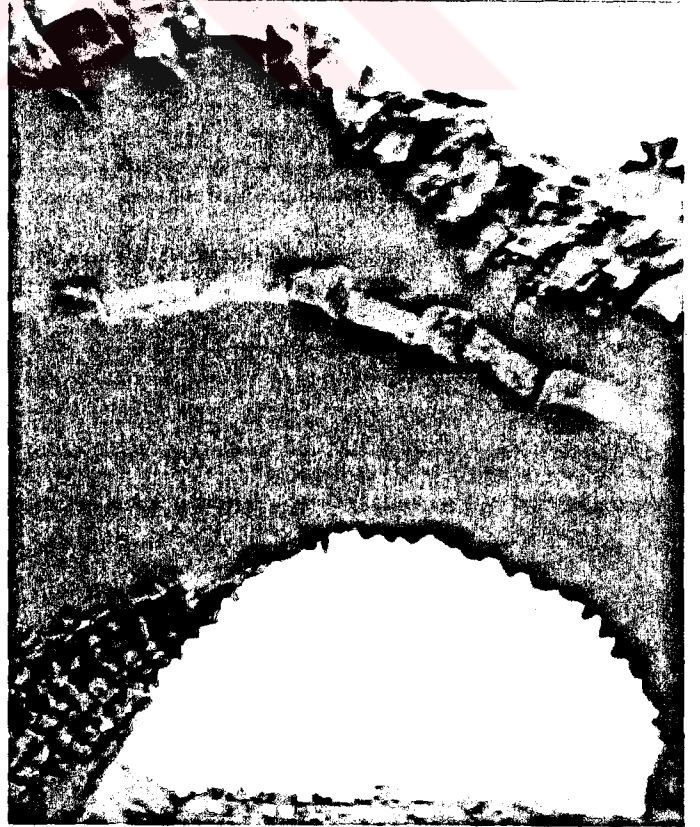
ENV .No: 04

BİNA

Fot.29 TONUZ VE ÖRTÜ KAPLAMASI KESİTİ

Fot.30 ATKI KEMERİ

2.2.5.DOLAY HAN (Şekil 2-5)

YAPIM TARİHİ : Kesin olarak belli değildir, Erdmann 1230-40'lara, Akok ise 1210-20 arasına tarihlemektedir.[82]

YAPTIRAN : -

YAPAN (USTA) : -

VAKFIYE : -

FONKSİYON/ ORJİNAL : Kervansaray

BUGUNKU : Harabe

BUGUNKU SAHİBİ : ?

ÇEVRE YAPILAR : Yok

İLİ : Nevşehir

İLÇESİ : Derinkuyu

MAHALLE,KÖY : Til köyü (Manai)

COĞRAFİ MEVKİİ : 38°25' Kuzey 34°49' Doğu

HARİTA KONUMU : Nevşehir'in yaklaşık 30km Güney

Doğusunda, Nevşehir Niğde yolunda Derinkuyu'dan Kuzey Doguya giden yol üzerinde Til köyünün Güney Dogusunda.

13.YY GUZERG/MENZİL : Aksaray ve Karahisarı (Yeşilhisar) bağlayan yol ile Taşkın Paşa (Damse) ya giden yolların kavşak noktasındadır.[83]

İNCELEME TARİHİ : Temmuz 1988

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİ

PLANİMETRİ

Yapının kapalı kısmı Doğu ve Batı duvarları yıkılmış, sekiler de yokolmuş olmasına karşın kalan bölümleriyle genel plan özelliklerini korumaktadır, fakat tamamen yokolmuş olan avlunun plan özelliklerini bu kısımda kazı yapmadan anlamak imkansızdır.

MİMARİ ÖGELER

TAC KAPILAR: Yapının günümüze kalmış olan kapalı kısmının diğer 13.yüzyıl Kervansaraylarında olduğu gibi dışarıya taşan, anıtsal bir tac kapısı yoktur.

AVLU MEKANI: Yatayda ve düşeyde sınırlayan elemanların tümü yok olduğu için mekansal bütünlüğü kaybolmuştur.

KAPALI KISIM MEKANI: Kapalı kısmın Doğu ve Batı duvarları ile bunlara bağlanan tonozların kısmen, Orta tonozun ve atkı kemerlerinin hemen tümüyle yıkılmış olması, zeminde oluşan moloz dolgu, ve sekilerin de yokolmuş olması sebebiyle, özgün mekansal özelliklerini kaybetmiştir.

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı sistem:

Yapıda oluşmuş olan bozulmaların kısmen de olsa temeller ve zeminden kaynaklanıp üst yapıya yansıyan sorunlara bağlıdır. Dış duvar kalınlıklarının aynı olmasına karşın, aldığı yatay yükler daha az olan Doğu ve Batı cephelerinin diğer iki cepheye oranla daha az tahrip olmuş olmaları dikkati çekmektedir. Doğu ve Güney cephesi önüne buradaki tepeden sellerle sürüklenerek yığılan toprak kütlelerinin bu cepheler temelleri hizasında oluşturduğu yatay yükler buralardaki bozulmaları açıklamakla birlikte, Batı cephesinin bozulma sebebini açıklamamaktadır, bu kısım muhtemelen zeminde oluşan oturmalar sebebiyle yıkılmıştır. Yine de Üst örtünün tahrip olmuş olmasından dolayı buradan gelen suyun oluşturduğu tahribat daha fazladır.

Taşıyıcı sistem bütün bu tür yapılarda olduğu gibi özelliklerinden dolayı, ufak deformasyonlara dayanıklıdır ve bu yapıda da bütünlüğü bozulmuş ve neredeyse sistemi oluşturan kısımlar %50 oranında yıkılmış olmalarına karşın, kalan bölümler ayakta durabilmektedir.

Orta tonoz atkı kemerleri dahil olmak üzere hemen tümüyle sadece üst örtünün bozulmasına ve yapı bünyesine giren suyun malzeme ölçeğinde bozulmaya neden olmasına, bağlı olarak yıkılmıştır. Bu kısımdaki bozulmanın bir diğer sebebi de atkı kemerlerine tonozların verdiği yüklerin çok fazla olmasıdır, yapım esnasında her atkı kemeri genişliğinin yarısına oturması gereken tonoz uçları, kemer genişliğinin tümüne ve

Üst üste gelmek üzere oturtulmuşlardır dolayısıyla her atkı kemeri basit olarak alması gereken normal A yükünü 2A olarak taşımak zorunda kalmıştır bu durum ilk yapımda bir sorun çıkartmasa bile zamanla malzeme ölçeğinde oluşmaya başlayan bozulmalar bu yükü kritik sınıra yaklaştırmış ve yıkılmaya yardım etmiştir.

Yapı Elemanları:

Yapım sistemini Kesme taş yüzlü , içi (çekirdek)kireç harcı moloz taş dolgu duvarlar oluşturmaktadır, bu dolgu üst örtünün altında tonozların yarı yüksekliğine kadar devam etmiştir. Duvar örgüsü bozulmamış yerlerde çok düzgün bir şekilde devam etmektedir. Taş işçiliği Öresun hanının taş işçiliğine yakındır. Tonoz kesitleri ve kemerler yarım daire şeklindedir, tonozların iki taş sırasından sonraki kısmı moloz taş ile inşa edilmiştir ve kalın kumlu bir sıva ile örtülüdür.

1956 larda mevcut olan taban sekileri bugün tamamıyla sökülüştür.[84]

Hanın herhangi bir kısmında özgün döşeme kaplamasına rastlanmamıştır.

(ÖRTÜ KAPLAMASI)Büyük bir olasılıkla sıkıştırılmış toprak dolgu olan çatı örtüsünün, dış duvaralardaki bitiş detaylarının anlaşılması için yeterli iz yoktur. Üst örtünün taş plak kaplama olabileceği ihtimalinin ise, günümüze böyle bir sistemden hiçbir iz kalmamış olmasına bakarak, çok zayıf olduğu söylenebilir.

Bugün için sadece moloz taş örgülü tonozlar üzerinde bulunan sıvanın kalan izlerden eskiden hanın her tarafında bulunduğu anlaşılmaktadır. Taş üzerine yapılmış olan sıvanın günümüze kalamamış olmasının sebebi kesme taş örgünün moloz taş örgüye göre tutuculuğunun az olmasıdır.

MALZEME

TAŞ: Yapı taşı hemen yakındaki artık çalışmayan taş ocaklarından getirilmiştir, ve Kapadokya bölgesinde çok

kullanılan Tüf'dür, buna bölgede "yonu taşı" da denir.

BAGLAYICILAR: Kireç harcı

DEKORASYON

Yapı üzerinde dekorasyon yoktur.

DEVŞİRME MALZEMELER

Yapı üzerinde devşirme malzeme olarak sadece kapalı kısım taş kapısının sol üst tarafında Erken Bizans dönemine tarihlenebilecek bir parça bulunmaktadır ve iyi durumdadır.

YAPI ÜZERİNDEKİ YAZILI BELGELER VE İŞARETLER

KİTABELER: Yapı üzerinde kitabe yoktur.

TAŞCI İŞARETLERİ: Taşcı işaretine rastlanmamıştır.

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

Hanın Avlu kısmı tümüyle yokolmuştur, ve özelliklerinin anlaşılabilmesi için bu bölümde kazı yapılması gerekmektedir. Kapalı kısım ise Kuzey ve Doğu kısımdaki tepeden sürüklenen Toprağın Doğu ve güney duvarları üzerine yaptığı yatay baskı ve zemin suyu etkisi ile Batı cephesinin olduğu kısımda oluşmuş muhtemel bir zemin hareketi, ve üst örtünün bozulmuş olmasından dolayı yapı bünyesine giren suyun yaptığı tahribatlara maruzdur. Bütün bu nedenlerden başka, yapının yakındaki Til köyü tarafından taş kaynağı olarak kullanılması da bozulmasını hızlandıran olaylardandır.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ Öncelikle yapının Doğu ve Güney cepheleri önünde birikmiş olan toprak tabakası temizlenmeli ve yeniden birikmemesi için önlemler alınmalı. Yapının hemen hemen harabe durumunda olmasına bağlı olarak taşıyıcı sistem kalan bölümüyle askıya alınmalı.

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

CANDAR A.AVNİ

ANKARADAN NEVŞEHRE YOLDA VE NEVŞEHRDE GÖRDÜKLERİM

Ankara,1933 s.10

ERDMANN KURT [*BMK]

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS

Berlin,Gebr Mann Verlag, 1961 1.cilt

1976 2.ve3.cilt

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul,İ.Ü.Ed.Fak.Tarih Böl Basılmamış Doktora

Tezi,1959

Merkez kütüph no: TEZ 2797

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

TARİH DERGİSİ C:XV S:20

Mart 1965 s:141-169

İLTERR İSMET

TARİHİ TÜRK HANLARI

Ankara,Karayolları yay.,1969

BİTTEL KURT

KLEINASIATISCHE STUDIEN

İstanbul, 1942

AKOK MAHMUT, ÖZGÜÇ T.

* "Uç Seçuklu Abidesi Dolay Han,Kesikköprü kerv.ve Han Camii"

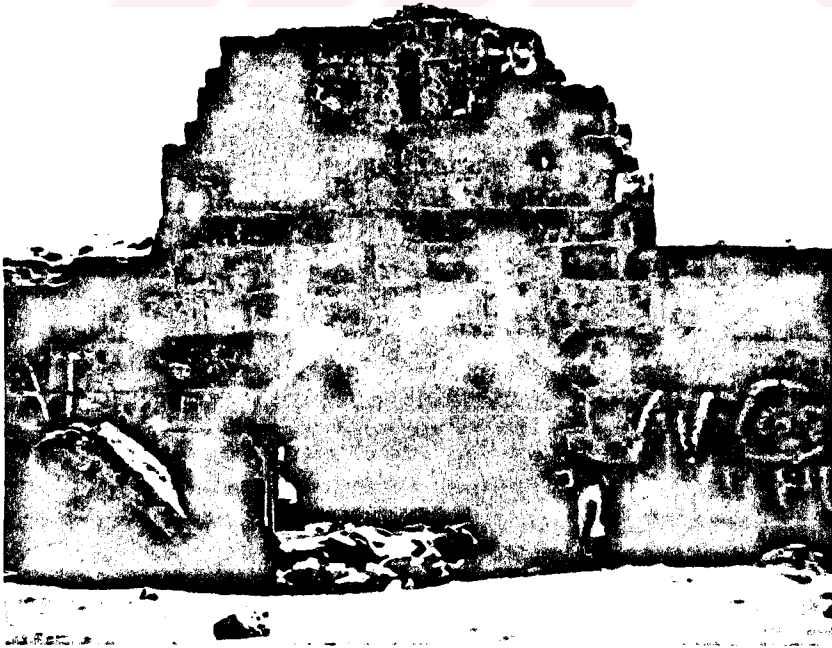
BELLETEN XXII 1958 ile beraber

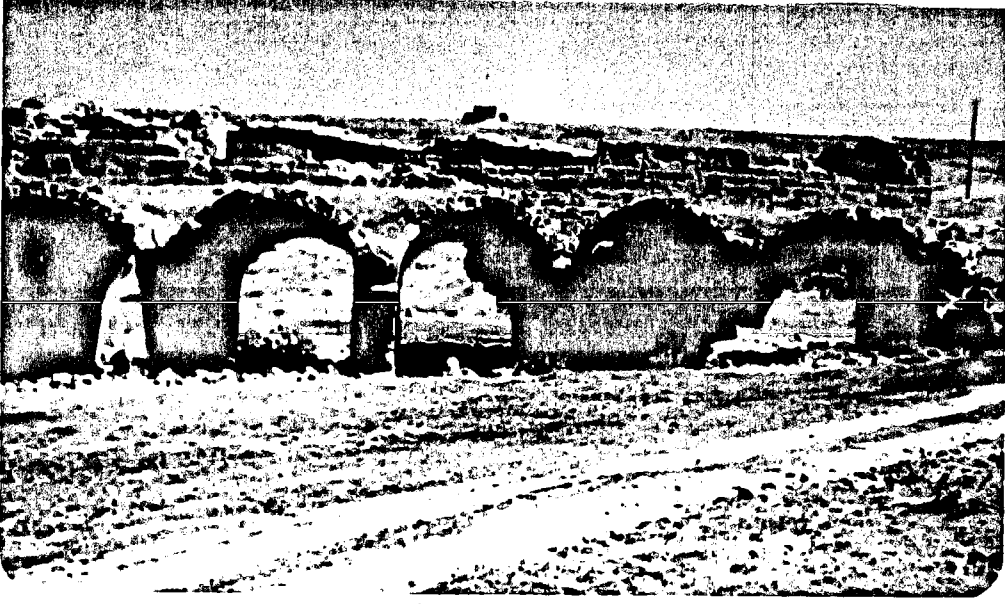
s.251-259

Fot.31 DOĞU CEPHESİ

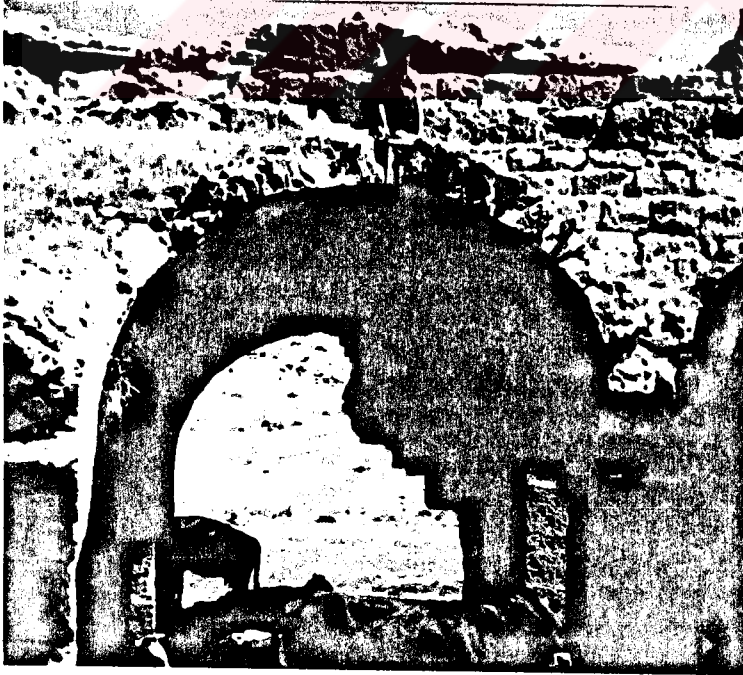
Fot.32 KAPALI KISIM GİRİŞİ

Fot.33 BATI CEPHESİ

Fot.34 TONUZ KESİTİ

F. A. 30007

Abb. 47

F. A. 30008

Fot.35 KAPALI KISIM ESKİ DURUMU

KAYN:ERDMANN

Fot.36 KAPALI KISIM 1988

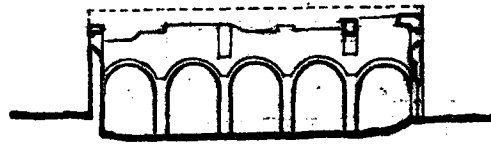
Fot.37

YAN CEPHE

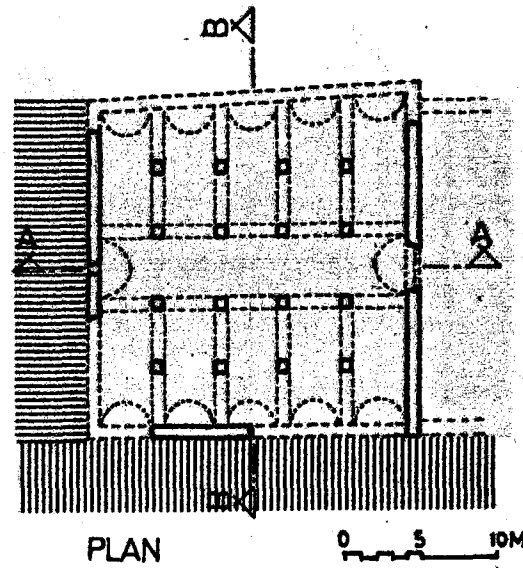
GİRİŞ CEPHESİ

A-A KESİT

B-B KESİT

PLAN

0 5 10M

LEJAND

- Seki Alanı
- Kazı Yapılacak Alan
- Onarım+Yenileme
- İvedi koruma önlemleri Alınacak Yerler

ADI : DOLAY HANI

KONUMU : Derinkuyu-Yeşilhisar

RÖLÖVE : 1/500 Temm 1987

ENV .No: 05

BİNA

2.2.6.ELİKESİK HAN (Şekil 2-6)

YAPIM TARİHİ : Kesin olarak belli değildir. Erdmann

13.yüzyılın ilk 10 yılına tarihlenmektedir[85]

YAPTIRAN :-

YAPAN (USTA) :-

VAKFIYE :-

FONKSİYON/ ORJİNAL : Kervansaray

BUGUNKU : Boş

BUGUNKU SAHİBİ :?

İLİ : Konya

İLÇESİ : Merkez

KÖY : Başarakavak

COĞRAFİ MEVKİİ : 38°02' Kuzey; 32°05' Doğu.

HARİTA KONUMU : Bugünkü Konya Beyşehir yolundan Altınapa barajından önce ayrılan yol üzerinde, Başara suyu vadisinde, Başarakavak köyünün 10km Kuzey-Batısında. 13.YY

GUZERG/MENZİL : Konya Doğanhisar yolu üzerindeki 3.menzil[86]

İNCELEME TARİHİ : Temmuz 1987

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİ

PLANİMETRİ

Kapalı kısım plan özellikleri açısından özgün durumunu korumaktadır. Avlunun sağda ve solda ikişer tonozdan oluşan kısmının izleri görülmektedir. Güneyde bulunan duvar kalınlığının avlunun devam eden bölümlerini nasıl biçimlendirdiği anlaşılamamaktadır. Kapalı kısım ile avlu arasında iki yapım aşamasını gösteren izler görülmektedir.

MİMARİ ÖGELER

TAÇ KAPILAR: Yapının günümüze gelebilmiş kapalı kısım Taç kapı, Ust kısımlarında ve sövelerinde oluşan bozulmalara karşın ana formunu korumaktadır. Ancak 1954'de Erdmann tarafından yapılan tesbitlere göre tahribatın arttığı anlaşılmaktadır.

MESCİT: Mevcut bölümlerde mescit yoktur. Avluda olabilecek bir mescidin varlığına Erdmann tarafından dikkat çekilmektedir.[87]

AVLU MEKANI: Avluyu sınırlayan elemanlar yokolmuş olduğundan mekansal özellikleri kaybolmuştur.

KAPALI KISIM MEKANI: Orta ve sol yan tonozda oluşan tahribata, ve zeminde bulunan moloza bağlı olarak özgün mekansal özellikleri büyük ölçüde kaybolmuştur. Ancak izleyicinin mekanı gözünde canlandırabileceği sınır elemanlarını izleri halen mevcuttur.

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı Sistem: Temellerde oturma veya üstyapıya yansıyan başka bir sorun gözlenmemiştir. Ancak yapını arka tarafında bulunan tepeden taşınan toprağın arka duvarda tahrip edici bir yatay itki oluşturabilecek seviyeye gelmiş olduğu görülmektedir:

Avlu duvarları büyük ölçüde yokolmuştur, sadece, örtü sistemi yokolmuş olarak güneydeki duvar ayakta kalabilmiştir. Kapalı kısmın duvarları ise üst örtünün yokolmasına bağlı olarak üst kısımlarından bozulmuşlardır. Kapalı kısımdaki tek taşıyıcıların girişe göre solundaki iki tanesi yokolmuştur, diğerleri iyi durumdadır.

Örtü sistemini taş tonozlar oluşturmaktadır. Kapalı kısım ortasındaki yüksek tonoz ve sol yan tonoz atkı kemerleriyle ayrılmış 4 bölümden oluşmaktadır, Bunların girişe göre 1, 2, ve 3. bölümleri yokolmuştur. Bu kısımların yokolma sebebi üst örtünün bozulması ve giren suyun taş ve harçlarda çözünmeye neden olmasıdır. Aynı nedene bağlı olarak dış duvarların üst kısımlarının da bozulduğu görülmektedir. Yapıda, girişe göre üçüncü atkı kemerinde, bir deformasyonun olduğu ve onarıldığı görülmektedir.

Yapı Elemanları: (DUVAR) Bütün duvarlar kesme taş yüzlü, içi

(çekirdek)kireç harçlı moloz taş dolgu sisteminde yapılmıştır, dolgu üst örtü sisteminin altında tonozların yarı yüksekliğine kadar devam etmektedir. Duvar örgüsü çok karmaşık ve itinasız yapılmıştır. Alt kısımlarda düzgün olan örgü üstte çok bozulmaktadır. Tonozlar moloz taş ile yapılmıştır, kemerler kesme taştır. Yoğun olarak devşirme malzeme kullanılmıştır (DUVAR BOŞLUKLARI) Handa dışarıya açılan pencerelere rastlanmamıştır. (ÖRTÜ KAPLAMASI) Sürekli bakım gerektiren bir sistem olan toprak üst örtü, bu duruma bağlı olarak etkinliğini yitirmiş ve yapının başlıca bozulma nedenlerinden birini oluşturmuştur. Ayrıca dış duvarların bu üst örtüyü tutan kısımlarının bitiş şekli ve çörtenlerle ilgili izler de yokolmuştur.

MALZEME

TAŞ :Kullanılan taş Kireçtaşısıdır (Kalker)
Devşirme malzemelerin bir kısmı mermerdir.

BAĞLAYICILAR :Kireç harcı

DEKORASYON
Yapıda dekorasyon yoktur.

DEVŞİRME MALZEMELER

Devşirme malzeme yoğun ve karışık bir şekilde kullanılmıştır. Erdmann parçaların bazılarının antik kalıntılardan getirilmiş olabileceğini, ayrıca büyük parçaların da muhtemelen yakından gelmiş olduğunu belirtmektedir.[88]

YAPI ÜZERİNDEKİ YAZILI BELGELER VE İŞARETLER

KİTABELER:Kapı üzerinde olması gereken kitabe kaybolmuştur.
TAŞCI İŞARETLERİ:Taşcı işaretine rastlanmamıştır.

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

Han'ın 1/500 ölçekli rölövesinde de görüldüğü gibi avlunun kuzey kanadı büyük ölçüde tahrip olmuştur. Güney kanadında ise sadece dış duvarlar ayakta olup tonoz örtüler bozulmuştur.

Kapalı kısmın tac kapısı üst kısımları ve sövelerdeki tahribata karşın ayakta'dır. Kapalı kısmın orta ve sol paralel tonozlarının 1,2, ve 3.bölümleri yıkılmıştır. Dış duvarların toprak örtüyü tutan üst kısımları bozulmuştur.

Kapalı kısmın içinde, avlu olan kısımda ve kuzey-doğu duvarının dış kısmında moloz ve toprak dolgusu bulunmaktadır. Sonuncusu yapıya zeminden rutubet ve yatay itkiler gelmesine neden olmaktadır.

Yapı genel olarak üst örtünün bozulmasına bağlı olarak oluşan doğal etkenler sonucunda tahrip olmaktadır. Zemin hareketlerine bağlı bozulmalara rastlanmamıştır. Han'ın çevre köyler tarafından zaman zaman taş kaynağı olarak kullanıldığı anlaşılmıştır. Tahribatın oluşumunda yapının kötü bir işçilikle yapılmış olmasının önemli bir etken olduğu açıktır.

Avlunun bulunduğu alanda kazı yapılmalıdır.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

1. Kuzey-doğu duvarı önündeki toprak kütlesi kaldırılmalıdır.

2. Kapalı kısımda Kuzey-doğu duvarına bitişik tonozların geçişi olarak askıya alınarak yıkılmalarının önlenmesi gerekmektedir.

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

SARRE F.

REISE IN KLEINASIEN

Berlin,.....,1896

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS

Berlin, Gebr Mann Verlag, 1961 1.cilt

1976 2.ve3.cilt

DIEZ ERNST [BKK]

TURK SANATI, BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE KADAR

ÇEV Oktay Aslanapa

İstanbul, İ U Ed Fak Yay, 1946

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul, İ.U.Ed.Fak.Tarih Böl. Basılmamış Doktora Tezi, 1959

Merkez kütüph no: TEZ 2797

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

TARİH DERGİSİ C:XV S:20

Mart 1965 s:141-169

İLTER İSMET

TARİHİ TURK HANLARI

Ankara, Karayolları yay., 1969

Fot.38 GİRİŞ CEPHESİ

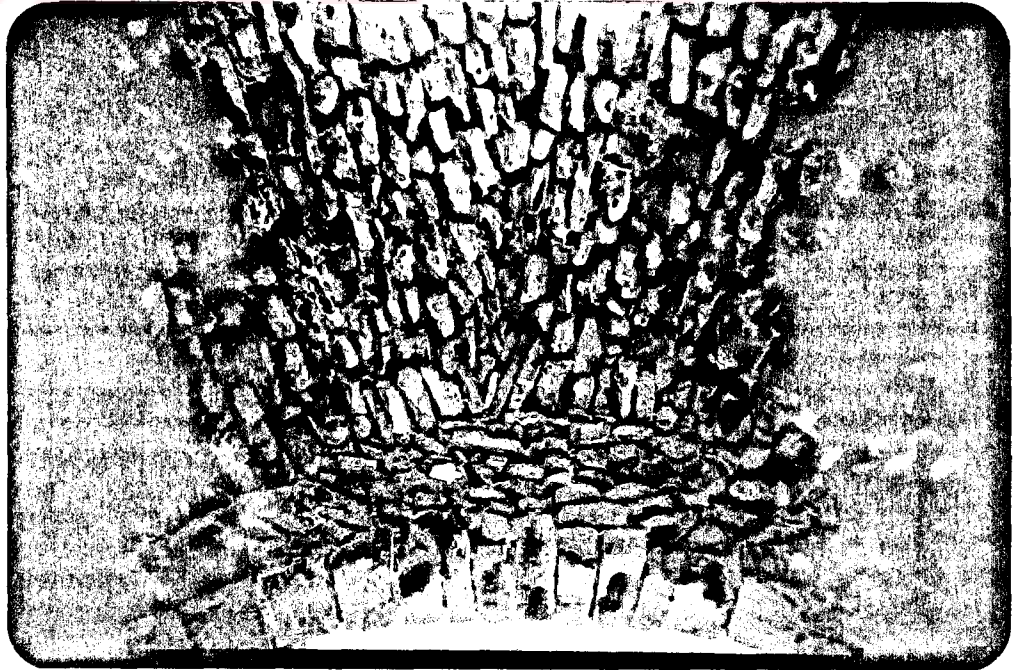
Fot.39 TAÇ KAPI

Fot.40 KAPALI KISIM

Fot.41 TONUZ VE ATKI KEMERİ

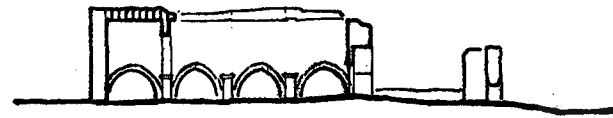

YAN CEPHE

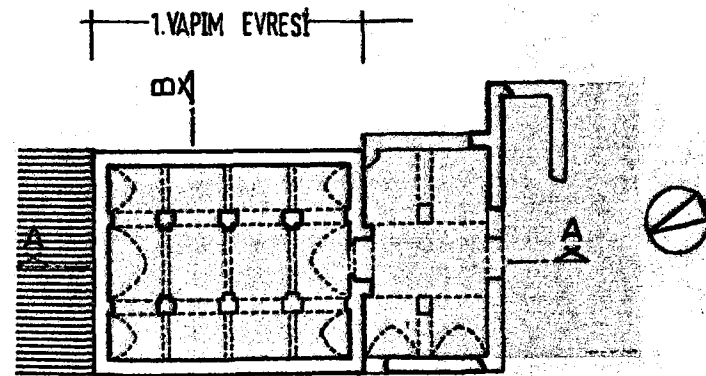
GİRİŞ CEPHESİ

A-A KESİT

B-B KESİT

PLAN

0 5 10M

LEJAND

- Seki Alanı
- Kazı Yapılacak Alan
- Onarım+Yenileme
- İvedi koruma önlemleri Alınacak Yerler

ADI : ELİKESİK HANI

KONUMU : Konya-Egridir

RÖLÖVE : 1/500 Ağust 1988

ENV .No: 06

BİNAN

2.2.7.ERTOKUŞ HAN (Şekil 2-7)

YAPIM TARİHİ : (620H) 1233

YAPTIRAN : Mübarüziddin Ertokuş

YAPAN (USTA) :-

VAKFIYE : Mübarüziddin Ertokuş vakfiyesi. [89]

FONKSİYON/ ORJİNAL : Kervansaray

BUGUNKU : Boş

BUGUNKU SAHİBİ : Vakıflar Gn.Md.

İLİ : Isparta

İLÇESİ : Gelendost

MAHALLE, KÖY : Yeşilköy

COĞRAFİ MEVKİİ : 37°59Kuzey; 30°58Doğu

HARİTA KONUMU : Gelendost-Egridir yolunun 16.km'sinde, yolun 100m göl tarafında.

13.YY GUZERG/MENZİL : Konya-Egridir yolundaki 5. menzil.

İNCELEME TARİHİ : Temmuz 1987

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİ

PLANİMETRİ Yapı avlu girişinin sağ ve solundaki mekanları ve ön bölümleri dışında plan özellikleri açısından özgün halini korumaktadır.

MİMARİ ÖGELER

TAÇ KAPILAR: Avlu taç kapısından geriye sadece giriş kapısı kemeri kalmıştır. 1953'den önce Erdmann tarafından çekilmiş fotoğraflarda sövelerin giriş kapısının üst hizasına kadar sağlam olduğu, ayrıca geride giriş dehlizinin kısmen ayakta olduğu görülmektedir.

Kapalı kısım taç kapısı ise büyük kemerinin üst hizasına kadar sağlam durumdadır. Büyük tonozun alnına gelen kısım ise yıkılmıştır. Ayrıca taç kapının çıkıntı yapan sövelerinde ve giriş kapısı sövelerinde bozulmalar görülmektedir. Özellikle taç kapı sövelerindeki bozulmalar

çökmeye neden olabilecek dereceye gelmiştir.

MESCİT:Giriş koridorunun sağ tarafında bulunan kubbeli mekanda mihrap yoktur fakat Erdmann burada güney duvarında bazı alçı kabartmaların bulunduğunu ve bunların mihrap kalıntıları olduğundan bahsetmektedir.[90]

AVLU MEKANI:Avluyu sınırlayan elemanların büyük ölçüde sağlam durumda olmasına bağlı olarak, özgün mekansal özellikleri korunmaktadır.

KAPALI KISIM MEKANI:Kapalı kısmın orta tonozu, her iki başta ve ortada kısmen yıkılmıştır, arka duvarın da tonozun yarı yüksekliğine kadar yıkılmış olduğu görülmektedir. Ayrıca zeminde bulunan dolgu az da olsa bir yükselmeye neden olmuştur. Bu bozulmalara karşın kapalı kısmın özgün mekansal özelliklerini ufak bir müdahale ile yeniden kazanması mümkündür.

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı Sistem: Yapıda önemli temel sorunları bulunmaktadır. Göl kenarında yapılmış olması sonucunda zemin suyunun hareketi veya büyük bir olasılıkla yapının hatalı olarak bir kısmının alüvyon zemin üzerine yapılmış olması bu sorunları oluşturan en önemli etkenler olarak ortaya çıkmaktadır. Kapalı kısımda, girişin sağındaki taşıyıcı ayaklar arasında yapılmış olan takviye kemeri, Avluda sağ taraftaki revak dizisinin kemreleri içine yapılmış olan takviye kemerleri, Kapalı kısmın duvarlarını dışarıdan destekleyen payandalar, gibi izler, zemin ve temellerle ilgili sorunların yapıda ilk yapımdan kısa süre sonra ortaya çıkmış olabileceklerini düşündürmektedir. Ayrıca Avlu duvarlarında dışa doğru açmaların olduğu, ve batı revağının tonozunun muhtemelen bu açmaya bağlı olarak çöktüğü anlaşılmaktadır.

Yapı Elemanları: (DUVAR)Bütün duvarlar kesme veya moloz taş yüzlü, içi (çekirdek)kireç harçlı moloz taş dolgu sisteminde inşa edilmiştir, duvar kalınlığı 1.25-1.35m arasında

değişmektedir. Kapalı kısmın dış duvarları kesme taş, avlu duvarları ise moloz taşa yakın kaba yonu bir taş işçiliğine yakındır. Payandaların kesme taş işçiliğinin Batı duvarının işçiliğinden daha iyi olduğu görülmektedir. Bütün duvarlar üst kısımlarından bozulmaya başlamışlardır. (DUVAR BOŞLUKLARI) Bütün pencereler mazgal şeklindedir ve içeriye doğru açılmaktadır. Kapalı kısımda bulunan girişe yakın iki pencere payandaların yapılması ile kapatılmıştır. Avlu çevresindeki mekanlardan sadece mescit olarak bilinen kısımda bir pencere vardır. (ÖRTÜ KAPLAMASI) Toprak olan çatı örtüsü etkinliğini kaybetmiştir fakat tonozların sağlam olduğu kısımlarda varlığını korumaktadır. Dış duvarların üst kısımlarında oluşan bozulma bu dolgunun dışarıya akmasına neden olmaktadır.

MALZEME

TAŞ :Kullanılan taş Kireçtaşıdır (Kalker)

BAĞLAYICILAR :Kireç harcı

DEKORASYON

Yapı üzerinde hiçbir dekorasyon yoktur.

DEVŞİRME MALZEMELER

Yapı üzerinde devşirme malzemeye rastlanmamıştır.

YAPI ÜZERİNDEKİ YAZILI BELGELER VE İŞARETLER

KİTABELER:Yapı üzerindeki tek kitabe portal üzerindedir ve sağlam durumdadır.

TAŞCI İŞARETLERİ:Sadece kapalı kısımda çok az taşcı işaretine rastlanmıştır.

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

Yapı genel olarak bütünlüğünü korumasına karşın, sorunları

fazladır. Zemin veya temellerden kaynaklanan sorunlar eskiden olduğu gibi bugün da yapıyı tehdit etmektedir. Yapıda oluşan oturmalar ve açmalar onarılmış gibi görünmesine karşın bunlar bozulma nedenleri yerine sonuçlarını ortadan kaldırılmaya yönelik çalışmalar olduğundan yeniden ortaya çıkmaları önlenememiştir. Örtü kaplamasının bozulmuş olması da ayrıca yapının yukarıdan aşağıya doğru bozulmasına neden olmaktadır.

Ayrıca yapılan araştırmada handan götürülmüş birçok malzemenin çevredeki konutlarda kullanılmış olduğu görülmüştür.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

Yapıdaki en önemli bozulmalar zemin ve temellerle ilgili olduğu için, hemen önerilebilecek bir ivedi koruma önlemi yoktur. Restorasyon müdahalesine öncelikle başlanması gerekmektedir

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

PACE B.

"Ricerca Nella Regione di Conia, Adalia e Scalanova"

ANNUARIO DELLA R. SCUOLA ARCHEOLOGICA DI ATENE E DELLE

MISSIONI ITALIANE IN ORIENTE VI/VII 1922-24

Bergamo, 1926, s. 343

ERTEN S.FİKRİ

ANTALYA VİLAYETİ TARİHİ 3kısım

Antalya, Antalya bas., 1940

İstanbul, Tan mat., 1948 s.80

ASLANAPA OKTAY [BKK]

"Selçuk devlet adamı Mubarızüddin Ertokuş tarafından yaptırılan abideler"

İSLAM TETKİKLERİ DERGİSİ I

1957, s.97

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13. JAHRHUNDERTS

Berlin, Gebr Mann Verlag, s.51

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul, İ.Ü. Ed. Fak. Tarih Böl. Basılmamış Doktora

Tezi, 1959

Merkez kütüph no: TEZ 2797

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

TARİH DERGİSİ C:XV S:20, s.163

Mart 1965 s:149

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları, Ertokuş Han",

İLGİ 60/1990, s.22-25

ÖZBEK ÖMER F.

"Egridir Mubaruziddin Ertokuş Kervansarayı"

VAKIFLAR DERGİSİ XI 1976

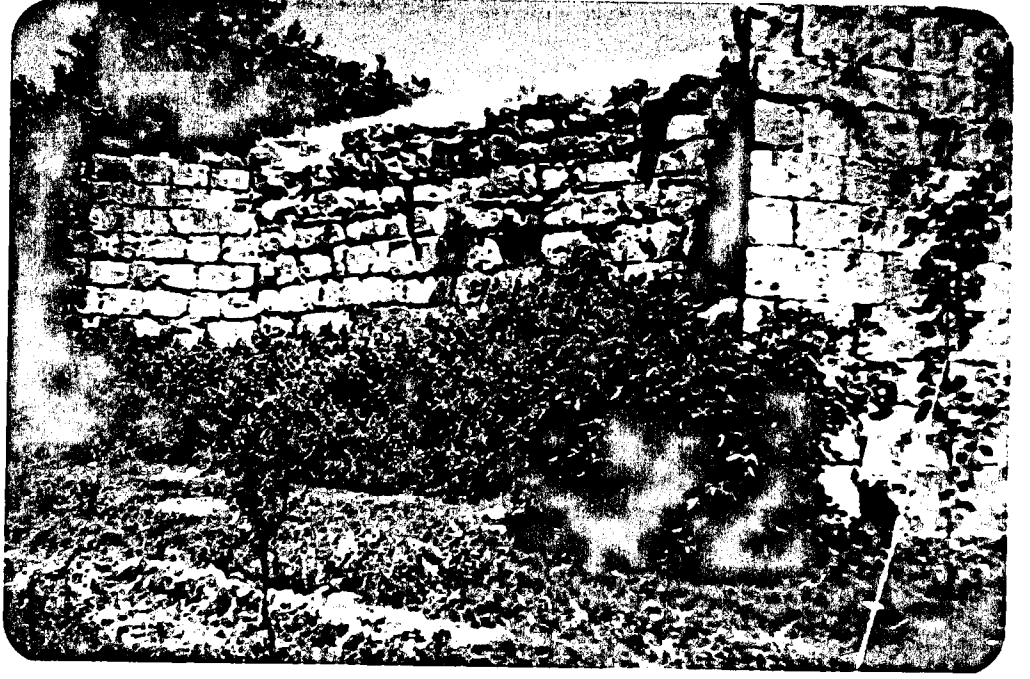
s.292-312

Fot.42 GIRİŞ CEPHESİ

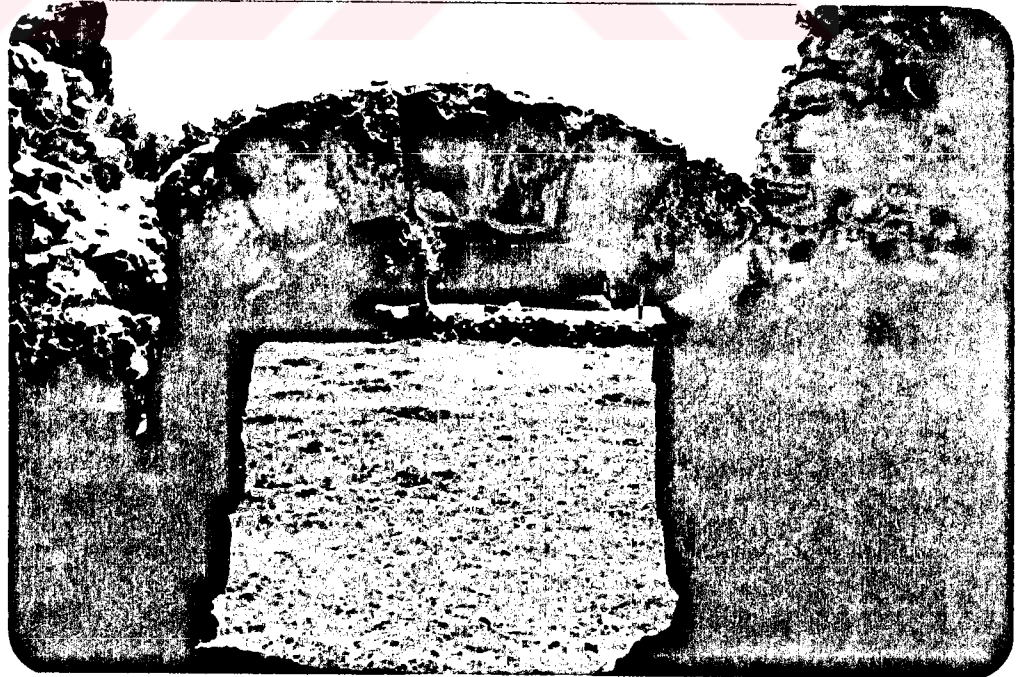
Fot.43 GIRİŞ CEPHESİ BATI KÖŞESİ

Fot.44 BATI CEPHESİ

Fot.45 TAÇ KAPI KALINTISI

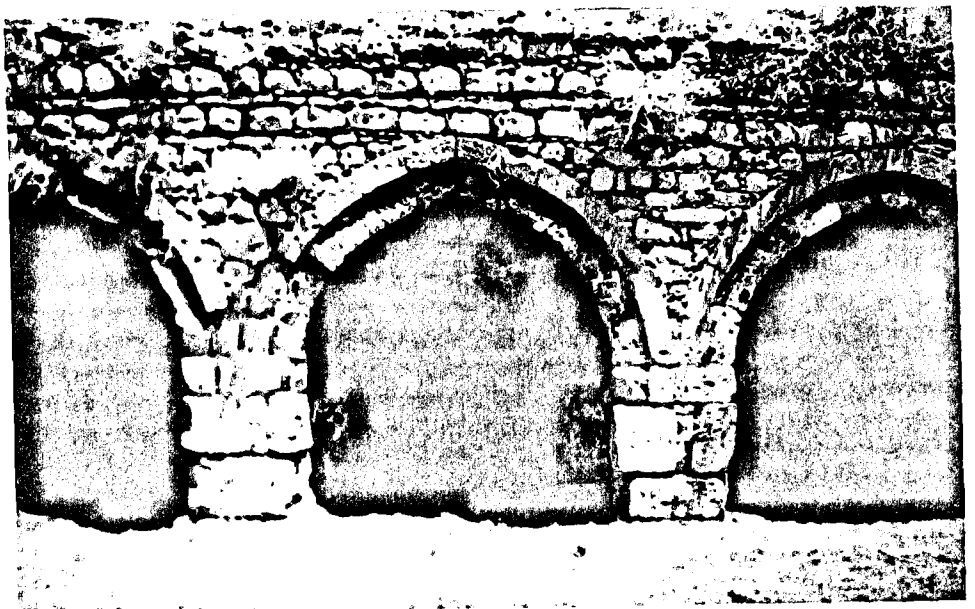
Fot.46 AVLU

Fot.47 KAPALI KISIM TAÇ KAPISI

Fot.48 AVLU YAN REVAK TONOZLARI

Fot.49 AVLU REVAKLARI

Fot.50 KAPALI KISIM

Fot.51 KAPALI KISIM

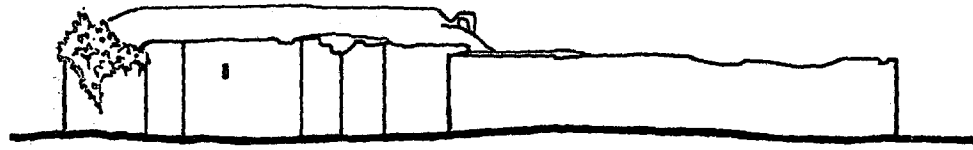

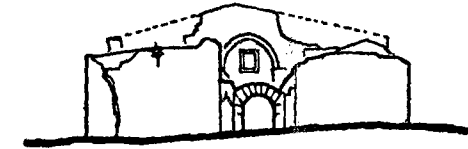
Fot.52 ATKI KEMERİ AYAGI

Fot.53 SAĞ YAN TONOZ

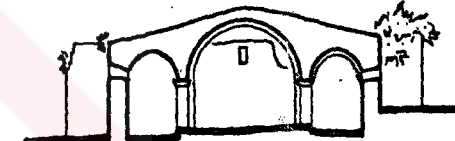
YAN CEPHE

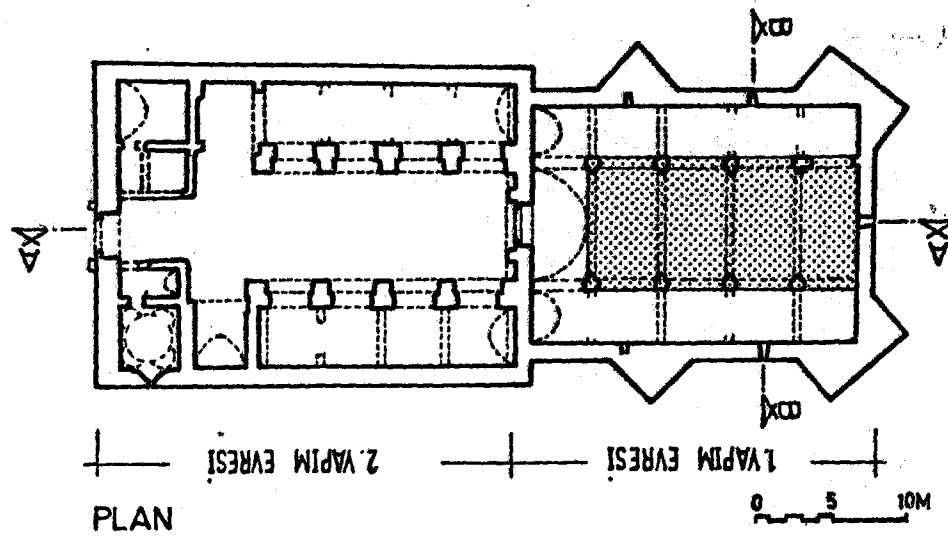
GİRİŞ CEPHESİ

A-A KESİT

B-B KESİT

PLAN

LEJAND

	Seki Alanı
	Kazı Yapılacak Alan
	Onarım+Yenileme
	İvedi koruma önlemleri Alınacak Yerler

ADI : ERTOKUŞ HANI

KONUMU : Beyşehir-Egridir

RÖLÖVE : 1/500 Temm 1987

ENV .No: 07

BİRAN

2.2.8.HOROZLU HAN (Şekil 2-8)

YAPIM TARİHİ :1246-1249

YAPTIRAN :Atabeg Emir Camedâr Eseüddin Ruz-apa

YAPAN (USTA) :-

VAKFIYE :-

FONKSİYON/ ORJİNAL :Kervansaray

BUGUNKU :Boş

BUGUNKU SAHİBİ :Vakıflar Gn.Md.

İLİ :Konya

İLÇESİ :Merkez

COĞRAFİ MEVKİİ :37°56'Kuzey; 32°32'Dogu

HARİTA KONUMU :Konya Çay yolunun üzerinde yolun ≈200m solunda. Konya'ya 7km.

13.YY GUZERG/MENZİL :Konya-Çay yolunun 2. menzili.[91]

İNCELEME TARİHİ :Ağustos 1988

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİPLANİMETRİ

1956'de başlayan ve 1986'da tamamlanan restorasyon çalışmaları öncesine ait belgelerden de anlaşıldığına göre yapının kapalı kısmının özgün plan özellikleri korunmuş durumdadır. Restorasyonda daha önce olmayan sekiler yeniden yapılmıştır. Ancak restorasyon sırasında 1/3 yüksekliğine kadar yeniden yapılan avlu duvarlarının hangi izlere dayanılarak gerçekleştirildiği anlaşılamamaktadır.

MİMARİ ÖGELER

TAÇ KAPILAR:1955 öncesine ait eski fotoğraflarda yalnızca giriş kapısı ve büyük kemeri sağlam olduğu görülen Kapalı kısım taç kapısı, restorasyonda, kaynağı anlaşılamayan bir restitüsyonla yeniden yapılmıştır.

MESCİT:Yapının günümüze kalmış kısımlarında mescit yoktur.
AVLU MEKANI:Avlunun bütünüyle yokolmuş olduğu eski

fotoğraflardan anlaşılmaktadır. Restorasyonda yeniden yapılmış olan duvarların avlunun özgün mekansal özelliklerini yansıtmadığı görülmektedir.

KAPALI KISIM MEKANI:1957'de çekilmiş fotoğraflarda kapalı kısmın, orta tonozunun kubbe ve atkı kemerleri hariç bütünüyle, yan tonozların ise dış duvarla birleştikleri bölümlerde yıkılmış olduğu görülmektedir.[92]

Yapılan restorasyonda bu bölümler yeniden yapılmıştır. Ayrıca restorasyonda, varlığı konusunda tartışmalar olan sekilerin de yeniden yapıldığı görülmektedir.[93]

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı Sistem:Yapı neredeyse yeniden yapılmış olduğu için, bugünkü hali ile iyi durumdadır.

Yapı Elemanları: (DUVAR)Bütün duvarların kesme taş yüzlü, içi (çekirdek)kireç harçlı moloz taş dolgu sisteminde yapılmış oldukları anlaşılmaktadır. Restorasyonda bütünüyle yokolmuş olan duvarların dış yüzleri yeniden yapılmıştır. İç kısımlarda yapılan incelemede eski taş işçiliğinin de çok iyi olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Erdmann tarafından yapılmış olan tesbitlerde altıgen ve daire planlı oldukları tesbit edilmiş olan kuzey ve güney cephelerindeki kulelerin kare yapıldıkları, Köşelerde bulunan altıgen kulelerin ise hiç yapılmadığı görülmektedir. (DUVAR BOŞLUKLARI) Erdmann tesbitlerinde görülen mazgal pencerelerden arka cephede bulunan ve orta tonozun alın duvarı üzerinde bulunan pencerenin hiç yapılmadığı görülmektedir.(ÖRTÜ KAPLAMASI) Yeni örtü kaplaması taş olarak yapılmıştır ancak bu kararı doğrulayan belgelerin hiçbiri yapı üzerinde değildir.

MALZEME

TAŞ :Kullanılan taş Kireçtaşıdır (Kalker)

BAĞLAYICILAR :Kireç harcı, Restorasyonda çimento harcı kullanılmıştır.

DEKORASYON

Yapıda halen hiç bir dekorasyon unsuru görülmemektedir.

DEVŞİRME MALZEMELER

Yapı üzerinde hiç bir devşirme malzemeye rastlanmamıştır.

YAPI ÜZERİNDEKİ YAZILI BELGELER VE İŞARETLER

KİTABELER: Kapı üzerinde kitabe yeri olmasına karşın, kazınmış veya hiç yazılmamıştır.

TAŞCI İŞARETLERİ: Yapının özgün olan iç kısımlarında, özellikle arkad ve kemerlerde, yoğun olarak taşcı işaretlerine rastlanmaktadır. Özgün dış cephelerde taşcı işaretlerinin bulunup bulunmadığı bilinmemektedir.

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

1957 ve öncesine ait fotoğraflarda büyük ölçüde harap olmuş durumda görülen yapı, restorasyonda, hangi belgelere dayandığı bile anlaşılamayan bir restitüsyonla, neredeyse tümüyle yeniden yapılmıştır.[94]

Müdahalelerin tümünde çimento harcı kullanılmış olması en önemli hatadır. Kireç harcı ile yapılmış olan ve dış kaplaması yok olmuş olan yapının yeni dış kaplamasının yapımında kalan kısımların üzerinde çimento harcı kullanılmıştır. Kapalı kısmın taç kapısının bütünüyle yeniden yapılmış olması, üzerinde eskisine ait herhangi bir iz kalmamış olmasını, taşın kısa sürede patinaya sahip olarak yanıltıcı olacağı da gözönüne alınırsa ne kadar hatalı bir müdahale olduğu anlaşılır.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

Restorasyon yapılmış olması sebebiyle yapı üzerinde alınması gerekli ivedi koruma önlemleri yoktur

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

SARRE F.

REISE IN KLEINASIEN

Berlin,.....,1896 , s.105

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS

Berlin,Gebr Mann Verlag, 1961 1.cilt

1976 2.ve3.cilt , s.114

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul,İ.Ü.Ed.Fak.Tarih Böl. Basılmamış Doktora Tezi,1959

Merkez kütüph no: TEZ 2797

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

TARİH DERGİSİ C:XV

Mart 1965 s.160

İLTERR İSMET

TARİHİ TÜRK HANLARI

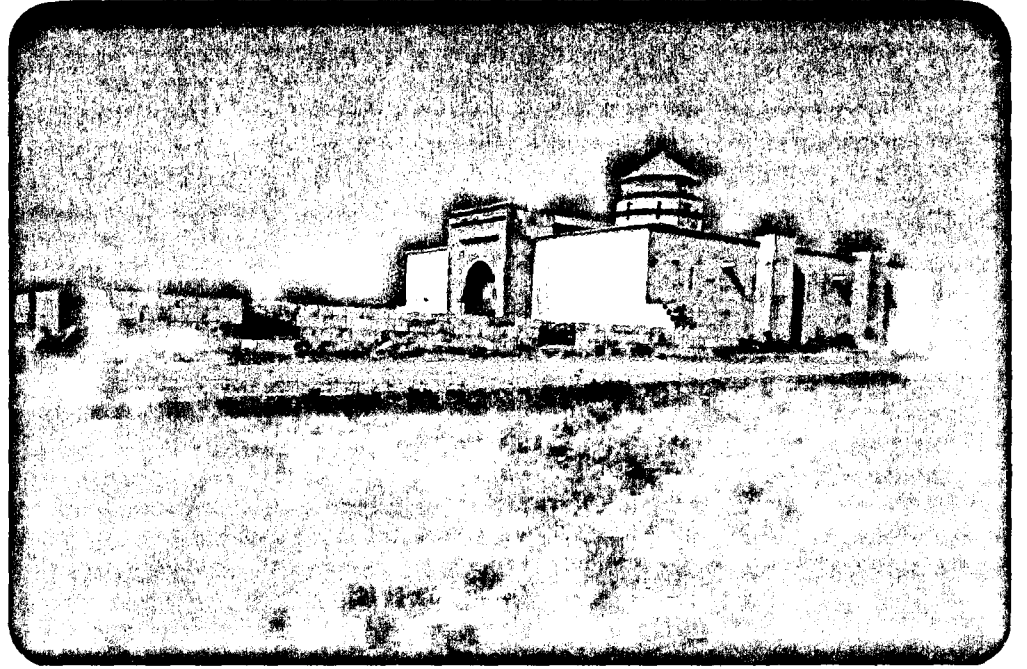
Ankara,Karayolları yay.,1969 , s.48

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları; Horozlu Han"

İLGİ 49/1987

s.18-22

Fot.54 1988

Fot.55 ONARIMIN TAMAMLANMASINDAN ÖNCEKİ DURUM

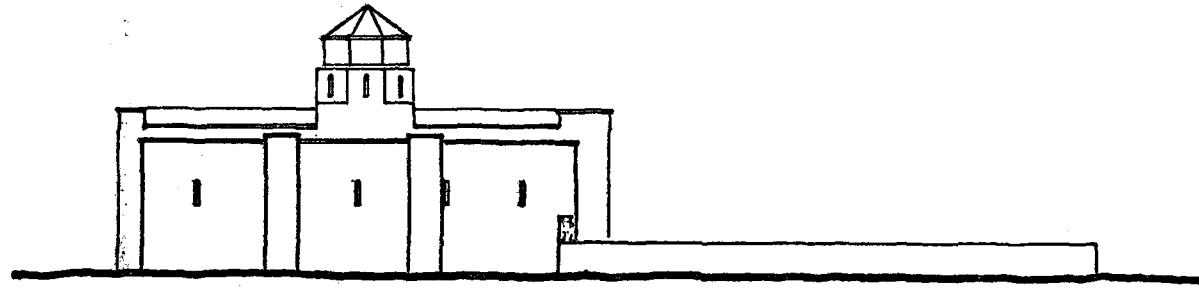

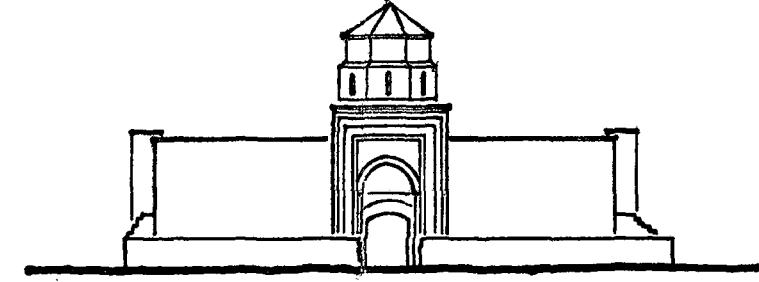
Fot.56 GİRİŞ CEPHESİ

Fot.57 KAPALI KISIM

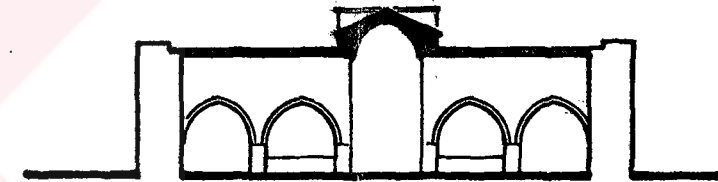
YAN CEPHE

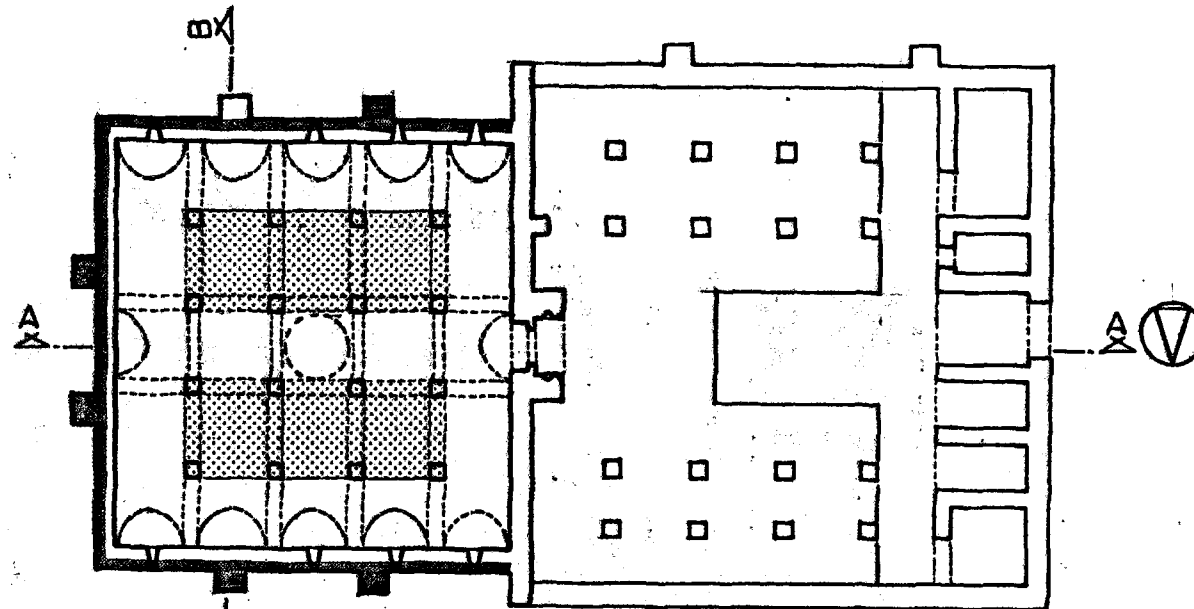
GİRİŞ CEPHESİ

A-A KESİT

B-B KESİT

PLAN

0 5 10M

LEJAND

- Seki Alanı
- Kazı Yapılacak Alan
- Onarım+Yenileme
- İvedi koruma önlemleri alınacak yerler

ADI : HOROZLU HAN

KONUMU : Konya-Akşehir

RÖLÖVE : 1/500 Ağust 1988

ENV .No: 08

BİRAN

2.2.9. İNCİR HAN (Şekil 2-9)

YAPIM TARİHİ : (636H)14.8.1238 -2.8.1239

YAPTIRAN : Gıyaseddin Keyhusrev II

YAPAN (USTA) : -

VAKFIYE :

FONKSİYON/ ORJİNAL : Kervansaray

BUGUNKU : Boş

BUGUNKU SAHİBİ : Vakıflar Gn.Md.?

ÇEVRE YAPILAR : 300 m güneyde kaynak ve muhtemelen ufak bir hamam olan kalıntılar var

İLİ : Burdur

İLÇESİ : Bucak

MAHALLE, KÖY :

COĞRAFİ MEVKİİ : (30°38' Doğu 37°26' Kuzey

HARİTA KONUMU : Antalya-Burdur(Isparta) yolu 217.km yolun 2km Batısında İncir köyü yakınında.

13.YY GUZERG/MENZİL : Antalya - Burdur(Isparta) yolunun 5. menzili.[95]

İNCELEME TARİHİ : Ağustos 1989

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİPLANİMETRİ

Kapalı kısım plan özellikleri açısından özgün durumunu korumaktadır, fakat planda muhtemel yerleri belirtilmiş sekiler yok olmuştur. Açık kısım ise batı ve güney duvarlarının ve taç kapısının kalıntı izleri haricinde tamamen yıkılmış ve toprak altında kalmıştır, bu kısımda alanda kazı yapılması gerekmektedir, açık kısmın ortasında bir köşk mescit olup olmadığı ve diğer plan özellikleri bu kazı sonrasında anlaşılabilir.

MİMARİ ÖGELER

TAÇ KAPILAR: Yapının bugüne kalan tek taç kapısı olan kapalı kısım taç kapısı sadece kapı derinliğini örten istiridye

kabuğu şeklindeki örtüsüne kadar ayaktadır, iç mekanın ortasındaki yüksek tonozu da sınırlayan üst kısmı yok olmuştur.

MESCİT :Mescit mevcut kısımlarda yoktur.

AVLU MEKANI :Avluyu sınırlayan elemanlar yokolmuş olduğundan mekansal özellikleri kaybolmuştur

KAPALI KISIM MEKANI :Tonozlarda oluşan tahribatlara ve sekilerin yokolmuş olmasına karşın karşın, özgün mekansal özelliklerini hala korumaktadır.

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı sistem: Temellerde oturma veya üstyapıya yansıyan başka bir sorun gözlenmemiştir. Fakat yapının kuzey-doğusunda bulunan tepeden zamanla taşınmış olan toprak, Kapalı kısım kuzey-doğu duvarının önünü doldurmuş durumdadır, fakat bu yatay yüke ve toprak altı rutubetine bağlı bir bozulma görülmemektedir.

Avlu duvarları hemen hemen yokolmuş, sadece duvar kalıntıları kalmıştır. Kapalı kısmın duvarları ise üst örtünün yokolmasına bağlı olarak üst kısımlarından bozulmuşlardır. Kapalı kısımdaki bütün tek taşıyıcılar iyi durumdadır.

Kapalı kısım ortasındaki yüksek tonoz atkı kemerleriyle ayrılmış 7 bölümden oluşmaktadır, Bunların girişe göre 1, 4, 5, ve 7. bölümleri yokolmuştur. 1 ve 7. bölümlerin yokolma sebebi dış duvarların üst kısımlarının bozulması. 4 ve 5. kısımların yokolma sebebi ise aralarındaki atkı kemerinin çökmesidir. Yan tonozlar ise yine dış duvarların bozulmasına bağlı olarak dış duvarlara gelen kısımlarında çökmüş durumdadırlar. Tüm Tonozların ve duvarların üst kısımlarındaki bozulmaların temel sebebi ise örtü sisteminin yok olmasıdır.

Yapı Elemanları: (DUVAR)Bütün duvarlar kesme taş yüzlü, içi (çekirdek)kireç harçlı moloz taş dolgu sisteminde

yapılmıştır. Duvar örgüsü bozulmamış yerlerde çok düzgün bir şekilde devam etmektedir. (DUVAR BOŞLUKLARI) Cephelerde bulunan pencereler dış duvarların üst kısımlarında oluşan bozulmaya bağlı olarak yer yer tahrip olmuşlardır. Hanın herhangi bir kısmında özgün döşeme kaplamasına rastlanmamıştır. (ÖRTÜ KAPLAMASI) Büyük bir olasılıkla sıkıştırılmış toprak dolgu olan örtü kaplaması etkinliğini kaybetmiş ve hemen tümüyle yokolmuştur. Çatı örtüsünün, dış duvarlardaki bitiş detaylarının anlaşılması için yeterli iz yoktur, fakat doğu cephesinde bulunan iki adet çörten'in bulundukları kot ve üzerlerinde bulunan elemanlar açısından değerlendirilmesi, çatıdan su tahliyesinin toprak örtü içine bir miktar sızan suyun bu çörtenler vasıtasıyla yapı dışına atılması şeklinde çözüldüğünü ortaya koymaktadır. Üst örtünün taş plak kaplama olabileceği konusunda hiçbir iz kalmamıştır.

MALZEME

TAŞ :Kullanılan taş Kireçtaşıdır
(Kalker) yer yer maktra'lar görülmektedir. Devşirme malzemelerin bir kısmı mermerdir.

BAĞLAYICILAR :Kireç harcı

DEKORASYON

Günümüze kalabilmiş Kapalı Kısım Taç kapı üzerindeki taş dekorasyon üst kısmının açık olmasından dolayı gelen suya, ve bu suyun iklimsel hareketlerine bağlı olarak, yer yer kararmış (yosun) ve çiçeklenmiş durumdadır ayrıca kabuklanmalar da görülmektedir. Rozetler ve yüksek kabartmalar da aynı nedenlere bağlı olarak kısmen tahrip olmuşlardır.

DEVŞİRME MALZEMELER

Girişe göre soldan 3. alçak tonozun solunda, dışarıda soldaki 6. enine tonozun hizasında, arka cephede sol köşe kulesinin iç tarafında parçalar görülmüştür. Tonozların

üzerinde yapılan inceleme sonucunda burada kullanılan taşların da bir kısmının devşirme olduğu ve üzerlerinde bulunan haç işaretlerinden Hristiyan yapılarından getirilmiş olabilecekleri anlaşılmaktadır.

YAPI ÜZERİNDEKİ YAZILI BELGELER VE İŞARETLER

İki adet kitabesi bulunmaktadır. Kapalı kısım Taç kapısı üzerindeki yapım kitabesidir, ve oldukça iyi durumdadır. Ayrıca portal kapısının sağ sövesi üzerinde tamir kitabesi olan ve kısmen kırılmış olduğu için tam olarak okunamayan bir yazıt daha vardır. [96]

TAŞCI İŞARETLERİ: Kapalı kısımda 3 adet taşçı işareti görülmüştür. Daha önce bu yapıda araştırma yapmış olanlar tarafından bulunmamış olan bu işaretler, eğer daha kapsamlı ve uzun süreli bir araştırma yapılırsa başka işaretlerin de bulunabileceğini göstermektedir. Yapıya herhangi bir müdahale yapılmamış olduğundan, taş değiştirme işlemine bağlı olarak yokolan işaretler olmadığı fakat, özellikle yapı bünyesine girmiş olan suyun taşlarda oluşturduğu erimelere ve kabuklanmalara bağlı olarak bozulmanın devam ettiği görülmektedir.

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

Avlu kimliği belirlenemeyecek ölçüde yıkılmıştır, kapalı kısım ise üst örtünün zamanla tahrip olmasına bağlı olarak özellikle orta tonozu büyük bölümüyle çökmüş, yan tonozlar ise dış duvaralara gelen kısımlarda bozulmuşlardır. Kapalı kısım taç kapısı ise sadece kapı üstü kemerine kadar ayakta, orta tonozun ön kısmını kapatması gereken üst bölümü ise yokolmuştur. Ayrıca kuzey-doğu duvarının önünde birikmiş olan sellerin sürüklediği toprak kütlesi bugün için taşıyıcı sistemi etkileyen bir bozulmaya neden olmamış gibi görünmesine karşın gelecek için potansiyel bir tehlike durumundadır.

Yapıda oluşan bozulmalar büyük ölçüde doğal olaylara bağlı

olmasına karşın, orta tonozun yokolmuş kısımlarının iç mekanda bulunması gereken parçalarının kayıp olması ve ıslak toprakta kalmış tekerlek izleri buraya sokulan bir araçla (Kapı yapılmadan önce olmalı) taş çalındığını göstermektedir.Çevrede bulunan tarlaların sınırlarının da handan götürülen taşlarla yapıldığı görülmektedir.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

1. Taç kapı üzerine, geçici bir koruyucu ahşap çatı yapılmalıdır.

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

LANCKORONSKI K VON

Staedte Pamphyliens und Psydiens

Wien,1890/I 1892/II

ROTT H.

KLEINASIATISCHE DENKMAELER AUS PISIDIEN, PAMPHYLIN,
KAPPADOKIEN UND LYKIEN

Leipzig, 1908 MULLER M.K.

JERPHANION G DE

MELANGES D'ARCHEOLOGIE ANATOLIENNE

Melanges D'Univ Saint Joseph Tome 13

Beyrouth,1928

RIEFSTAHL, RUDOLF,M.

CENUBİ GARBİ ANADOLUDA TURK MİMARİSİ

İstanbul,...,1941

ERTEN S.FİKRİ

ANTALYA VİLAYETİ TARİHİ 3kısım

Antalya,Antalya bas.,1940

İstanbul,Tan mat.,1948

DIEZ ERNST

TURK SANATI,BAŞLANGICINDAN GÜNÜMUZE KADAR

CEV Oktay Aslanapa

İstanbul,İ U Ed Fak Yay,1946

TURAN OSMAN

*"Selçuklu Kervansarayları"

BELLE TEN X /38

S.471-496

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13.JAHRHUNDERTS

Berlin,Gebr Mann Verlag, 1961 1.cilt

1976 2.ve3.cilt

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul,İ.U.Ed.Fak.Tarih Böl.Basılmamış Doktora

Tezi,1959

Merkez kütüph no: TEZ 2797

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

TARİH DERGİSİ C:XV S:20

Mart 1965 s:141-169

İLTERR İSMET

TARİHİ TURK HANLARI

Ankara,Karayolları yay.,1969

ÖZBEK SÜLEYMAN [*BMK]

"Güney Batı Anadolu Selçuklu Kervansarayları"

İstanbul,İst.Un. Sanat Tar.Kür. basılmamış Lisans

Tezi,1970 42 s. 77 res. TEZ:6461

BİTTEL KURT

KLEINASIATISCHE STUDIEN

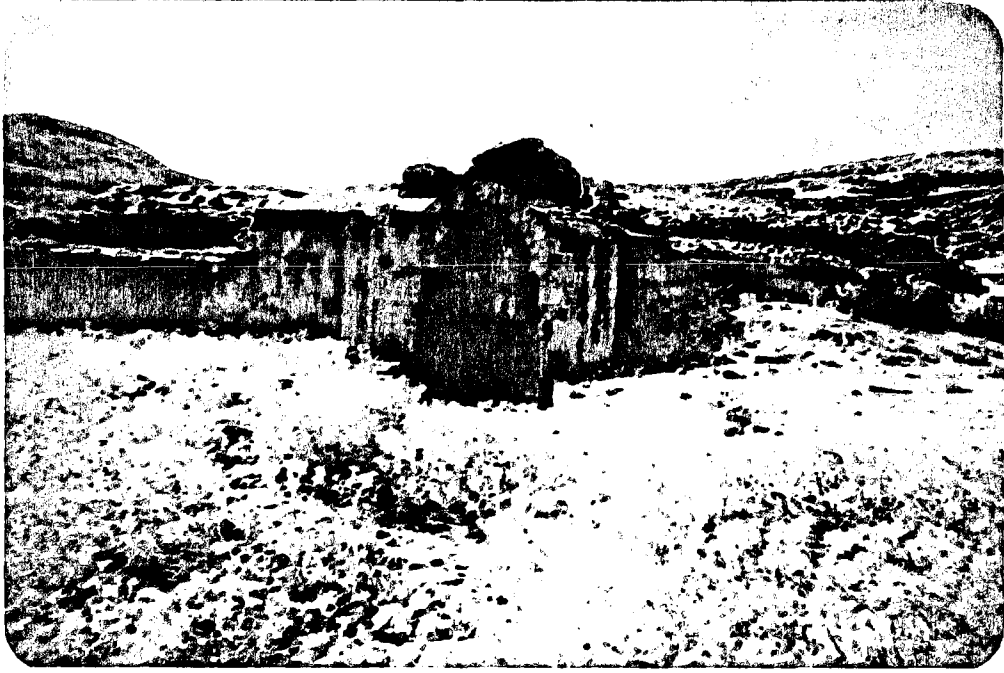
İstanbul, 1942

DEMİR A.

"Anadolu Selçuklu Hanları, İncir Han",

ILGi 56/1986, s.10-14.

Fot.58 GİRİŞ CEPHESİ

Fot.59 TAÇ KAPISI

Fot.60 KAPALI KISIM

Fot.61

Fot.62 MAZGAL PENCERE

Fot.63 AYAKLAR

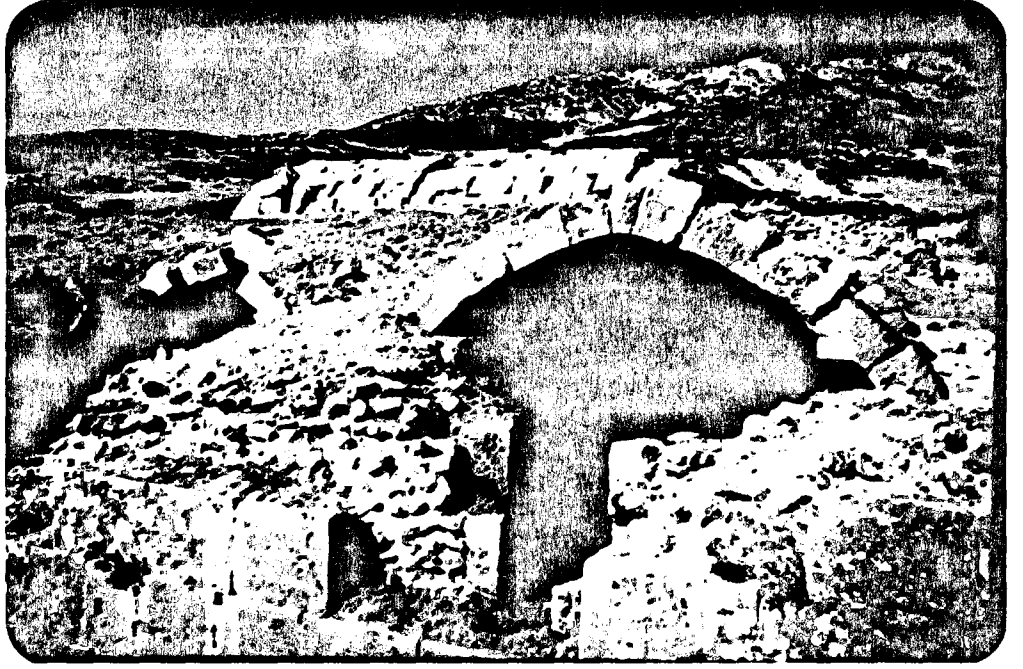

Fot.64 ÇORTEN

Fot.65 BATI CEPHESİ

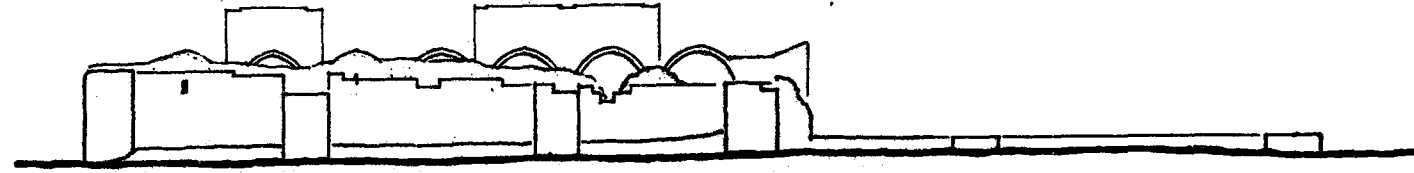

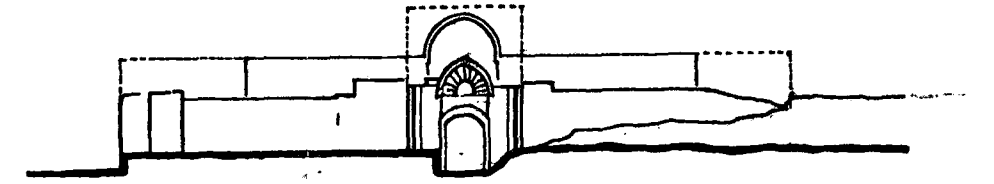
Fot.66 TONOZLARIN AÇIĞA ÇIKMIŞ UST BÖLÜMLERİ

Fot.67

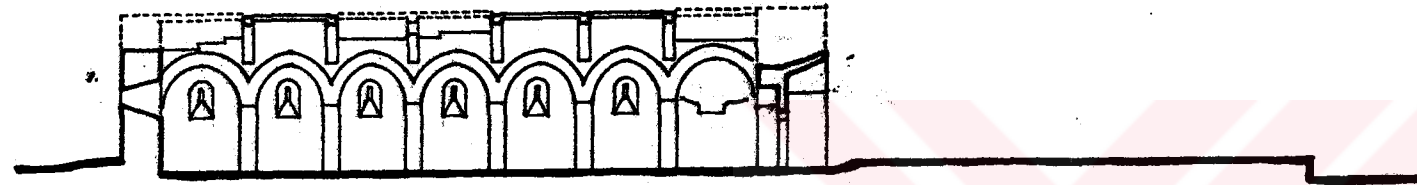

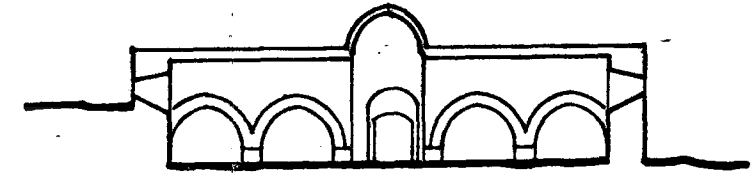
YAN CEPHE

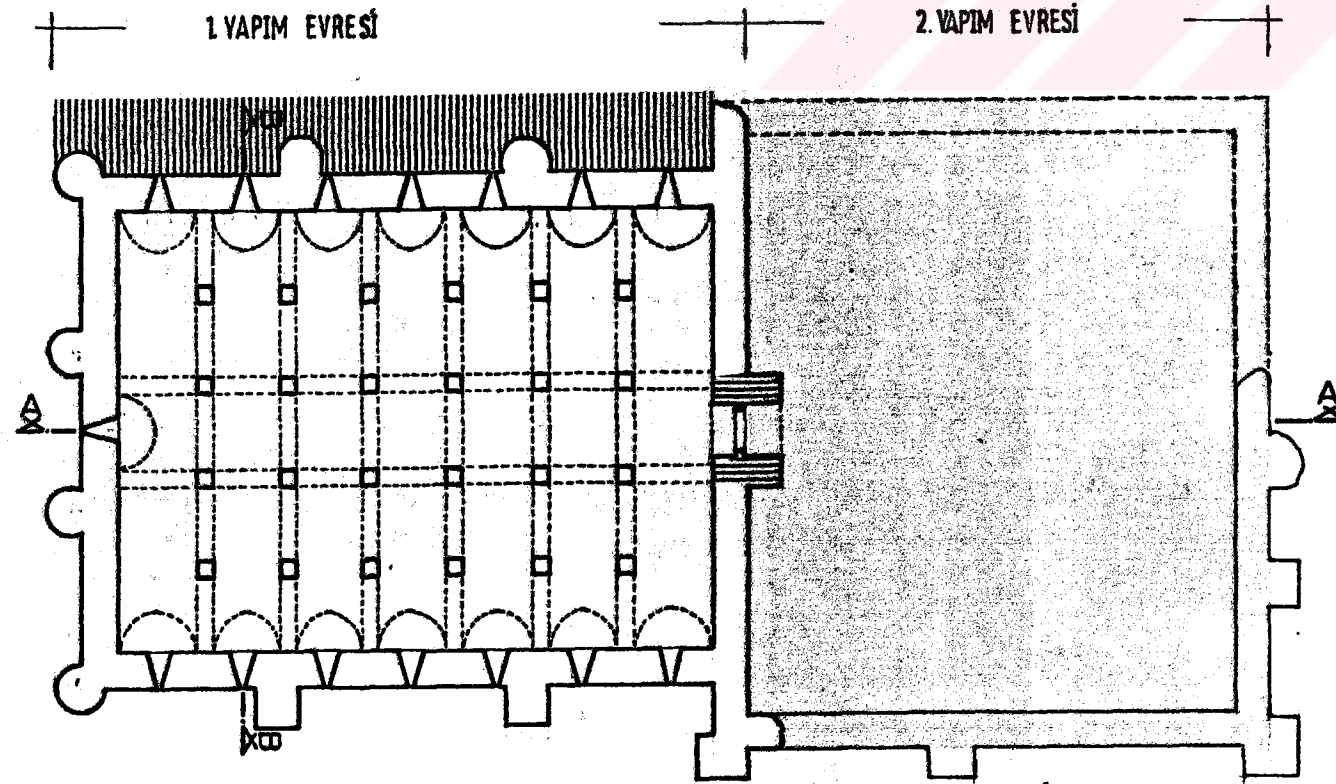
GİRİŞ CEPHESİ

A-A KESİT

B-B KESİT

PLAN

0 5 10M

LEJAND

- Seki Alanı
- Kazı Yapılacak Alan
- Onarım+Yenileme
- İvedi koruma önlemleri alınacak yerler

ADI	: İNCİR HANI
KONUMU	: Antalya-Isparta Yolu
RÖLÖVE	: 1/500 Temm.1987-89
ENV .No:	09
	BİNAN

2.2.10.1SHAKLI HAN (Şekil 2-10)

YAPIM TARİHİ : Her iki yazıtına göre (647H) 1249

YAPTIRAN : Sahib Ata Fahreddin Ali (II Keykavus'un veziri)

YAPAN (USTA) :-

VAKFIYE :-

FONKSİYON/ ORJİNAL : Kervansaray

BUGUNKU : Boş

BUGUNKU SAHİBİ : Vakıflar Gn. Md.

ÇEVRE YAPILAR : Yakındaki çeşme hanın devrinden kalmış olabilir.

İLİ : Afyon

İLÇESİ : Sultandağı

MAHALLE, KÖY : Merkez

COĞRAFİ MEVKİİ : 38°32' Kuzey 31°14' Doğu

HARİTA KONUMU : Bugünkü konya Çay yolu üzerindeki Sultandağı ilçesi içinde.

13.YY GUZERG/MENZİL : Konya Çay yolunda, sonraki menzil Çay hanı [97]

İNCELEME TARİHİ : 1988 Ağustos

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİPLANİMETRİ

Kapalı kısım plan özellikleri açısından özgün durumunu korumaktadır, fakat planda olası yerleri belirtilmiş sekiler yokolmuştur. Avlu kısmının ise dış duvarları, Kuzey iç cephedeki yarı açık mekanların kalan kısımları ve temel izleri, Doğu ve Güney iç cephelerde ise kalan duvar ve temel kalıntıları ile genel plan özellikleri anlaşılmasına karşın, planın ayrıntıları hakkında doğru bilgilere sahip olmak için belirtilen yerde kazı yapılması gerekmektedir.

MİMARİ ÖGELER

TAÇ KAPILAR: Yapının bugün ayakta duran Avlu Taç kapısı

onarımında hemen hiç ele alınmadığı için, bütün sorunlarıyla ve belgeleriyle ayakta durmaktadır. Bütün üst kısmı ve arka bölümü bozulmuştur, sağ ve solundaki geniş sövelerinin sağ orta kısımlarında oluşmuş olan ve 1964 tarihli fotoğraflarda görülen, bozulmalar onarımda yapılmıştır. Statik açıdan yıkılma sınırında olan ç kapının üstünü örten mukarnaslı kavsarasının taşları üzerinde yer yer kabuklanmalar ve karamalar görülmektedir, bu kısmın üzerinde hiç bağlayıcı harç kalmamıştır ve en ufak bir yatay harekette, zemin oturmasında, veya taşlarda meydana gelebilecek doğa olaylarına bağlı bir aşınmada, yıkılması mümkündür. Kapalı kısım Taç kapısı ise daha önce de belirtildiği gibi hemen tümüyle yeniden yapılmıştır, ve bu yapıma bağlı olarak ortaya yapısal sorunlardan başka koruma açısından problemler de ortaya çıkmıştır. Sövelerde ve üstte kalan izlerden Taç kapının üstte bitişi ile ilgili kesin bir bilgi edinmek imkansızdır.

MESCİT: Muhtemelen kapalı kısmın mevcut olduğu yerde bulunan eski han onarılır ve genişletilirken yapı doğrultuları Kible yönünü tutmadığı için çapraz olarak avluya oturtulmuş olan Mescit, kütsel bütünlüğünü koruması açısından oldukça iyi durumdadır, fakat çıkış merdivenlerinin yokolmuş olması, üst örtüsünün şeklini belirleyebilecek herhangi bir izin kalmamış olması mimari bütünlüğü bir ölçüde etkileyen önemli bozulmalardır. Yapılan onarımda Mescide bir müdahalede bulunulmamış veya herhangi bir koruma önlemi alınmamıştır. Mescit kısmında üst örtüsünün tamamen tahrip olması, ve içerideki mukarnaslı kubbenin taşlarına kadar açılmış olması, da tahribatı hızlandıran en önemli faktörlerdir.

AVLU MEKANI: Avluyu sınırlayan elemanların Batı köşesinde kalmış olan yarı açık tonozlu mekanlar, ve Mescit hariç, tümü yokolmuştur, günümüzde avluyu dış duvarların kalıntıları ve yeniden yapılan kısımları sınırlamaktadır, bu duruma göre avlu mekanı özgün özelliklerini kaybetmiştir.

KAPALI KISIM MEKANI: Kapalı kısım genel olarak mekansal özelliklerini korumasına karşın, sekilerin yokolmuş olması,

ve aydınlatma fenerinin bulunduğu kısmın yeni bir örtü ile kapanmış olması, özgün mekansal özelliklerin tam olarak algılanmasını engelleyen bozulmalardır.

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı sistem:

Avluda ve mescit üzerinde bulunan izlerden, zemin sorunları olduğu anlaşılmaktadır, ancak kapalı kısımda bu sorunlar ve bozulmalar çok azdır, bunun sebebi belki de Erdmann'ın da belirttiği gibi Kapalı kısmın aslında daha önce burada mevcut bir kervansarayın kalıntıları üzerine veya değiştirilerek yapılmış olmasıdır.[98]

Kapalı kısım yapının en iyi durumda olan bölümüdür yapılan müdahalede sadece örtü sistemini taşıyan ayaklarda tahrip olmuş bazı taşların değiştirilmiş olduğu görülmektedir, genel olarak taşıyıcı sistem iyi durumdadır.

Avlu yapının en fazla bozulmaya uğramış bölümüdür. Öncelikle belirtmek gerekir ki bu bölümde bir zemin sorunu vardır, Eski fotoğraflarda, avlu Taç kapısı taşlarında görülen ayrılmalar, dış duvarların büyük bir kısmının yıkılmış olması, avluda bulunan dış duvarlara bitişik yarı açık tonozlu mekanların ve kapalı mekanların hemen tümüyle yıkılmış olması, avlu ortasındaki Mescidin duvarlarında görülen ve oturmalara bağlı çatlaklar, bu durumu doğrulayan belgelerdir.

Avlu Taç kapısı ise üst örtüsü ve içeriye doğru devam eden giriş tonozu tamamen yokolmuş olduğundan ve onarımda bu kısma koruyucu bir takviye yapılmamış olduğundan, ön cephesinde, basık kemerli kapısı, kitabe ve onun üzerinde sadece bir kabuk olarak kalan mukarnaslı kavsarasıyla statik açıdan ayakta durabilme sınırlarındadır.

Avlunun ortasında bulunan Köşk mescit ise hanın en önemli mimari öğelerinden biri olmasına karşın, taşıyıcı sistem açısından en kötü durumda olan bölümdür. Taşıyıcı dört ayak

zemininde olan oturmalar, ayaklar arasındaki kemerlerde oluşan açmalar, ayaklarada malzeme ölçeğinde tahribata ve taş çalınmasına bağlı bozulmalar, en önemlileridir.

Yapı Elemanları:

(DUVAR)Yapım sistemini Kesme taş yüzlü , içi (çekirdek)kireç harçlı moloz taş dolgu duvarlar oluşturmaktadır. (DUVAR BOŞLUKLARI) Kapalı kısmın Güney ve Batı cephelerinde bulunan pencereler, iç zeminden yüksekte mazgal şeklinde ve içeriye doğru şevlidir, kapalı kısmın korunmuş olmasına bağlı olarak bunlar da iyi durumda kalmışlardır.

Kapalı kısım Taç kapısı, 1953 ve 1965 fotoğraflarında mevcut olan basık kemerli kapısı, üzerindeki yatay hafifletme kemeri, kitabe ve her iki tarafındaki istiridye kabuğu trompları, ve bunların üzerindeki içeriye doğru şevli kemer şeklindeki kavsarası hariç, 1970lerde yapılan onarımda hemen tümüyle yeniden yapılmıştır. Bu yeniden yapıma karşın Taç kapısının özellikle Kitabenin sol tarafına gelen kısımda ve içeriye doğru şevli kavsaranın üzerinde, yukarıdan gelen suyun oluşturduğu erimelerin izleri ve yine bu rutubete bağlı olarak oluşmuş olan yosunlaşma izleri (kararma) görülmektedir, bu kararmalar Taç kapının onarım öncesinden kalan kısmı ile onarımda yapılan yeni kısmı arasındadır. (ÖRTÜ KAPLAMASI) Özgün üst örtüsü muhtemelen toprak dam olan yapının, bu sistemin zamanla bakımsızlıktan bozulmuş olmasından dolayı oluşan tahribatlara, hala açık durumda olduğu görülmektedir. Onarımda buraya hiçbir müdahale yapılmamıştır.

MALZEME

TAŞ: İlk yapımda kullanılmış olan taş Afyon bölgesinin Köprülü taşı veya Konya'nın Sille taşına benzeyen bir volkanik Tüf'dür.[99]

onarımda kullanılan taşlar ise, 1988 tarihinde yapılan incelemede yerinde alınan bilgiye göre, Kemal paşa köyünden getirilmiştir.

Fakat kapalı kısım Taç kapısının bulunduğu Doğu cephesine yapılan kaplamada kullanılan taş ile Taç kapıda kullanılan taş, ayrıca avlunun Kuzeyindeki tonozlu yarı açık mekanların üstünde ve üçüncünün yapımında kullanılan taşlar farklı ocaklardan getirilmiş olduğu görülmektedir.

BAGLAYICILAR: İlk yapımda kullanılmış olan bağlayıcı malzeme kireç harcıdır, fakat daha sonra yapılan onarımlarda, yer yer kireç harcı fakat genellikle çimento harcı kullanıldığı görülmüştür.

DEKORASYON

Yapının ağırlıklı olarak taş dekorasyona sahip kısımlarının başında gelen Avlu Taç kapısı yapım sistemi korunma durumunda da belirtildiği gibi, artık bir kabuk durumundadır, Dekorasyonun estetik bütünlüğü dışarıdan bakıldığında kısmen korunmuş görünse de taşıyıcı sistem ve yapısal açıdan durumu çok kötüdür.

Kapalı kısım tac kapısı ise yeniden yapılmış olan bölümleri hariç özgün dekorasyonunu korumaktadır.

Avluda bulunan Köşk Mescit ise taş dekorasyona sahip merdivenini, ve saçak kornişinin hemen tümünü kaybetmiştir ayrıca 1988 de yukarıdan düşen saçak korniş parçalarının henüz mescidin dibinde bulunduğu ve restorasyonda mescide hiç bir müdahale yapılmamış olduğu gözlenmiştir.

DEVŞİRME MALZEME KULLANIMI

Sadece Mescit Güney cephesinde iki adet devşirme taş vardır.

YAPI ÜZERİNDEKİ YAZILI BELGELER VE İŞARETLER

KİTABELER : Avlu ve Kapalı kısım Taç kapıları üzerinde bulunan kitabeler halen mevcuttur fakat her ikisinin de üst kısımlarından gelen rutubet sebebiyle oluşan kararmalar (Yosunlanma) ve çözüne izleri görülmektedir.

TAŞCI İŞARETLERİ:Hem kapalı kısımda hem de Avluda taşcı işaretlerine rastlanmıştır.[100]

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

Vakıflar Genel Md. tarafından yapıda 1965lerde başlayan, ve aralıklarla 1975lere kadar devam eden bir onarım ve yenileme yapılmıştır. Kullanılmış olan yeni malzemenin farklı bir şekilde gösterimi yapılmamış olduğundan geçen zaman içinde patina oluşmuş ve özgün malzeme ile karışmıştır.

Dolayısıyla yapılan işlerin doğruluğunu ve hangi izlere dayandığını, onarım öncesi eski resimlerin varlığına karşın bugün için tesbit etmek zordur.[101]

1964den sonra yapılan onarımda avlunun kuzey iç cephesinde bulunan tonozlu yarı açık mekanlardan sol tarafta kalan iki tonozu, bir tanesi daha eklenmiştir, ayrıca kapalı kısım duvarına bitişik olan tonozun çökmüş olan arka kısmı yeniden yapılmıştır. Bu tonozlu mekanların temel kalıntıları, ilk iki taş sıralarıyla yapım için hazırlanmış ayakları mevcuttur, onarım bitirilemeden bırakılmış durumda olduğuna göre, bu kalıntılara bakarak programlanan işlerin içinde avluyu çeviren bütün mekanların yeniden yapılmasının da olduğu anlaşılmaktadır.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

Öncelikle Avlu tac kapısı yapılacak müdahaleye kadar askıya alınmalı, ve üst kısmına doğa etkisiyle daha fazla tahrip olmasını engellemek için geçici bir örtü yapılmalıdır.
(Ahşap çatı)

Mescit ise hanın ikinci, ivedi olarak koruma önlemi alınması gerekli bölümüdür, oturma veya açmalara karşı yapının direncini arttırmak ve ayak ve kemerlerde oluşabilecek bozulmaları önlemek için mescit kemerlerin askıya alınmalıdır, ayrıca üst örtünün durumu ve yavaş yavaş üstten başlayarak düşmekte olan duvar taşları da gözönüne alınarak, buraya da geçici bir ahşap çatı yapılması gerekmektedir.

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS

Berlin, Gebr Mann Verlag, 1961 1.cilt

1976 2.ve3.cilt

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul, İ.U.Ed.Fak.Tarih Böl Basılmamış Doktora Tezi, 1959

Merkez kütüph no: TEZ 2797

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

TARİH DERGİSİ C:XV S:20

Mart 1965 s:141-169

İLTERR İSMET

TARİHİ TÜRK HANLARI

Ankara, Karayolları yay., 1969

SARRE F.

REISE IN KLEINASIEN

Berlin,, 1896

TURAN OSMAN

"Selçuklu Kervansarayları"

BELLETEN X /38

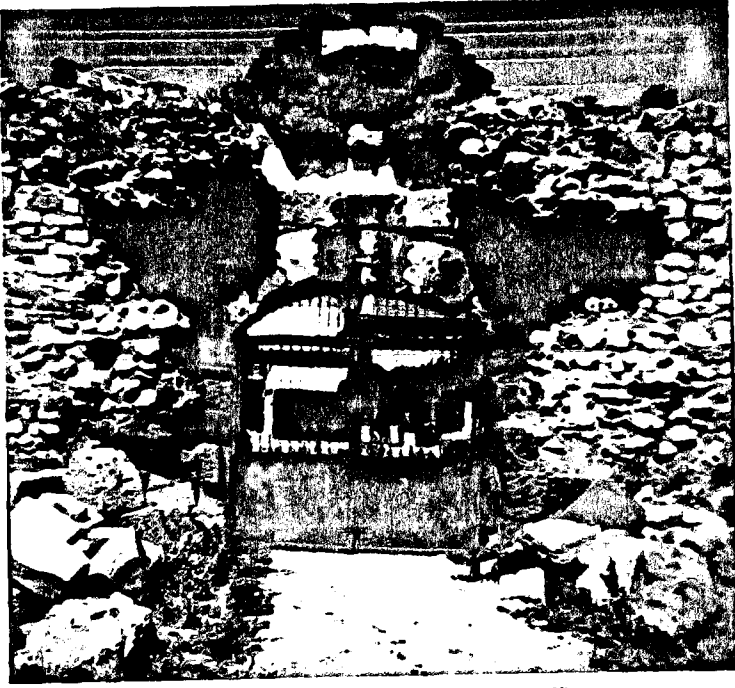
S.471-496

AKOK MAHMUT,

"İshaklı Kervan Sarayı"

TÜRK ARKEOLOJİ DERGİSİ 21/2 1974

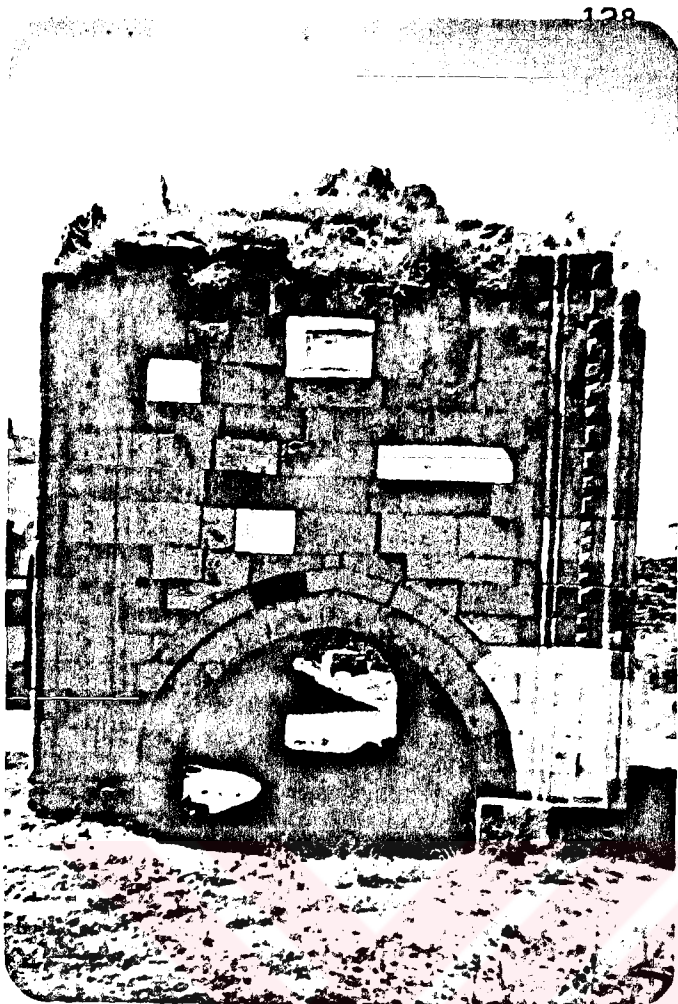
s.5-21

Fot.68 AVLU TAÇ KAPISI İÇTEN GÖRÜŞÜ

Fot.69 AVLU TAÇ KAPISI MUKARNASLI KAVSARA

Fot.70 MESCIT

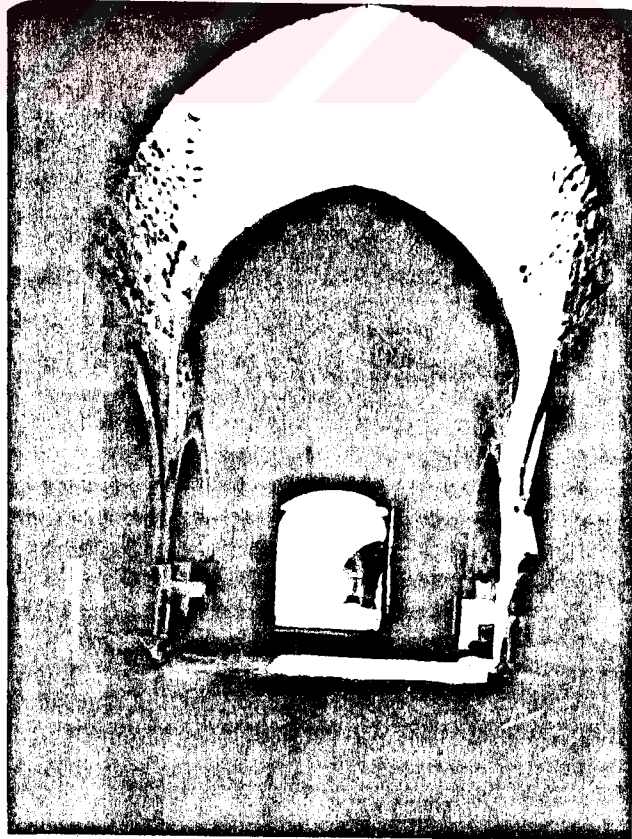

Fot.71

Fot.72 AVLU KUZUY REVAKLARI

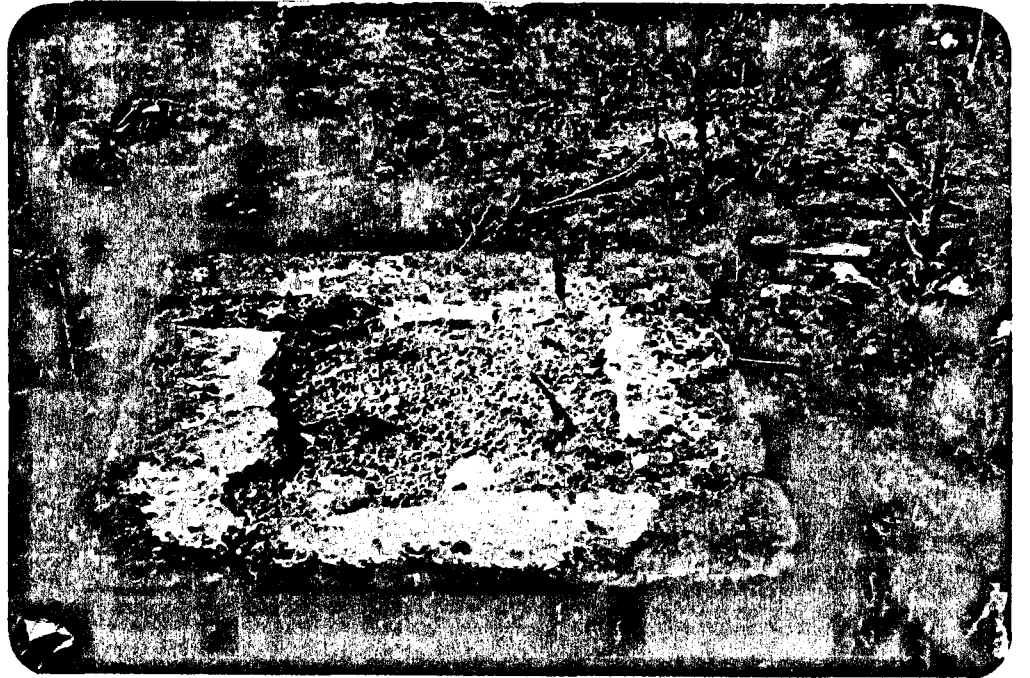
Fot.73 KAPALI KISIM

Fot.74 ATKI KEMERİ VE KALIP İZİ

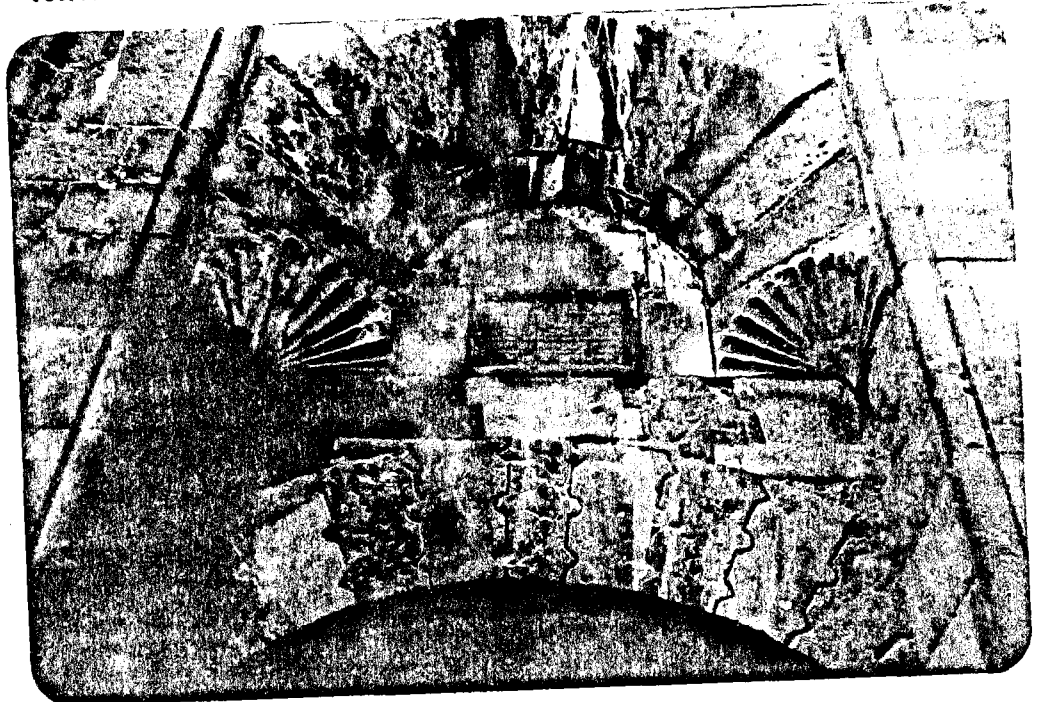
Fot.75 AYAK KALINTISI

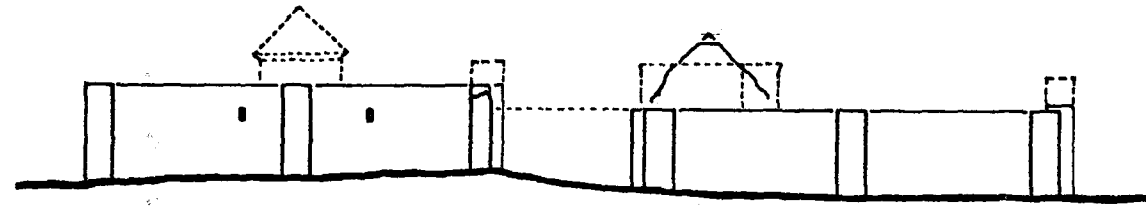

Fot.76 KAPALI KISIM TAÇ KAPISI

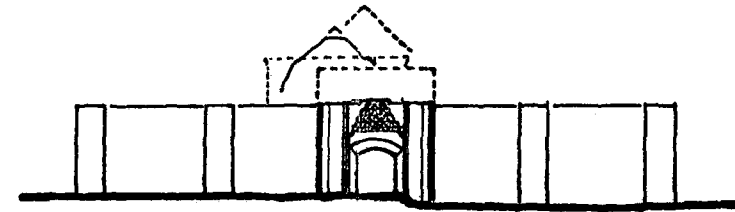

Fot.77

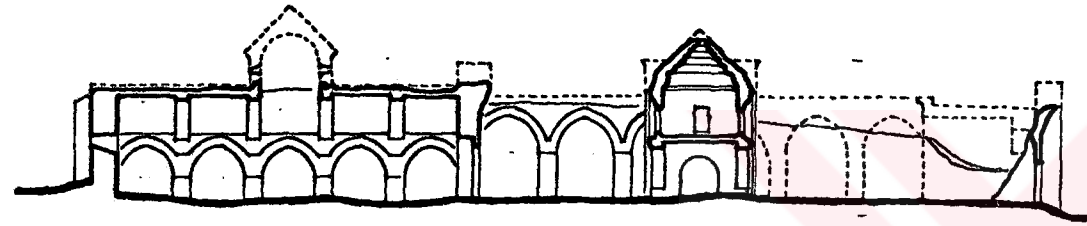

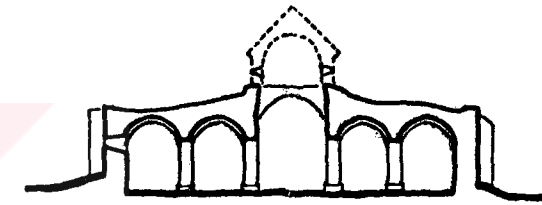
YAN CEPHE

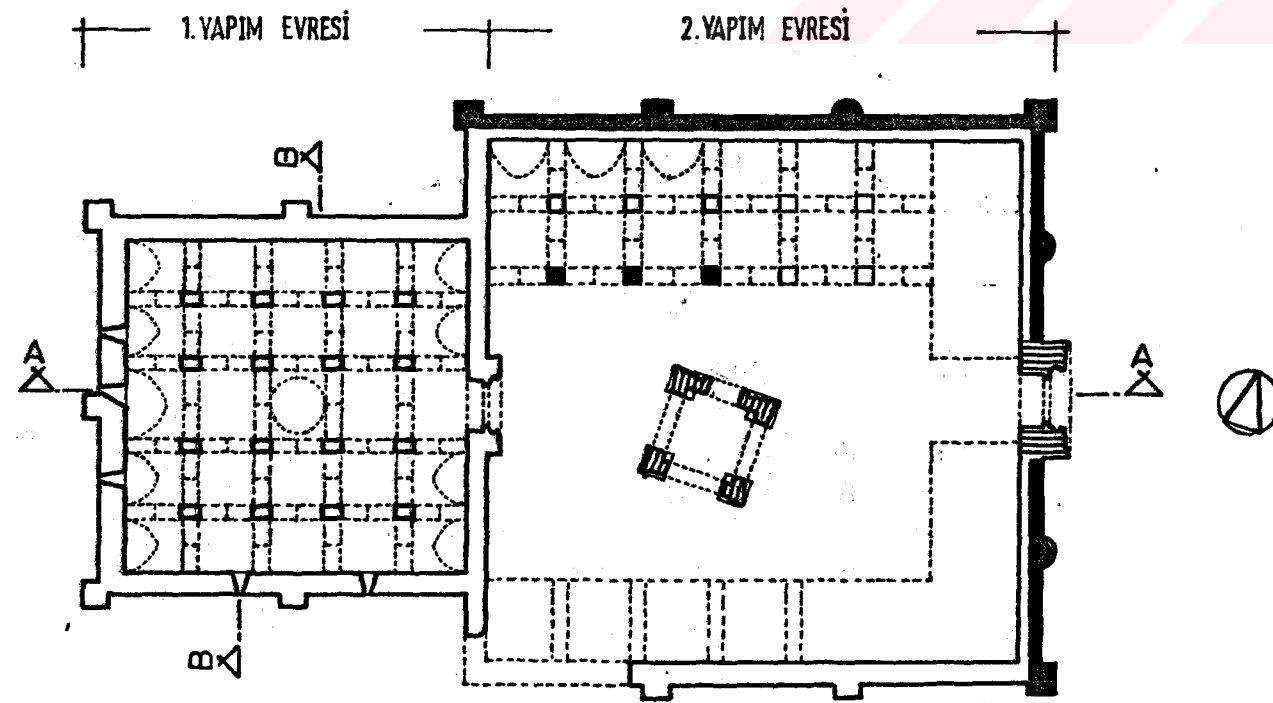
GİRİŞ CEPHESİ

A-A KESİT

B-B KESİT

PLAN

LEJAND

- Seki Alanı
- Kazı Yapılacak Alan
- Onarım+Yenileme
- İvedi koruma Önlemleri Alınacak Yerler

ADI : İSHAKLI HAN

KONUMU : Konya-Çay

RÖLÖVE : 1/500 Ağust 1988

ENV .No: 10

BİNA

2.2.11.KADINHAN (Şekil 2-11)

YAPIM TARİHİ : (620H) 1223. [1021

YAPTIRAN : Mahmud kızı Raziye?

YAPAN (USTA) :-

VAKFIYE :-

FONKSİYON/ ORJİNAL : Kervansaray

BUGUNKU : Çarşı olarak restore edilmekte

BUGUNKU SAHİBİ : Vakıflar Gn.Md.

İLİ : Konya

İLÇESİ : Kadınhanı

COĞRAFİ MEVKİİ : 38°18' Kuzey; 32°13' Doğu

HARİTA KONUMU : Konya-Akşehir yolu üzerinde, 54.km'de

Kadınhanı ilçesinin içinde.

13.YY GUZERG/MENZİL : Konya-Çay yolundaki 5. menzil

İNCELEME TARİHİ : Ağustos 1988

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİPLANİMETRİ

Kapalı kısım plan özellikleri açısından özgün durumunu korumaktadır ancak verilen yeni çarşı işlevi ile, yapılan müdahalede yanlardaki paralel tonozlar hem önden hem yandan kapatılarak dükkanlar yapılmıştır. Ayrıca arka cepheye de bir kapı açılmıştır. Avlu kısmı ise bütünüyle yokolmuştur yalnızca kapalı kısma bağlantı duvarlarının izleri vardır.

MİMARİ ÖGELER

TAC KAPILAR: Yapının bugüne kalan tek tac kapısı olan kapalı kısım tac kapısı oldukça iyi durumdadır. Erdmann tarafından 1953-57 tarihleri arasında çekilen fotoğraflarda portal üstü ve saçak kısımlarının tahrip olmuş olduğu görülmektedir. Ancak bu bölümün ve hanın çevre duvarlarının geniş bir kısmının yenilendiği anlaşılmaktadır.

MESCİT : Mescit mevcut kısımlarda yoktur.

AVLU MEKANI :Avlu bütünüyle yokolmuştur.

KAPALI KISIM MEKANI :Kapalı kısmın özgün mekansal özellikleri yokolmuştur. Yan tonozların kapatılarak bölünmesi bu durumun başlıca sebebidir. Ayrıca arka tarafa açılan bir kapı yapılması ve bunun üzerindeki mazgal pencerenin büyütülmesi, iç mekanı etkileyen değişikliklerdendir.

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı sistem:Taşıyıcı sistem yapılan restorasyona bağlı olarak iyi durumdadır. 1988 öncesi fotoğraflarda tahrip olmuş olduğu görülen üçüncü perkitme kemeri yeniden yapılmıştır.

Yapı Elemanları: (DUVAR)Bütün duvarlar kesme taş yüzlü, içi (çekirdek)kireç harçlı moloz taş dolgu sisteminde yapılmıştır, duvar örgüsü kullanılmış olan devşirme malzemeye bağlı olarak şekillenmiştir. (DUVAR BOŞLUKLARI) Taç kapı ve kapı kemerleri sivri kemer şeklindedir, sağlam durumda oldukları için bunlara hiçbir müdahale yapılmamıştır. Arka cephede bulunan pencereler ise dışarıdan dar yüksek mazgallar şeklinde olup içeride genişleyerek kemerli bir şekil almaktadır. Yan cephelerde bulunan kapatılmış pencereler restorasyonda açılmamıştır.

(ÖRTÜ KAPLAMASI)Büyük bir olasılıkla sıkıştırılmış toprak dolgu olan özgün çatı örtüsünün, dış duvaralardaki bitiş detaylarının anlaşılması için yeterli iz yoktur ve olanlar da kaybolmuştur. Restorasyonda(?) bu bitişler basit bir saçak korniş yapılmış ve üst örtü olarak moloz dolgu üzerine beton dökülmüştür. Çatıdaki suyun alınması için ise yan cephelerde yeni çörtenler yapılmıştır.

MALZEME

TAŞ :Yapı üzerinde üç cins taş bulunmaktadır. Devşirme malzemenin çok yoğun olmasından dolayı, çok yakında, belki de aynı yerde bulunan eski bir

yapının yıkılarak malzemesi ile yapılmış olması ihtimali kuvvetlidir. İlk kullanılmış olan bu malzeme içinde kireçtaşları ve mermerler yoğun olarak bulunmaktadır. (Bugün duvarların alt kısımlarında bulunan örgü) Daha sonra yapılan onarımda dış duvarların ve tac kapısının üst kısımları Andezit benzeri sert bir taş ile yapılmıştır. Duvarlarda son iki sıra ile arka cephede orta tonozu kapatan alnın, son olarak yumuşak bir kireçtaşı ile yapıldığı görülmektedir.

BAĞLAYICILAR :Yapının özgün bağlayıcısı kireç harcıdır. Ancak restorasyonda duvar örgüsü içinde çimento harcı kullanılmıştır. Bunu az bir kısmı beyaz çimento ile karıştırılmış taş tozudur.

DEKORASYON

Günümüze kalabilmiş olan kapalı kısımda dekorasyon yoktur. Ancak gerek portalde gerekse dış cephede devşirme malzemenin kullanılış biçimi bunların süsleme kaygısı ile yerleştirildiğini düşündürmektedir.

DEVŞİRME MALZEMELER

Yapıda yoğun olarak devşirme malzeme kullanılmıştır. daha önce de belirtildiği gibi çok yakında bulunan bir yapıdan getirilmiş olmaları mümkündür. Kullanılan malzemelerin büyük bir kısmı Bizans devrine aittir. Arka cephede kapının açılabilmesi için bunların bir kısmının tahrip edilmiş olduğu görülmektedir.

YAPI ÜZERİNDEKİ YAZILI BELGELER VE İŞARETLER

KİTABELER: Taç kapının giriş kapısı üzerinde yapılış kitabesi bulunmaktadır ve sağlam durumdadır.[103]

TAŞCI İŞARETLERİ: taşcı işaretine rastlanmamıştır.

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

Yapılmakta olan restorasyona bağlı olarak hanın taşıyıcı sistemi sağlam görünmektedir. Fakat yoğun olarak çimento harcı kullanılmıştır.

Günümüze kalabilmiş olan kapalı kısım verilen çarşı işlevi ile özgün mekansal özelliklerini kaybetmiştir. Yüksek olması gereken orta tonozun altındaki zeminin kotu düşürülmüş bunun yerine dükkanların olduğu paralel yan tonozların altındaki kot yükseltilmiştir.

Yapını bütün cephelerinde rutubet izleri görülmektedir, büyük bir ihtimalle restorasyon öncesine oluşmuş olan bu izler, yapıda kullanılmış olan bir önceki müdahaleye ait taşların su emme kapasitelerinin yüksek olması sebebiyle eski taşlardan daha hızlı bozulmaya başladıklarını göstermektedir.

Arka duvarda açılan kapı dış cephede bulunan devşirme malzemelerin tahrip olmasına neden olmuştur.

Ayrıca şantiyede çalışan ustalar bulunmasına karşın, bir şantiye şefi ve restorasyon projesi bulunmadığı görülmüştür. (Ağustos 1988)

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

Bu yapıda alınması gerekli ivedi koruma önlemleri yoktur. Yapılmakta olan müdahale durdurulmalı, yeni bir restorasyon projesi ile yapını geriye kalan değerleri korunmalıdır.

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

TOTAYSALGIR GAFFAR,

SADELİ (KADINHANI)

Konya, 1939, s.10-11.

DIEZ ERNST

TURK SANATI, BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE KADAR

CEV Oktay Aslanapa

İstanbul, İ U Ed Fak Yay, 1946

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13. JAHRHUNDERTS

Berlin, Gebr Mann Verlag, 1961 1.cilt

1976 2.ve3.cilt

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul, İ.U.Ed.Fak.Tarih Böl.Basılmamış Doktora Tezi, 1959

Merkez kütüph no: TEZ 2797

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

TARİH DERGİSİ C:XV S:20

Mart 1965 s:141-169

İLTER İSMET

TARİHİ TÜRK HANLARI

Ankara, Karayolları yay., 1969

DEMİR ATAMAN

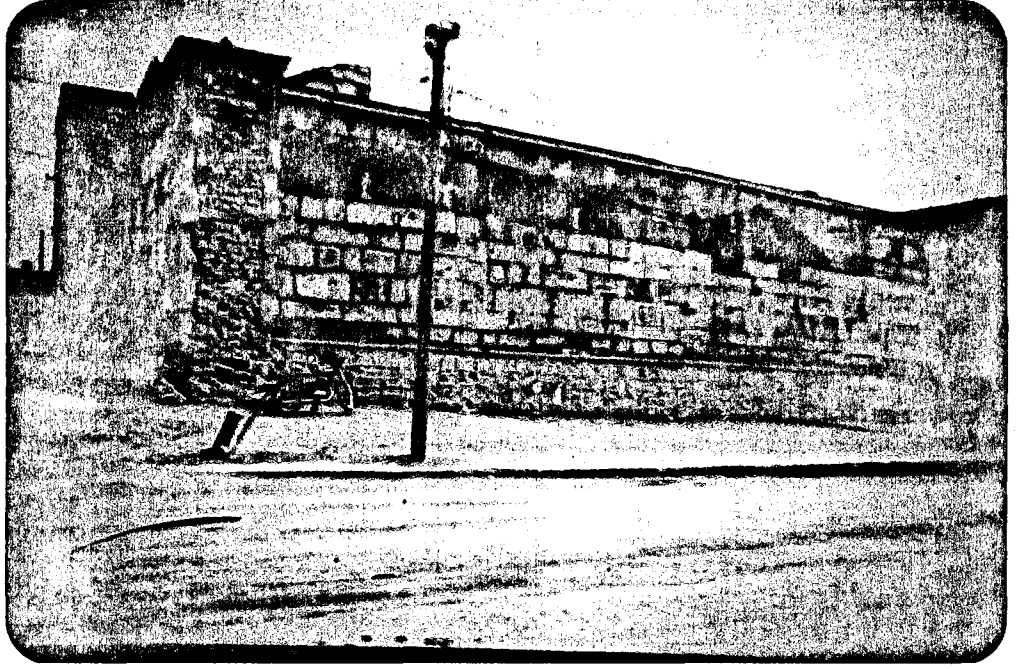
"Anadolu Selçuklu Hanları, Kadınhan",

İLGİ 48/1987, s.17.

TAESCHNER FRANZ [BKK]

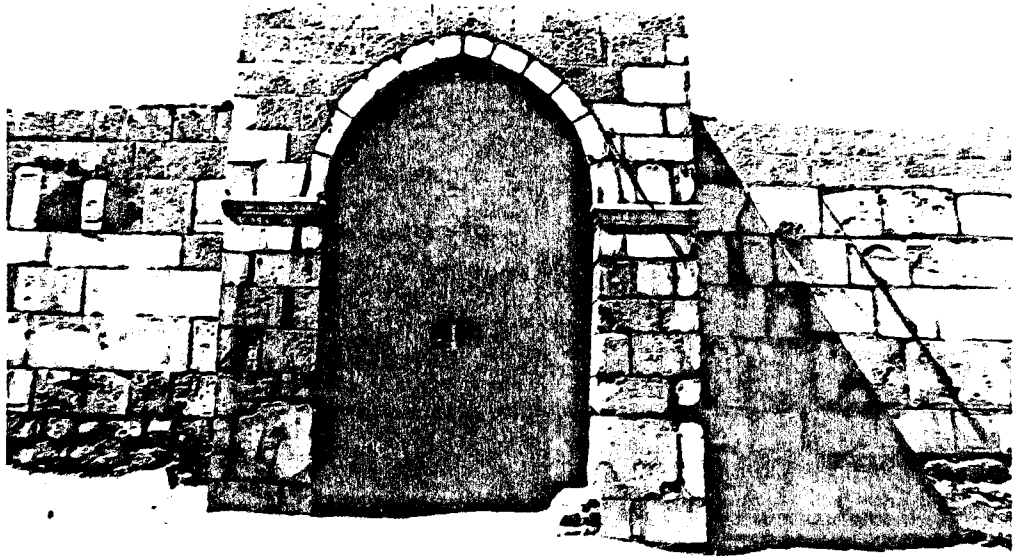
DAS ANATOLISCHE WEGENETZ NACH OSMANISCHEN QUELLEN

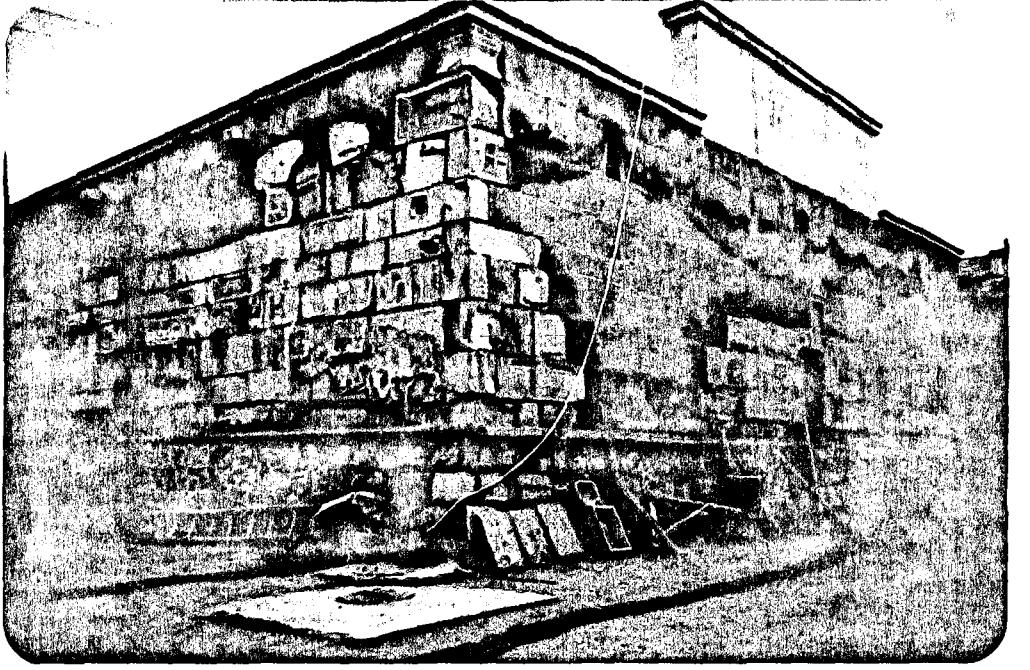
s.13

Fot. 78 KUZİY CEPHEİ

Fot. 79 TAÇ KAPI 1985

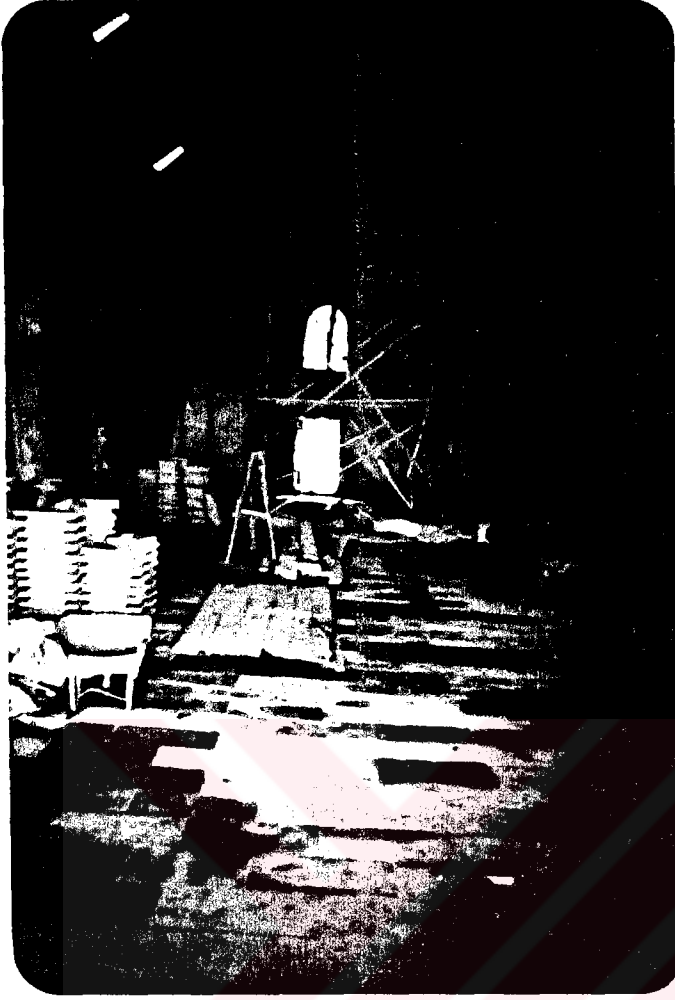

Fot.80 BATI CEPHESİ

Fot.81 GİRİŞ KAPISI

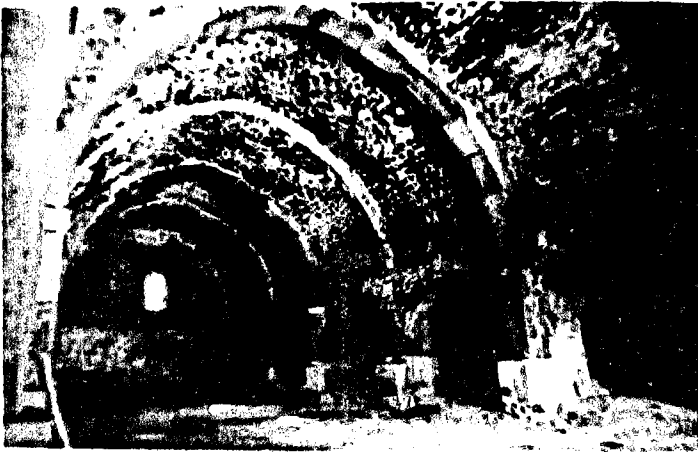

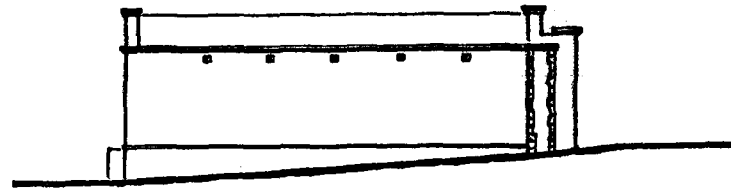

Fot.82 KAPALI KISIM 1988

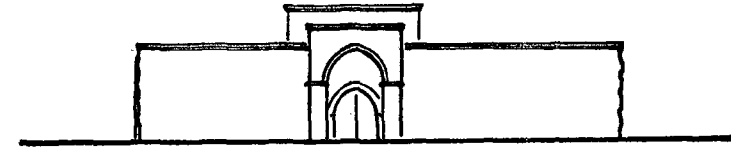
Fot.83 KAPALI KISIM ESKİ DURUMU

KAYN:DEMİR A.

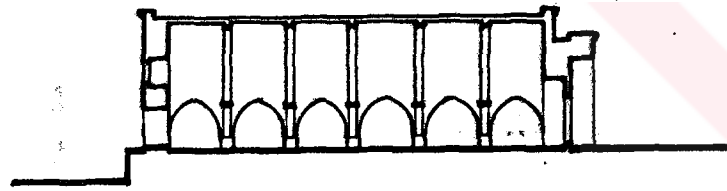

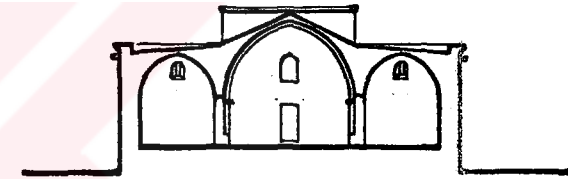
YAN CEPHE

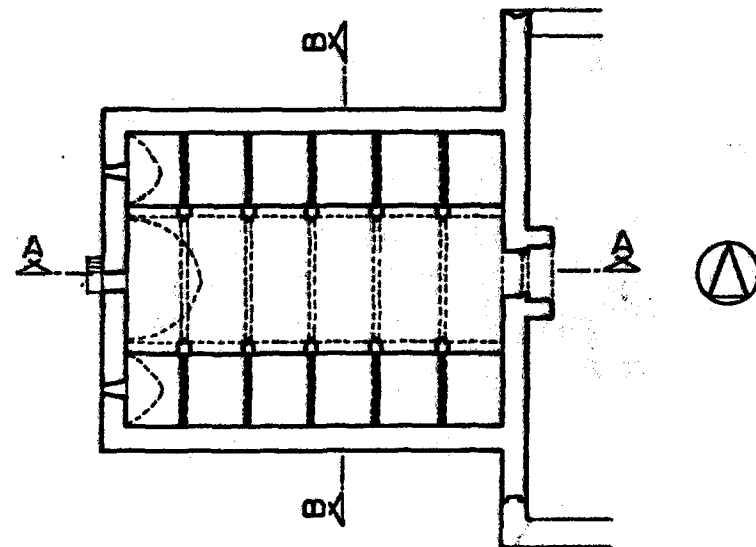
GİRİŞ CEPHESİ

A-A KESİT

B-B KESİT

PLAN

0 5 10M

LEJAND

- Seki Alanı
- Kazı Yapılacak Alan
- Onarım+Yenileme
- İvedi koruma Önlemleri Alınacak Yerler

ADI : KADINHANI

KONUMU : Konya-Çay

RÖLÖVE : 1/500 Ağust 1988

ENV .No: 11

BİNAN

2.2.12.KESİKKÖPRÜ HAN (Şekil 2-12)

YAPIM TARİHİ : (667H) 1278 IV Kılıçaslan oğlu III.Keyhusrev zamanında

YAPTIRAN : Kırşehir Emiri Bahaeddin Cacabey oğlu Nur-El Din Cebrail Bey

YAPAN (USTA) :

VAKFIYE : 1272 tarihli, Nur El-Din Caca vakfiyesinde muhtemelen daha sonra yapılmış olmasından dolayı ismi geçmemekle birlikte, A.Temir yakınındaki Kesikköprü'nün vakfiyede Tırtıklı Köprü olarak geçtiğini belirtmektedir.[104]

FONKSİYON/ ORJİNAL : Kervansaray

BUGUNKU : Depo olarak kiraya verilmiş

BUGUNKU SAHİBİ : Vakıflar Gn.Md.

ÇEVRE YAPILAR : yok

İLİ : Kırşehir

İLÇESİ : -

MAHALLE,KÖY : Kesikköprü köyü

COĞRAFİ MEVKİİ : 38°58' Kuzey , 34°12' Doğu

HARİTA KONUMU : Kırşehir'in 18 km Güneyinde Kızılırmak üzerindeki Kesikköprü adındaki (646H) 1249 tarihli köprünün yanında, aynı isimli köyün içinde.

13.YY GUZERG/MENZİL : Kırşehir-Aksaray yolunda fakat Aksaray istikametindeki 2. kervansaray bilinmiyor.[105]

İNCELEME TARİHİ : Ağustos 1987

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİPLANİMETRİ

Yapı hemen bütünüyle özgün plan özelliklerini korumaktadır fakat avlunun Kuzey ve Doğu iç cepheleri 1955 ve 1956 da yapılan tesbitlere göre büyük ölçüde tahrip olmuş olmalarına karşın bu kısımlarda bulunan tonozlu yarıaçık mekanlar ve revak sırası muhtemelen sadece temel ve duvarlarda kalan izler değerlendirilerek yapılmıştır. Bu kısımların tonoz profilleri, kemer profilleri, ve yükseklikleri, Doğu iç cephenin revak veya oda sırasının

duvar üzerindeki iz genişliğini tutmayan Kuzey iç cephedeki sağ tonozun genişliği, gibi sorunların nasıl çözüldüğü anlaşılamamıştır.

MİMARİ ÖGELER

TAC KAPILAR: Yapının Kapalı kısım tac kapısı 1955-56 Fotoğraflarına göre iyi durumda görülmektedir. Sadece Tac kapı çıkıntısının sövelerini oluşturan ayakların zemine yakın kısımlarında taş bozulmaları görülmektedir.[106]

Bugün bu kısımlar yapılmış olan onarım sırasında yeni taşlarla değiştirilmişlerdir, ayrıca yine kısmen tahrip olmuş üst kısım da aynı şekilde onarılmıştır. Ancak üst kısmın bitişi eski fotoğraflarda görülmediğinden, yapılan restitüsyonun doğrulğu şüphelidir.

MESCİT: Avlu girişinin sol tarafında olan mescit hanın en fazla taş dekorasyona sahip kısmıdır, ve yapılan onarıma karşın malzeme ölçeğinde oldukça iyi korunmuştur.

AVLU MEKANI: Restorasyon öncesinde büyük ölçüde yıkık durumda olan avlu, yeniden yapılmıştır.[107]

Bu müdahale sonucunda mekanı sınırlayan elemanlar ortaya çıkmıştır ancak bu durumun ilk yapımın özellikleri olup olmadığı anlaşılamamaktadır.

KAPALI KISIM MEKANI: Kapalı kısmın içinde 1955-56 larda yapılmış olan niteliksiz iç bölüntüler onarın sırasında kaldırılmış ve özgün mekansal bütünlüğüne kavuşmuştur.

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı sistem: Hanın 1956 da Akok, 1955 de Erdmann tarafından tesbit edilen durumu, sadece yapısal açıdan gözönüne alındığında, 1988 Temmuz itibarıyla iyi durumdadır, kısa süre önce yapılmış olan onarımda, taşıyıcı sistemin büyük oranda yıkılmış olan kısımları hemen tümüyle yeniden yapılmıştır. Sadece Erdmann tarafından çekilmiş olan 1955 tarihli fotoğrafta kapalı kısım Kuzey duvarında bulunan ve

muhtemelen bir zemin hareketine bağlı çatlak, bu onarımda sadece taş ve harç ile doldurularak bırakılmıştır.

Yapıda halen zemin veya temel hareketine bağlı bir bozulma görülmemektedir fakat çevredeki arazinin zemin suyunun yüksek olduğu ve zaman zaman daha da yükseldiği gz önüne alınırsa, kılcallıkla duvarlardan yükselmeye başlamış olan rutubetin eğer önlem alınmazsa gelecekte temel sistemine de zarar vermesi kaçınılmaz olur.

Yapı Elemanları:

(DUVAR) Duvarlar kesme taş yüzü içi kireç harçlı moloz dolgu olmasına karşın onarım ve yenilemede kullanılan imento harcı özellikle duvarların st kısımlarında, gözenekli bir malzeme olan taş üzerinde kullanılmasından dolayı oluşan, hem harç içindeki tuzların hem de st kısımdan gelen ve harçtaki kılcal çatlaklar vasıtasıyla yapı bünyesine girip, yine harç nefes almaya imkan vermediği için dışarı çıkamayan suyun oluşturduğu çiçeklenmeler görülmektedir. Bu tür çiçeklenme ve kararmalar genellikle duvarların st kısımlarında görülmektedir yapı büyük oranda yeniden yapılmış olmasına karşın rtenlerin yerlerinden de anlaşıldığına göre hayli yüksek olan parapet duvarlarının üzerlerinde herhangi bir yalıtım önlemi alınmamıştır. İlk hali büyük bir olasılıkla toprak olan hanın st örtüsü onarımda taş kaplama olarak yapılmıştır (tamamlanmamıştır)

MALZEME

Taş: İlk yapımda kullanılmış olan taş büyük oranda Andezittir arada az miktarda Kireçtaşı ve Bazalt görülmektedir, fakat onarımda işlenmesi ve elde edilmesi kolay olan Kapadokya bölgesinin tüfleri kullanılmıştır.

Bağlayıcılar: Kireç harcı

TAş DEKORASYON

Kapalı kısmın Ta kapısında bulunan Aslan figürleri, Mescit

iç dekorasyonu, ve kapısı, Avlu Taç kapı basık kemeri, söveleri, ve kalan kısmı taş dekorasyondan kalan bölümlerdir. Geri kalan kısımların daha 1955-56larda çekilmiş olan fotoğraflarda bozulmuş oldukları anlaşılmaktadır. Kalan kısımlarda da yer yer rutubet etkisi ile oluşmuş olduğu anlaşılan kabuklanma neticesinde tabakalar halinde bozulmalar mevcuttur.

DEVŞİRME MALZEMELER

YAPI ÜZERİNDEKİ YAZILI BELGELER VE İŞARETLER

Kitabeler : Kapalı kısım tac kapısı üzerinde dört satırlık bir mermer kitabe vardır. Açık kısmın tac kapısı üzerinde geçmişte mevcut olan kitabenin yeri belli ise de, günümüzde yokolmuştur. [108]

Taşçı işareti: Taşçı işareti bulunamadı

KORUMA DURUMU ÖZETİ

Han onarımında kısmen yeniden yapılmıştır, muhtemelen taş çalınması ve üstten gelen rutubete bağlı olarak oluşmuş bozulmaların tam olarak ne oranda olduğunu tesbit etmek artık imkansızdır, 1955-56 larda çekilmiş olan fotoğraflardan hanın bütünü ile ilgili bilgi alınmamaktadır. Yeniden yapılan kısımlarda Çimento harcı kullanılmıştır.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

Onarım yolu ile yapı yeterince bozulmuş olduğundan ivedi olarak korunması gereken bir durumu yoktur.

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

CANDAR A. AVNİ

ANKARADAN NEVŞEHRE YOLDA VE NEVŞEHİRDE GÖRDÜKLERİM

Ankara,1933 s.10

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS

Berlin,Gebr Mann Verlag, 1961 1.cilt

1976 2.ve3.cilt

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul,İ.Ü.Ed.Fak.Tarih Böl Basılmamış Doktora

Tezi,1959

Merkez kütüph no: TEZ 2797

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

TARİH DERGİSİ C:XV S:20

Mart 1965 s:141-169

İLTERR İSMET

TARİHİ TÜRK HANLARI

Ankara,Karayolları yay.,1969

TARIM C.HAKKI

Kırşehir Tarihi

s.201

ULGEN A.SAİM

"Kırşehirde Türk Eserleri"

VAKIFLAR DERGİSİ II

1942, s.261

BITTEL KURT

KLEINASIATISCHE STUDIEN

İstanbul, 1942

AKOK MAHMUT, ÖZGÜÇ T.

"Uç Seçuklu Abidesi Dolay Han,Kesikköprü kerv.ve Han Camii"

BELLETEN XXII 1958 ile beraber
s.251-259

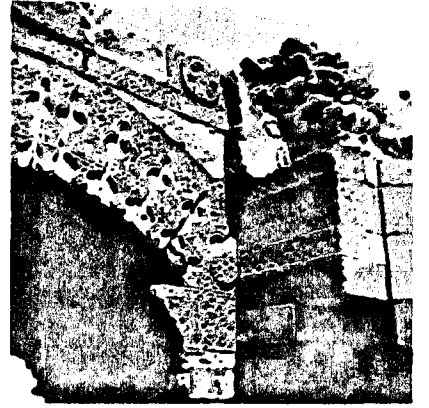
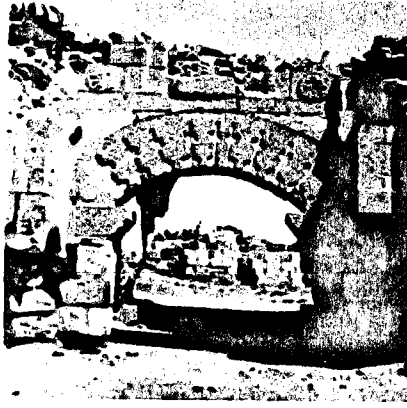
DIEZ ERNST [BKK]

TURK SANATI,BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE KADAR

ÇEV Oktay Aslanapa

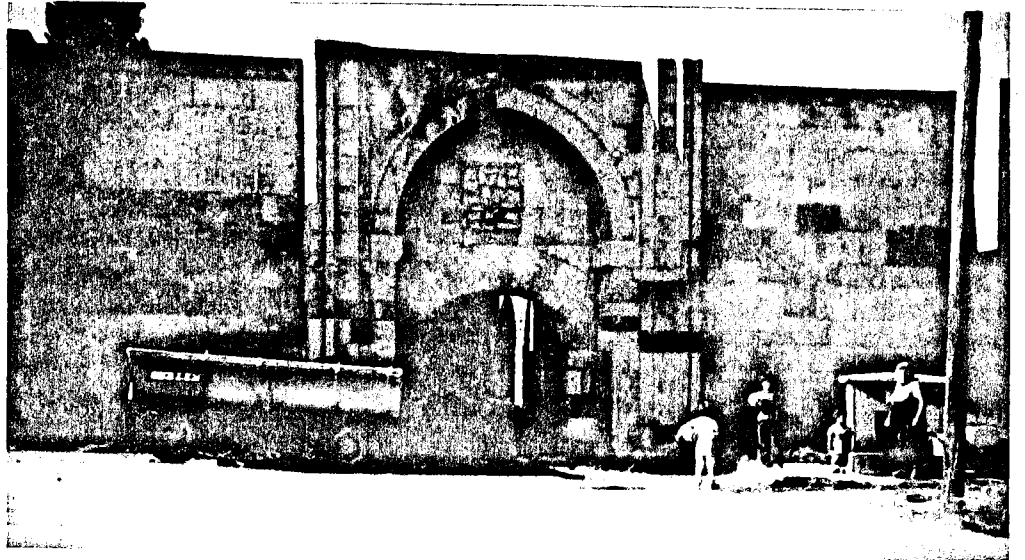
İstanbul,İ U Ed Fak Yay,1946

Fot.85 AVLU TAÇ KAPISI ONARIM ÖNCESİ

Fot.86 1988

Fot.87 KAPALI KISIM TAÇ KAPISI VE AVLU KUZEY CEPHESİ

Abb. 102

(E. A. 1747)

Fot.88 AVLU ONARIM SONRASI

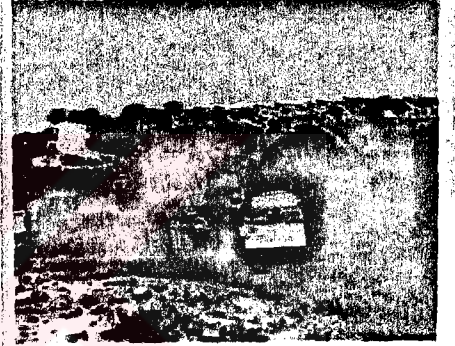

Abb. 103

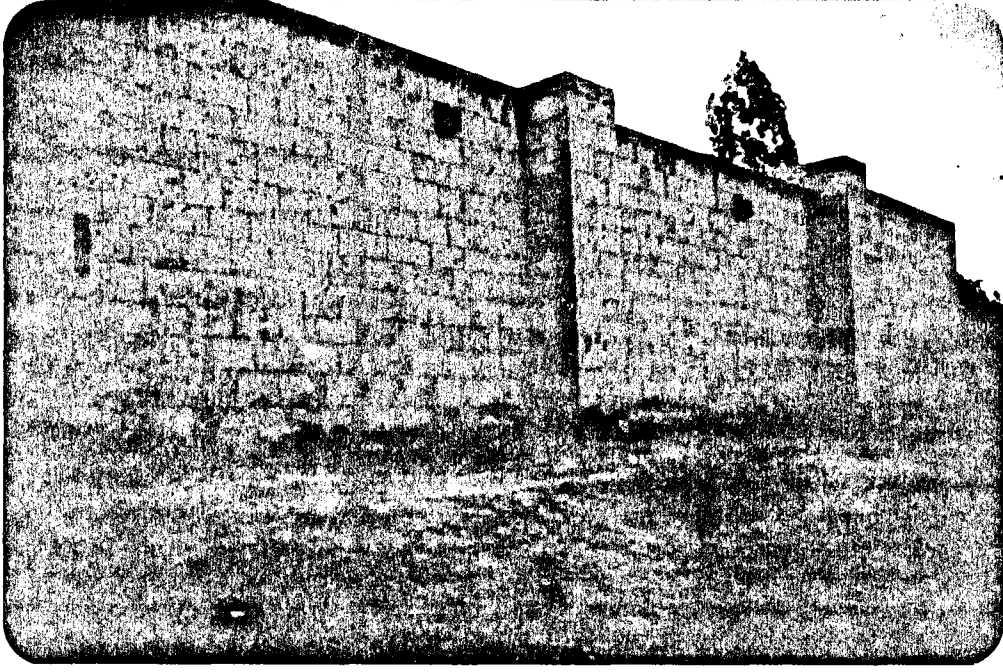
(Photo H. Dammann)

Fot.89 AVLU TAÇ KAPISI

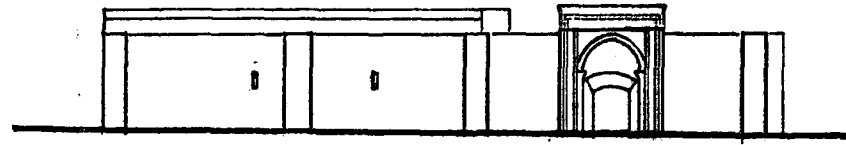

Fot.90 DOĞU CEPHESİ

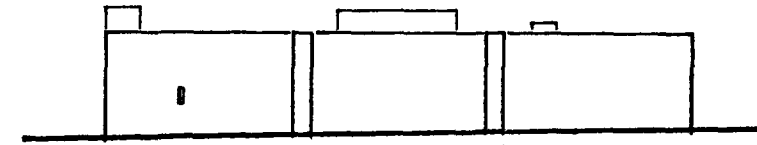

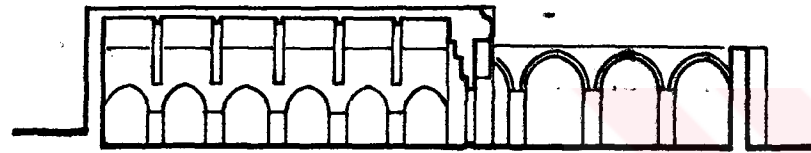
Fot.91 YENİDEN YAPILAN BATI CEPHESİ

GİRİŞ CEPHESİ

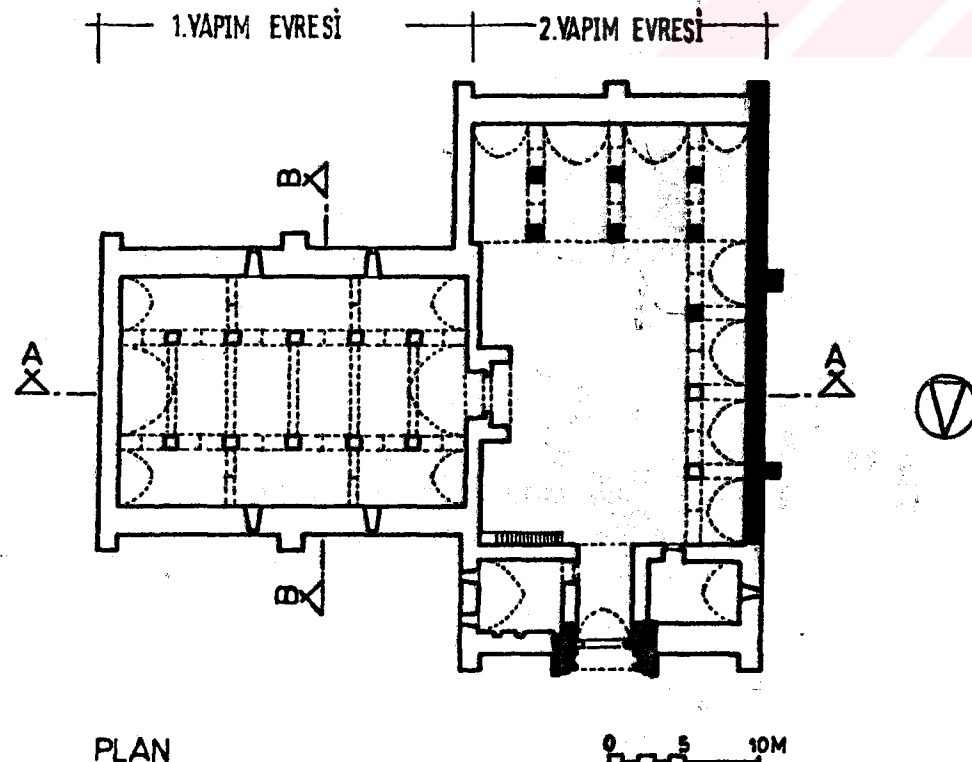
YAN CEPHE

A.A KESİT

B.B KESİT

PLAN

LEJAND

- Seki Alanı
- Kazı Yapılacak Alan
- Onarım+Yenileme
- İvedi koruma önlemleri alınacak yerler

ADI : KESİKKÖPRÜ HANI

KONUMU : Kırşehir-Aksaray Yl.

RÖLÖVE : 1/500 Temm. 1987

ENV .No: 12

BİNA

2.2.13.KIZILÖREN HAN (Şekil 2-13)

YAPIM TARİHİ : (602 Muharrem) 18.8.1205-16.9.1205.[109]

YAPTIRAN : Emir Kutluğ bin Muhammed.

YAPAN: -

VAKFIYE: -

FONKSİYON/ ORJİNAL : Kervansaray

BUGUNKU : Boş

BUGUNKU SAHİBİ : ?

ANA YAPI/ÇEVRE YAPILAR : Doğusundaki tepenin üzerinde cami olduğu iddia edilen bir yapı vardır.

İLİ : Konya

İLÇESİ : Kızılören

COĞRAFİ MEVKİİ : 37°52' Kuzey; 32°05' Doğu.

HARİTA KONUMU : Konya-Beyşehir yolunun 45.km'sinde yolun güneyinde.

13.YY GUZERG/MENZİL : Konya-Beyşehir yolunun 4.menzili.[110]

İNCELEME TARİHİ : Temmuz 1987, 1989.

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİPLANİMETRİ

Kapalı kısım ve avlunun örtü sisteminde ve detaylarda oluşan bozulmalara karşın yapı özgün plan özelliklerini korumaktadır.

MİMARİ ÖGELER

TAC KAPILAR: Kapalı kısmın tac kapısı büyük ölçüde bozulmuştur. Hem örtü kaplamasının yokolmasından hem de yapının taş kaynağı olarak kullanılmasından dolayı büyük kemeri, ve sövelerin bir kısmı dışında kapı tahrip olmuş durumdadır. Avlu tac kapısı ise eşzamanlı kervansaraylardan farklı bir mimariye sahip olması sebebiyle üst katında bulunan mescit, ve odalarla beraber değerlendirilmeyi gerektirmektedir. Basık bir kemerin oluşturduğu giriş kapısı iyi durumda olmasına karşın, sol üstte bulunan mescit ve

sağdaki odaların, üst kısımlarından başlayan yoğun bir bozulmaya uğradıkları görülmektedir.

MESCİT: Taç kapının sol üstünde bulunan mescidin tonoz örtüsü bütünüyle yokolmuştur. Yakın zamana kadar sağlam durumda olan mihrap da tahrip edilmiştir. Avludan mihraba çıkan merdivenlerin de tahip olduğu görülmektedir.

AVLU MEKANI: Avlu sınırlayan elemaların detaylarında oluşan bozulmalara karşın özgün mekansal özelliklerini korumaktadır.

KAPALI KISIM MEKANI: Kapalı kısım orta tonozunun bütünüyle ve sağ yan tonozunun birinci bölümünün yıkılmış olması ve bunların oluşturduğu molozun zeminde yükselme oluşturması sebebiyle özgün mekansal özelliklerini kaybetmiştir.

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı sistem: Yapı üzerindeki düşey taşıyıcılar iyi durumda olmasına karşın, eğrisel örtülerin büyük ölçüde zarar görmüş olduğu anlaşılmaktadır. Zeminden veya temellerden kaynaklanan önemli bozulmalar yoktur. Ancak örtü kaplamasının yokolmasına bağlı olarak yapı üzerinde oluşan bozulmalar mevcut durumu oluşturan temel nedendir. Kapalı kısmın örtü sistemi bütünlüğünü kaybetmiştir. Birbirlerinin yatay itkilerini karşılayan paralel tonozların yıkılmış olması geriye kalanların da dengesinin bozulmasına neden olmaktadır.

Yapı Elemanları: (DUVAR) Bütün duvarlar kesme veya moloz taş yüzlü, içi (çekirdek) kireç harçlı moloz taş dolgu sisteminde inşa edilmiştir, duvar kalınlığı 1.30-1.45m arasında değişmektedir. En iyi kesme taş işçiliği giriş cephesinde görülmektedir. Avlu ve kapalı kısmın duvarlarının birleştiği noktada ayrı zamanlarda yapıldıklarını belgeleyen izler görülmektedir. Avlu da genel olarak kapalı kısımdan daha iyi bir işçiliği vardır. Bütün duvarlarda üst kısımdan başlayan bozulmalar yogundur, ancak alt kısımlarda da zeminden gelen

suyun oluşturduğu taş bozulmalarının izleri görülmektedir. (DUVAR BOşLUKLARI) Yapı üzerinde  n cephede dışarıya çıkıntı yapan kısımdaki odaların ve mescidin pencereleri dışında pencere yoktur. Bunların mescit penceresi dışındakiler iyi durumdadır. Mescit penceresi ise hemen tümüyle tahrip olmuştur.

(ÖRTÜ KAPLAMASI) Toprak olan çatı örtüsü etkinliğini kaybetmiştir fakat tonozların sağlam olduğu kısımlarda varlığını korumaktadır. Dış duvarların üst kısımlarında oluşan bozulma bu dolgunun dışarıya akmasına neden olmaktadır.

MALZEME

TAş :Kullanılan taş yöreden elde edilmiş olan kırmızı ve sarı kumtaşıdır.

BAğLAYICILAR :Kireç harcı

DEKORASYON

Yapı üzerinde yalnızca mescidin giriş kapısı ile mihrabı üzerinde dekorasyona rastlanmasına karşın her iki bölüm de artık tahrip edilmiştir.

DEVşİRME MALZEMELER

Yapı üzerinde çok az devşirme malzeme vardır ve bulundukları yerde korunmaktadır.

YAPI ÜZERİNDEKİ YAZILI BELGELER VE İşARETLER

KİTABELER: Kapalı kısım tac kapısı üzerinde bulunan kitabenin 1989'da yerinde olmadığı tesbit edilmiştir.

TAşCI İşARETLERİ:Yoktur

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

Yapı genel olarak bütünlüğünü korumasına karşın, sorunları fazladır ve müdahale edilmezse kısa süre içinde tam bir harabe haline dönüşmesi mümkündür. Zeminden veya temellerden kaynaklanan bozulmalar olmamasına karşın, yapı örtü kaplamasının bozulmuş olması sebebiyle üst kısımlarından itibaren yoğun olarak tahrip olmaktadır. Kapalı kısmın taşıyıcı sistem bütünlüğü bozulmuştur. Avludaki revaklar üst kısımlarında bozulmalar olmasına karşın ayakta kalabilmiştir. Taç kapı ve üzerindeki mekanların eğrisel örtüleri yokolmuştur.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

Yapının kapalı kısmında yarı yıkılmış durumda bulunan tonozları daha fazla bozulmayı önlemek için askıya alınmalıdır. Mescit ayakları arasında bulunan moloz taş dolgu sıkılaştırılarak yerinde bırakılmalı bu kısmın kapsamlı bir restorasyon müdahalesine kadar yıkılması önlenmelidir. Ayrıca çıkıntı yapan ön cephe parçası üzerine ahşap bir koruyucu örtü yapılmalıdır.

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

PACE B.

"Ricerca Nella Regione di Conia, Adalia e Scalanova"

ANNUARIO DELLA R. SCUOLA ARCHEOLOGICA DI ATENE E DELLE MISSIONI ITALIANE IN ORIENTE VI/VII 1923-24

Bergamo, 1926, s. 392

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13. JAHRHUNDERTS

Berlin, Gebr Mann Verlag, 1961 1.cilt

1976 2.ve3.cilt s.49

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul, İ.Ü. Ed. Fak. Tarih Böl. Basılmamış Doktora

Tezi, 1959

Merkez kütüph no: TEZ 2797

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

TARİH DERGİSİ C:XV S:20

Mart 1965 s.155

İLTERR İSMET

TARİHİ TURK HANLARI

Ankara,Karayolları yay.,1969, s.15

DİEZ ERNST

TURK SANATI,BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE KADAR

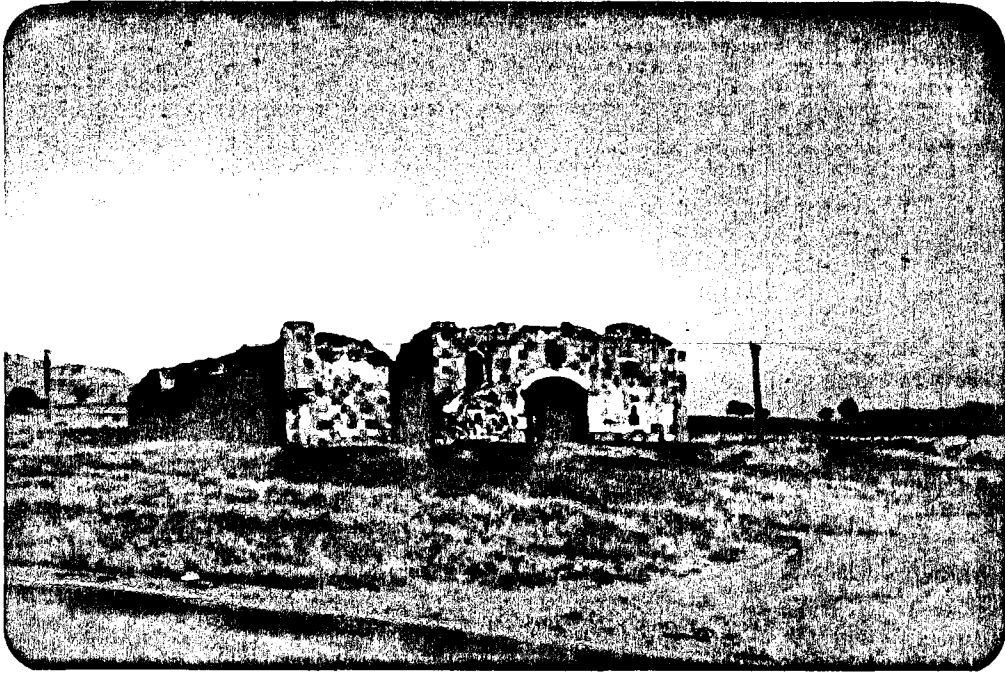
ÇEV Oktay Aslanapa

İstanbul,İ U Ed Fak Yay,1946, s.91, 95.

DEMİR ATAMAN

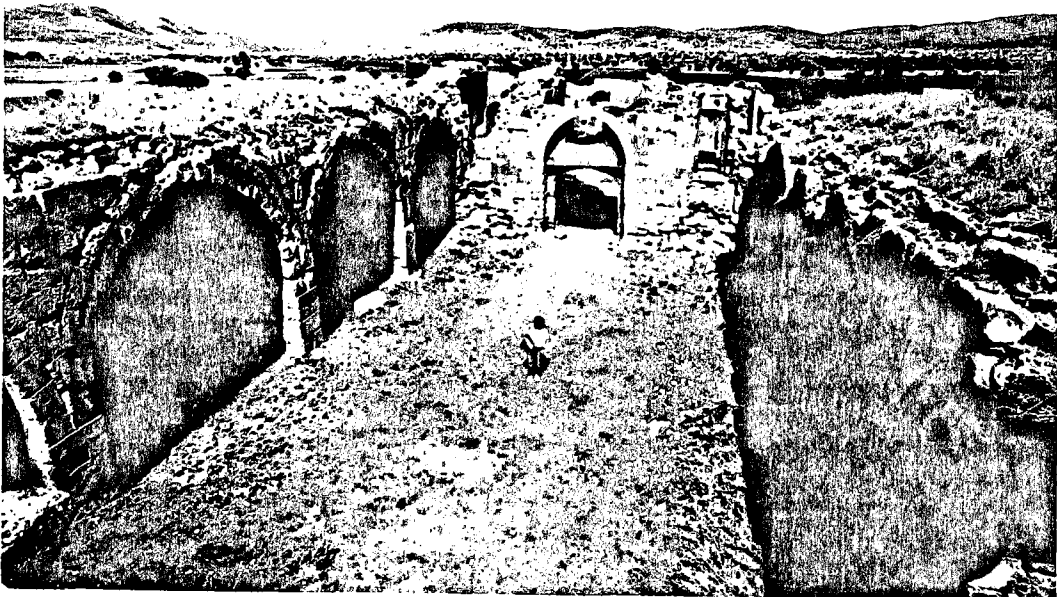
"Anadolu Selçuklu Hanları, Kızılören han",

İLGİ 46/1986, s.8.

Fot.92 GİRİŞ CEPHESİ

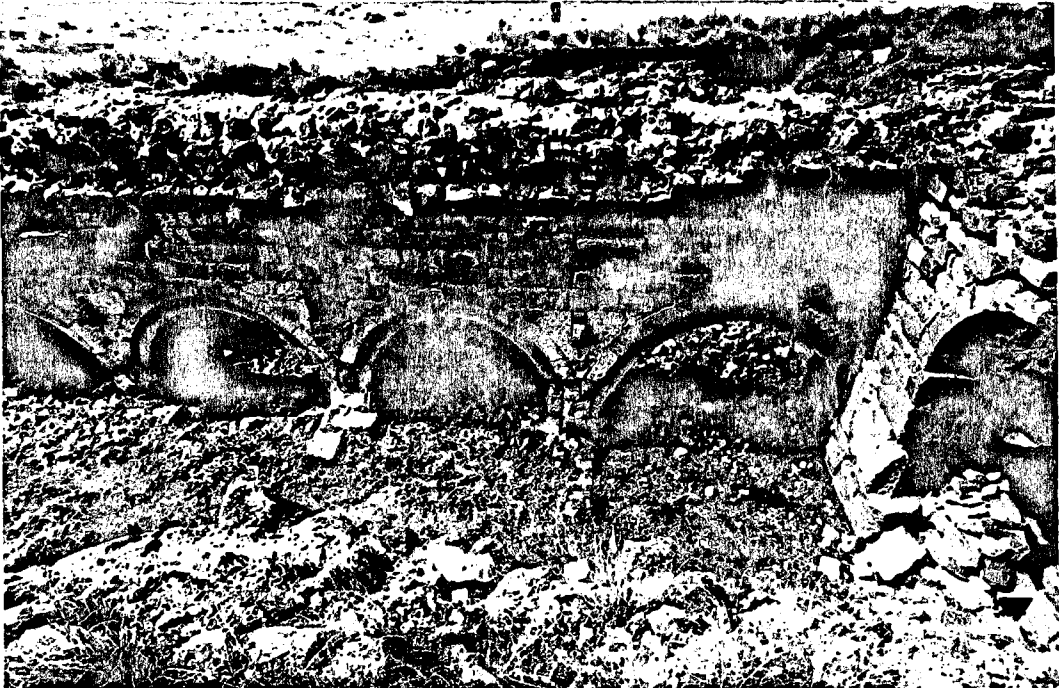
Fot.93 AVLU

Fot.94 KAPALI KISIM TAÇ KAPI

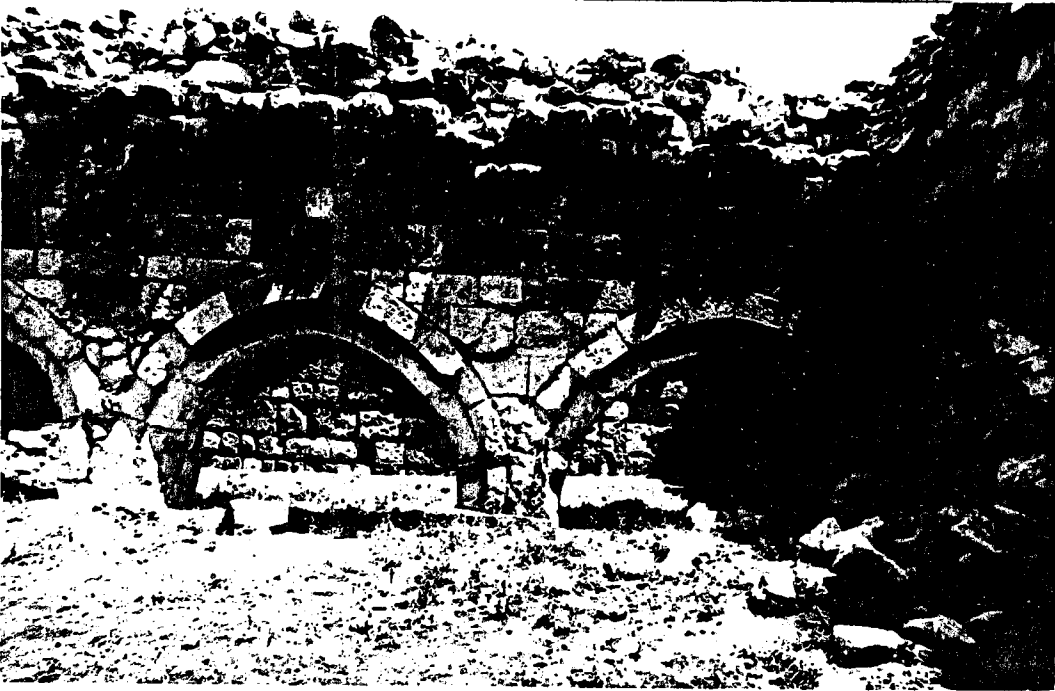
Fot.95 KAPALI KISIM

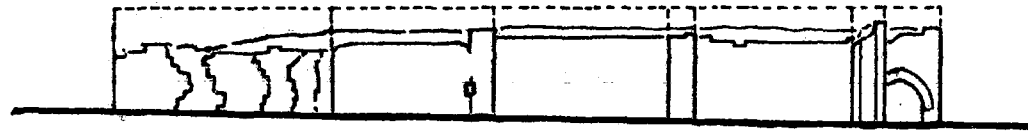

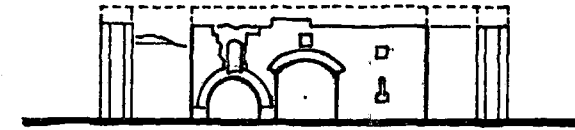
Fot.96 KAPALI KISIM YAN TONUZ

Fot.97 KAPALI KISIM AYAKLAR

YAN CEPHE

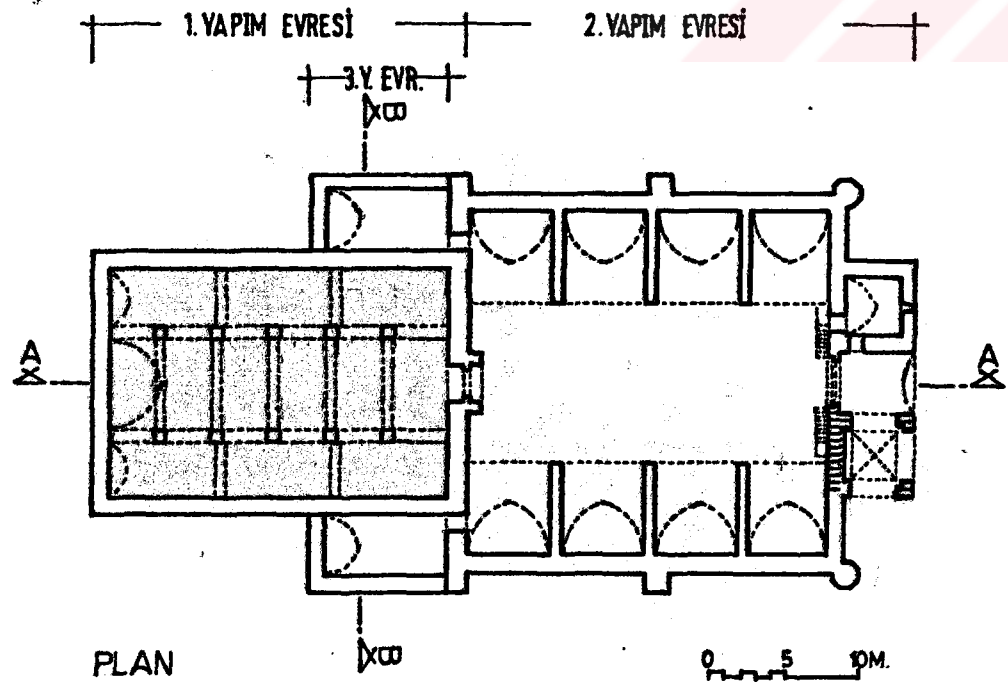
GİRİŞ CEPHESİ

A-A KESİT

B-B KESİT

PLAN

LEJAND	
	Seki Alanı
	Kazı Yapılacak Alan
	Onarım+Yenileme
	İvedi koruma Önlemleri Alınacak Yerler

ADI	: KIZILÖREN HANI
KONUMU	: Konya-Beyşehir
RÖLÖVE	: 1/500 Temm 1987-89
ENV .No:	13
BİNA	

2.2.14.KURUÇESME HAN (Şekil 2-14)

YAPIM TARİHİ : (604) 1207-8 yılında tamamlanmış.[111]

YAPTIRAN : ?

YAPAN (USTA) : ?

VAKFIYE : -

FONKSİYON/ ORJİNAL : Kervansaray

BUGUNKU : Harabe

BUGUNKU SAHİBİ : ?

İLİ : Konya

İLÇESİ : Merkez

MAHALLE,KÖY : -

COĞRAFİ MEVKİİ : 37°53Kuzey; 32°10Doğu.

HARİTA KONUMU : Konya Beyşehir yolu üzerinde, Konya'dan 35km uzaklıkta, yolun güneyinde.

13.YY GUZERG/MENZİL : Konya Beyşehir yolundaki üçüncü menzil.[112]

İNCELEME TARİHİ : Temmuz 1987, Ağustos 1988.

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜLMESİ

PLANİMETRİ

Yapı harap durumda olmasına karşın, özgün plan özellikleri ana hatlarıyla anlaşılabilir. Kapalı kısım ve avlunun yıkılan kısımların molozu ile dolmuş olmasından dolayı zeminde bulunabilecek seki döşeme kaplaması gibi elemanlar tesbit edilememektedir. Yapını bütününde moloz temizleme ve kazı yapılması gerekmektedir.

MİMARİ ÖGELER

TAC KAPILAR: Yapının günümüze kalabilmiş kapalı kısım tac kapısı çok harap durumdadır ve sadece büyük kemeri ve kitabesi yerindedir.1956'da çekilen fotoğrafta kapı kemerinin sağlam durumda olduğu görülmektedir.[113]
MESCİT:Yapının Avlu kısmının güney-doğusunda bulunan

mescit'in tonoz örtüsü ve dış duvarları kısmen yıkılmış durumdadır.

AVLU MEKANI:Avlunun özgün mekansal özellikleri kaybolmuştur. Tonozların ve dış duvarların yıkılmış olması sebebiyle üçüncü boyutta sınırları ve mimarisi anlaşıl-mamaktadır.

KAPALI KISIM MEKANI :Yatayda ve düşüde sınırlayan elemanların hemen tümü yokolmuş olduğu için özgün mekansal özellikleri kaybolmuştur.

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı sistem:Taşıyıcı sistem temel özelliklerini ve bütünlüğünü kaybetmiştir. Kapalı kısımda ve avluda ayakta kalabilmiş kısa tonoz parçaları dışında örtü sistemi yokolmuştur. Kalan kısımlar taşıyıcı özelliklerini yitirmiş ve dış etkilerle çözülmekte olan duvarlardır. Temelde bütün bozulmaların ana kaynağı üst örtünün tahrip olmasıdır. Kapalı kısmın üst tonoz örtüsü yıkılmış düşey taşıyıcı-larında temellerden kaynaklanan deformasyonlar görül-memektedir. Genel olarak Zemin hareketlerinden kaynaklanan bozulmaların çok sınırlı olduğu gözlenmiştir.

Yapı Elemanları: (DUVAR)Bütün duvarlar kesme taş yüzlü, içi (çekirdek)kireç harçlı moloz taş dolgu sisteminde yapılmıştır. Dış duvarların kalınlıkları 1.00-1.25m arasında değişmektedir. Duvar örgüsü düzgün değildir, yoğun ve farklı boyutlarda devşirme malzemenin örgü hataları yapılarak kullanılmış olması bozulmaların da başlıca nedenlerindendir. (ÖRTÜ KAPLAMASI) Bütünlüğünü kaybetmiştir, ayakta kalabilmiş tonozların üzerinde bozulmakta olan toprak dolgunun izleri görülmektedir.

MALZEME

TAŞ :Kullanılan taş Kireçtaşıdır (Kalker)
Devşirme malzemelerin arasında mermerlere rastlanmaktadır.

BAĞLAYICILAR

:Kireç harcı

DEKORASYON

Yoktur

DEVŞİRME MALZEMELER

Yogun olarak kullanılmıştır. Erdmann özellikle dış cephede kullanılmış olan büyük kesme taşların devşirme olduğunu ve muhtemelen tümünün aynı yapıdan gelmiş olabileceğini belirtmektedir.[114]

Profilli ve dekorasyona sahip devşirme malzemeler iç kısımlarda kullanılmıştır.

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

Yapı harabe halindedir, kimliği zor tanımlanabilir bir hale gelmiştir. Bozulmaların temel nedeni üst örtünün yokolmasına bağlı olarak yapı bünyesinin dış etkilere açık kalması ve doğa olayları sonucunda tahrip olmasıdır. Çok az da olsa zemin hareketlerinden kaynaklanan bozulmaların izleri görülmektedir. Bozulmalar temelde doğal olaylara bağlıdır fakat az da olsa hanın taş kaynağı olarak kullanıldığı çevre sakinleri tarafından belirtilmiştir.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

Bu aşamada alınabilecek özel bir koruma önlemi yoktur. Bütünü ile sağlamlaştırılarak korunması için restorasyon müdahalesine ivedilikle başlanmalıdır.

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

SARRE F.

REISE IN KLEINASIEN

Berlin,.....,1896, s.122

HUART C.

MEVLEVİLER BELDESİ KONYA

Cev Uzel Nezih

İstanbul, 1978, s. 126 bunu dokuzun derbente

DIEZ ERNST

TURK SANATI, BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE KADAR

CEV Oktay Aslanapa

İstanbul, İ U Ed Fak Yay, 1946

ARIK R.O.

ANKARA, KONYA, ESKİŞEHİR, YAZILIKAYA GEZİLERİ

Ankara, T.T.K., 1956 s.12

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS

Berlin, Gebr Mann Verlag, s.33.

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

TARİH DERGİSİ C:XV S:20

Mart 1965 s.156.

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul, İ.U.Ed.Fak.Tarih Böl Basılmamış Doktora Tezi, 1959

Merkez kütüph no: TEZ 2797

İLTER İSMET

TARİHİ TURK HANLARI

Ankara, Karayolları yay., 1969

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları, Kuruçeşme Han",

İLGİ 47/1986, s.24-27

Fot.98 GİRİŞ CEPHESİ

Fot.99 GÜNEY CEPHESİ

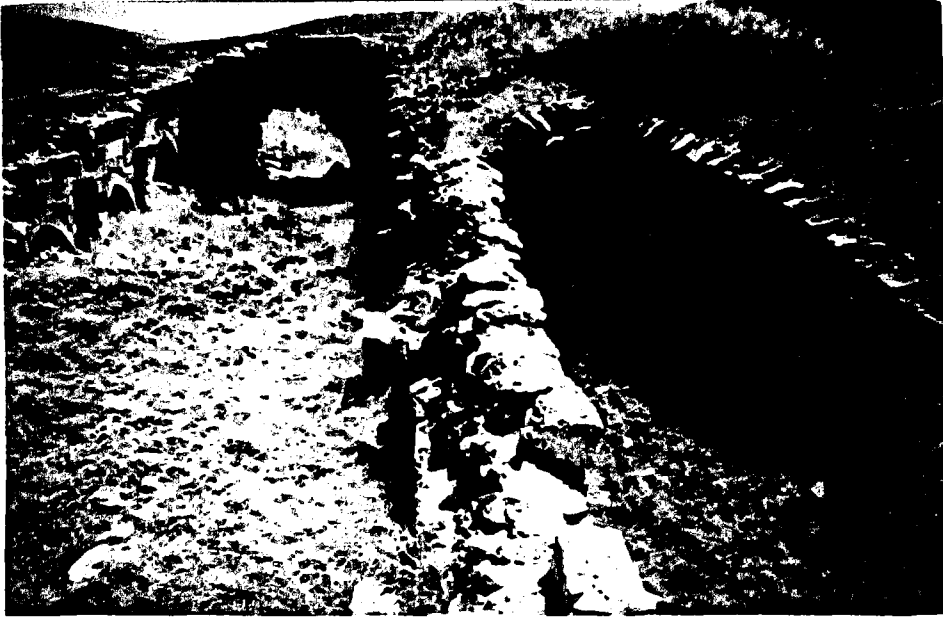

Fot.100 KAPALI KISIM TAÇ KAPI

Fot.101 DEVŞİRME MALZEMELER

Fot.102 KAPALI KISIM

Fot.103

YAN CEPHE

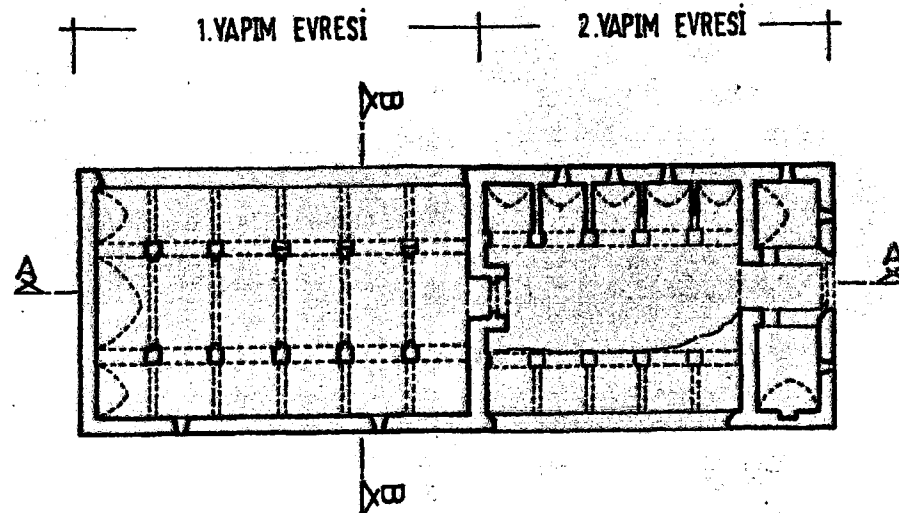
GİRİŞ CEPHESİ

A-A KESİT

B-B KESİT

PLAN

LEJAND

	Seki Alanı
	Kazı Yapılacak Alan
	Onarım+Yenileme
	İvedi koruma önlemleri alınacak yerler

ADI : KURUÇEŞME HANI

KONUMU : Konya-Beyşehir

RÖLÖVE : 1/500 Temm 1987-89

ENV .No: 14

BİNA

2.2.15.OBRUK HAN (Şekil 2-15)

YAPIM TARİHİ :13.yüzyıl ortaları.[115]

YAPTIRAN :?

YAPAN (USTA) :-

VAKFIYE :-

FONKSİYON/ ORJİNAL :Kervansaray

BUGUNKU :Harabe

BUGUNKU SAHİBİ :

İLİ :Konya

İLÇESİ :Merkez

COĞRAFİ MEVKİİ :38°11'Kuzey; 33°12'Dogu.

HARİTA KONUMU :Aksaray-Konya yolunun 79.kmsinde, yolun 4km kuzeyinde obruk gölü yanında.

13.YY GUZERG/MENZİL :Aksaray-Konya yolunun 5. menzili.

İNCELEME TARİHİ :Temmuz 1987

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİ

PLANİMETRİ

Yapı harap durumda olmasına karşın, genel plan özellikleri büyük ölçüde anlaşılabilir. Kapalı kısım ve avlunun yıkılan kısımların molozu ile dolmuş olmasından dolayı zeminde bulunabilecek seki döşeme kaplaması gibi elemanlar tesbit edilememektedir. Yapının bütününde moloz temizleme ve kazı yapılması gerekmektedir.

MİMARİ ÖGELER

TAC KAPILAR:Yapının günümüze kalabilmiş tac kapısı çok itinalı olmayan işçiliğine karşın bütünlüğünü koruyabilmiştir.

MESCİT:Avlunun ön cephe üst katının güneyinde yer alan mescidin tonoz örtüsü yıkılmıştır. Mihrabı kısmen bozulmuş olarak yerinde durmaktadır.

AVLU MEKANI: Avlu kuzey ve güney cephelerinde bulunan revakların ön kısımlarının yıkılmış olması, Kapalı kısmın taç kapısının ve batı duvarının yıkılmış olması sebebiyle özgün mekansal özelliklerini kaybetmiştir.

KAPALI KISIM MEKANI: Kapalı kısım da aynı şekilde örtü sisteminin büyük ölçüde yıkılmış olması, dış ve avluya bakan duvarlarında ve taç kapısında oluşan büyük tahribatlar sebebiyle özgün mekansal özelliklerini kaybetmiştir.

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı sistem: Taşıyıcı sistem temel özelliklerini ve bütünlüğünü kaybetmiştir. Kapalı kısımda ve avluda ayakta kalabilmiş kısa tonoz parçaları dışında örtü sistemi yok olmuştur. Kalan kısımlar taşıyıcı özelliklerini yitirmiş ve dış etkilerle çözülmekte olan duvarlardır. Temelde bütün bozulmaların ana kaynağı üst örtünün tahrip olmasıdır. Kapalı kısmın üst tonoz örtüsü yıkılmış düşey taşıyıcılarında temellerden kaynaklanan deformasyonlar yoktur. Genel olarak Zemin hareketlerinden kaynaklanan bozulmaların çok sınırlı olduğu gözlenmiştir.

Yapı Elemanları: (DUVAR) Bütün duvarlar kesme taş yüzlü, içi (çekirdek) kireç harçlı moloz taş dolgu sisteminde yapılmıştır. Dış duvarların kalınlıkları 1.00-1.25m arasında değişmektedir. Duvar örgüsü düzgün değildir, yoğun ve farklı boyutlarda devşirme malzemenin örgü hataları yapılarak kullanılmış olması bozulmaların da başlıca nedenlerindendir. (ÖRTÜ KAPLAMASI) Bütünlüğünü kaybetmiştir, ayakta kalabilmiş tonozların üzerinde bozulmakta olan toprak dolgunun izleri görülmektedir.

MALZEME

TAŞ : Kullanılan taş Kireçtaşıdır (Kalker)
Devşirme malzemelerin arasında mermerlere rastlanmaktadır.
BAĞLAYICILAR : Kireç harcı

DEKORASYON

Yoktur

DEVİRME MALZEMELER

Yoğun olarak kullanılmıştır

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

Yapının iç mekanlarında oluşan yoğun bozulmaya karşın dış cephelerinin, özellikle de ön cephesinin korunmuş olması ilginçtir. Zemin hareketlerinden veya temel sisteminden kaynaklanan sorunlar yoktur. Yapıda oluşmuş olan bütün bozulmalar üstten başlamıştır. Özellikle duvarların alt kısımlarında yapının çevre halkı tarafından taş kaynağı olarak kullanıldığını gösteren izler vardır.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

Bu aşamada alınabilecek özel bir koruma önlemi yoktur. Bütünü ile sağlamlaştırılarak korunması için restorasyon müdahalesine ivedilikle başlanmalıdır.

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

SARRE F.

REISE IN KLEINASIEN

Berlin,.....,1896, s.74

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS

Berlin,Gebr Mann Verlag, s.126

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları, Obruk Han",

İLGİ 45/1986, s.10-14.

ÖZERİN M.KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

TARİH DERGİSİ C:XV s.158.

Mart 1965 s.156.

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul, İ.Ü. Ed. Fak. Tarih Böl. Basılmamış Doktora
Tezi, 1959

Merkez kütüphane no: TEZ 2797

İLTİFA İSMET

TARİHİ TÜRK HANLARI

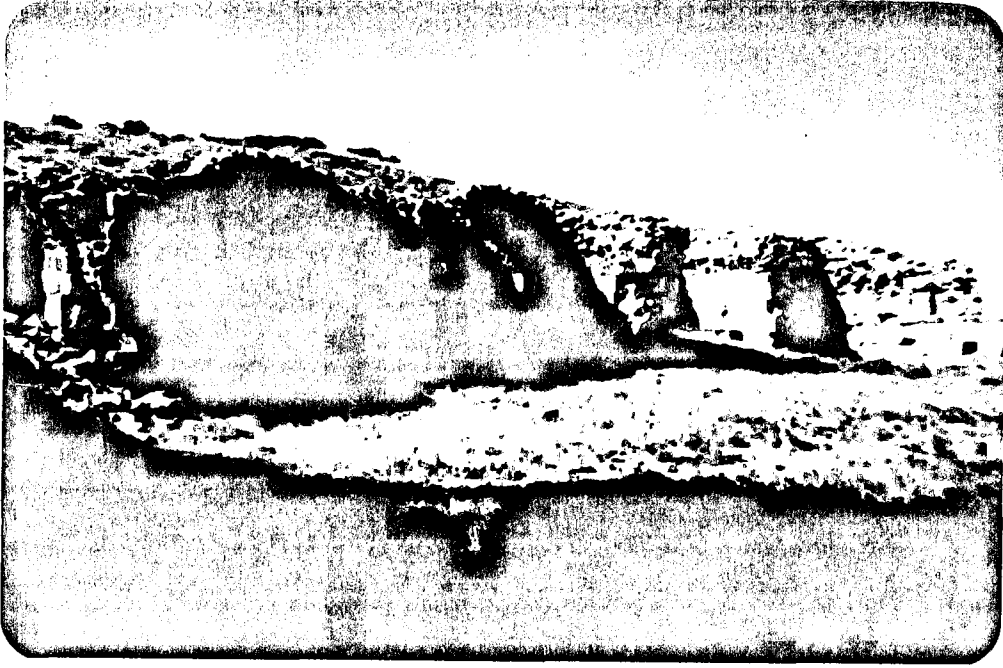
Ankara, Karayolları yay., 1969, s.55.

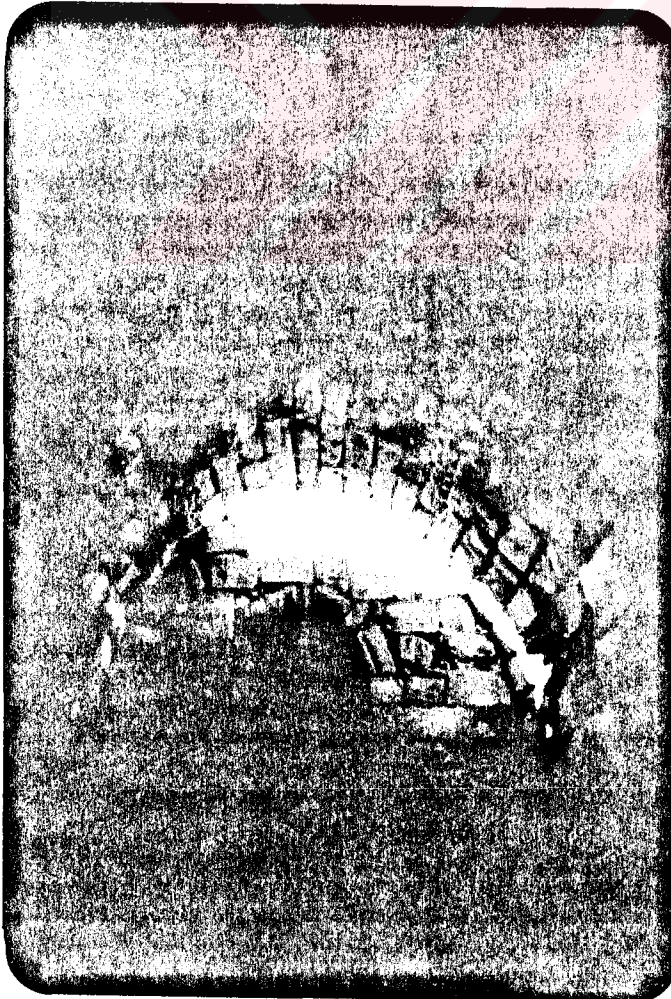
Fot.104 GİRİŞ CEPHESİ

Fot.105 TAÇ KAPI

Fot.106 AVLU REVAKLARI

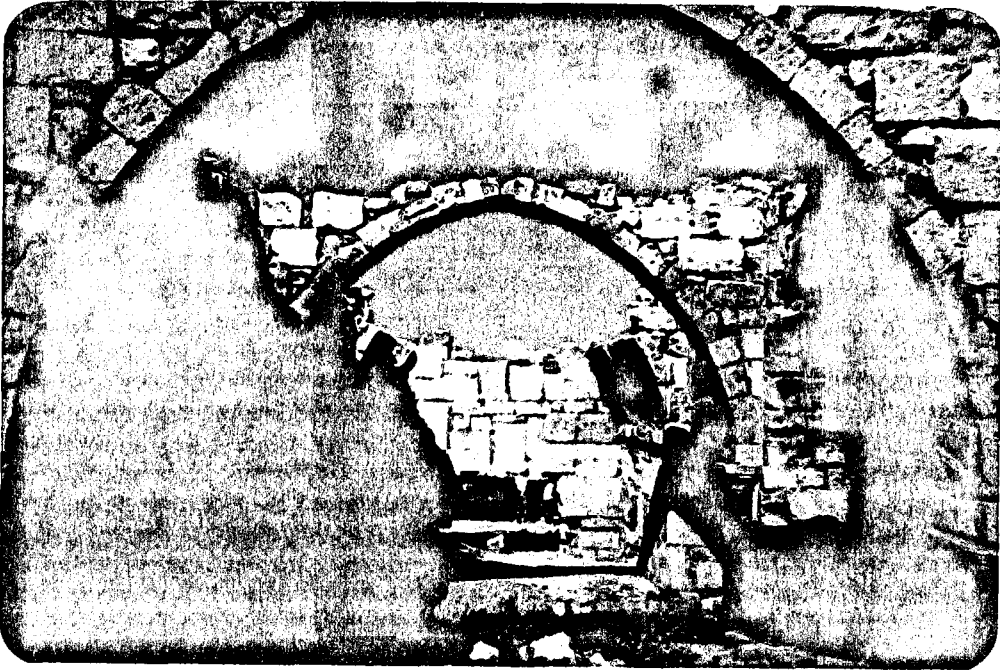

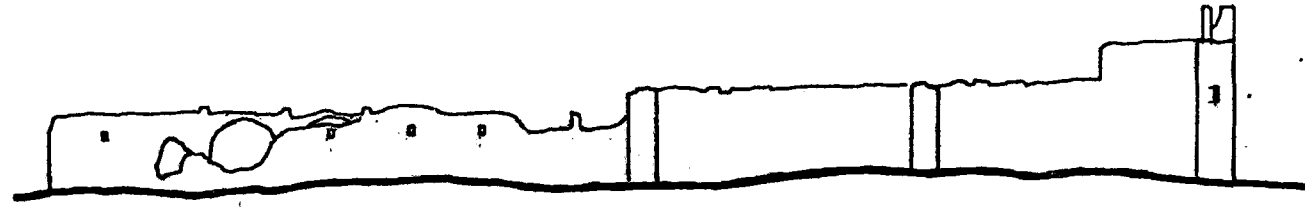
Fot.107 KAPALI KISIM DIK YAN TONOZLARDAN BİRİ

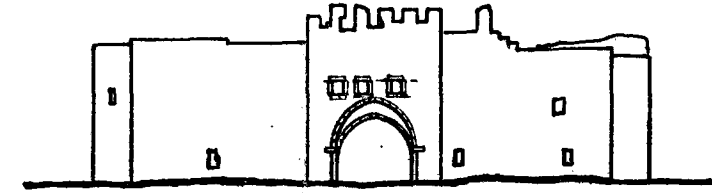
Fot.107a KAPALI KISIM YIKILMIŞ ORTA TONOZU

Fot.108

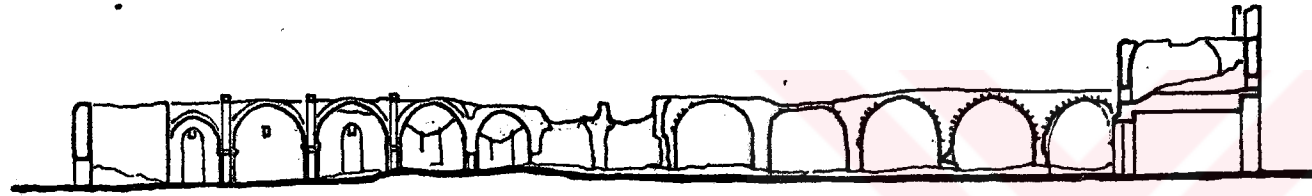

YAN CEPHE

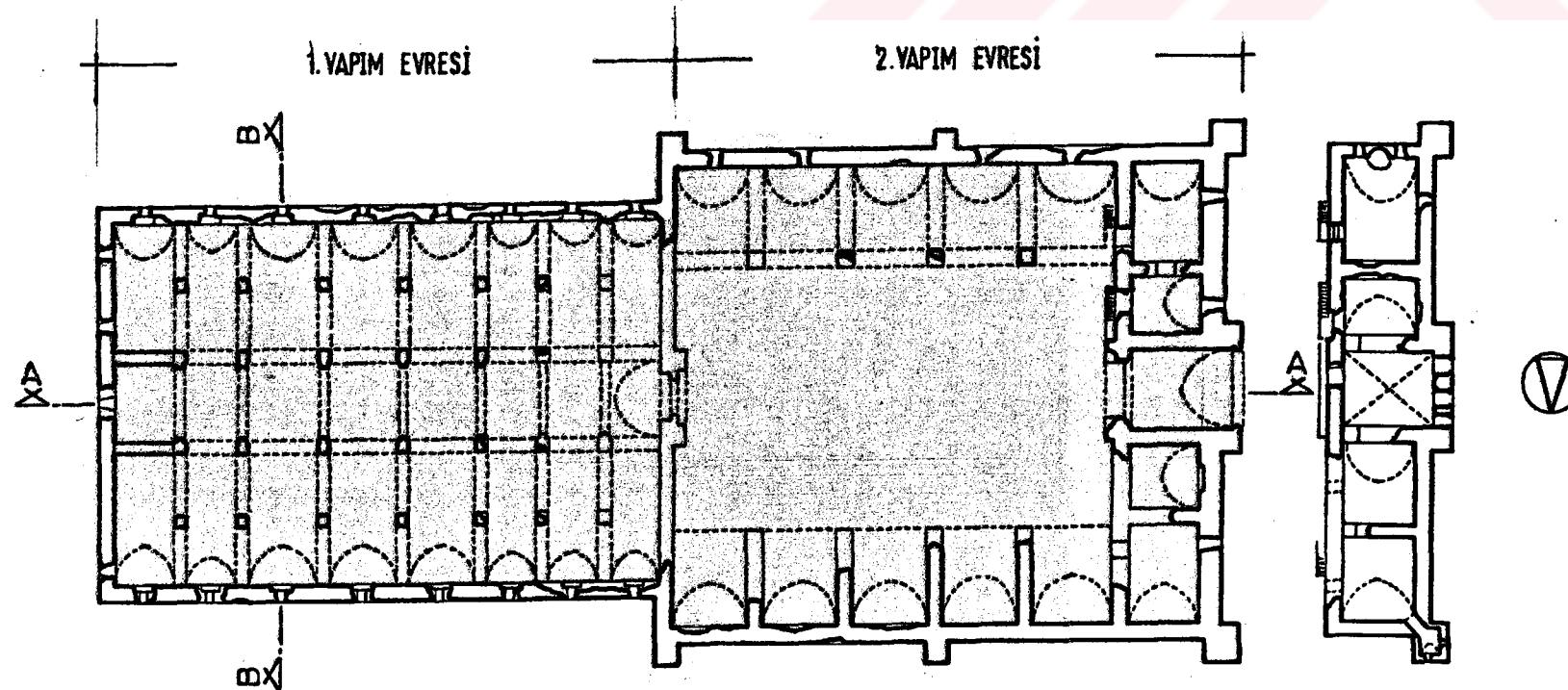
GİRİŞ CEPHESİ

A-A KESİT

B-B KESİT

PLAN

0 5 10M

LEJAND

- Seki Alanı
- Kazı Yapılacak Alan
- Onarım+Yenileme
- İvedi koruma önlemleri Alınacak Yerler

ADI : OBRUK HANI

KONUMU : Aksaray-Konya

RÖLÖVE : 1/500 Temm 1987

ENV .No: 15

BİNAN

2.2.16.SARI HAN (Şekil 2-16)

YAPIM TARİHİ :Kesin olarak bilinmemektedir. Erdmann 1230-1236 arasına tarihlemektedir.[116]

YAPTIRAN :-

YAPAN (USTA) :-

VAKFIYE :-

FONKSİYON/ ORJİNAL :Kervansaray

BUGUNKU :Boş (Restorasyon yapılıyor)

BUGUNKU SAHİBİ :Vakıflar Gn.Md.

İLİ :Nevşehir

İLÇESİ :Avanos

COĞRAFİ MEVKİİ :38°45'Kuzey; 34°54'Doğu.

HARİTA KONUMU :Avanos'un 4km kuzeyinde Avanos-Topaklı yolu üzerinde.

13.YY GUZERG/MENZİL :Kayseri-Aksaray yolundaki 4. menzil.

İNCELEME TARİHİ :Temmuz 1987

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİPLANİMETRİ

Yapı bütünü ile özgün plan özelliklerini korumaktadır.

MİMARİ ÖGELER

TAÇ KAPILAR :Avlu taç kapısı üst kısmından giriş kapısı yüksekliğine kadar bozulmuştur. Üst örtüsünün bozulmasına bağlı olarak taş ve bağlayıcı malzemenin bünyesine giren suyun bu bozulmaya neden olduğu anlaşılmaktadır. Bu bozulmada kullanılmış olan taş'ın dayanıksız olmasının rolü büyüktür. Restorasyon yapılmakta olmasına karşın, çok önemli olan, taç kapıya hiçbir müdahalede bulunulmamıştır.

MESCİT :Taç kapının girişi üstünde bulunan mescidin örtü kaplaması harap durumdadır. ancak iç kısmında mukarnaslı trompları ve örtü sistemi sağlam durumdadır. Harap durumda

olan mescide çıkış merdiveni restorasyonda yeniden yapılmıştır. Ancak bu yapım sırasında eski merdivenlerin ve sahanlığın mukarnaslı alt kısımlarının bütün izleri yokdedilmiştir.

AVLU MEKANI :Avlu mekanı bütünüyle özgün durumunu korumaktadır. Eski resimlerde bozulmuş olduğu görülen avlu duvarlarının üst ve zemine yakın kısımları Restorasyonda onarılmıştır. Döşeme kaplaması oldukça iyi durumda olmasına karşın restorasyon sırasında kısmen zarar gördüğü anlaşılmaktadır. Avluya bakan odaların ve revak sırasının iç kısımları iyi durumda olduğu için hiçbir müdahalede bulunulmamıştır.

KAPALI KISIM MEKANI :Kapalı kısım özgün mekansal özelliklerini büyük ölçüde korumaktadır. Sekilerin bir kısmının sağlam durumda olduğu görülmektedir. Restorasyonda orta tonozun arka duvar hizasındaki alnını kapatan kısım tahrip olduğu için yeniden yapılmıştır.

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı sistem:Yapının taşıyıcı sistemi bütünlüğünü korumaktadır. Dış kaplamanın sökülüş olmasının yapının taşıyıcı sistemi üzerinde olumsuz bir etki yapmadığı görülmektedir. Restorasyonda dış kaplama yeniden yapılmıştır, fakat kireç harçlı bir duvar üzerine çimento harcı ile yapılan bu işlemin gelecekte çok büyük sorunlara neden olması kaçınılmazdır. Eğrisel örtüleri oluşturan tonozlar, restorasyonda müdahaleye ihtiyaç göstermeyecek kadar iyi durumda kalmışlardır. Yapı üzerinde temellerden veya zemin sorunlarından kaynaklanmış olan herhangi bir bozulma yoktur.

Yapı Elemanları: (DUVAR)Bütün duvarlar kesme taş yüzlü, içi (çekirdek)kireç harçlı moloz taş dolgu sisteminde yapılmıştır. Bir devirde bütün dış duvar taşları sökülerek Urgüp'e götürülmüş olan yapının son senelerde yapılan restorasyonda bütün dış kaplaması yeniden yapılmıştır.[117]

Eski resimlerde duvarların üst bölümlerinde giren suyun ve iklim olaylarının neden olduğu bozulmalar görülmektedir. Restorasyonda bu bozulmaların olduğu kısımların, özellikle avluda yeniden yapılmış olduğu görülmektedir. Duvarların alt kısımlarında ise, hem yapının taş kaynağı olarak kullanılması, hem de zeminden gelen suyun en alt sırayı bozarak üst sıraların da düşmesine neden olmasıyla oluşan bozulmaların da onarılmış olduğu görülmektedir. (DUVAR BOŞLUKLARI) Kapalı kısmın kuzey ve güney duvarları ile avlunun kuzeydeki odalarının dışarıya açılan mazgal pencereleri vardır. Dış kaplamanın sökülmesi sırasında bozulmuş olan bu pencereler, iç kısımda kalan izlerine dayanarak restorasyonda yeniden yapılmışlardır. (ÖRTÜ KAPLAMASI) Yapının özgün örtü kaplaması hakkında farklı görüşler vardır. Akok-Özgüç bu kaplamanın toprak olduğunu söylemektedir. [118]

Aysıl Tükel ise kesme taş olduğunu belirtmektedir. [119] Ancak restorasyonda yapının üstü bütünüyle kesme taş olarak yapıldığından, günümüzde eski örtü ile ilgili hiçbir iz kalmamıştır.

MALZEME

TAŞ : İlk yapımda yakın çevreden getirilmiş olan sarı bir tuf kullanılmıştır. Restorasyonda kullanılan taş Nevşehir tarafından gelen bir tuf'dür fakat rengi daha beyazdır.

BAĞLAYICILAR : Özgün bağlayıcı malzeme kireç harcıdır. Ancak restorasyonda çimento harcı kullanılmıştır. Görünen kısımlarda bunun beyaz çimento olduğu yerinde yapılan incelemede görülmüştür.

DEKORASYON

Avlu taç kapısında bulunan dekorasyonun üst kısmından başlayarak yoğun olarak bozulduğu görülmektedir. Kapalı kısım taç kapısının ise o kadar fazla olmamakla birlikte

aynı şekilde bozulduğu görülmektedir. Bu bozulmalar örtü kaplamasının bozulmuş olmasına bağlıdır. Ayrıca her iki taç kapıda zeminden yükselen suyun izleri görülmektedir. Restorasyonda bu kısımlara hiç bir müdahalede bulunulmamış olduğu için belgesel nitelikteki izleri kaybolmamıştır. Ancak mescide çıkan merdivenlerin ve sahanlığın mukarnaslı alt kısımları bütünüyle yok edilip yerine yeni merdivenler ve sahanlık yapılmıştır. (Bu merdivenlerin ve sahanlığın detay resimleri için Bkz A.T. YAVUZ s.141, Resim 37.)[120]

DEVŞİRME MALZEMELER

Han üzerinde hiç bir devşirme malzemeye rastlanmamıştır.

YAPI ÜZERİNDEKİ YAZILI BELGELER VE İŞARETLER

KİTABELER:Kapalı kısmın taç kapısı üzerindeki kitabe yerinden düşmüş ve Urgüp'e nakledilmiştir.[121]

TAŞCI İŞARETLERİ: Üzerinde dekorasyon olanların dışında bütün kesme taşların üzerinde taşıcı işareti vardır. Ancak örtü kaplamasının bozulmasından dolayı içeri giren suyun oluşturduğu kabuklanmalar ve erimeler bu işaretlerin yokolmasına neden olmaktadır.

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

Yapı halen restore edilmektedir. Taşıyıcı sistem sorunları yoktur. Dış kaplamanın yeniden yapılması sırasında kullanılan çimento harcı gelecekte büyük bozulmalara neden olabilecek en önemli sorundur. Restorasyona yapının en önemli ve yokolmakta olan taç kapılarından başlamak yerine dış kaplamadan başlanması bir hatadır. Bu elemanların korunması için herhangi bir önlem alınmadığı da görülmektedir. Restorasyon sırasında yapılan yenilemelerle belgesel niteliğe sahip noktaların tahrip edilerek yerine yanıtıcı müdahalelerin yapıldığı tesbit edilmiştir.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

1. Her iki tac kapı üzerine, geçici bir koruyucu ahşap çatı yapılmalıdır.

2.Yapılmakta olan müdahale durdurulmalı, yeni bir restorasyon projesi ile yapını geriye kalan değerleri korunmalıdır.

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

ROTT H.

KLEINASIATISCHE DENKMAELER AUS PISIDIEN, PAMPHYLIEN,
KAPPADOKIEN UND LYKIEN

Leipzig, 1908 MULLER M.K. s.240

DIEZ ERNST [BKK]

TURK SANATI, BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE KADAR

ÇEV Oktay Aslanapa

İstanbul, İ U Ed Fak Yay, 1946, s.107

BİTTEL KURT

KLEINASIATISCHE STUDIEN

İstanbul, 1942, s.42

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS

Berlin, Gebr Mann Verlag, 1961, s.130-135

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul, İ.U.Ed.Fak.Tarih Böl Basılmamış Doktora

Tezi, 1959

Merkez kütüph no: TEZ 2797

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

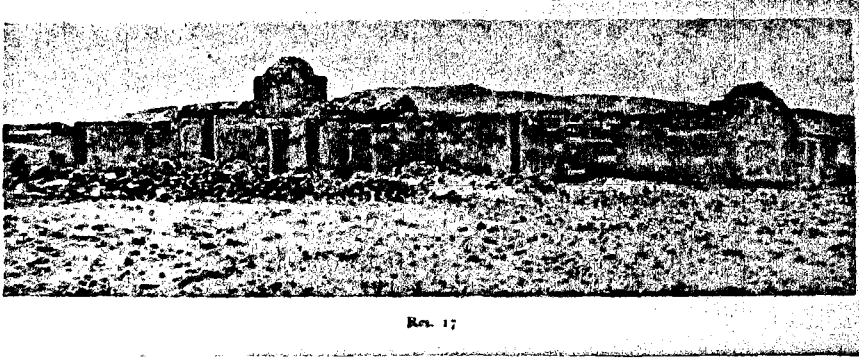
TARİH DERGİSİ C:XV S:20

Mart 1965, s.160

AKOK M., ÖZGÜÇ T.,

"Sarıhan",
BELETENXX/1956,
s.379.

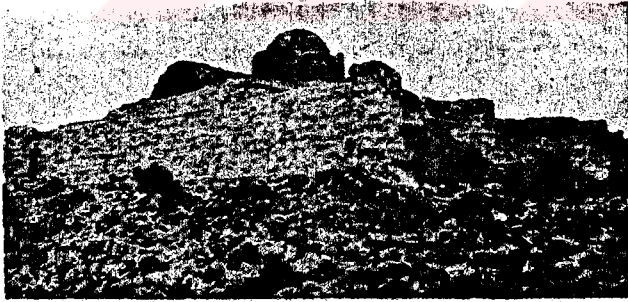

Fot.109 DIŞ CEPHE TAŞLARI SÖKÜLMEDEN ÖNCEKİ DURUMU

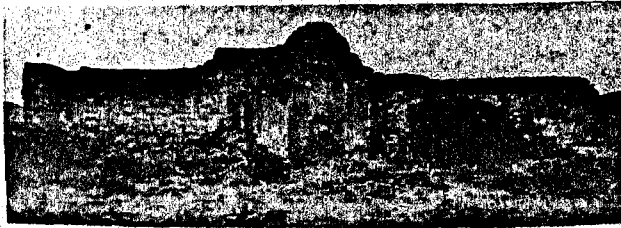
KAYN: AKOK

Fot.110 SÖKÜLDÜKTEN SONRAKİ DURUM

KAYN: AKOK

Res. 15

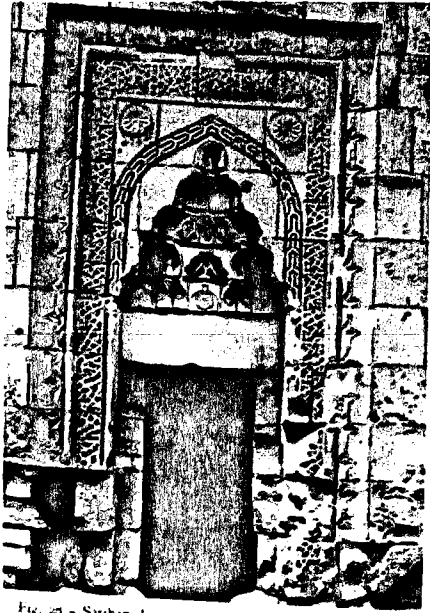

Fot.111 AVLU TAÇ KAPISI

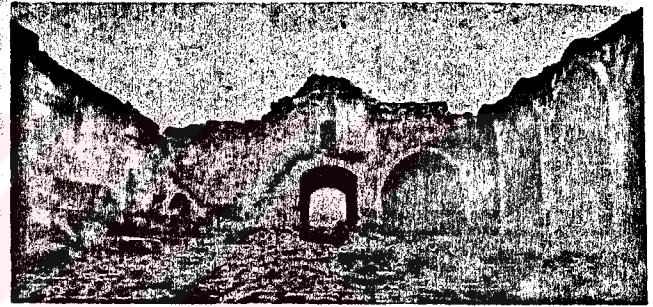
Fot.112 AVLU KUZAY REVAKLARI

Fot.113 AVLU ODA KAPISI

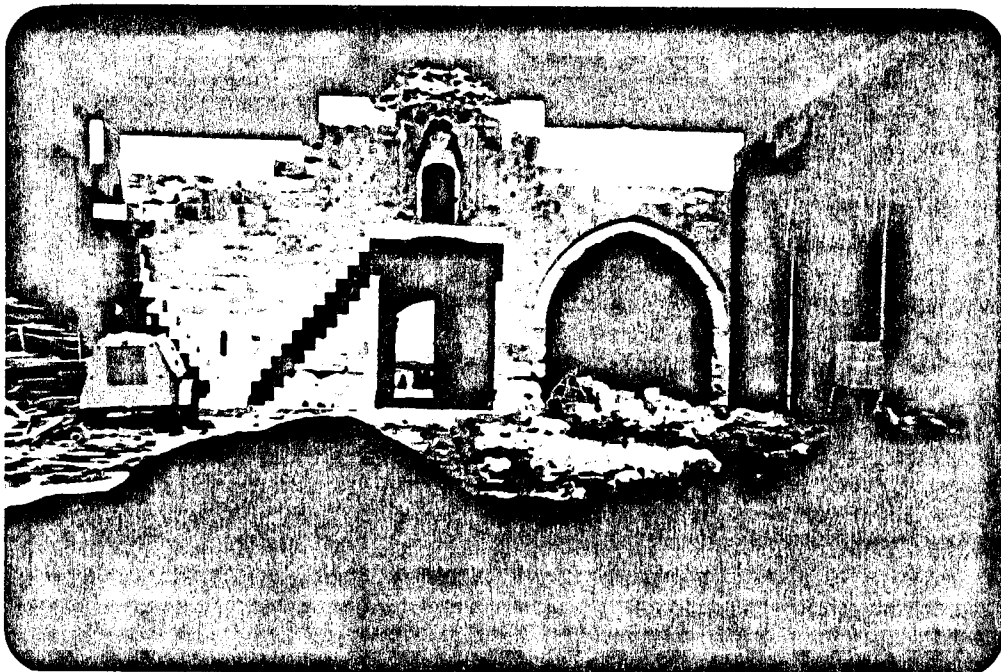
Fot. 113 - Sarhan, la ricca decorazione della porta centrale del lato destro del cortile

Rca. 3

Fot.114 AVLU ONARIM ÖNCESİ KAYN:AKOK

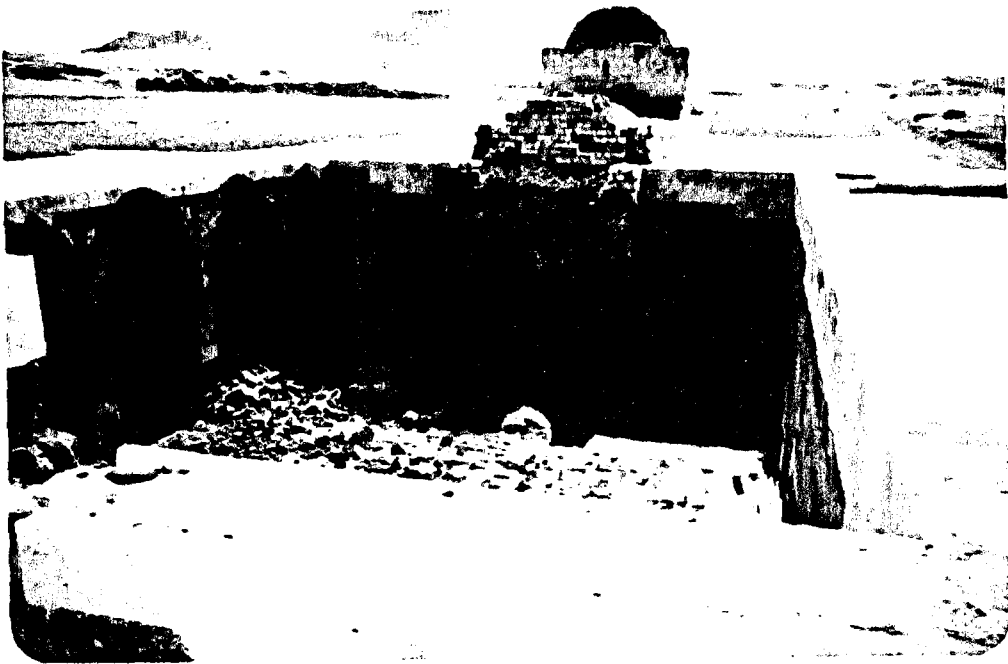
Fot.115 AVLU ONARIM SIRASINDA 1988

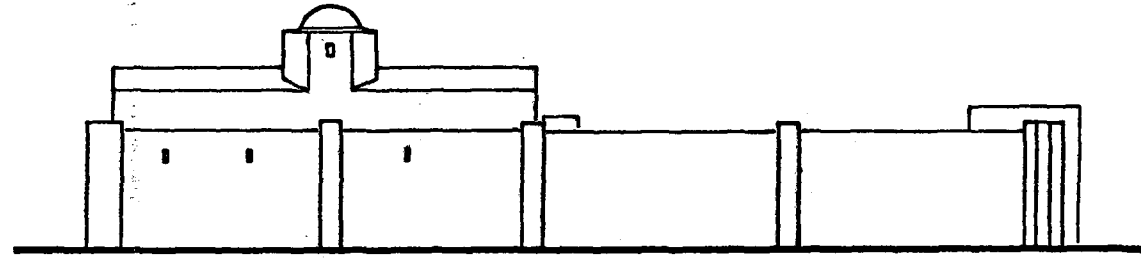

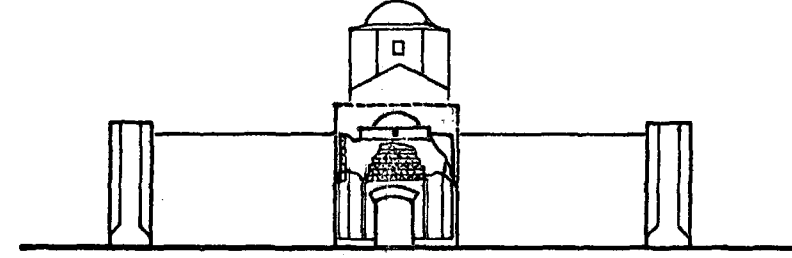
Fot.116 KAPALI KISIM

Fot.117 AVLU VE KAPALI KISIM TAÇ KAPISI

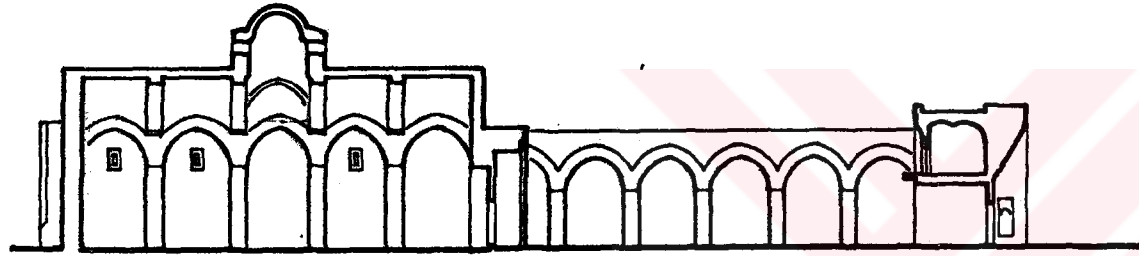

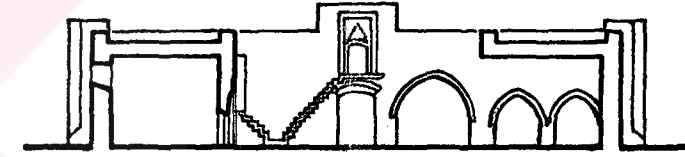
YAN CEPHE

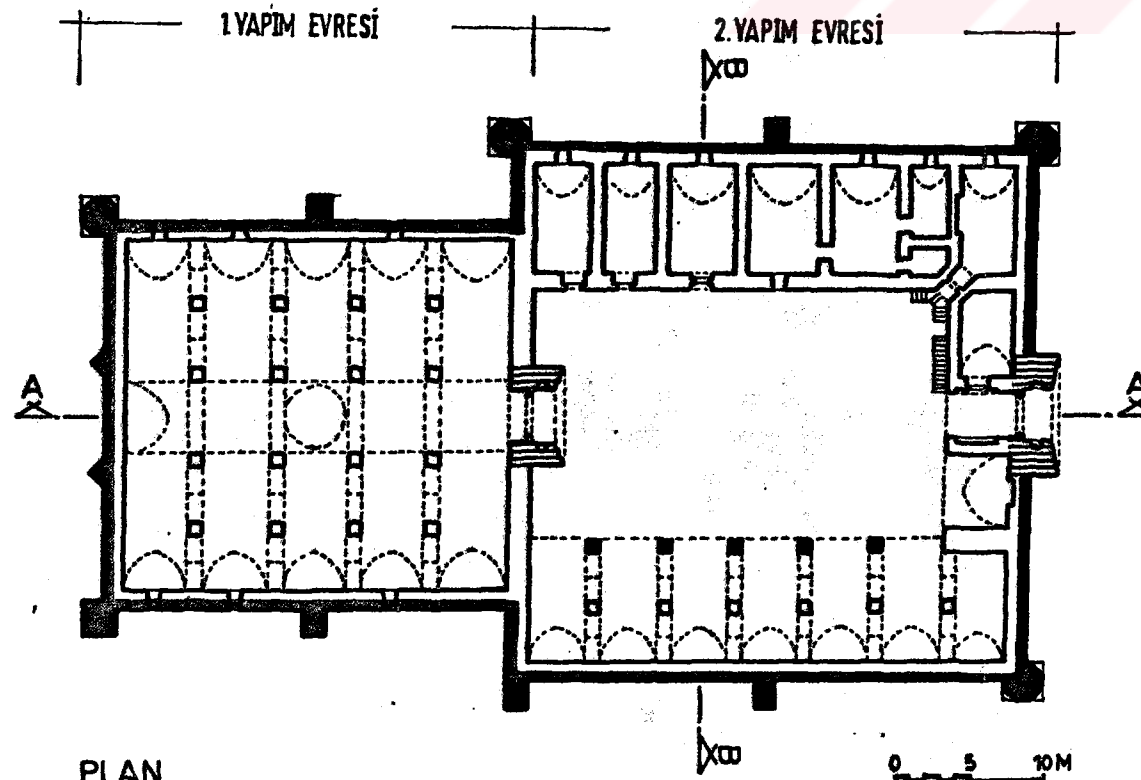
GİRİŞ CEPHESİ

AA KESİT

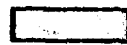

B-B KESİT

PLAN

LEJAND

- Seki Alanı
- Kazı Yapılacak Alan
- Onarım+Yenileme
- İvedi koruma önlemleri Alınacak Yerler

ADI : SARIHAN (Avanos)

KONUMU : Kayseri-Aksaray

RÖLÖVE : 1/500 Temm 1987

ENV .No: 16

BİNAN

2.2.17. SULTAN HANI (Aksaray) (Şekil 2-17)

YAPIM TARİHİ : (626H) 1229 Haziran' da başlamış. 1270'de yanmış ve 1278'de onarılarak genişletilmiş. 14.yüzyılda da bir tamir görmüş.[122]

YAPTIRAN : Sultan I. Alaaddin Keykubad (ilk yapım)

YAPAN (USTA) : ilk yapan belli değil, 1278 onarımını Seraceddin Ahmed ibn-ül Hasan yapmış.[123]

VAKFIYE :

FONKSİYON/ ORJİNAL : Kervansaray

BUGUNKU : Müze

BUGUNKU SAHİBİ : Vakıflar Gn. Md.

İLİ : Aksaray

İLÇESİ : Sultanhanı

COĞRAFİ MEVKİİ : 38°15' Kuzey; 33°36' Doğu

HARİTA KONUMU : Aksaray-Konya yolu üzerinde aynı isimli kasaba içinde.

13.YY GÜZERG/MENZİL : Aksaray-Konya yolunun 3.menzili.[124]

İNCELEME TARİHİ : Temmuz 1987

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİ

PLANİMETRİ

Yapı büyük ölçüde özgün plan özelliklerini korumaktadır.

MİMARİ ÖGELER

TAÇ KAPILAR: Yapının avlu tac kapısına restorasyonda çok fazla müdahale edilmemiştir. Üst kısımlarının yanlarında bulunan bozulmuş duvar parçaları geriye doğru yeniden yapılan örtü kaplamasına bağlanmıştır. Fakat taç kapı sövelerinin alt kısımlarındaki kenar frizlerinin, meydan asfaltlanırken, kaplamanın altında kalmış oldukları görülmektedir. Kapalı kısım tac kapısında ise üst kısımlarında yapılan dekorasyonsuz tamamlamanın dışında bir müdahale yapılmamış olduğu görülmektedir.

MESCİT: Avlunun ortasında bulunan ve restorasyon öncesinde

büyük ölçüde harabe halinde bulunan mescit restorasyonda tamamlanmıştır. Ancak bu yapımda taş ve tuğla gibi iki farklı malzeme karasız bir yaklaşımla kullanılmıştır.

AVLU MEKANI: Restorasyon öncesinde batı revaklarını üst kısımları, doğu tarafındaki odaların cepheleri büyük ölçüde yıkılmış durumda olan avlu, yapılan müdahale ile özgün mekansal özelliklerine kavuşmuş görünmesine karşın, çok büyük alanlarda yeniden yapımların olmasının koruma açısından ortaya çıkardığı sorunlar çok büyüktür. (Bu konudaki iredelme için Bkz.Bölüm 4.1.)

KAPALI KISIM MEKANI: Kapalı kısmın restorasyon öncesinde orta tonozunun atkı kemerleri dışında tümüyle yıkılmış olduğu görülmektedir. Fener kısmı durmasına karşın kubbesi ve üzerindeki külâhı yıkılmıştır. Restorasyonda bu kısımların tamamlanması ile avlu mekanında olduğu gibi özgün mekansal özelliklerini kazanmış gibi görünmesine karşın koruma kavramı açısından aynı sorunlar bu kısım için de geçerlidir.

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı sistem: Yapılmış olan restorasyona bağlı olarak yapıda taşıyıcı sistem sorunları yoktur. .

Yapı Elemanları: (DUVAR)Bütün duvarlar kesme taş yüzlü, kireç harçlı moloz taş dolgu sisteminde yapılmıştır. Tamamlamalarda da aynı sistem fakat çimento harcı kullanılmıştır. Bu yöntemin ortaya çıkardığı taş yüzeylerinde oluşan tuzlanmalar ve harç akıntıları açıkça görülmektedir. Temmuz 1987'de avluda girişin sağ tarafında şantiye artığı gibi bırakılmış ve büyük bir olasılıkla yapının üzerinden düşmüş kullanılabilir durumda ve üzerlerinde 13.yüzyıl dekorasyonu olan parçalar görülmüştür. (DUVAR BOŞLUKLARI) Hanın yalnızca doğu cephesinde bulunan pencerelerin avlu odalarına açılanlarının yıkılmış olduğu ve bunların restorasyonda yeniden yapıldığı görülmektedir. Kapalı kısma açılan

pencereler ise sağlam durumda olduklarından bunlara herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. (ÖRTÜ KAPLAMASI)

Restorasyonda taş olan özgün örtü kaplaması yeniden yapılmıştır. [125]

MALZEME

TAŞ : İlk yapımda genel olarak kireçtaşı ve tac kapı gibi kısımlarda mermer kullanılmıştır.

BAĞLAYICILAR : Özgün bağlayıcı malzeme kireç harcıdır. Ancak restorasyonda çimento harcı kullanılmıştır.

DEKORASYON

Yapı üzerinde bulunan mevcut dekorasyon restorasyonda korunmuş ve tamamlama amacıyla yeniden yapımına gidilmemiştir. Ancak bulunan bir resme göre yeniden yapılan avlu doğu cephesinde bulunan oda kapılarının mukarnaslı kavsaraları yeniden yapılmıştır. (Bu konudaki tartışma için Bkz. Bölüm 4.1)

DEVŞİRME MALZEMELER

Han üzerinde devşirme malzeme görülmemesine karşın avluda bulunan inşaat artığı olarak atılmış taşların içinde devşirme malzemeye rastlanmaktadır.

YAPI ÜZERİNDEKİ YAZILI BELGELER VE İŞARETLER

KİTABELER: Taç kapılarda ve kapalı kısım fener kubbesi kasnağı üzerinde bulunan kitabelerin hepsi korunmuş durumdadır.

TAŞCI İŞARETLERİ: Yapı üzerinde oldukça sık olarak taşcı işaretine rastlanmaktadır ve çoğu okunabilir durumdadır.

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

Yapı restorasyon geçirmiş olmasından dolayı genel olarak iyi

durumdadır. Ancak restorasyonda yoğun olarak çimento harcı kullanılmış olması en büyük sorundur. Özellikle avlu cephelerinde çok büyük oranda yeniden yapımların olması, yapının üzerindeki izleri ve belgeleri yok ederek yapıyı tahrip eden, nedenlerdir. Kapalı kısımda yapılan müdahaleler daha az olmasına karşın burada da fener külahı üzerinde taşların arasında otları bitmiş olması ve taşların yer yer kapak atmış olmaları restorasyonda yapılan kuramsal yanlışların yanında yapısal hataların da olduğunu ortaya koymaktadır.

Avluda yeniden yapılan doğu cephesinin eski resimlerde görülen yıkıntılarının dikkatli bir kazı ile kaldırılarak sağlam olan parçaların kullanılmalarının amaçlanması gerekirken bu işlemin yapılmadığı ve sonuçta yapılan ilk restorasyonda hataların olduğu bilinmektedir. (Bu konudaki tartışma için Bkz. Bölüm 4.1) Yeniden yapılan bölümlerin bir kısmında eski izlerin bütünüyle kaybolmuş olduğu görülmektedir.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

Alınması gerekli ivedi koruma önlemleri yoktur.

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

DIEZ ERNST [BKK]

TURK SANATI, BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE KADAR

CEV Oktay Aslanapa

İstanbul, İ U Ed Fak Yay, 1946, s.88

BİTTEL KURT

KLEINASIATISCHE STUDIEN

İstanbul, 1942, s.43

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS

Berlin, Gebr Mann Verlag, 1961, s.83-90

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul, İ.Ü. Ed. Fak. Tarih Böl. Basılmamış Doktora
Tezi, 1959

Merkez kütüph no: TEZ 2797

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

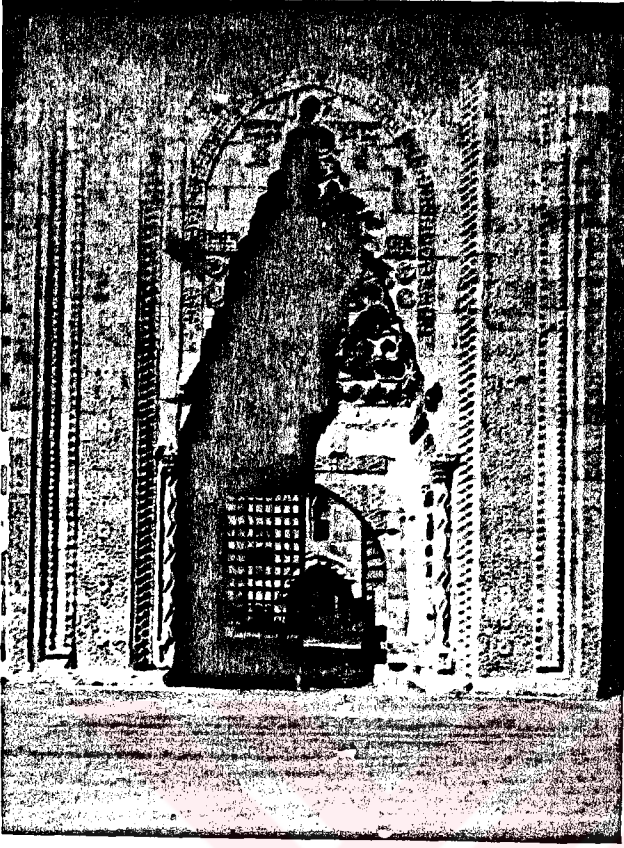
TARİH DERGİSİ C:XV S:20

Mart 1965, s.162

İLTERR İSMET

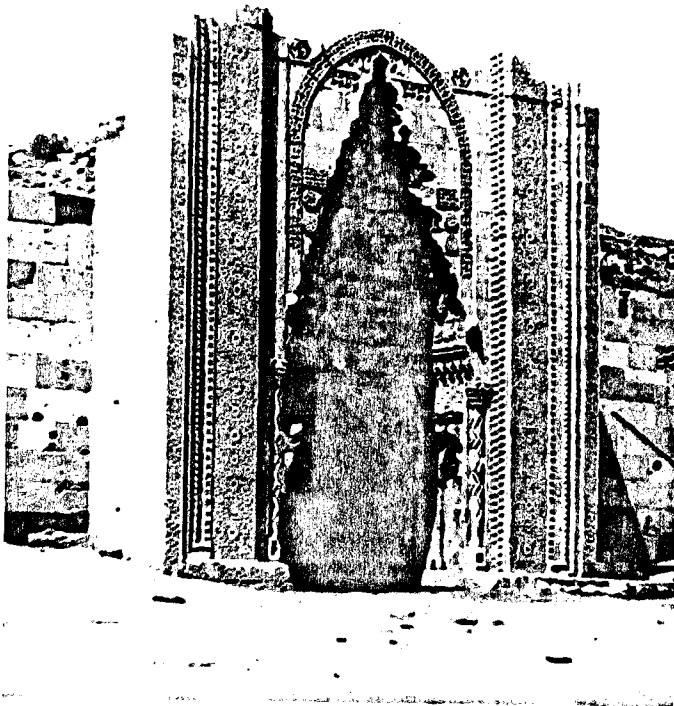
TARİHİ TÜRK HANLARI

Ankara, Karayolları yay., 1969, s.24

Fot.118 AVLU TAÇ KAPISI 1988

Fot.119 AVLU TAÇ KAPISI KAYN:ERDMANN

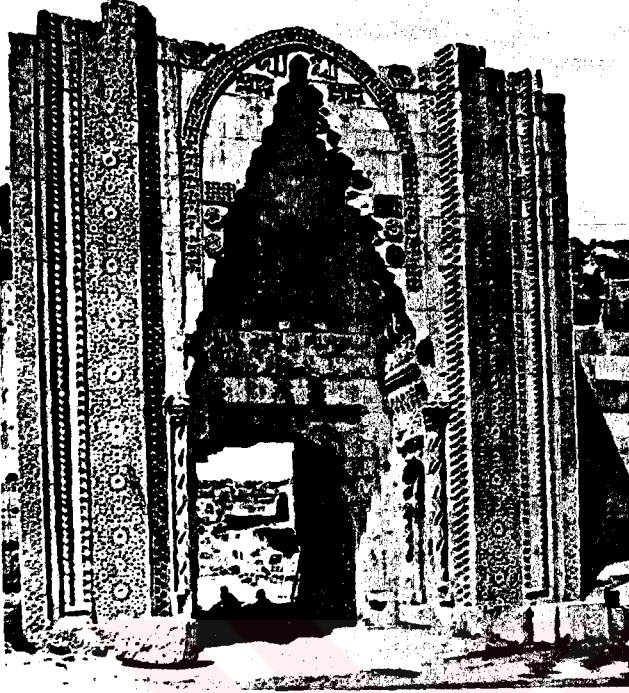
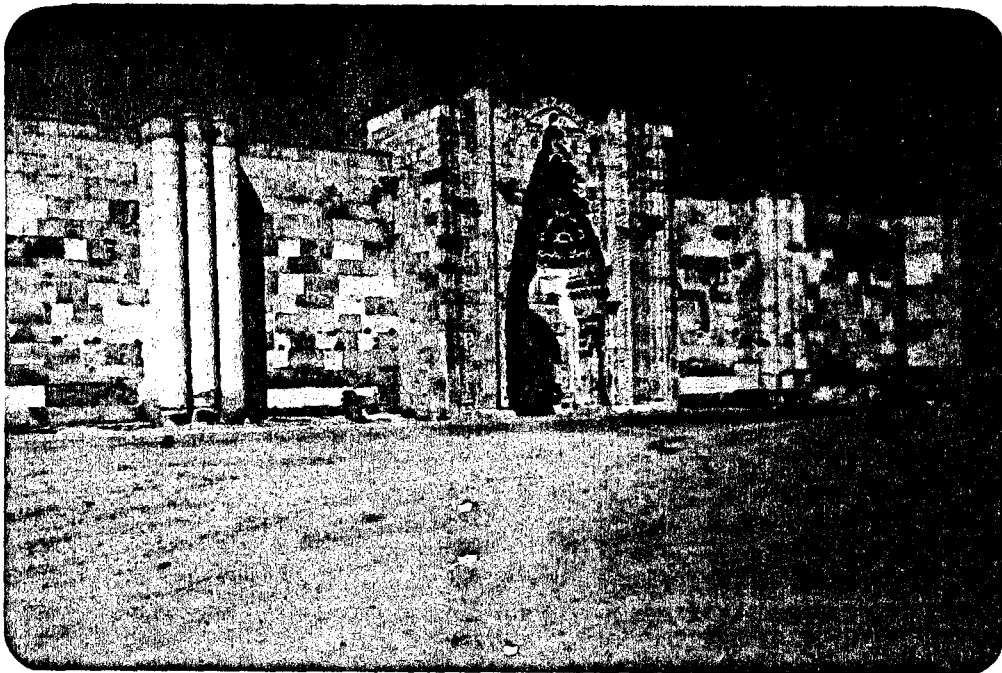

Fig. 107 Sultan ham à Konya.

(Fot. Arseven)

Fot.120 AVLU TAÇ KAPISI KAYN:ARSEVEN

Fot.121 GİRİŞ CEPHESİ

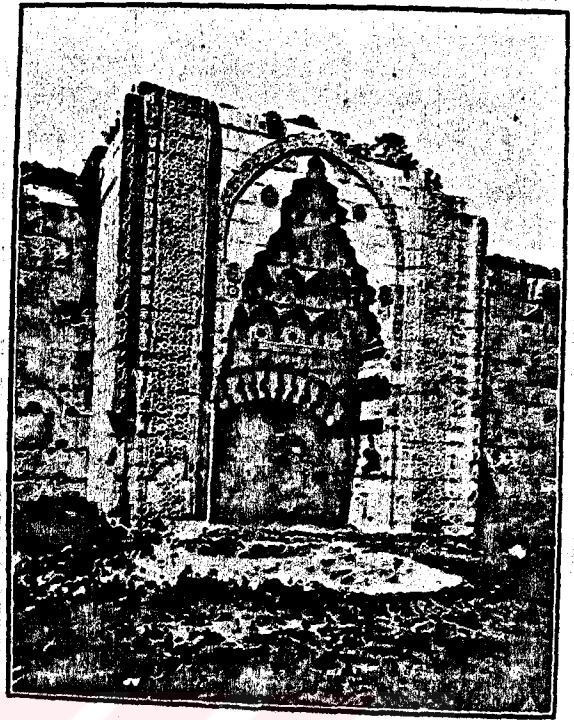

Alb. 124

(Photo O. Aslanapa)

Fot.122 KAPALI KISIM TAÇ KAPISI KAYN:ERDMANN

(شكل 68) سلطان خاوندانل دېرى

Fot.123 KAPALI KISIM TAÇ KAPISI KAYN:ARSEVEN

Fot.124 KAPALI KISIM TAÇ KAPISI 1988

Fot.125 KAPALI KISIM TAÇ KAPISI ESKİ BİR RESMİ

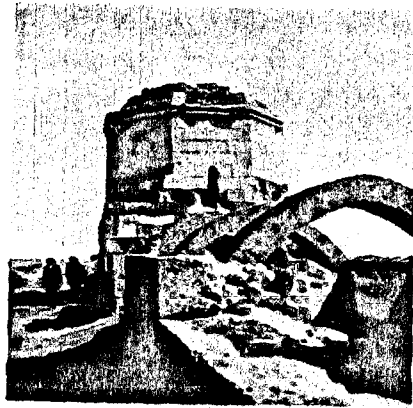

Abb. 120

(k. A. 600)

Fot.126 KAPALI KISIM ORTA TONOZU ONARIM ÖNCESİ

KAYN: ERDMANN

Fot.127 ONARIM SONRASI

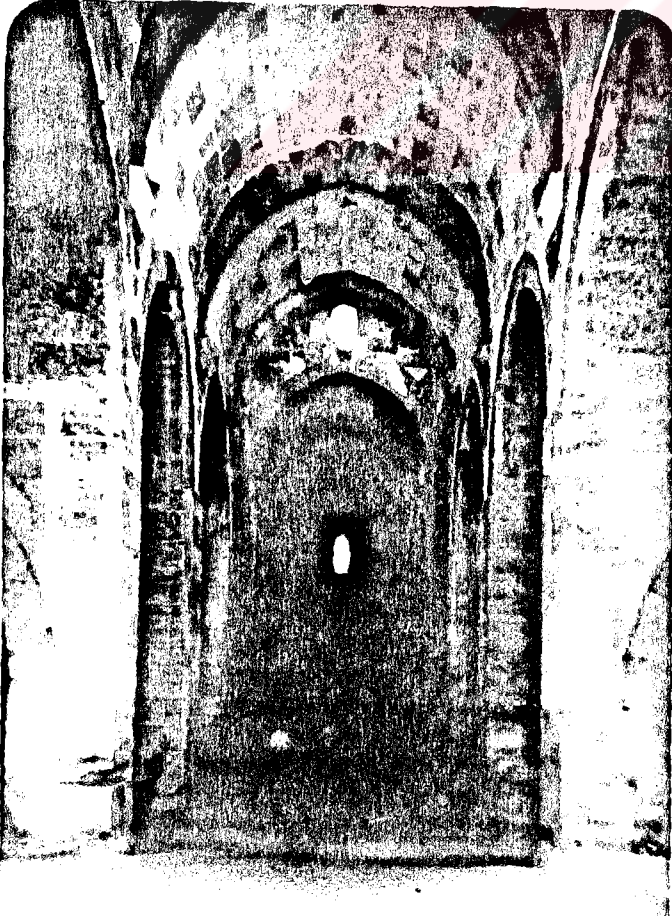
Fot.128 KAPALI KISIM KAYN: ARSEVEN

Fig. 128 Sütlü han a Konya. Arcades de la grande salle destinée aux

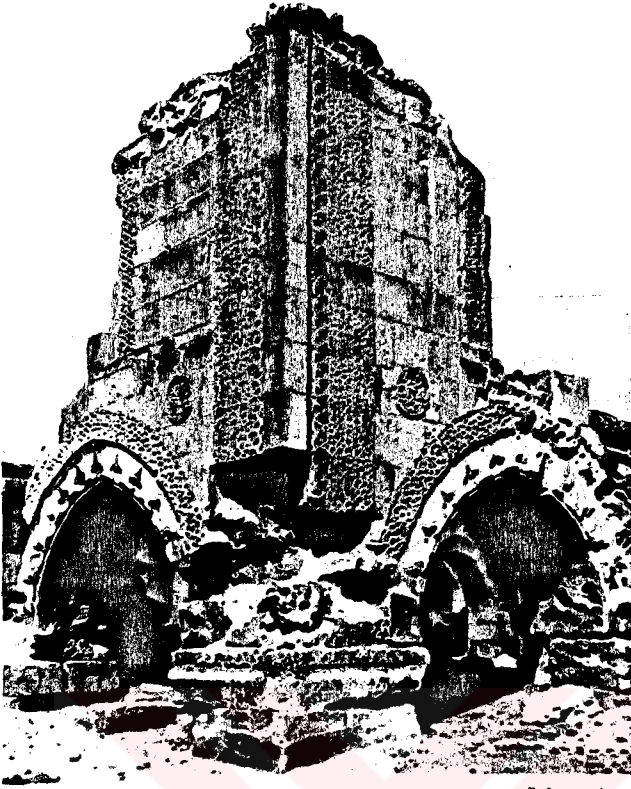

Fot.129 KAPALI KISIM KAYN:ERDMANN

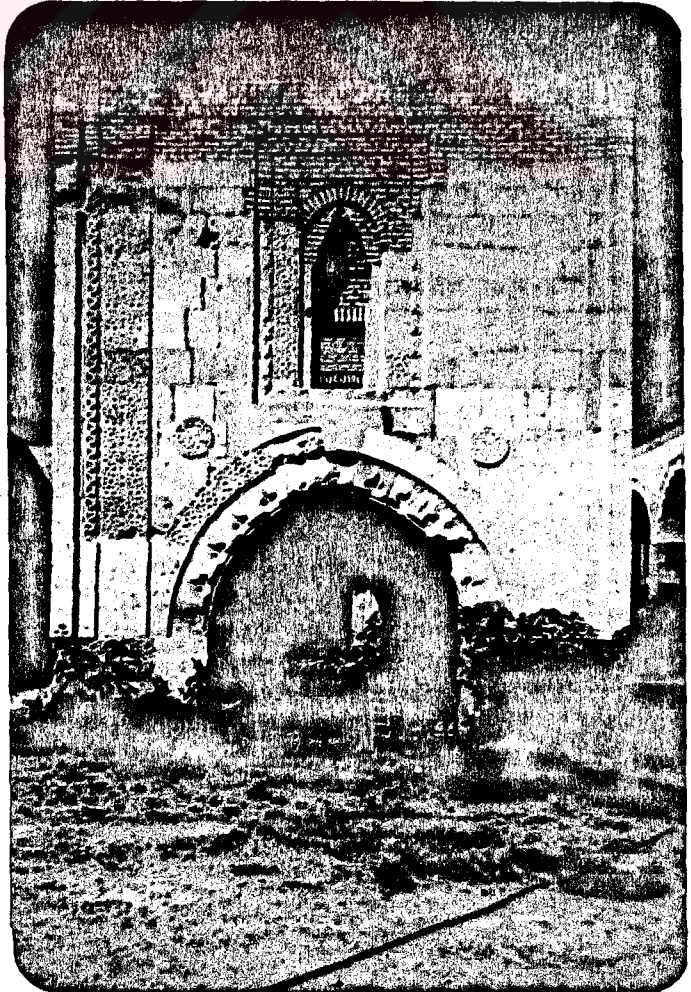

Fot.130 KAPALI KISIM 1988

Fot.131 MESCİT ONARIM ÖNCESİ KAYN: ERDMANN

(B. A. 1911. A. 1)

Fot.132 MESCİT 1988

Y. A.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

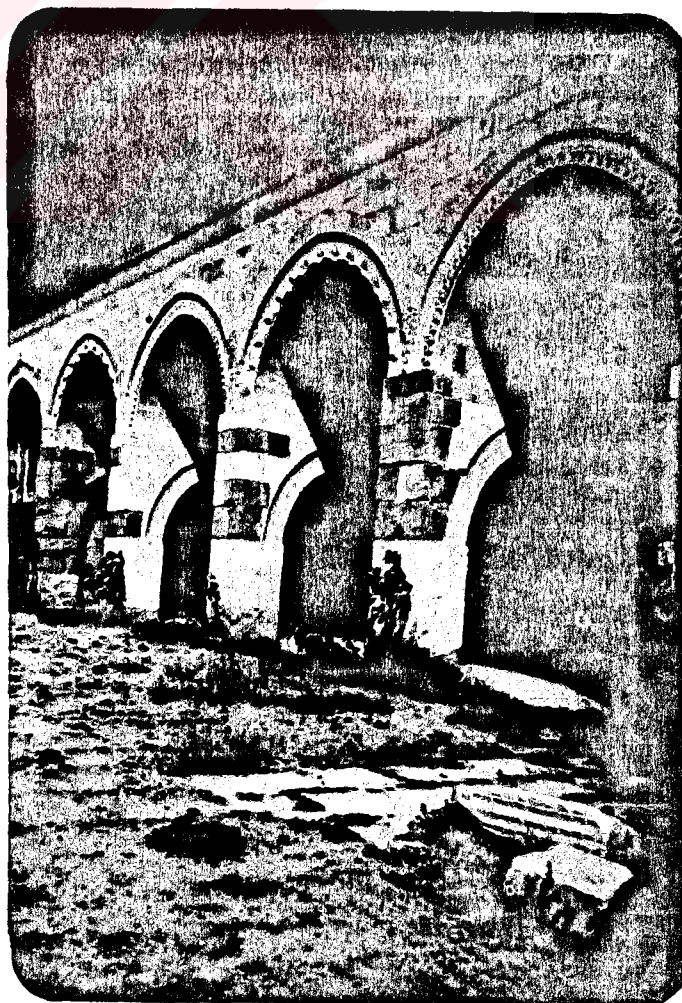
Fot.133 AVLU KAYN: ARSEVEN(RFRGGRFN)

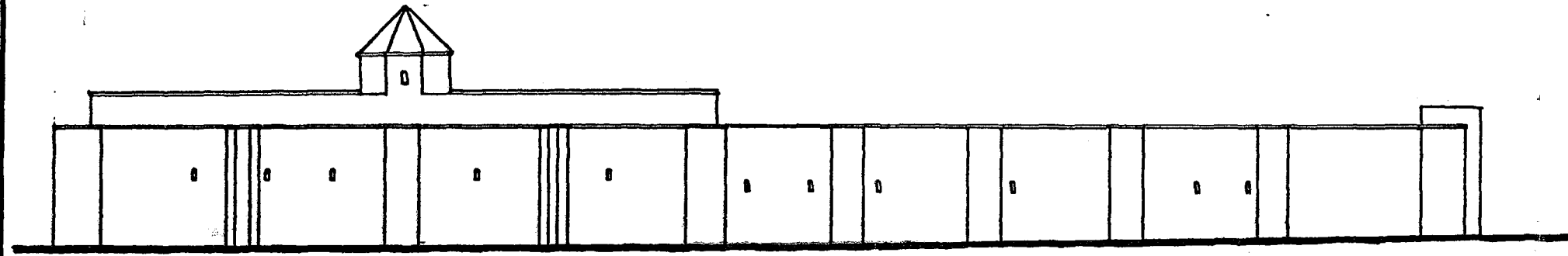

(I. A. 578)

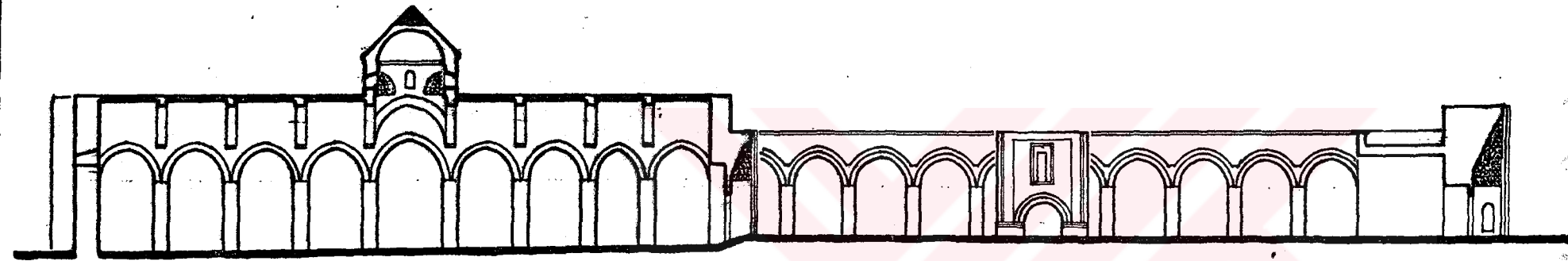
Fot.134 REVAKLAR KAYN: ERDMANN

Fot.135 REVAKLAR 1988

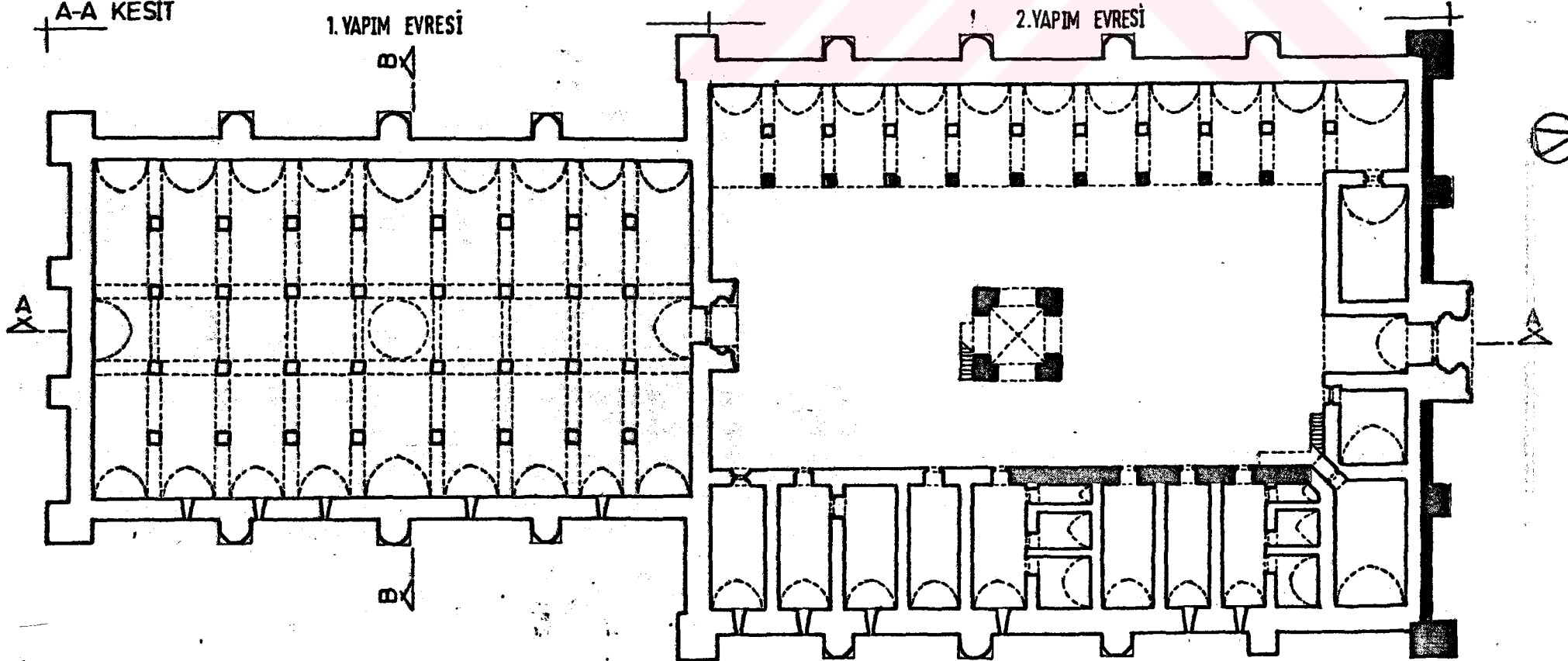
YAN CEPHE

A-A KESİT

1.VAPIM EVRESİ

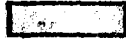
2.VAPIM EVRESİ

PLAN

0 5 10M

LEJAND

- Seki Alanı
- Kazı Yapılacak Alan
- Onarım+Yenileme
- İvedi koruma önlemleri Alınacak Yerler

ADI : SULTANHANI (Aksaray)

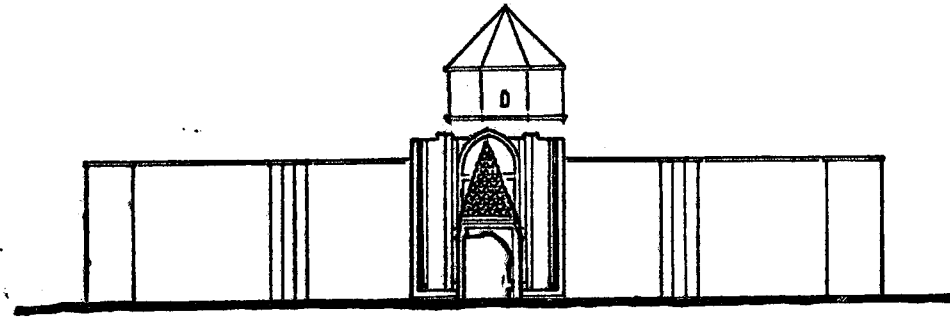
KONUMU : Aksaray-Konya

RÖLÖVE : 1/500 Temm 1987

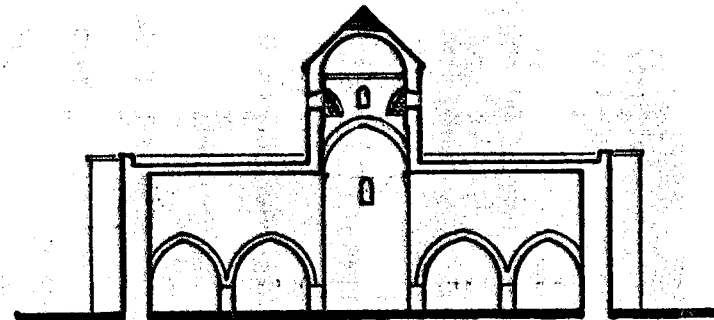
ENV .No: 17

BİNA

ŞEKİL 2-17

GİRİŞ CEPHESİ

B-B KESİT

2.2.18.SULTAN HANI (Kayseri) (Şekil 2-18)

YAPIM TARİHİ :1232-1236

YAPTIRAN :Sultan Alaaddin Keykubat I

YAPAN (USTA) :-

VAKFIYE :-

FONKSİYON/ ORJİNAL :Kervansaray

BUGUNKU :Müze

BUGUNKU SAHİBİ :Vakıflar Gn.Md.

İLİ :Kayseri

İLÇESİ :Bünyan

COĞRAFİ MEVKİİ :38°57'Kuzey; 35°54'Doğu.

HARİTA KONUMU :Kayseri-Sivas yolu üzerinde. Kayseri'den 52km.

13.YY GUZERG/MENZİL :Sivas-Kayseri yolunun 6. menzili.

İNCELEME TARİHİ :Ağustos 1988

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİ

PLANİMETRİ

Yapı bütünü ile özgün plan özelliklerini korumaktadır.

MİMARİ ÖGELER

TAÇ KAPILAR: Restorasyon öncesinde büyük ölçüde harap durumda olan avlu taç kapısı, yapılan müdahale ile Mukarnaslı kavsara, giriş kapısı, sövelerdeki dekorasyon bulunan taşların bir kısmı kalmak üzere tümü ile yeniden yapılmıştır. Kapalı kısmın taç kapısında ise bir müdahale yapılmamıştır, örtü kaplamasını yokolmasından dolayı taşların dış etkilerle çözünmesinden dolayı oluşan bozulmalar önemli olmalarına karşın sövelerin alt kısımlarında yine aynı nedenlerden oluşan tahribatın taç kapının bütününe etkileyebilecek duruma gelmesine az kalmıştır.

MESCİT: Avlu ortasında bulunan mescit örtü sisteminin

dışında oldukça iyi durumdadır.

AVLU MEKANI: Avlu bütün elemanları ile özgün mekansal özelliklerini korumaktadır. Restorasyonda ufak bir kısmı yıkılmış olan revaklar ve saçak kornişleri yeniden yapılmıştır.

KAPALI KISIM MEKANI: Kapalı kısmın orta tonozunun ön ve arka bölümlerinde oluşan bozulmalar, ve çökmüş olan fener kubbesi restorasyonda yeniden yapılmıştır.[126]

Zeminde bulunan sekiler olduğu gibi bırakılmıştır. Kapalı kısım özgün mekansal özelliklerini korumaktadır.

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı sistem: Yapılmış olan restorasyona bağlı olarak yapıda taşıyıcı sistem sorunları yoktur.

Yapı Elemanları: (DUVAR)Bütün duvarlar kesme taş yüzlü, içi (çekirdek) kireç harçlı moloz taş dolgu sisteminde yapılmıştır. Tamamlamalarda da aynı sistem fakat çimento harcı kullanılmıştır. Bu yöntemin ortaya çıkardığı taş yüzeylerinde oluşan tuzlanmalar ve harç akıntıları, özellikle ön cephede açıkça görülmektedir.(DUVAR BOŞLUKLARI) Avlunun batı dış cephesinde, kapalı kısmın doğu ve batı cephelerinde bulunan pencereler, yapı üzerinde bulundukları kota bağlı olarak bozulmamışlardır. Duvarlarda oluşan bozulmaların genellikle örtü kaplamasının olmaması sebebiyle üstten, veya taş çalınması sebebiyle alt kısımlardan başlaması pencerelerin korunabilmesini sağlamıştır. Odaların bulunduğu kısımda avluya bakan pencereler ve kapılar bozulmuş oldukları için restorasyonda yeniden yapılmışlardır.(ÖRTÜ KAPLAMASI) Özgün örtü kaplaması hakkında yapı üzerinde bulunan izler restorasyonda, taş örtü yapmak amacı ile yokedilmiştir, yapılmakta olan taş örtü kaplaması da bitmemiştir.

MALZEME

TAŞ :Bölgede yonu taşı olarak adlandırılan bir tür volkanik tüf kullanılmıştır.

BAĞLAYICILAR :Özgün bağlayıcı malzeme kireç harcıdır. Ancak restorasyonda çimento harcı kullanılmıştır.

DEKORASYON

Avlu Taç kapısında bulunan dekorasyon unsurlarından yalnızca mukarnaslı kavsara, ve sövelerdeki geometrik motifli taş işçiliğinin tek bir sırası korunmuştur. Eski resimlerde kısmen bozulmuş olsa da korunabilecek nitelikte daha fazla taş sırasının bulunduğu görülmektedir. Kapalı kısım taç kapısı ve mescidde bulunan dekorasyon olduğu gibi korunmuştur.

DEVŞİRME MALZEMELER

Yapı üzerinde devşirme malzeme bulunmamaktadır, ancak giriş tonozunun avluya bakan tarafında bulunan iki konsolun akant yapraklı motifleri bunların devşirme olabilecekleri hakkında şüpheleri çekmiştir. [127]

YAPI ÜZERİNDEKİ YAZILI BELGELER VE İŞARETLER

KİTABELER:

TAŞCI İŞARETLERİ: Görülebilen taşcı işaretleri azdır ancak çoğunluğunun malzeme bozulması ile yokolduğu anlaşılmaktadır.

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

Yapı restore edilmiş olması sebebiyle genel olarak iyi durumdadır. Ancak yeniden yapılan, revakların bir kısmı, kapalı kısım orta tonozu üzerindeki fenerin kubbesi, gibi yerelerde özgün malzemenin ve izlerin tahrip edilmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca bütün restorasyon müdahalesi sırasında çimento harcı kullanılması yapının bozulmasını

hızlandıracak en önemli etkidir.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

1. Her iki tac kapı ve mescit üzerine, geçici bir koruyucu ahşap çatı yapılmalıdır.

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

BİTTEL KURT

KLEINASIATISCHE STUDIEN

İstanbul, 1942, s.43

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS

Berlin, Gebr. Mann Verlag, 1961, s.95

GABRIEL ALBERT

MONUMENTS TURCS D'ANATOLIE 2cilt

Paris, 1931-34, s.93-100.

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul, İ.Ü. Ed. Fak. Tarih Böl. Basılmamış Doktora

Tezi, 1959

Merkez kütüph. no: TEZ 2797

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

TARİH DERGİSİ C:XV s.162.

Mart 1965, s.160

İLTERR İSMET

TARİHİ TÜRK HANLARI

Ankara, Karayolları yay., 1969, s.29.

AKOK MAHMUT,

"Kayseride Tuzhisarı Sultanhanı, Köşk Medrese ve Alaca Mescit Rölövesi"

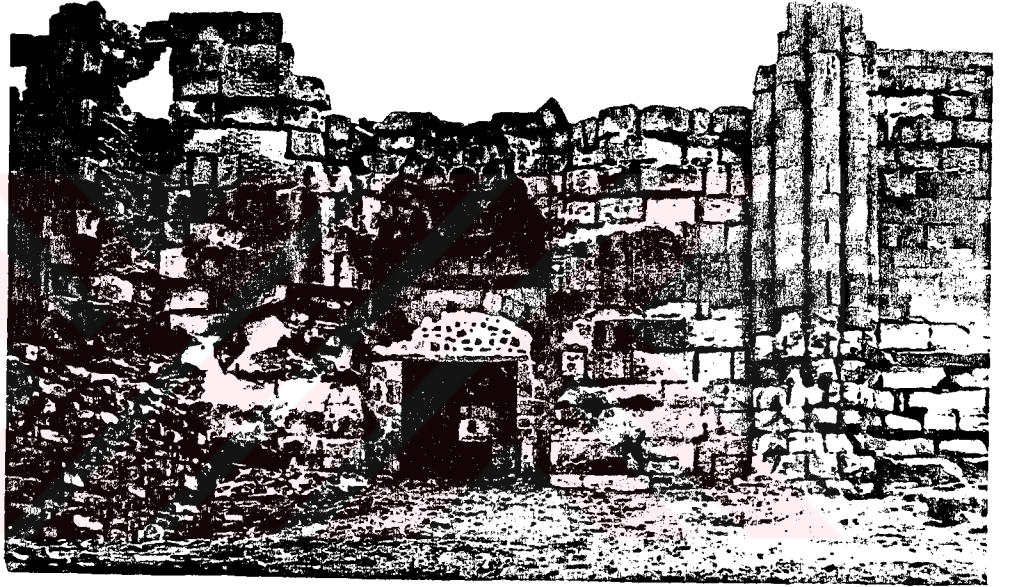
TÜRK ARKEOLOJİ DERGİSİ 17/2 1968

s. 5-41

Fot.138 GİRİŞ CEPHESİ

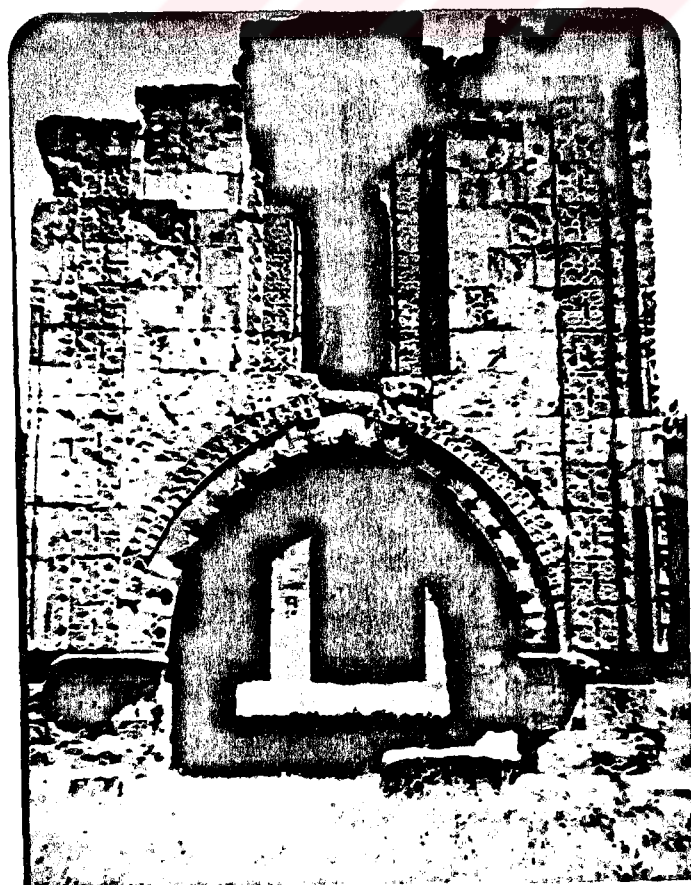
Fot.136 AVLU TAÇ KAPISI KAYN:GABRIEL

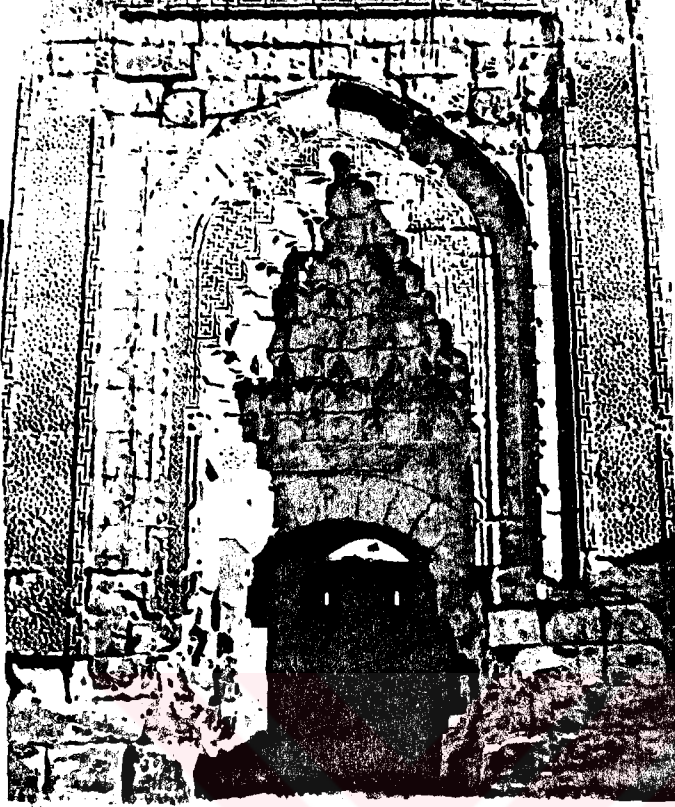
Fot.137 AVLU TAÇ KAPISI 1989

Fot.139 MESCIT

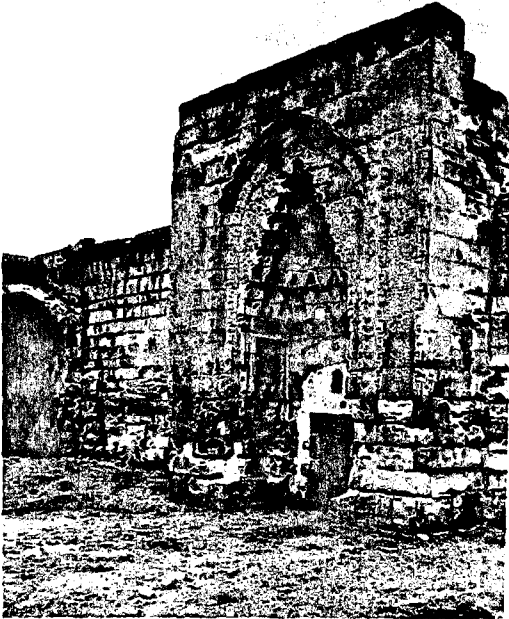

Fot.140

Fot.141 KAPALI KISIM TAÇ KAPISI KAYN:ERDMANN

Fot.142 KAPALI KISIM TAÇ KAPISI KAYN:GABRIEL

2 - ENTRÉE DE LA GRANDE SAÏLE.

F. 143, VUE DE LA Grotte.

Fot.143 GİRİŞ TONOZU KAYN:GABRIEL

Fot.144 KAPALI KISIM KAYN:ERDMANN

Fot.145 MESCİT HAÇ TONOZU

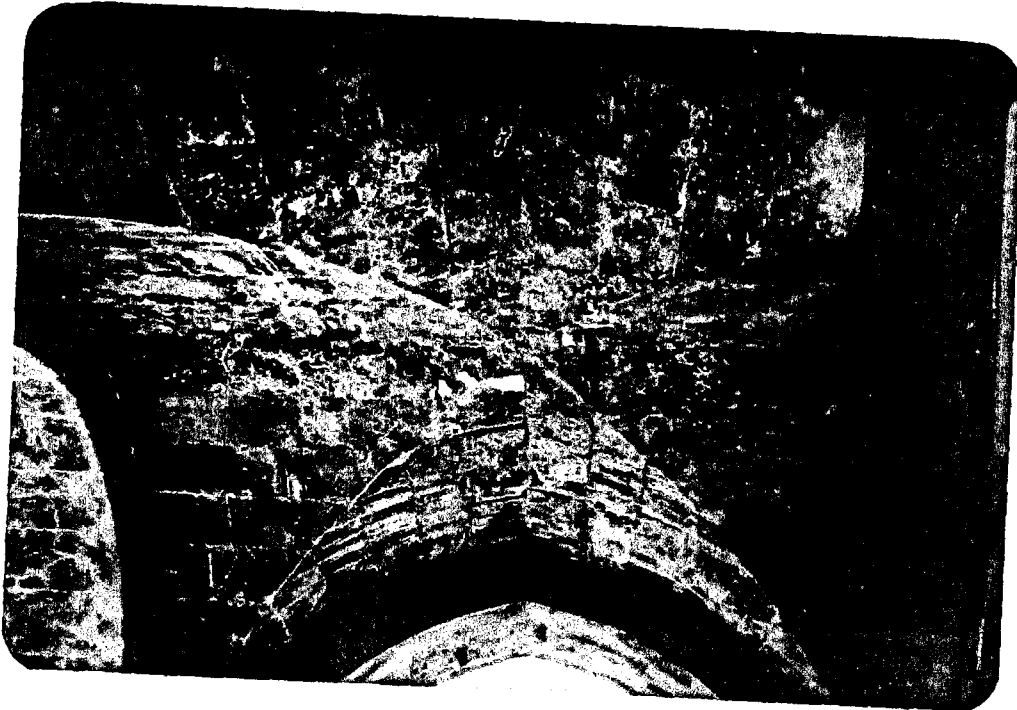

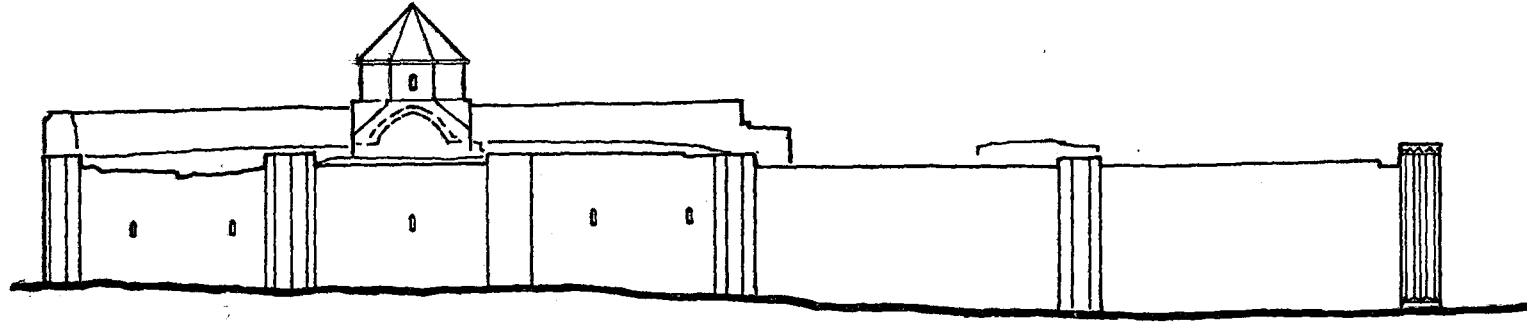
Abb. 151

1. 3. 0.

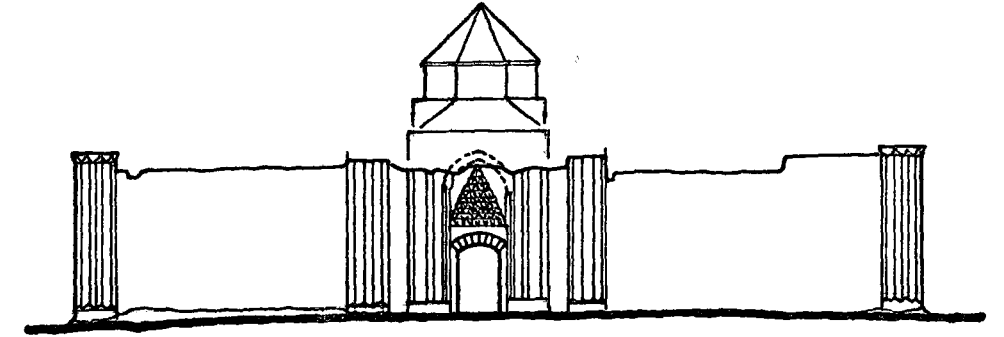
Fot.146 AVLU REVAKLARI KAYN:ERDMANN

Fot.148 AVLU REVAKLARI 1989

YAN CEPHE

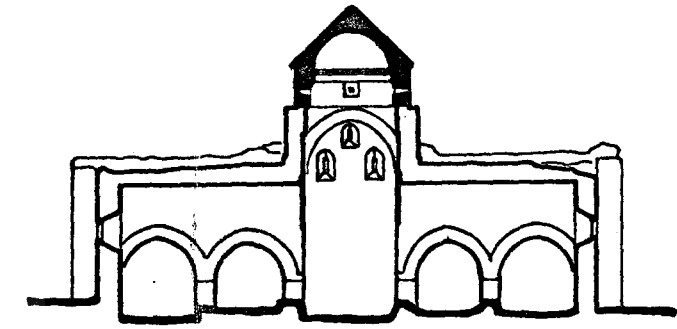
GİRİŞ CEPHESİ

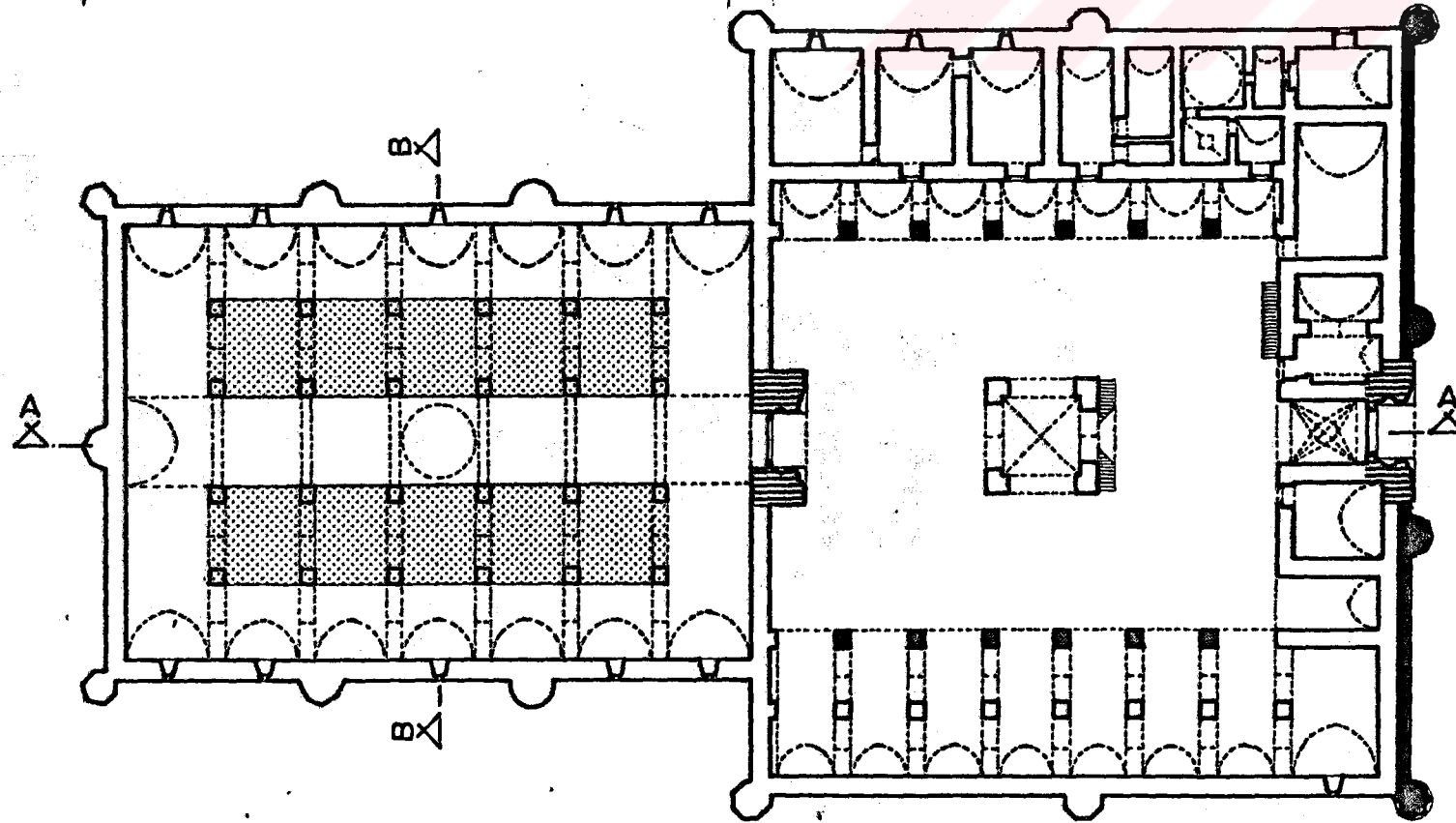
A-A KESİT

1. YAPIM EVRESİ

2. YAPIM EVRESİ

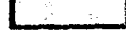
B-B KESİT

PLAN

0 5 10M

LEJAND

- Seki Alanı
- Kazı Yapılacak Alan
- Onarım+Yenileme
- İvedi koruma önlemleri Alınacak Yerler

ADI : SULTANHANI (Kayseri)

KONUMU : Sivas-Kayseri

RÖLÖVE : 1/500 Ağust 1988

ENV .No: 18

BİNAN

2.2.19. SARAPSA HAN (Şekil 2-19)

YAPIM TARİHİ :1236-1246 Gıyaseddin Keyhusrev II devri

YAPTIRAN :?

YAPAN (USTA) :-

VAKFIYE :-

FONKSİYON/ ORJİNAL :Kervansaray

BUGUNKU :Depo, Ambar (Kira)

BUGUNKU SAHİBİ :Vakıflar Gn.Md.

ÇEVRE YAPILAR :Batısında Riefstahl tarafından gözcü veya işaret kulesi olarak yorumlanan 4x6.5m boyutlarında, günümüzde harap durumda olan bir kule vardır.[128]

İLİ :Antalya

İLÇESİ :Alanya

COĞRAFİ MEVKİİ :36°35'Kuzey; 31°54Doğu.

HARİTA KONUMU :Alanya Antalya yolunun 17.km'sinde, yolun 100m kuzeyinde

13.YY GUZERG/MENZİL :Antalya Alanaya yolunun 5. menzili.[129]

İNCELEME TARİHİ :Ağustos 1988

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİPLANİMETRİ

Yapı çok basit bir plan şemasına sahiptir ve bütünü ile korunmuş durumdadır.

MİMARİ ÖGELER

TAÇ KAPILAR :Yapının kuzey cephesinde bulunan her iki portal de iyi durumdadır.

MESCİT :Yapının doğu kısmındaki mescit iyi durumdadır.

KAPALI KISIM MEKANI :Kapalı kısım özgün mekansal özelliklerini korumaktadır. Ancak 1964 yılında yapılan bir onarımda Lloyd-Rice tarafından tesbit edilmiş olan sekiler

yokedilmiştir. [130]

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı sistem:Yapını taşıyıcı sistemi bütünüyle iyi durumda görünmektedir. Ancak 1964 yılında yapılmış olan onarımda yoğun olarak çimento harcı kullanılmış olması, gelecekte ortaya önemli sorunların çıkabileceğini göstermektedir.Hanın zemine veya temellere bağlı sorunlarının onarımdan önce de olmadığı eski fotoğraflardan anlaşılmaktadır.[131]

Aynı belgeler iç mekânı örten büyük tonoz ve atkı kemerlerinin de iyi durumlarını göstermektedir.

Yapı Elemanları: (DUVAR) Mescit ve Han kapıları ile kulelerde kaba yonu kesme taş, diğer kısımlarda yer yer moloz taş halinde yapılmış derzli bir duvar örgüsü görülmektedir. Bu dış kabuğun içini harçlı moloz dolgu oluşturmaktadır. Duvar kalınlığı 1.55-1.25m arasında değişmektedir. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi en önemli sorun 1964'de onarım sırasında mevcut taş örgüsünün bozulmuş kısımları yeniden derzlenirken yoğun çimento harcı kullanılmış olmasıdır. Bu durum yapının cephelerinde yarattığı estetik problemin yanında(yer yer kabartma derz yapılmıştır) fiziksel bozulmaları da beraberinde getirecek bir sorundur. (DUVAR BOŞLUKLARI) Taç kapılar ve kuzey ve güney duvarlarındaki mazgal pencereler özgün durumlarını korumaktadır. (ÖRTÜ KAPLAMASI) Toprak dolgu olan çatı örtüsünün, yerine restorasyonda beton dökülmüştür.

MALZEME

TAŞ :Kullanılan taş Kireçtaşıdır (Kalker)
1964 restorasyonunda derzlemede ve dolgularda çimento harcı kullanılması, zayıf olduğu anlaşılan bu taşın bozulmasını hızlandıracak bir etkidir. Dış cephede derzleme yapılan kısımlarda yer yer çatlaklar gözlenmiştir.

BAGLAYICILAR :Kireç harcı, restorasyonda kireç harcı kullanılmıştır.

DEKORASYON

Taş kapılardaki basit silmelerin ve profillerin dışında yapıda taş üzerine işlenmiş dekorasyon yoktur.

DEVŞİRME MALZEMELER

Mescit taş kapısının sövelerinin iç kısımlarında ve içeride mihrabın üzerinde devşirme malzemeler kullanılmıştır. Bunlardan mihrap üzerinde kullanılan Erdmann'a göre bir sarkofaj'dan alınmıştır.[132] Devşirme malzemelerin tümü iyi durumdadır.

YAPI ÜZERİNDEKİ YAZILI BELGELER VE İŞARETLER

KİTABELER: Mescit ve Han kısmının portalleri üzerinde bulunan kitabeler iyi durumdadır.

TAŞCI İŞARETLERİ: Yapı hakkında daha önce yapılmış olan araştırmalarda taşcı işaretlerine rastlanmamış olduğu belirtilmiş olmasına karşın, yapılan araştırmada han kısmının pekitme kemerleri yan yüzlerinde işaretlere rastlanmıştır.

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

Yapı 1964 yılında yapılmış olan restorasyona kadar oldukça iyi durumda korunmuş olmasına bağlı olarak çok fazla müdahaleye ihtiyaç göstermemiştir. Ancak, çimento harcı kullanılması, üst örtünün bütünüyle beton yapılması, iç kısımdaki seki izlerinin yok edilmesi, yapılmış olan temel hatalar ve tahrip edici müdahaleler olarak ortaya çıkmaktadır.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

Bu aşamada alınması gerekli ivedi koruma önlemi yoktur. Ancak Vakıflar Gn.Md.'lüğünün bu yapıyı lokanta olarak kullanılmak üzere kiraya verdiği bilinmektedir.[133] Dolayısıyla böyle bir işlevin gerektireceği müdahalelerin,

yeni bir restorasyon projesi ile ve yapıyı daha fazla tahrip etmeyecek şekilde, çok dikkatli yapılması gerektiğini belirtmek gerekir.

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

DIEZ ERNST

TURK SANATI, BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE KADAR

ÇEV Oktay Aslanapa

İstanbul, İ U Ed Fak Yay, 1946, s.107

ROTT H.

KLEINASIATISCHE DENKMAELER AUS PISIDIEN, PAMPHYLIEN,
KAPPADOKIEN UND LYKIEN

Leipzig, 1908 MÜLLER M.K.

JERPHANION G DE

MELANGES D'ARCHEOLOGIE ANATOLIENNE

Melanges D'Univ Saint Joseph Tome 13

Beyrouth, 1928

RIEFSTAHL, RUDOLF, M.

CENUBİ GARBİ ANADOLUDA TURK MİMARISI

İstanbul, ..., 1941

ERTEN S. FİKRİ

ANTALYA VİLAYETİ TARİHİ 3 kısım

Antalya, Antalya bas., 1940

İstanbul, Tan mat., 1948

DIEZ ERNST

TURK SANATI, BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE KADAR

ÇEV Oktay Aslanapa

İstanbul, İ U Ed Fak Yay, 1946

TURAN OSMAN

*"Selçuklu Kervansarayları"

BELLETEN X /38

S.471-496

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13. JAHRHUNDERTS

Berlin, Gebr Mann Verlag, 1961 1.cilt

1976 2.ve3.cilt

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul, İ.Ü. Ed. Fak. Tarih Böl. Basılmamış Doktora

Tezi, 1959

Merkez kütüph no: TEZ 2797

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

TARİH DERGİSİ C:XV S:20

Mart 1965 s:141-169

İLTERR İSMET

TARİHİ TÜRK HANLARI

Ankara, Karayolları yay., 1969

ÖZBEK SÜLEYMAN [*BMK]

"Güney Batı Anadolu Selçuklu Kervansarayları"

İstanbul, İst.Ün. Sanat Tar. Kür. basılmamış Lisans

Tezi, 1970 42 s. 77 res. TEZ:6461

BİTTEL KURT

KLEINASIATISCHE STUDIEN

İstanbul, 1942

DEMİR ATAMAN

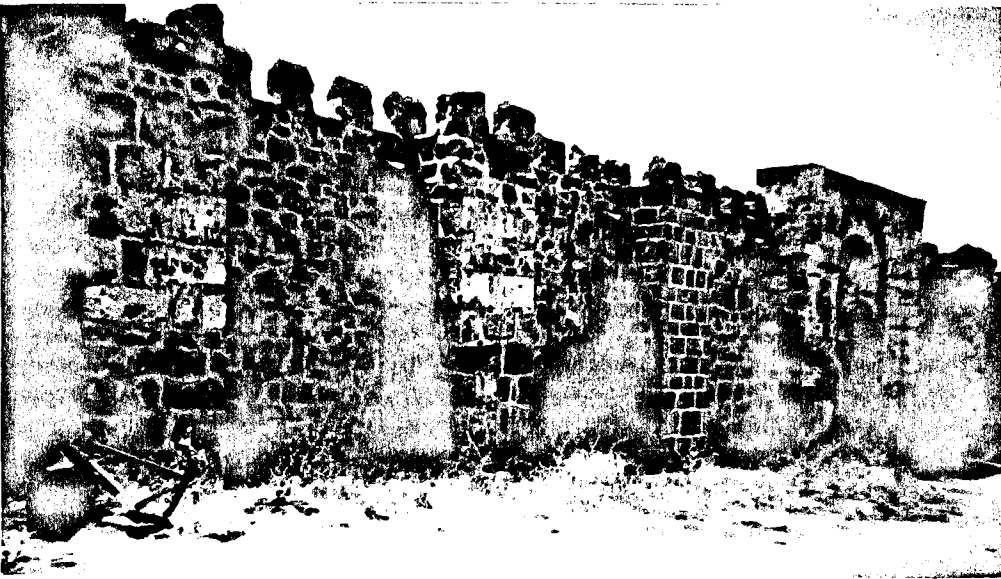
"Anadolu Selçuklu Hanları, Şarapsa Han",

İLGİ 50/1987, s.24-28

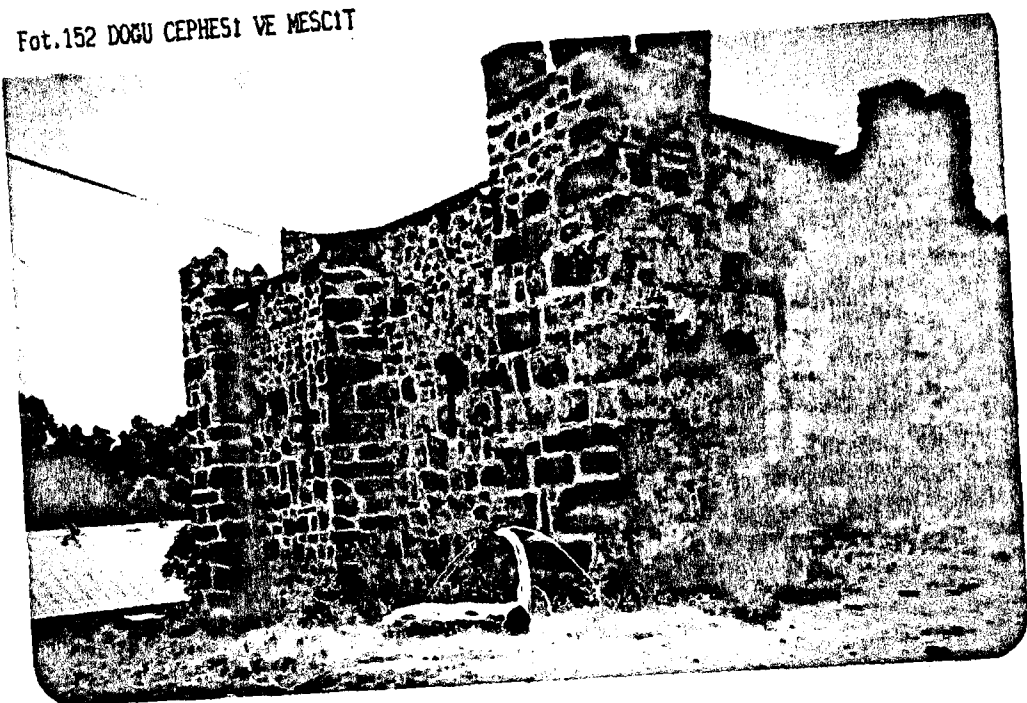
Fot.149 GÜNEY CEPHESİ

Fot.150 GİRİŞ CEPHESİ

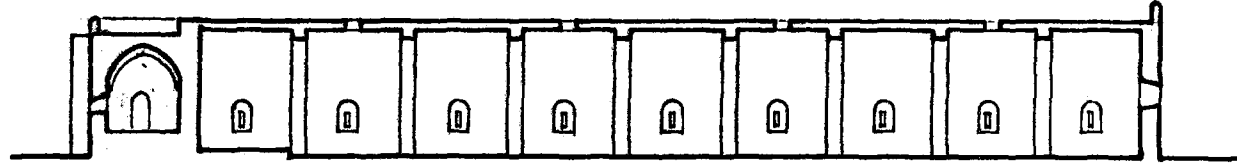
Fot.151 TAÇ KAPI

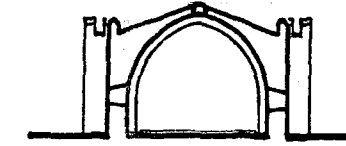
Fot.152 DOĞU CEPHESİ VE MESCİT

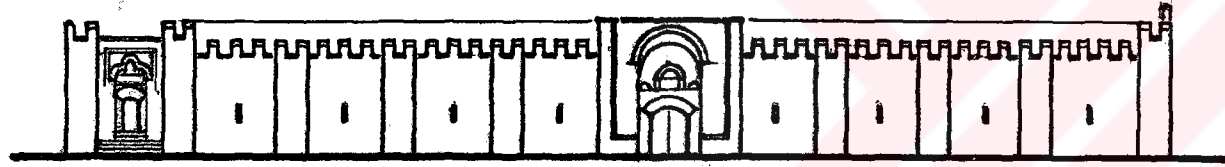
Fot.153 İÇ MEKAN

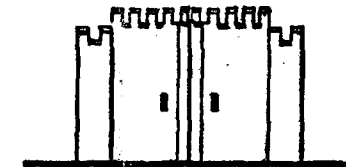
A-A KESİT

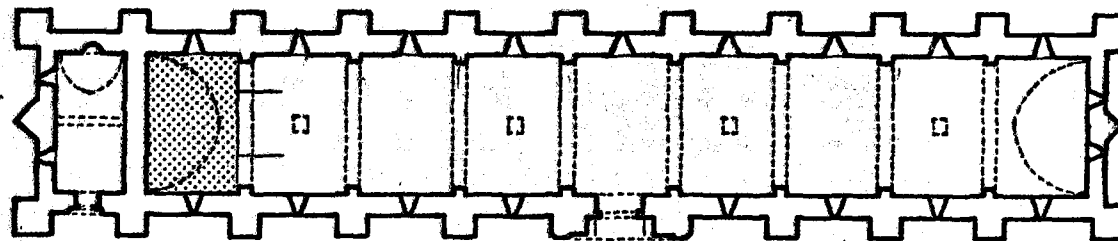
B-B KESİT

GİRİŞ CEPHESİ

YAN CEPHE

PLAN

0 5 10M

LEJAND

- Seki Alanı
- Kazı Yapılacak Alan
- Onarım+Yenileme
- İvedi koruma önlemleri Alınacak Yerler

ADI	: ŞARAPSA HAN
KONUMU	: Alanya-Antalya
RÖLÖVE	: 1/500 Ağust 1988
ENV .No:	19
BİNA	

2.2.20.ZAZADIN HAN (Şekil 2-20)

YAPIM TARİHİ :Kapalı kısım (633) 1235-36; Avlu (634) 1236-37.[134]

YAPTIRAN :Emir Saadettin Köpek bin Muhammed.

YAPAN (USTA) :Emir Saadettin Köpek bin Muhammed.

VAKFIYE :-

FONKSİYON/ ORJİNAL :Kervansaray

BUGUNKU :Boş

BUGUNKU SAHİBİ :?

İLİ :Konya

İLÇESİ :Merkez

COĞRAFI MEVKİİ :38°01'Kuzey; 32°39'Doğu

HARİTA KONUMU :Konya-Ankara yolunun 5km Doğusunda.

13.YY GUZERG/MENZİL :Aksaray-Konya yolunun 9. menzili.[135]

İNCELEME TARİHİ :Temmuz 1987. 1989

KORUNMA DURUMU ÇÖZÜMLEMESİPLANİMETRİ

Yapı bütünüyle özgün plan özelliklerini korumaktadır. Avluda kuzey-doğu köşedeki revakların dış sırası yıkılmış olmasına karşın zeminde izleri görülmektedir.

MİMARİ ÖGELER

TAÇ KAPILAR:Yapının her iki taç kapısı da günümüze oldukça iyi durumda kalmıştır. Avlu taç kapısının yaklaşık 50-60 yıl önce çekilmiş bir resminden çok farklı bir bozulmaya uğramamış olduğu görülmektedir. Oluşmuş olan bozulmalar çoğunlukla üst kısımlarda yoğunlaşmaktadır. Kapalı kısım taç kapısı ise aynı şekilde üst bölümlerinden bozulmaya başlamıştır. Ayrıca ön tarafında bir moloz dolgu vardır. Her iki taç kapının da örtü kaplamalarının bozulmuş olması dolayısıyla üst kısımlarından bozulmaya başladıkları anlaşılmaktadır.

MESCİT:Avlu taç kapısının üzerinde bulunan mescit yapının en

fazla bozulmaya uğramış bölümüdür. Örtü sistemi ve kuzey duvarı yıkılmıştır. Mihrabın üst kısımları tahrip olmuştur. Mescide çıkan merdivenlerin de büyük ölçüde bozulmuş olduğu görülmektedir.

AVLU MEKANI:Avlu özgün mekansal özelliklerini bütünüyle korumaktadır. Kuzey-doğudaki revak dizisinde, saçak kornişlerinde, mescitte, merdivenlerde ve detaylarda oluşan bozulmalar mekansal bütünlüğü etkilememektedir.

KAPALI KISIM MEKANI:Kapalı kısmın orta tonozunun yıkılması sebebiyle özgün mekansal özellikleri bozulmuştur. Ayrıca iç mekandaki sekiler de kısmen gömülmüştür.

YAPIM SİSTEMİ

Taşıyıcı sistem:Taşıyıcı sistem bütünlüğünü korumaktadır. Örtü kaplamasının bozulmuş olmasından dolayı eğrisel örtülerde oluşan tahribat sistemin bütününde dengesizlik oluşturacak noktaya gelmemiştir. Kapalı kısımda ise orta tonoz atkı kemerleri ve fener dışında bütünüyle yıkılmıştır. Orta tonozla dik yan tonozların dış cepheye bağlantı noktalarında ufak bozulmalar görülmekle birlikte taşıyıcı sistemi etkileyecek nitelikte değildir. Yapının bütününde temellerden veya zemin sorunlarından kaynaklanan bir bozulmanın izleri görülmemektedir.

Yapı Elemanları: (DUVAR)Bütün duvarlar kesme taş yüzlü, kireç harçlı moloz taş dolgu sisteminde yapılmıştır. Ana giriş cephesi ve dar cephelerde iyi bir kesme taş işçiliği diğer cephelerde moloz taşla yakın bir işçilik görülmektedir. Yoğun olarak devşirme malzeme kullanımı görülmektedir. Duvarların üst kısımlarında örtü kaplamasının bozulmasına bağlı tahribat görülmektedir. Alt kısımlarda oluşan bozulmaların daha az olduğu gözlenmiştir.(DUVAR BOŞLUKLARI) Dış duvarlarda genellikle devşirme malzeme kullanılarak yapılmış olan mazgal pencereler, üst kısımlardan başlayan tahribata bağlı olarak yokolmaktadır.(ÖRTÜ KAPLAMASI) Yapının toprak olan örtü kaplaması koruyucu özelliğini bütünüyle kaybetmiştir. Örtü kaplamasını tutan saçak kornişleri

yalnızca avlunun batı köşesinde sağlam durumdadır.

MALZEME

TAŞ :Kullanılan taş genel olarak kireçtaşıdır, yer yer mermer de kullanılmıştır. duvarların üst kısımlarında dış etkilere açık olarak bulunan taşların tahrip olduğu görülmektedir.

BAĞLAYICILAR :Kireç harcı kullanılmıştır.

DEKORASYON

Yapı üzerinde yalnızca taç kapılarda bulunan dekorasyon tahrip olmuş olan üst kısımların dışında iyi durumdadır. Ancak özellikle taç kapılar üzerinde yer yer yoğun kurşun izlerine rastlanmaktadır. Avluda bulunan saçak kornişleri üzerinde bulunan dekorasyon bu taşların bozulmasına bağlı olarak yokolmaktadır.

DEVŞİRME MALZEMELER

Yapı üzerinde yoğun olarak devşirme malzeme kullanılmıştır. Bunları bir kısmı iyi durumda olmasına karşın, bir kısmının kullanıldıkları yere bağlı olarak tahrip oldukları görülmektedir.

YAPI ÜZERİNDEKİ YAZILI BELGELER VE İŞARETLER

KİTABELER: Avlu ve kapalı kısım taç kapıları üzerinde bulunan kitabelerin her ikisinde iyi durumdadır.

TAŞCI İŞARETLERİ: Özellikle kapalı kısımda yoğun olarak taşcı işaretlerine rastlanmaktadır.

KORUNMA DURUMU ÖZETİ

Taşıyıcı sistem açısından iyi durumda olan yapının örtü kaplamasının bozulmuş olmasına bağlı olarak üst kısımlarından başlayan bir bozulmaya uğradığı görülmektedir.

Avlunun kuzey-doğu köşesindeki revak sırasının kısmen yıkılmış olduğu görülmektedir. Mescit büyük ölçüde tahrip olmuştur. Kapalı kısmın orta tonozu atkı kemerleri ve feneri dışında çökmüştür. Zeminde oluşmuş olan moloz dolgu şekilleri örtmüştür. Dış cephelerde üst kısımlardan başlayan bozulmalar görülmektedir. Zemin hareketlerine veya temel sorunlarına bağlı bir bozulma görülmemektedir.

İVEDİ KORUMA ÖNLEMLERİ

1. Her iki tac kapı üzerine, geçici bir koruyucu ahşap çatı yapılmalıdır.

TEMEL BİBLİYOGRAFYA

BİTTEL KURT

KLEINASIATISCHE STUDIEN

İstanbul, 1942, s.43

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS

Berlin, Gebr Mann Verlag, 1961, s.103

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları"

İstanbul, İ.Ü. Ed. Fak. Tarih Böl Basılmamış Doktora

Tezi, 1959

Merkez kütüph no: TEZ 2797

ÖZERGİN M.KEMAL

"Anadoluda Selçuklu Kervansarayları"

TARİH DERGİSİ C:XV S:20

Mart 1965, s.160

SOYMAN F.-TONGUR J.

KONYA ESKİ ESERLER KILAVUZU

Konya, 1944, s.115

TURAN OSMAN

"Selçuklu Kervansarayları"
BELLETEN X /38, s.475,488

İLTİFA İSMET

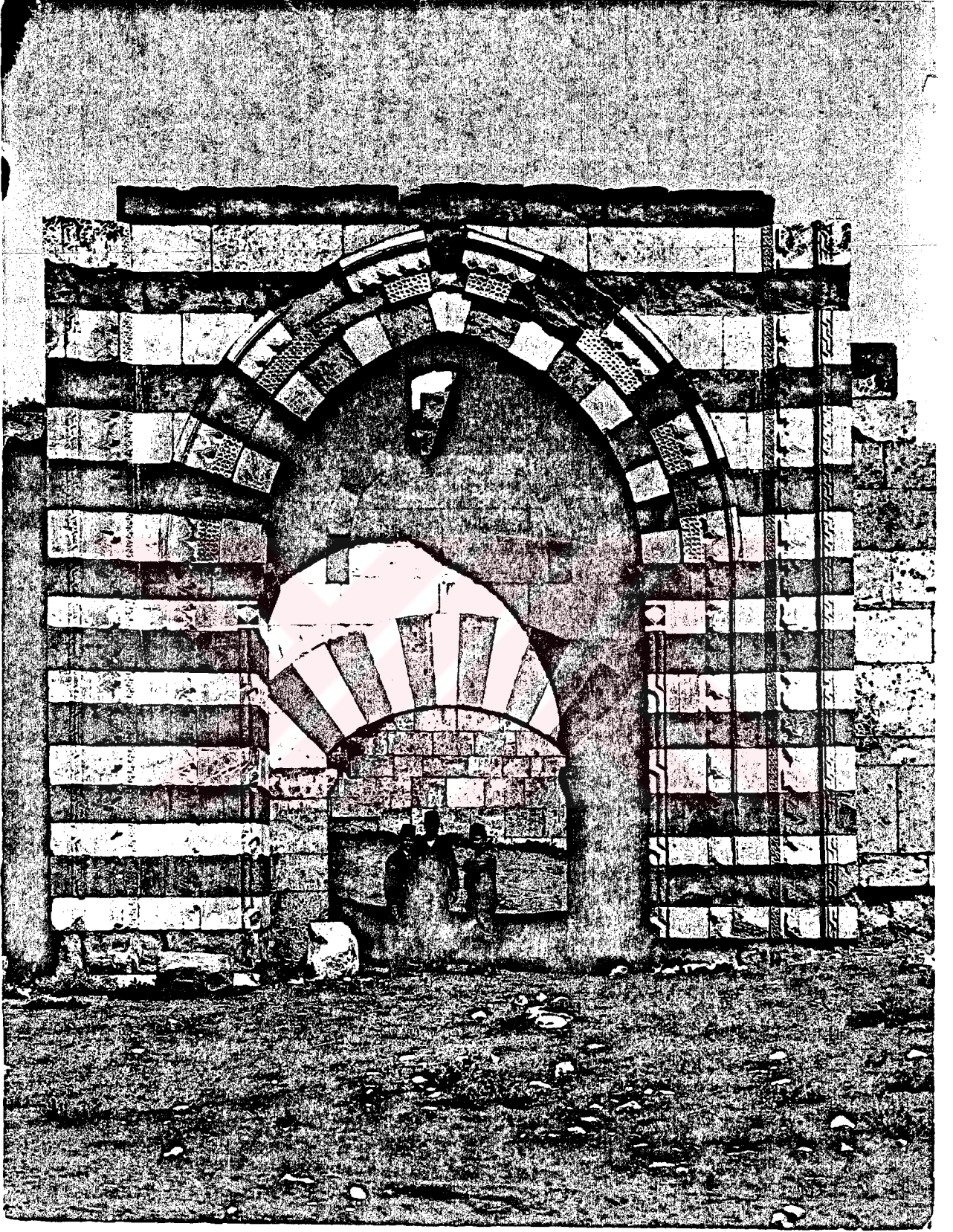
TARİHİ TÜRK HANLARI

Ankara,Karayolları yay.,1969, s.32

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları, Zazadin Han",
İLGİ 44/1986, s.26-31.

Fot.154 AVLU TAÇ KAPI ESKİ BİR RESMİ

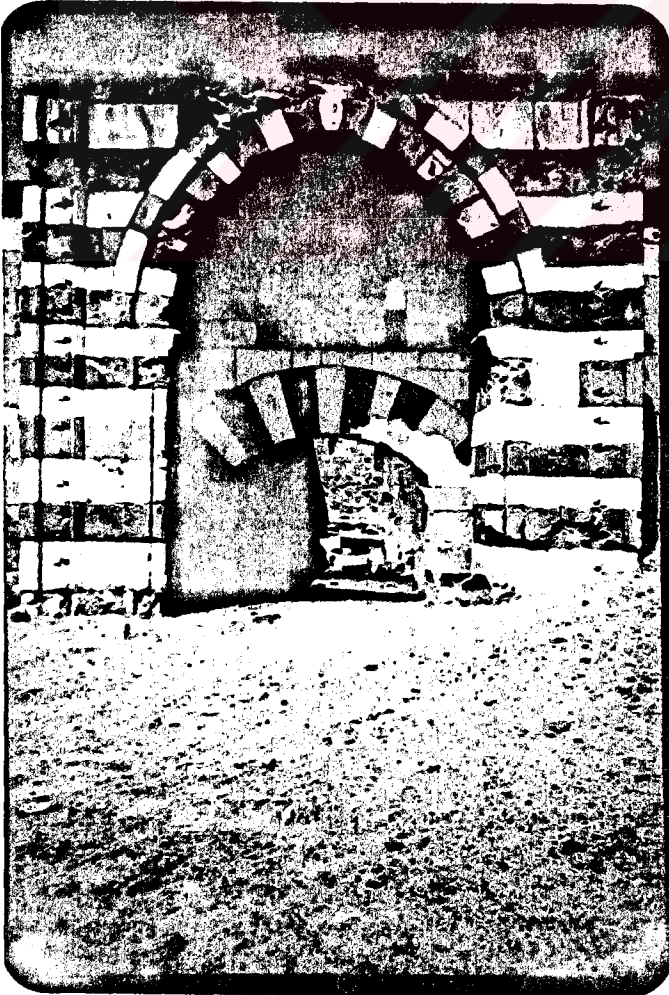
Fot.155 GİRİŞ CEPHESİ

Fot.156 AVLU TAÇ KAPI 1988

Fot.157 AVLÜ

Fot.158 KAPALI KISIM TAÇ KAPISI

Fot.159

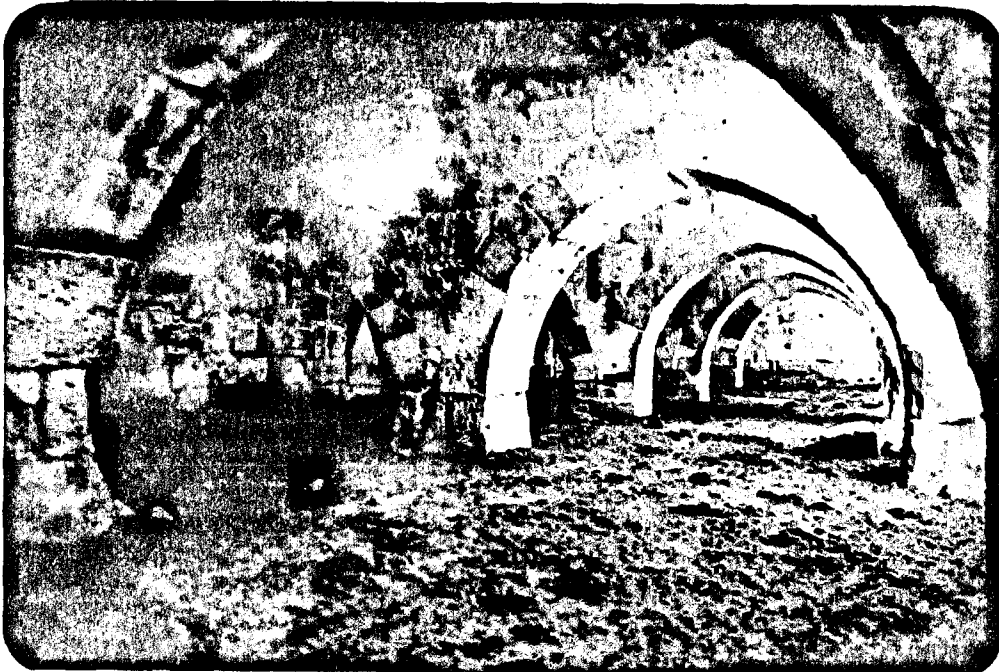
Fot.160

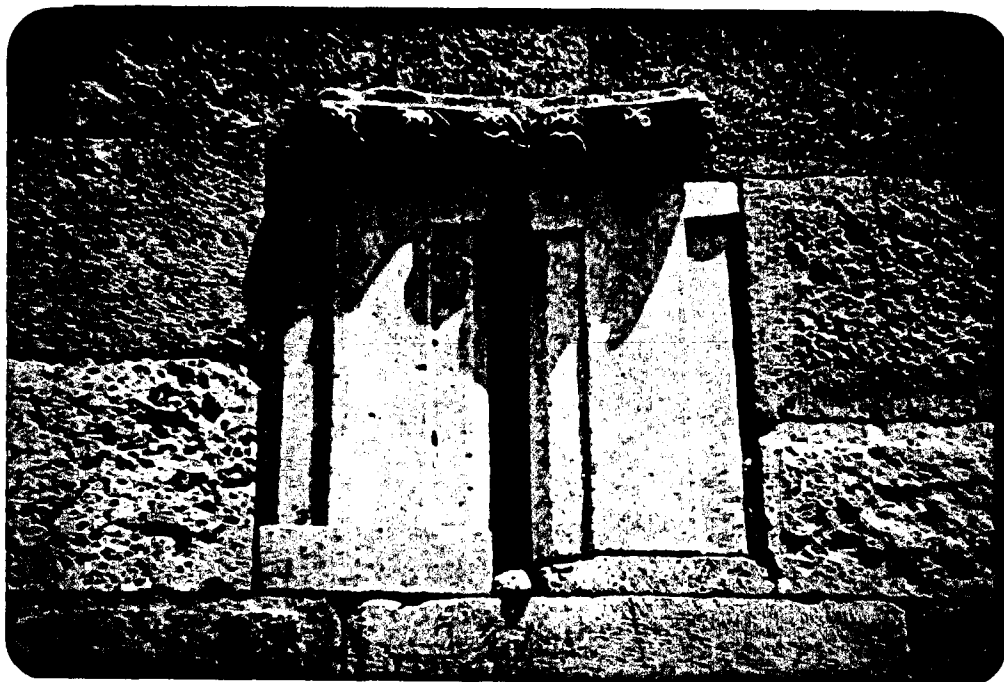

Fot.161 KAPALI KISIM

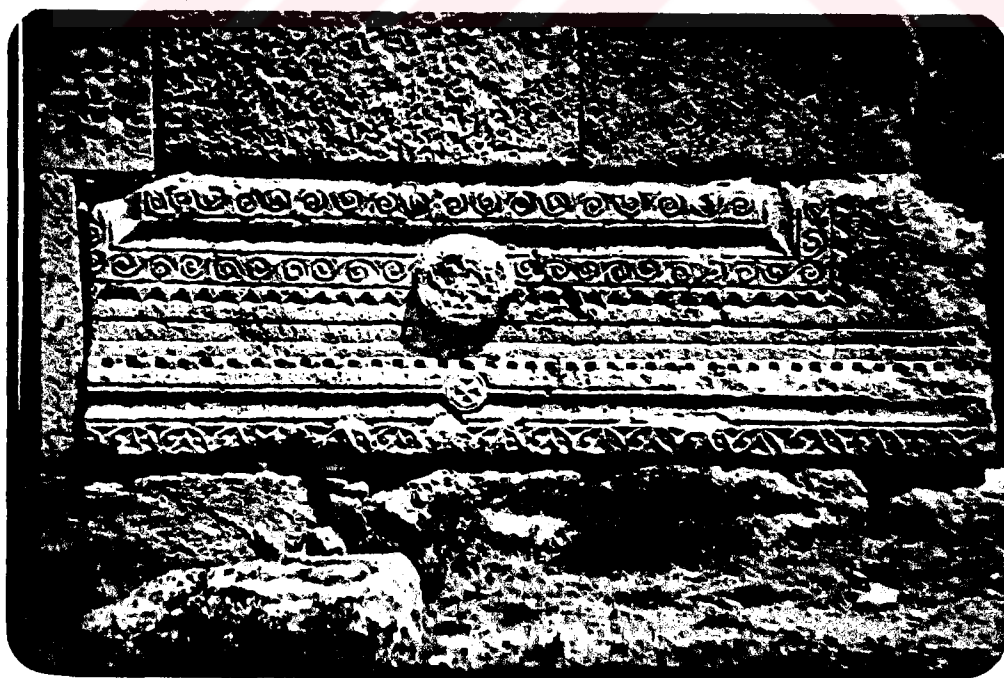
Fot.162

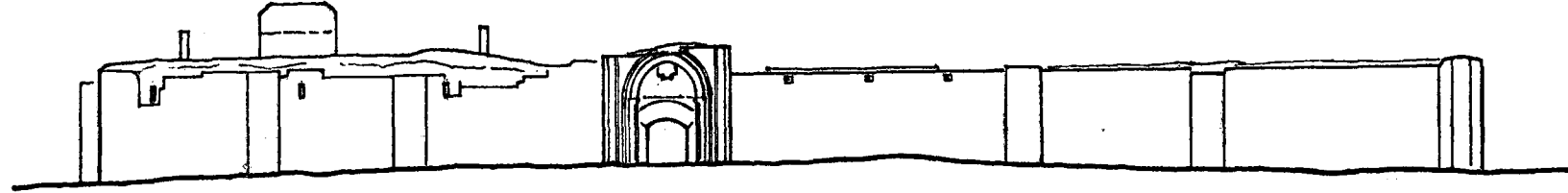
Fot.163 MAZGAL PENCERE

Fot.164 DEVŞİRME HALZEME

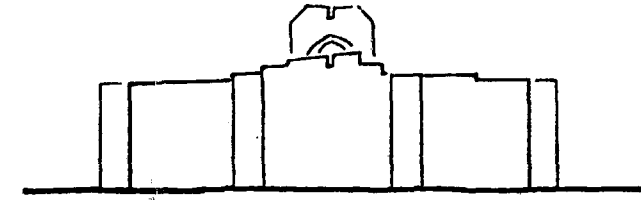

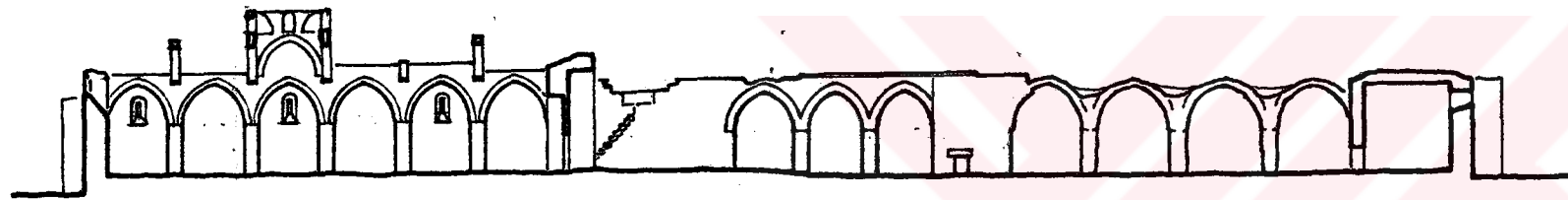
Fot.165 DUVAR ÖRGÜSÜ

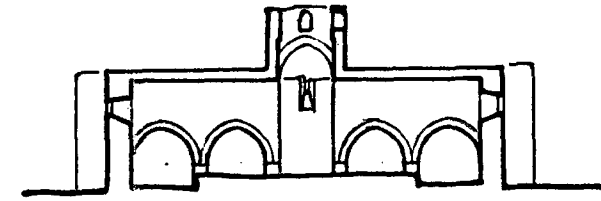
GİRİŞ CEPHESİ

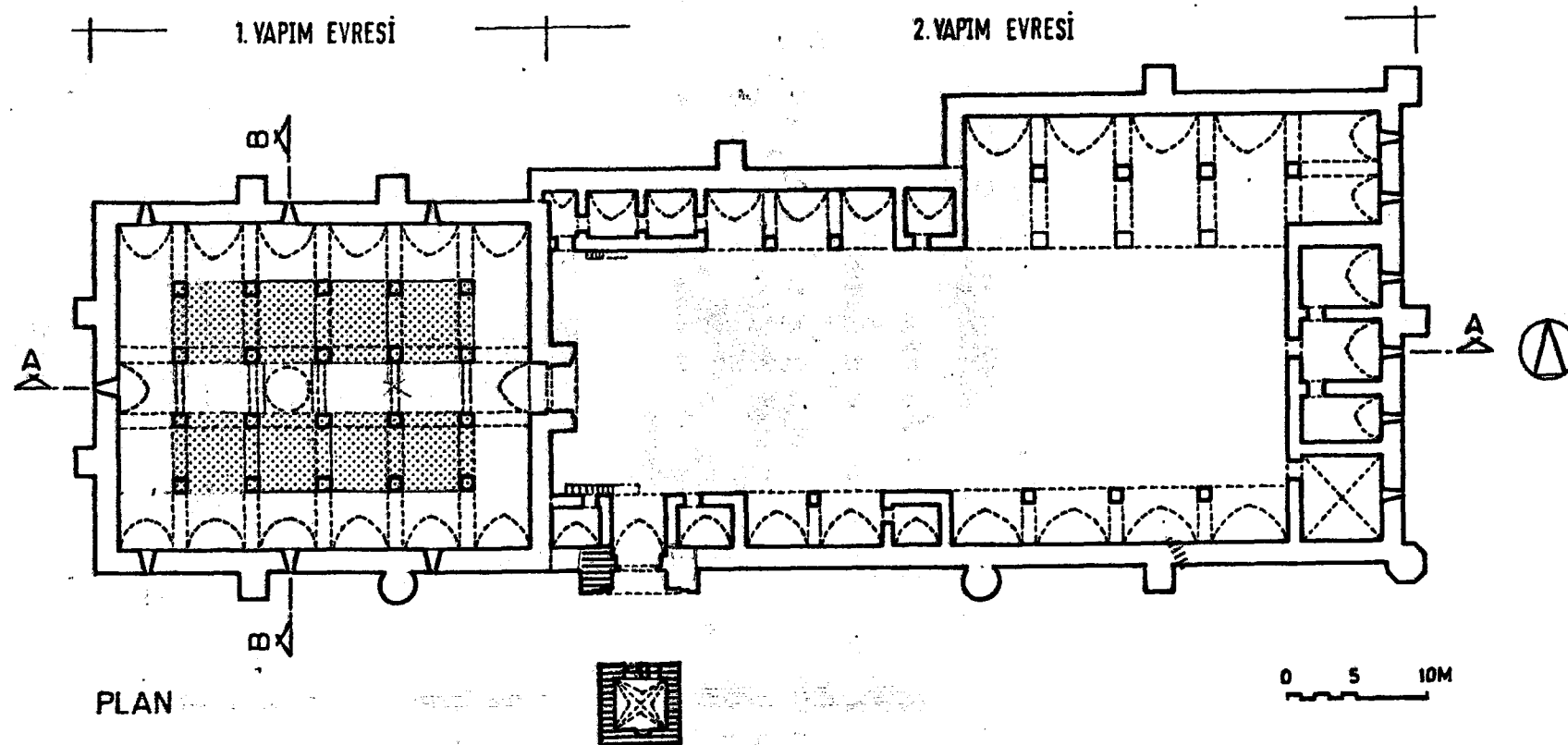
YAN CEPHE

A-A KESİT

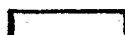

B-B KESİT

PLAN

LEJAND

- Seki Alanı
- Kazı Yapılacak Alan
- Onarım+Yenileme/20.yy
- İvedi koruma önlemleri Alınacak Yerler

ADI : ZAZADIN HANI

KONUMU : Konya-Aksaray Yolu

RÖLÖVE : 1/500 Temm 1987-89

ENV No: 20

BİNA

2.3. Mimari özellikler ve yapıım sistemi

2.3.1.Mimari Özellikler:

13.yüzyıl Anadolu Türk mimarisinin, yapı üretim süreci ile ilgili, işverenler, Finansman sorunu, Sanatçılar, Usta grupları, bunların birbirleriyle ilişkileri gibi yönleri günümüzde hala tam olarak açıklığa kavuşmamıştır. 13.yüzyıl Anadolu mimarisini toplum yapısını oluşturan bütün kesimlerinin, az veya çok etkin olarak katıldığı, bir ürünler bütünü olarak görmek gerekir.

Bu konudaki büyük belge eksikliğine bağlı olarak, bütün hakkında doğru bir yoruma varabilmek ve koruma müdahalelerinde yapıların değerleri açısından ortaya çıkabilecek tartışmaları önlemek için, Kervansaraylar açısından yapılacak araştırmanın , Sultanhanlarından ufak kervansaraylara kadar bütün yapıları kapsaması gerekmektedir. Sanat yapıtı olarak değerlendirilebilecek Anıtsal yapıları oluşturan ortamın başlangıcı, belki de sonunu belgeleyen ürünler olarak, bu sonuncuların öneminin büyük olduğu açıktır.

Mimari ürünün oluşmasındaki en önemli etkenlerden olan işverenler ve mali finansman açısından 13.yüzyıl Anadolusundaki durumu inceleyince, özellikle 1210-1243 arasında yapılmış Kervansaraylardan, Banisi bilinenlerin, çoğunluğunun Sultanlar veya Emirleri tarafından yaptırılmış olduğu görülmektedir. Ancak yaptıranı bilinmeyen Kervansarayların sayısı da fazladır.[136]

Ulke içinde Ticari aktivitenin artmasının 13.yüzyıl Anadolu Selçuklu devleti açısından çok önemli olduğunu bilmekteyiz, Sultanların da yapıların Banisi olarak II.Kılıç Aslan devrinden(1156-1192) yaklaşık 1243 Moğol istilasına kadar 50 yıl etkili oldukları kabul edilirse, genel yapı üretimi faaliyeti içinde Kervansaray yapımı en geniş yeri tutmaktadır.[137]

Bütün bu Kervansaray yapımı organizasyonunun Devlet, yani

merkezi idare, tarafından bir program doğrultusunda yönlendirildiği düşüncesi, daha önce de belirtildiği gibi Ortaçağa özgü sebeplerden dolayı, muhtemelen, somut kararları içeren bir program değildi. Yöneticilerin kafasında olan, İran ve Orta Asya,daki Ticaret yolları ağı gibi bir sistemi, Anadolu'da ticari gelişmenin yönünü değerlendirerek ad hoc kararlarla kervansaray ağını oluşturmak olabilirdi.

M. Rogers'a göre 13.yüzyıl Selçuklu devleti ticareti denetleyebilecek ve kontrol edebilecek durumda değildir, Kervansaraylar ise, Konya-Kayseri yolu üzerindeki iki Sultanhanı gibi Sultanların sarayları arasındaki konaklama yapılarıdır ya da Askeri ganizonlardır.[138]

S. Ögel ise Kervansarayların 13.yüzyılda Anadolu'da Sultanların güçlerini göstermek için Saraylarından bile daha fazla önem vererek yaptıkları yapılar olduklarını, ve askeri amaçlarla yapılmadıklarını, köşe kuleleri gibi bazı mimari unsurların savaş esnasında işe yaramayacak süsler ve simgesel elemanlar olduğunu kabul etmektedir.[139] Ancak, Kervansaraylar tam anlamı ile askeri amaçla yapılmamış olsalar bile, sonuçta kullanımlarından gelen bir savunma anlamına sahiptirler, dolayısıyla, gerçek bir kale kadar sağlam olmasalar bile, ufak saldırılara karşı koyabilecek gibi sağlam bir dış mimariye sahip olduklarını, en küçük hanlardan en büyüklerine kadar, kabul etmek gerekir.

Ayrıca Kervansarayları yaptıranların içinde, inşaat için devletin kaynaklarını kullanan Sultanlardan başka, kendi paralarını kullanmak zorunda olan Emirlerin ve diğer özel kişilerin, Kervansaray gibi önemli ve pahalı bir yatırımı, böyle bir programa bağlı olarak, herhangi bir, karşılık beklemeden yapmış olduklarını düşünmek gerçekçi gibi görünmemektedir.

Özel mülkiyetin bugünkü anlamda olmadığı bir sistem içinde Vakıf kuruluşu, ilk amacı farklı da olsa, 13.yüzyıl başlarında Anadolu'da, özellikle yöneticilerin ve özel

kişilerin, ıktâ'larını ve yaptırdıkları Kervansarayları vakıf haline getirerek hem, Devlet, Halk ve Tüccarlar, gözünde imtiyaz kazandıkları, hem Kervansarayların artması ile gelişen Ticari canlılıktan pay aldıkları veya almayı düşündükleri, hem de vakıf yönetimini, kendi soylarının devamı süresince ellerinde tutma imkanını kazandıkları gözardı edilmemesi gereken bir durumdur.[140]

Kişilerin sadece kazanç amacı ile yaptırdıkları Kervansaraylar arasında, Malatya-Sivas yolunda bulunan ve bir Hristiyan Vakfı olup kurucusunun oğlu için bir yatırım olarak yaptırılmış Hekim Han, belgeleriyle günümüze kadar gelebilmiş tek örnek olmasına karşın, bu düşüncenin 13.yüzyıl Anadolu'sunda geçerliliğini ve devlet tarafından da kabul edildiğini göstermesi bakımından ilginçtir.[141] Vakıf sisteminin 13.yüzyılda yaygın olmasına karşın, Kervansarayların tümünün vakıf olduğunu varsaymak, birçok araştırmada bu şekilde kabul edilmesine karşın, yeterli belgenin bulunmaması dolayısıyla sakıncalıdır. Mevcut vakfiyelerin sayısı sınırlıdır, ve büyük bir olasılıkla bu hata O. Turan tarafından yayınlanmış, özellikle Celalettin Karatay vakfiyesi gibi, Karatay han hakkında kapsamlı bir şekilde ele alınmış hükümlerin bulunduğu, vakfiyelerin benzer bütün yapılar için geçerli olabileceği düşüncesinden kaynaklanmaktadır.

Ancak Kervansaray sisteminin oluşturulmasında Bânilerin kazançlarının sadece manevi olduğunu varsaymak sadece maddi olduğunu varsaymak kadar hatalıdır, bu iki kazanç birbirini dengelemiş olmalıdır. Dokuzun Derbent Han, ve Eshab-ı Kehf han, Ağzıkara Han gibi özel girişimciler tarafından yaptırıldıkları kesin olarak bilinen ve Elikesik Han, Sarıhan(Kayseri), Kuruçeşme Han, gibi muhtemelen aynı şekilde yapılmış olan Kervansaraylar 13.yüzyılın başında Anadolu'da, ekonomik gücü olanları heveslendiren, karlı bir ticaret trafiği olduğunu göstermektedir.[142] 13.yüzyıl Anadolu Mimarisi açısından önemli bir sorun da, işverenlerin yapı üretim sürecine ne oranda katıldıklarıdır. Yaptırımcıların, yapıların, maliyeti, inşaat süresi,

kapasitesi, yeri, ve programı konusunda üretim sürecine katılmış oldukları muhakkaktır. Fakat mimari özellikleri konusunda, eğer bu konuda deneyim sahibi değil iseler, böyle bir katılımı varsaymak zordur. Fakat, bütün zamanlarda olduğu gibi, işverenlerin mimari özelliklerin belirlenmesinde kesin olarak bazı istekleri ve beklentileri hatta yapının bütününe etkileyen ısrarları olmuştur. [143] Ancak bunlar muhtemelen mimari bütüne yönelik istekler olmayıp çoğunlukla, dekorasyon veya detay sayılabilecek yapı bölümlerini ilgilendiren değişikliklerdir.

Bu tür yönlendirmelerin, gerçekten var olup olmadığı ve genel olarak 13.yüzyıl Anadolu Türk Mimarisinin, özelde ise Kervansaray Mimarisinin oluşum sürecinde etkisi konusu ise, belge eksikliğine bağlı olarak, günümüzde henüz tam olarak anlaşılamamıştır.

Sultanlar, Emirler ve diğer ekonomik gücü ellerinde bulunduran kişilerin ve Sarayın, sanatın müşterisi olmaları, onu teşvik etmeleri, hakim oldukları halkların farklı geleneklerinin biraraya gelmesini sağlamaları, ve bir noktaya kadar oluşumunu yönlendirmeleri, son kertede sanata kimliğini veren unsurların onu aktif olarak tasarlayan ve yapanlar olduğu gerçeğini unutturmamalıdır.

Dolayısıyla 13.yüzyıl Anadolu Selçuklu sanatı Banilerin istekleri ile Halkın yaratıcılığını birleştiren bir toplum sanatıdır. [144]

13.yüzyılda Selçuklu devleti bünyesinde, "Emir-i mimarlık" adı altında bir görevden söz edilmesine karşın bunun bir teşkilat veya ünvan mı olduğu hakkında hiç bir bilgi yoktur. [145]

Anadoludaki erken dönem Türk yapılarındaki sanatçı kitabeleri incelendiğinde 13. yüzyılın ilk yarısında Anadolu ile Suriye-Mezopotamya arasında sıkı bir sanatçı trafığı olduğu anlaşılır ,fakat bu trafik tek yönlüdür ve o ülkelerde çalışan Anadolulu sanatçıların isimlerine rastlanmamaktadır. [146]

12 ve 13.yüzyıl Anadolu'sunda çalıştığı bilinen Mimar ve Yapı ustalarının oldukça büyük bir kesiminin isim ve lakaplarından İran kökenli oldukları anlaşılmaktadır.[147] Ayrıca bu sanatçı ve Usta kitlesinin gerçek kimliği belli olmasa bile Doğudan önemli bir göç olduğu kesindir.[148]

13.yüzyılda Anadolu'da yapı üretimi faaliyetine katılmış olan sanatkârların özellikle bu üretimin yaygınlaşmadığı, ve başlangıç aşamasında olduğu zamanlarda, yerli halk ya da oraya en yakın yerdeki ustalar arasından çıktığı açıktır. Malzeme çeşitliğine karşın ana yapı malzemesi olarak taşın tercih edildiği bir mimari ortamın içinde gelişmiş olan 13.yüzyıl Anadolu Türk mimarisinin oluşumunda yerel geleneklerin yerini doğru belirlemek gerekmektedir. Kervansarayların kapalı ve yarı açık bölümlerinde mekansal özellikleri belirleyen temel etkenlerin başında taş tonozlar ve üç veya beş nefli şemaların geldiği açıkça görülmektedir. Taç kapılar, dekorasyon ve genel yapı şeması yanında, bu iç mekan özellikleri 13.yüzyıl Anadolu Kervansaray mimarisinin temel niteliklerinden biridir, ancak bu konuda yapılan değerlendirmelerde genellikle detayların kökenleri hakkında yorumlarla, mimarının bütünü hakkında sonuçlara varmak amaçlandığından, ve yerel mimari geleneklerin etkisinin ortaya çıkması gibi bir konuda, erken Cumhuriyet dönemi kültür ideolojisine bağlı olarak korkular yaygın olduğundan, yapılan yorumların tarihsel devamlılığa ve mimarlık ürününün üretim sürecine aykırı ve yanlış sonuçlara vardığı görülmüştür. Oysa 13.yüzyıl gibi günümüzün toplumsal değerlendirmelerinin hemen hiçbirinin geçerli olmadığı bir devir için yapıcılarının yetiştikleri ortam, etnik kimlikleri, bu kimliklerini eserlerine yansıtmaları, gibi sorunların hiç yeri yoktur, ayrıca bugün için bu soruların cevaplarını araştırmanın önemi de yoktur, bu konuda yapılacak değerlendirmenin gerçek kimliğini, Kuban'ın da belirttiği gibi, detayların kökeninden çok bütünün niteliğinde aramak gerekir, ve bütün içinde toplumsal yelpazenin bütün kesimleri etken olmuşlardır.[149]

Mimarların(?), Yapı ustalarını, Taşçıların ve yapı üretimi

ile ilgili meslek gruplarını 13.yüzyılın başlarında Ahilik benzeri bir meslek kuruluşu bünyesinde yer alıp almadıkları bilinmemektedir. Ahi örgütünün kuruluşu ise, Hazemşah devletinin yıkılmasına bağlı olarak, 1240 lı yıllara tarihlenebilmektedir.[150]

Öte yandan, bütün Ortaçağ yapılarında olduğu gibi, 13.yüzyıl Kervansaraylarının, erken yapılar olması muhtemel olan küçüklerinin haricinde, hemen tümünde rastlanan Taşcı işaretleri, konusunda ülkemizde yapılmış kapsamlı bir araştırma ve tesbit bulunmadığından, bunların ne amaçla kullanıldığı konusundaki görüşler birer varsayım olarak kalmaya mahkumdur.

Ancak bu araştırmanın kapsamı içinde incelenen Kervansaraylarda yapılan tesbitlere göre, bu işaretler muhtemelen büyük yapıların üretimi sırasında taşcılar tarafından yapılan işin miktarının saptanması ve ücretinin ödenmesi için kullanılmıştır; küçük kervansaraylarda bulunmaması veya çok az çeşit bulunması bunların sınırlı sayıda usta ile, götürü bir fiat üzerinden yapılmış olabileceklerini düşündürmektedir; büyük yapıların bir kısmında bu işaretlerin sadece nitelikli taş işçiliği gerektiren kemer, tonoz, vb. yerlerde bulunması, bezemesiz duvar yüzeylerinde ve uzmanlık gerektiren mukarnaslı kavsara, geometrik bezemeli bölümler gibi yerlerde bulunmaması, sonuncuların belli kişiler tarafından yapıldığını, kemer, tonoz gibi kısımların belirli bir şablona göre taş işleyebilen taşcılar tarafından yapıldığını, hiç taşcı işareti bulunmayan duvarların ise tek bir tür taş işleyebilen taşcılar tarafından yapılmış olmalarının mümkün olduğunu, dolayısıyla büyük yapılarda yapı üretim sürecinin üç ayrı usta grubu tarafından yürütüldüğünü, bunların kaba yonu yapan niteliksiz taşcılar, belirli şablonları uygulayabilen nitelikli taşcılar ve Taç kapı, Mescit gibi dekorasyon ve üçüncü boyutta tasarım ağırlıklı işleri yapan sanatkar taşcılar, olarak üç gruba ayrılmış olduklarını düşündürmektedir. Fakat bu düzenin, eğer gerçekten var ise, bütün yapılarda uygulandığını

söylemek imkansızdır, Taç kapı, Mescit, bezemeli kısımlar hariç, tüm taş yüzeylerinde işaretler olan yapılar da mevcuttur. Sonuç olarak varılan nokta Taşcı işaretleri ile ilgili, kapsamlı bir araştırmaya kadar bu konudaki soruların varsayımlarla cevaplandırılmaya çalışılacağıdır.

En basit anlamı ile karayolları üzerinde mal taşıyan kervanlara hizmet eden bir yolüstü kuruluşu olarak ele alınabilecek Kervansaraylar, 13.yüzyıl Anadolusundaki gelişme ortamları öncesinde bir dizi işlevsel değişiklik geçirmişlerdir.

Bölgesel veya bölgelerarası, karayolu ticaretin olduğu her yerde konaklama ihtiyacı kendini göstermiştir, yollar üzerindeki bu hareketin yoğunluğu ve ticaretin kârlılığı arttıkça, konaklama yapılarının da özelleşmeye başladıkları, hemen her yerde rastlanılan bir olgudur. 13.yüzyıl Anadolu için bir diğer özel durum ise, siyasal birliğin sağlandığı yıllarda bile muhtemelen göçebe unsurların oluşturduğu, kervan ticaretini engelleyen ve tehlikeli hale getiren etkenlerin varlığıdır. Özellikle yabancı kaynaklarda, Roma devrinde ve Bizansın güçlü devrinde bütün imparatorluk yüzeyinde, menzillerde bulunan "Mansiones veredariorum" adında küçük ve ortam tehlikeli olmadığı için, korumasız ve zayıf yapıların bulunduğu, ve bunların zamanla yokolduğu vurgulanmaktadır.[151]

"Mansiones veredariorum"lardan, ne kadar zayıf yapımlar olursa olsun, günümüze kalmış örneklerinin olmamasından, yaygın bir kuruluş olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu konuda belki Adapazarındaki "Sangarios Köprüsü" Doğu tarafında bulunan tonozlu mekanlardan oluşan yapı örnek verilebilir.[152]

13.yüzyılda Anadoluda oluşan Kervansaray Mimarisinin kökenleri konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır; Müller, İran kervansaraylarının köşe kuleleri gibi elemanları ve geniş avlularıyla Roma kastrumlarının, ihtiyaçlara uydurulmuş devamı olduğunu iddia etmektedir.[153]

Erdmann Kasr-el Hayr-el-Garb'daki 8.yüzyıldan bir kervansarayı örnek vererek Sasani Kökenine

bağlamaktadır.[154]

Texier, Kervansarayları ve şehir içi hanlarının Bizans Xenodochia'larının devamı olarak görmektedir.[155]

10.yüzyılda Maveräünnehir'de çok sayıda bulunan, Rıbat'ların 8.yüzyıldan itibaren Arap'lar tarafından savunma ve ileri karakollar olarak kullanmak amacı ile oluşturuldukları, daha sonra sınırların genişlemesiyle özellikle ticaret yolları üzerinde bulunanlar, askeri özellikleri devam etmek üzere, konaklama amacıyla kullanılmaya başladıkları bilinmektedir.[156]

Rıbat kelimesinin zamanla tekke, Hanchah, zaviye, İmaret ve Kervansaray olarak kullanılması, hem bu yapıların zaman içinde geçirdiği işlev değişikliklerini, hem de 13.yüzyılda Anadolu'da oluşan Kervansaray mimarisinin kökeni açısından geniş bir çeşitliliğin varlığını göstermektedir.[157]

İlgilili bir diğeri nokta da Anadolu Kervansarayları hakkında İbni Bibi'nin verdiği bilgilerin hep askeri hareket ve seferlerle ilgili olarak karşımıza çıkması ve 13.yüzyıl Anadolu'sunda Kervansarayların 9-10.yüzyıl Maveräünnehir Rıbat'ları gibi Askeri işlevleri bulunduğunu çağrıştırmasıdır.[158]

Anadolu'da 13.yüzyılda yapılmış olup vakfiyesinde veya kitabesinde Rıbat olarak geçen Kervansarayların varlığı bu düşüncüyü destekler belgelerdir.[159]

Gözardı edilmemesi gereken bir diğeri nokta da, 10-11.yüzyıllarda yapılan ilk konaklama yapılarının işlevleri ve içinde bulundukları ortam açısından ister istemez Rıbatlara benzer olmaları ve bu benzerlik sebebiyle, Rıbat olarak adlandırılmaları durumudur.

13.yüzyıl Anadolu Kervansarayları, 10-13.yüzyıllarda Doğu'da İran ve Orta Asya'da yapılmış, ve genellikle bir avlu etrafında şekillenen Kervansaraylardan farklı olarak, genellikle açık ve kapalı iki kısımdan meydana gelmektedir.[160]

Gerçi Harezmi Belevli Kervansarayı ve Strzygovski'nin Sultanhanları bağladığı, Kaşgar bölgesindeki Taşrabat adlı yapılar, özellikle plan özellikleri açısından Anadolu

Kervansaraylarına bağlanabilecek yapılardır.[161]

Fakat, Doğu kervansarayları ile 13.yüzyıl Anadolu kervansarayları arasında, genel şemanın ve işlevsel devamlılığın ötesinde, yapısal ve mimari özellikler açısından ortak noktalar sınırlıdır. İran ve Orta Asya Kervansaraylarının, plan şemaları, ki bazılarında dört yönde simetrik, ve diğer mimari özellikleri, tek seferde ve bütüncül bir tasarım anlayışı ile, muhtemelen bir seferde, yapıldıklarını ortaya koymaktadır.[162]

Anadoluda Kervansaraylarının, vazgeçilmez bir ihtiyaç olan avluları genellikle, kapalı kısımlarından sonra ve muhtemelen önceden belirlenmemiş plan özelliklerinde yapılmakta idi. Avlusuz olarak günümüze gelmiş, genellikle küçük, Kervansarayların birkaç istisna dışında hemen tümü bir avlu ile tamamlanmak amacıyla işe başlanmış fakat çeşitli sebeplerle bu programın yarıda kalmış olduğu yapılardır.[163]

Ancak bir diğer yoruma göre bu yapıların, 1243-1308 arasında Devlet otoritesinin ve ekonomik durumunun ve ticaretin zayıflamasından dolayı, küçük hacimli ve dikkatsiz bir inşaat ile yapıldıkları görüşünü de belirtmek gerekir.[164] Bu noktada ortaya çıkan sorulardan biri de, yaptıranı bilinmeyen, bu küçük yapıların ülkede ticari faaliyetin tam anlamıyla gelişmesinden önce, yöneticiler ve özel kişiler tarafından, yerli işgücünden ve onların dağarcığındaki şemalardan faydalanarak yaptırılmış kervansaraylar mı olduklarıdır.

13.yüzyıl Anadolu Kervansarayları konusunda günümüze kadar yapılmış araştırmalar içinde hiç şüphesiz en kapsamlı olanını gerçekleştirmiş olan Erdmann'a göre, 1200-1230 lar arasında yapılan hanlar, düzgün bir şekilde dağılmış, küçük ve özel kişiler tarafından yaptırılan yapılardır.[165]

Anadolunun 13.yüzyıl başlarında, diğer İslam bölgelerinden ayrılan bir mimari biçimlenmeye ulaştığı kabul edilebilir, ve kendi içinde iki alt bölge ayrılabilir, 1.Kuzey-orta ve Doğu Anadolu, 2.Konya ve Kapadokya çevresinden Batıya doğru

Orta yayla bölgesi. Bu bölgelerin birbirlerinden kesin sınırlarla ayrılmayıp geniş geçit alanları ile içiçe geçmiş olduklarını ve kesintisiz bir Mimari bütünlüğe de tam olarak sahip olmadıklarını belirtmek gerekir.[166]

Anadolu Selçuklu devleti veya Konya Sultanlığı bölgesi olarak tanımlanacak bu ikinci bölge, bu araştırmanın saha tesbitlerinin yapıldığı bölgedir.

Bütün olarak ele almak gerekirse, Anadolu Selçuklu dönemi mimarisi ve Sanatı, içinde bulunduğu coğrafi bölge, yerli sanat ortamı, dışarıdan gelen özellikler ve bunların derinzamanlı ve eşzamanlı ilişkileri, göçebe kültürünün sarayın ve yerli kültürlerin, yani toplumsal yapının etkileri, gibi bir dizi temel ve alt bileşenlerin etkisi ile oluşmuştur. Bu bileşenlerin ayrı ayrı veya beraberce etkileri zaman içinde farklı bölgelerde, farklı yoğunlukta görülmektedir.[167]

S.Ögel'e göre ise devrin tasavvuf ortamının özellikle İbn ü'l Arabî'nin baniler ve yapıcılar üzerinde dolayısıyla, yapılar üzerinde etkisi büyüktür, İslam felsefesi ve tasavvufu birleştiren ortak imgelerin evren düzeni ifadesini oluşturması ve bunların özellikle hükümdar yapıları olan kervansaraylarda görülmesi, Sultanların prestij yapıları olarak bunları seçmiş ve yaptırmış olmalarındandır.[168] 13.yüzyıl Anadolu Kervansaraylarının Erken dönem Anadolu Türk Mimarisi açısından, dönemin sosyal, ekonomik, ve kültürel yapısını ve ilişkilerini yansıtan en önemli özelliği, Anadolu dışından gelmiş bir şemanın yerel yapı gelenekleri doğrultusunda biçimlenmesidir.[169]

Anadolu Selçuklu devri sanatı ve mimarisi bütünü içinde başka coğrafi bölgelerle ortak biçimlerin çok olduğu görülmektedir, dolayısıyla, sadece 13.yüzyıl Anadolusunun Kültür, sosyal ve ekonomik yapısını ürünü olan sonuçlar detaylarda değil bütünün özelliklerinde aranmalıdır.[170] Kervansarayların kullanım şemaları ve işlevsel dağılımın niteliği hakkında bilinenler ve mevcut yapılardan izlenebilen bilgiler sınırlıdır. Bu durumun en önemli sebebi işlevsel açıdan özelleşmiş mekanların sayısının sınırlı olmasıdır. Kapalı kısımlardaki seki düzeni gibi yolcu ve

hayvan kısımlarını ayıran düzene yapının diğer kapalı kısımlarında, geçekten olmadığı veya yokolduğu için, rastlanmamaktadır. Kapalı kısımlarda okunabilen bu işlevlere karşın, avlular ve çevreleyen yarı-açık ve kapalı mekanların işlevleri, Hamam, Mescit, Mutfak ve Hela'ların dışında belli değildir, ve bu işlevlerin anlaşılabilirdiği yapıların sayısı da sınırlıdır.[171]

Önemli yolcuların kaldığı bölümlerin ise kullanımları ile ilgili seki, dolap, kandillikler, gibi izler, ayrıca büyük Kervansaraylarda varlığı bilinen Hastahane gibi kısımların işlevleri ile ilgili izleri günümüze kalmamıştır, günümüze dek oluşan bozulmaların yanında, mekanların işlevsel açıdan çok fazla özelleşmemiş olmaları olasıdır.[172]

13.yüzyıl Anadolu kervansaraylarında ilginç olan nokta; avlularda çeşitli yarı-açık ve kapalı mekanların yer almasına karşın, kapalı kısımların yapıların hemen tümünde bölünmemiş tek bir mekandan oluşması ve bu mekanın kullanımının, bulunan sekilerden veya izlerinden, yolcular ve hayvanlarına ait olduğunun anlaşılmasıdır. Ayrıca Sultanhanlar gibi çok büyük ve anıtsal yapılarda bile kapalı kısım kullanımının değişmediği, yapıların işlevsel zenginliğini avlular ve bunların etrafında oluşan mekanların oluşturduğu görülmektedir. Avluları etrafında revaklar ve kapalı mekanların bulunduğu büyük Kervansarayların kapalı kısımlarının ahır olduğu zannedilmesine karşın, bu görüşün doğru olmadığı kapalı kısımlarda bulunan seki izlerinden anlaşılmaktadır, avlu etrafında muhakkak ki özel odalar mevcuttur, fakat bunların sayısı azdır ve büyük bir olasılıkla önemli kişiler için ayrılmışlardır.[173]

13.yüzyıl Kervansarayları yapılmış olan planimetrik tipoloji denemeleri içinde muhakkak ki Erdmann'ın yaptığı, yapıların gelişim ve bölgesel özellikler açısından durumlarını ortaya koymayı amaçlaması sebebiyle, en nitelikli olanıdır.[174]

Akozan tarafından yapılan ve bütün Türk han ve kervansaraylarını içine alan tipoloji, yapıların işlevsel özelliklerine göre bir ayrımı amaçlamasına karşın, 13.yüzyıl Anadolu yapıları ile ilgili, kronolojik değişim çizgisini,

bölgesel veya bölgelerarası ilişkileri açıklamamaktadır. Ayrıca yapıların avlulu ve avlusuz olmasına bağlı bir gelişim çizgisi öngörmektedir ki, büyük bir olasılıkla, mevcut yapıların hemen tümünün avlu kısımlarının, ikinci aşama olarak yapıldıkları, avlusu olmayanların ise ekonomik veya başka sebeplerden avlusu tamamlanamamış yapılar olduğu bilinmektedir.[175]

Akozan F. tarafından yapılan tipolojinin temeli işlevsel gelişme ve ihtiyaçlara bağlı bir planimetrik gelişmeyi öngörmektedir ki bu metod, Ortaçağ gibi belirli şemaların ancak ufak değişikliklerle ihtiyaçlara uyarlandığı bir yapı üretim düzeni içinde, üstelik 60-70 senelik bir devrenin içindeki değişiklikleri, açıklamak için yetersizdir.

Erdmann'ın yaptığı tipolojiye göre Kervansaraylar, üç temel grup içinde değerlendirilmişlerdir, ancak bu gruplara Yavuz T.A. tarafından irdelenen ve özel bir tip olduğu anlaşılan eşodaklı hanları da dahil etmek gerekmektedir.[176]

- 1.A >> Kapalı kısım + Avlu'dan oluşan Kervansaraylar.
- 1.B >> Sadece Kapalı Kısımdan Oluşan Kervansaraylar.
- 1.C >> İç Avlulu Kervansaraylar.
- 1.D >> Eşodaklı Kervansaraylar.

1.A tipi kendi içinde kapalı kısımlarının tonoz düzenine göre 1a ve 1b alt tiplerine, bunların her biri de Avlu bölümünün kapalı kısımdan genişliğine göre 2a ve 2b tiplerine ayrılmıştır. bu hanların yaygın olduğu bölge genellikle İç Anadolu'dur. 1.A 1a tipi 12. yüzyıla kadar geriye doğru takip edilebilmekte, ve bunların Konya bölgesinde özellikle 13. yüzyılın ilk on yılında yaygın olduğu görülmektedir. 1.A 2b tipinin ise 1310 lardan 1350 lere kadar karakteristik olduğunu fakat gelişmiş özellikleri sebebiyle, Erdmann tarafından, bu tipin daha önce oluşmuş olması gerektiği vurgulanmasına karşın, daha önce de belirtildiği gibi avlu etrafındaki düzende gelişen şemaların, çok fazla geriye giden bir gelişim çizgisine sahip olması da gerekmemektedir. ihtiyaçlar doğrultusunda veya ekonomik ve politik güç göstergesi olarak gerekli

eklerin tek yapının üretimi esnasında anlık kararlarla yapılabilmesi mümkündür.

1.B tipi ise aynı şekilde tonoz düzenine göre 1a ve 1b tiplerine ayrılmıştır, bu tipi oluşturan örneklerin büyük bir kısmı, avluları yapılamadan inşaatı yarım kalmış hanlardır, gerçek Avlusuz hanlar olarak sadece iki örneği bilinen, Şarapsa Han ve Ortapayam Hanı gösterilebilir.[177]] Ancak Erdmann tarafından ileri sürülen bu görüş, özellikle R.H.Unal tarafından, tarihleme yönteminin tutarsızlığı sebebiyle reddedilmekte, ve avlusuz hanların, 13.yüzyıl sonlarından 15.yüzyıl başlarına kadar uzanan bir tarih dilimi içine yerleştirilebileceği savunulmaktadır.[178] Bu tartışmaları kesin bir sonuca bağlayabilecek epigrafik veriler henüz yoktur, dolayısıyla yapıların itinasız işçilikleri, boyutlarındaki küçülme, dekorasyonun olmaması gibi verilere dayanarak, bu durumu Moğol devrinin ekonomik çöküntü ortamı, ve politik kargaşası içinde ticaretin zayıflaması gibi sebeplere bağlı olarak oluştuklarını savunmak, aynı ekonomik açıdan zayıf yapıya ve ticareti engelleyen tehlikeli ortama sahip 12.yüzyılın sonu ile 13.yüzyılın başlarında yapılan Kervansaraylar ile aralarındaki farkı açıklamamaktadır.

1.C tipi ise genellikle güney Anadolu'da bulunan, Suriye kervansaraylarının bir variantı olarak, veya orta avlu etrafında oluşmuş aksiyal bir şemaya sahip, Orta Asya ve İran Kervansaraylarına da benzeyen, sınırlı bir alanda bulunan az sayıda yapıdan oluşmaktadır.

1.D tipi Eşodaklı Kervansaraylar, Anadolu'da bilinen sınırlı sayıda örnekleri ile en ilginç ve belki de en gelişmiş şemayı oluşturmaktadırlar.[179]

Bu şemanın iklimsel gerekçelere bağlı olarak kullanılmamış olduğu, çok farklı coğrafi bölgelerde kullanılmış olmasından anlaşılmaktadır, bir diğer önemli özellik mekanların işlevlerine göre farklılaşmalarıdır, diğer hanlarda çok az olan bu özellik eşodaklı hanlarda yapının büyük bir kısmının yalnızca yolculara ayrılması ve burada oda ve eyvan düzeni ile gündüz ve gece yaşanan alanların ayrılması, en dışta da

içeriden kontrol edilebilen ahırların bulunması ile açıkça anlaşılmaktadır.[180]

Eşzamanlı Anadolu Kervansarayları içinde, böylesine karmaşık bir işlevsel çeşitliliğe sahip bu yapılar, gerçek yapım amaçları ile ilgili şüpheleri çekmektedirler. Özgüç, Akok ve Unal'ın Eshab-ı Kehf ve Mama Hatun Kervansarayını medreseye benzetmeleri, Kuban tarafından Alara Han'ın Zaviye olarak nitelendirilmesi bu yapıların Kervansaray yanında başka işlevleri de barındırdıkları ihtimalinin kuvvetli olduğunu düşündürmektedir.[181]

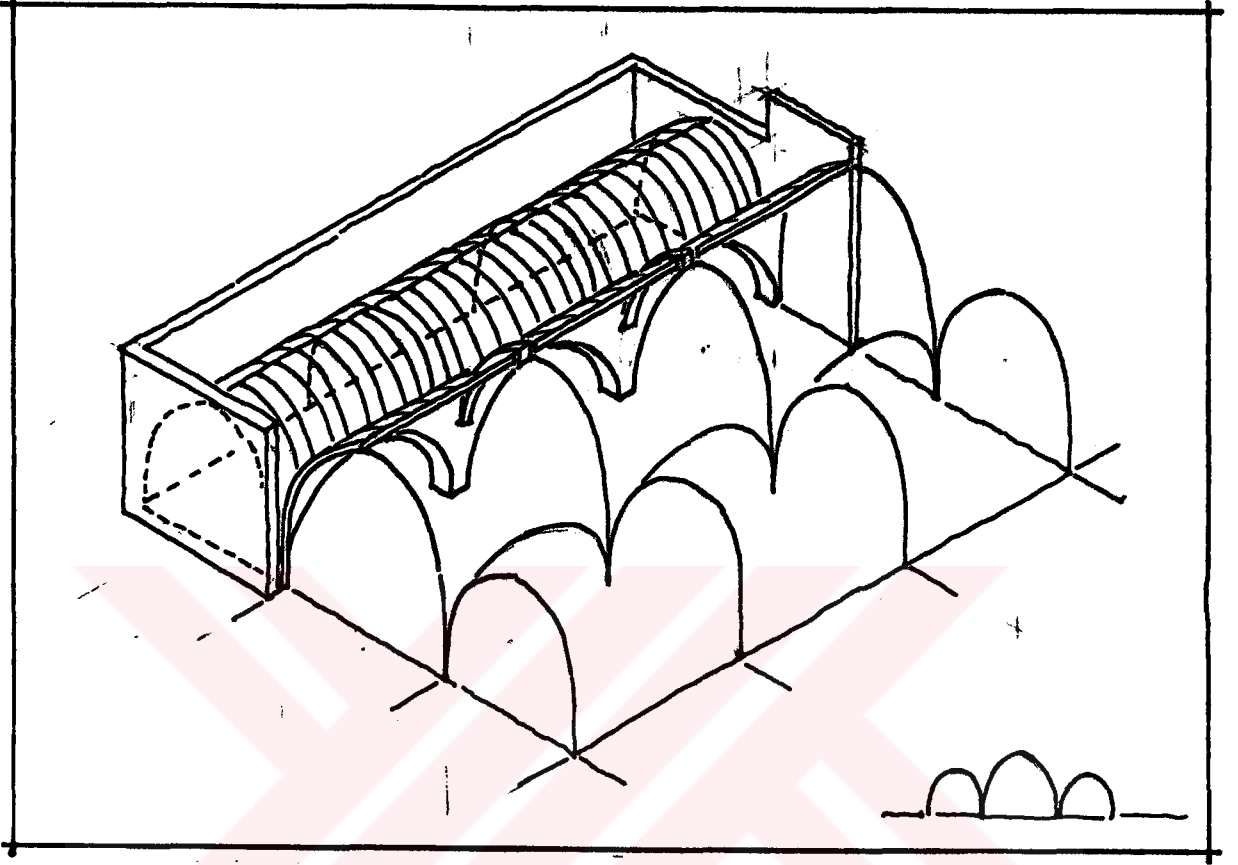
Sonuç olarak Erken dönem Anadolu Türk mimarisinin günümüze kalabilmiş örnekleri olan Kervansaraylar, yukarıda da belirtildiği gibi o yüzyıllarda Anadolu'nun karmaşık sosyal ve ekonomik yapısını, bu karmaşıklık içinde yavaş yavaş kültürel ve fiziksel çevrede oluşmaya başlayan sentezin sancılarının ve aşamalarının izlerini, üzerlerinde taşıyan yapılardır, dolayısıyla herşeyden önce bütün bu belgeler doğru yorumlara temel olabilme özelliklerini devam ettirebilmelidirler.

2.3.2.Yapım Sistemi Özellikleri:

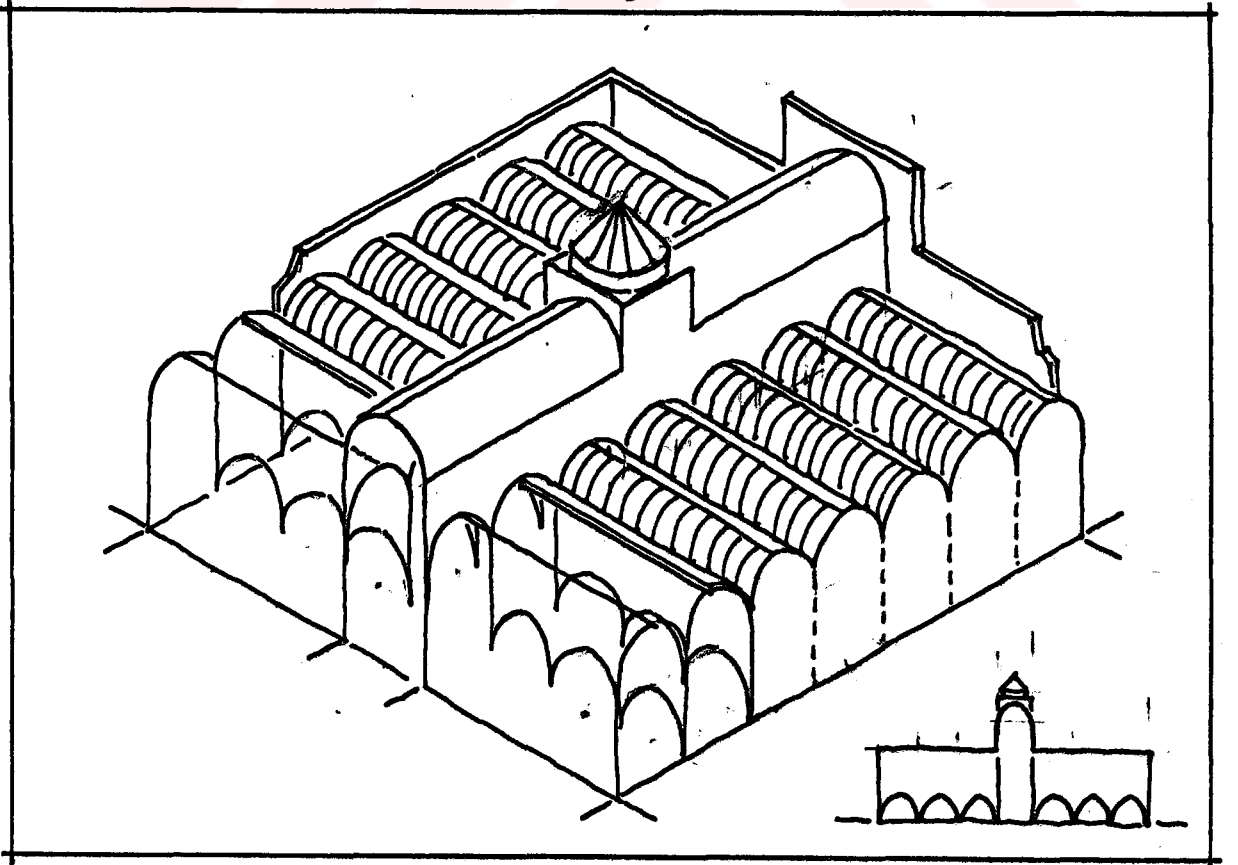
Taşıyıcı sistem oluşumu

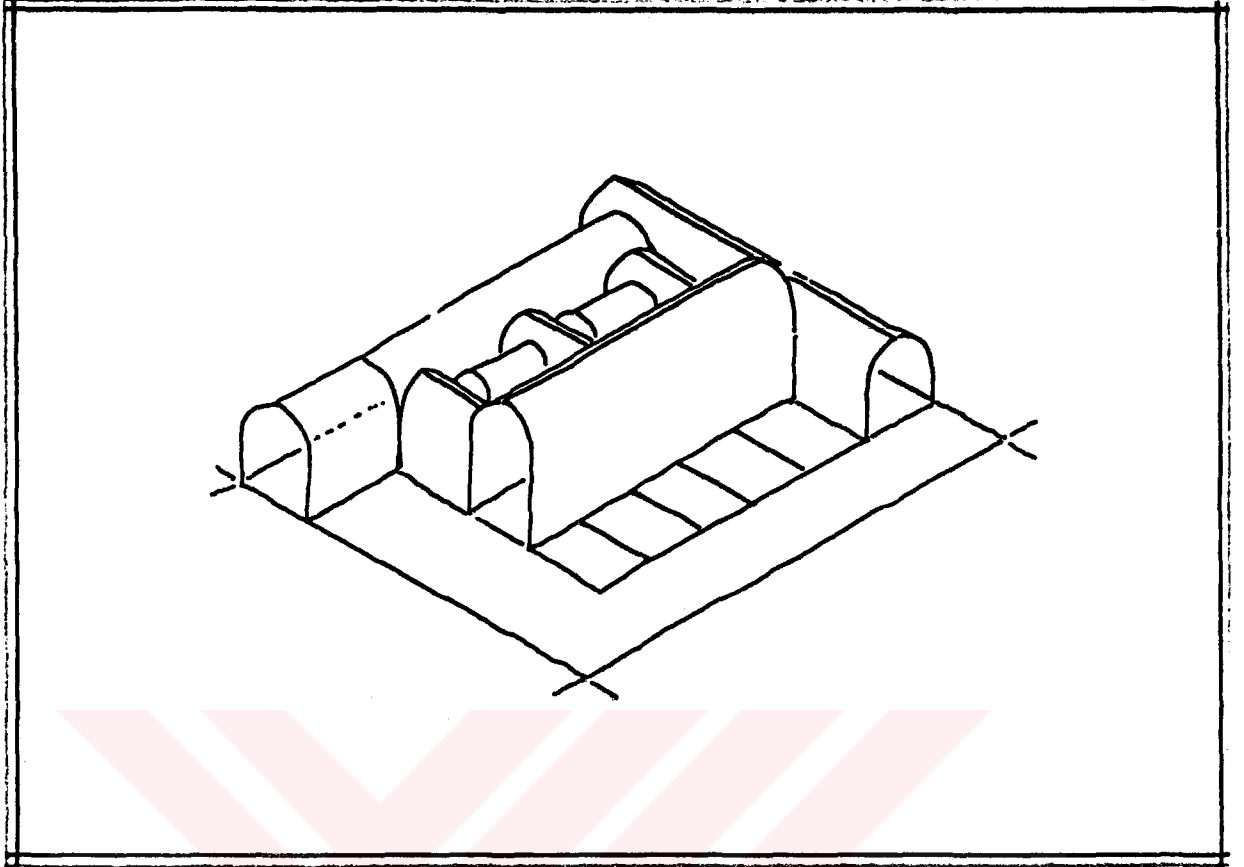
13.yüzyıl Anadolu kervansaraylarının özgün niteliklerinden olan ve eğrisel örtülerden (Tonoz) oluşan kapalı kısım taşıyıcı sistemleri temel olarak iki ana şemadan oluşmuştur. Birincisi üç veya çok ender olarak daha fazla nefli birbirine paralel tonozlardan oluşan şema,(Şekil 2-21) ikincisi orta tonozla dik daha alçak tonozlardan oluşan şema.(Şekil 2-22) Bu iki şemanın dışında Birbirine paralel veya dik tonozlardan oluşan bu şemalar Eşodaklı hanlarda daha karmaşık bir düzen içinde görülmektedir. (Şekil 2-23) Avlularda ise, bir yönden dış duvarlara yaslanan bir yönden ise avluya açık revak sırası şeklinde paralel tonozlar veya avluya bağlanan yine tonoz örtülü kapalı mekanlar görülmektedir.(Şekil 2-24) Bütün örtü sistemlerinin tonoz olması, genel olarak taşıyıcı sistem şemalarının benzer olması sonucunu doğurmuştur. Kervansaraylarda taşıyıcı

sistem şemalarının temelini, Avrupa Romanesk yapılarında olduğu gibi, yükleri birleştirmek değil mümkün olduğu kadar yayarak zemine aktarmak amacı oluşturmaktadır.[182]

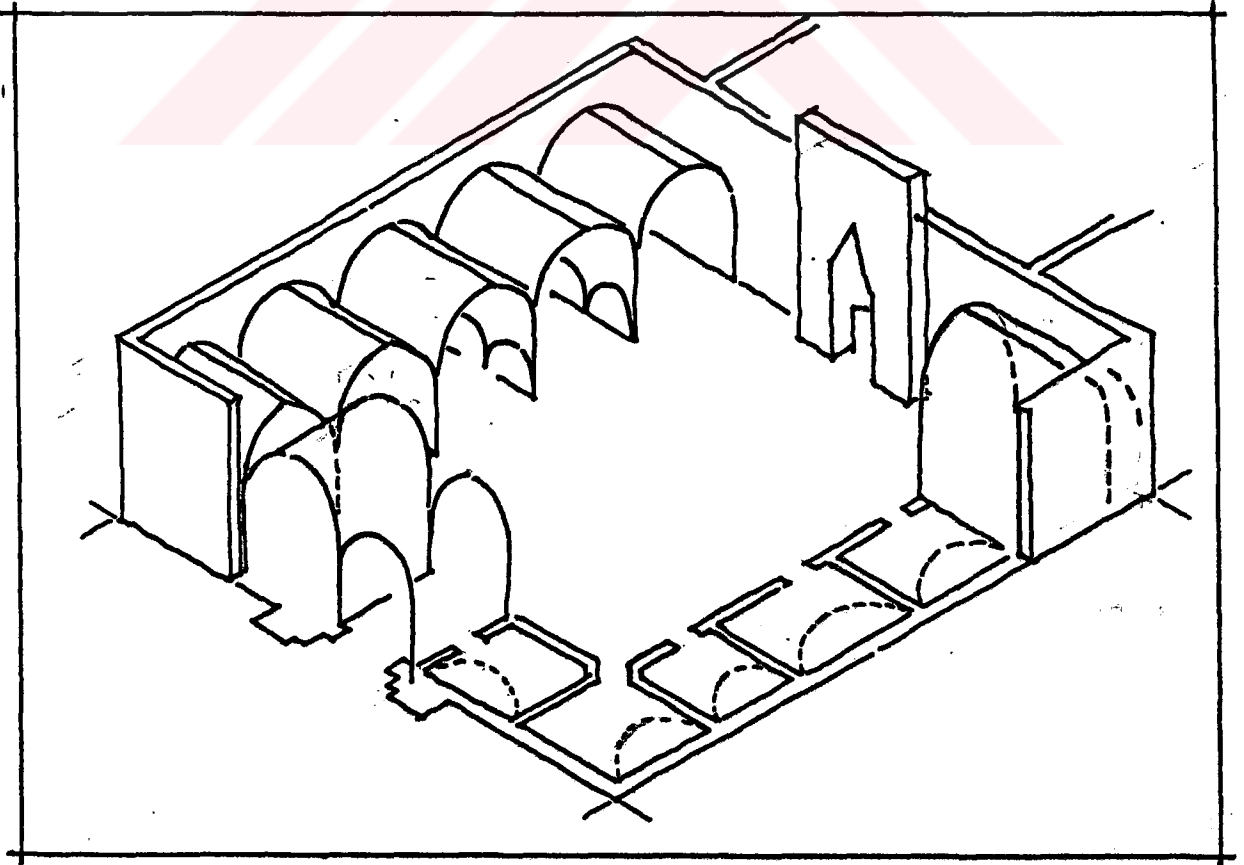

ŞEKİL 2-21

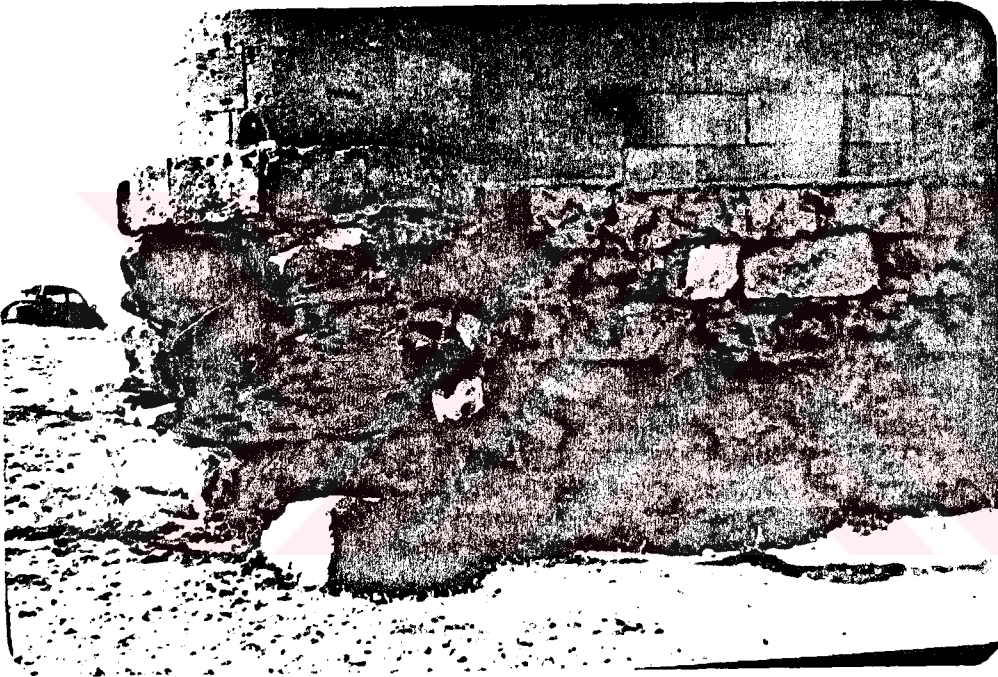
SEKİL 2-23

SEKİL 2-24

Temeller:

Kervansarayların temel sistemi hakkında bilinenler çok azdır, ancak Kayseri-Erkilet'te bulunan Hızırilyas köşkünün, toprak erozyonu sebebiyle açığa çıkmış olan temelleri, bütün yapılar için genelleme yapmamak şartı ile bir fikir vermektedir. (Fotograf 166)

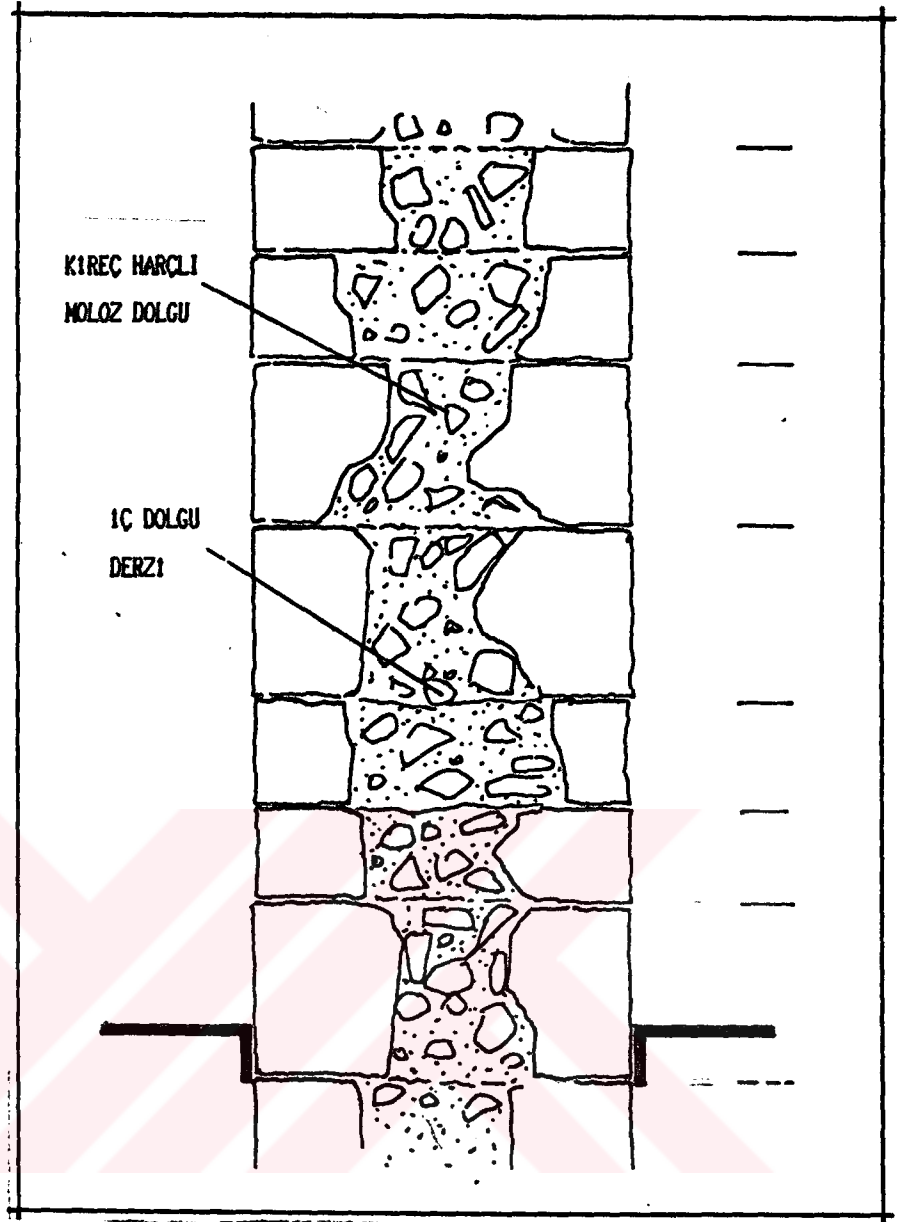
Fot.166

Duvarlar:

Bütün taşıyıcı duvarlar Kesme taş yüzlü iç kısımları kireç harçlı moloz dolgu sisteminde yapılmıştır. (Şekil 2-25) Kalınlıkları 1-2m arasında değişmektedir. Duvar cephelerinde yatay derzlerin mümkün olduğunca devamlılık gösterdiği görülmektedir. Yıkılmış duvarların incelenmesi sonucunda iç dolgunun her bir taş sırasının yapımı ile birlikte yapıldığı anlaşılmaktadır (Fotoğraf 168-167) Bütün duvarlarda duvar kalınlığınca giden bağ taşlarının yetersiz olduğu görülmektedir. İnce yonu kesme taş duvarlar genellikle yapıların önemli cephelerinde kullanılmıştır. Kervansarayların bir kısmında duvar örgüsünde çok farklı boyutlarda muhtemelen devşirme olan taşların kullanılmış olduğu görülmektedir. (Fotoğraf 165-101) Örgüsü moloza yakın kaba yonu duvarların, özellikle iç kısımlarda, sıvalı olduğu günümüze kalabilmiş izlerden anlaşılmaktadır. Eğrisel örtülerin moloz taş olması iç cephelerde sıvayı gerektiren bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

Fot.167 SUSUZ HAN AVLU DUVARI KALINTISI

ŞEKİL 2-25

Fot.168 ALAY HAN TAÇ KAPI DETAY

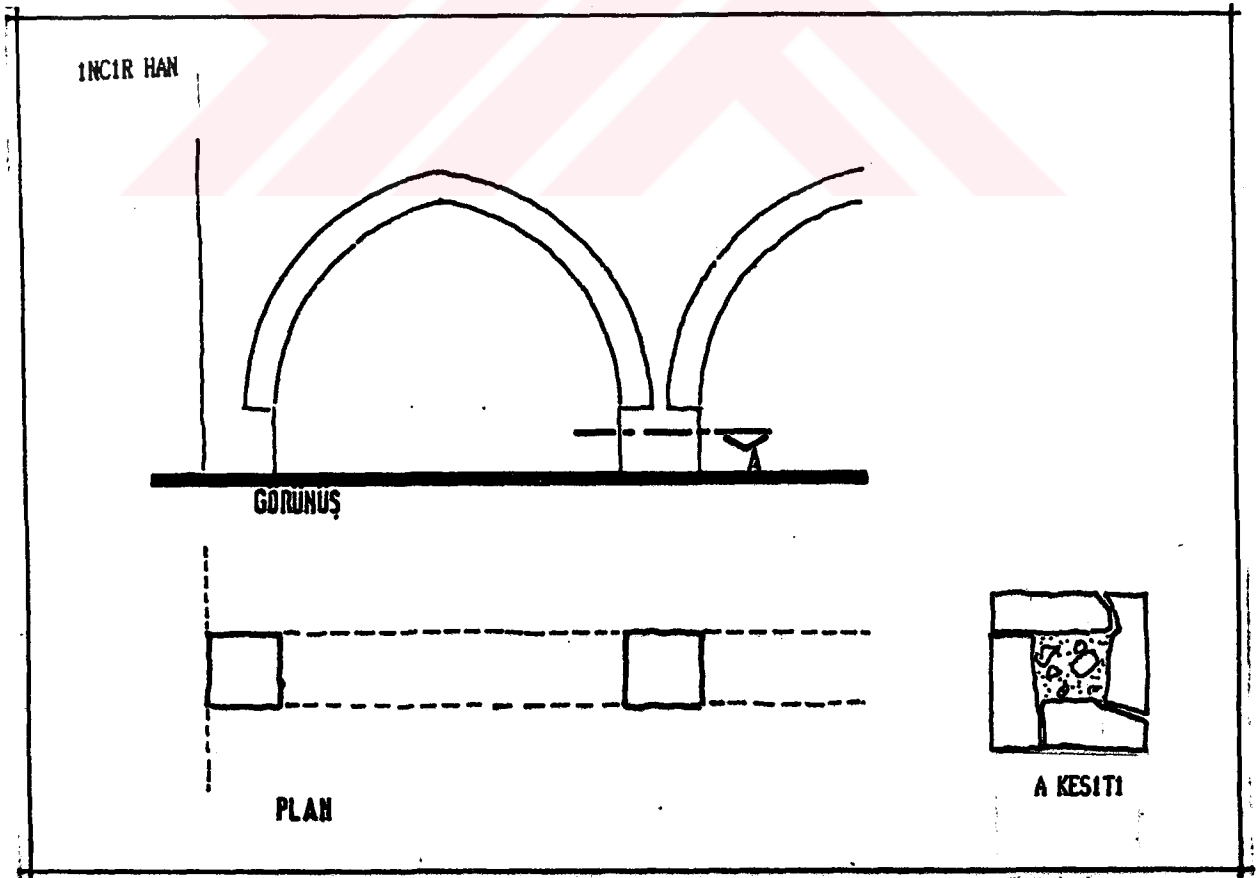

Bağlayıcılar:

İncelenen tüm kervansaraylarda kullanılmış olan bağlayıcı Kireç harcı'dır. Çok az rastlanan kırık dışında harç içinde gözle görülebilen bir katkı malzemesi yoktur.

Tek taşıyıcılar:

Tek parçadan oluşan taşıyıcılar kullanılmamıştır. Tek taşıyıcıların hemen tümü kısa ayaklar şeklindedir ve iki merkezli sivri kemerlerle birbirlerine bağlanmaktadır. Boyutları yapının büyüklüğüne bağlı olarak $\approx 0.8-1.30m$ arasında değişmektedir. Ayakların yapımında da duvarlarda kullanılan teknik kullanılmıştır. (Şekil 2-26 Fotoğraf 75) Duvar yapımından farklı olarak ayaklarda düşey derzlerin şaşmasına daha fazla dikkat edilmiştir.

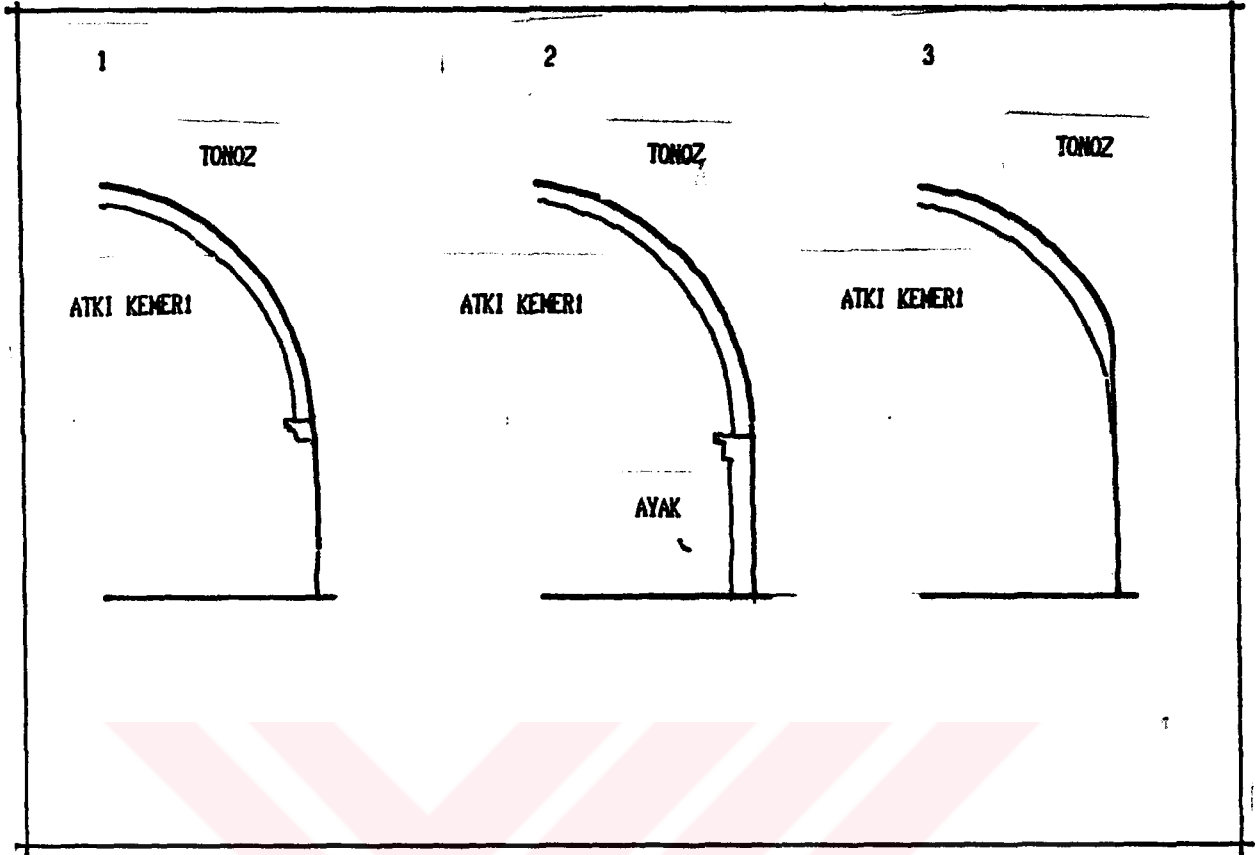
ŞEKİL 2-26

Kemerler:

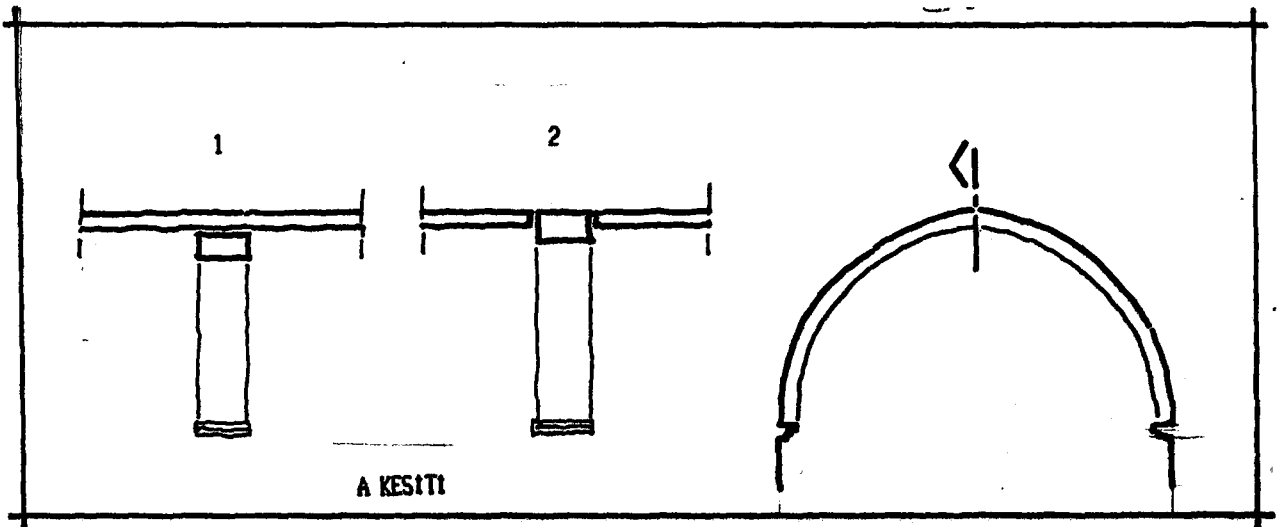
Kemerlerin çoğu yüksek olmayan sivri profillidir. Genellikle iki merkezli sivri profiller kullanılmıştır. Geniş açıklıklarda; Taşta, iki merkezli sivri ve yarım daire profiller Tuğlada, teget ve dört merkezli profiller kullanılmıştır. Ancak tuğla kullanımı kervansaraylarda çok sınırlıdır. (Ertokuş han kapalı kısım yan tonozlarının atkı kemerleri, Fotoğraf 53 . Kervansaraylarda, tonoz örtülerin altında, yaygın olarak kullanılmış olan atkı kemerlerinin temel işlevleri tonozu desteklemek değil, inşaatı aşamalamaktır. [183]

Genellikle eşit aralıklarla yerleştirilmiş olan atkı kemerlerinin birçoğu yerden başlamaktadır, çoğunda üzengi seviyesinde profilli bir başlık görülmektedir, bunun altındaki kısım ayağa bağlı hale getirilmiştir. (Fotoğraf 52) Yalnızca Alara han'da atkı kemerinin yere kadar kesintisiz indiği görülmektedir.

Diğer atkı kemerleri genellikle ait oldukları tonozun üzengi seviyesinden veya daha yukarıdan başlamaktadır. Başlıca iki şekli vardır, duvarla hemyüz başlayıp yükseldikçe derinlik kazanan veya bir konsol üzerinden kemer derinliği kadar taşarak başlayan ve aynı şekilde devam edenler. Atkı kemerleri ait oldukları tonozun tümüyle altında yer almakta veya kemer tonoz parçaları arasına yerleşmekte ve 15-20cm taşmaktadır. (Şekil 2-27 ve 2-28 Fotoğraf 51-60)

ŞEKİL 2-27

ŞEKİL 2-28

Egrisel Örtüler:

Kervansaraylarda kapalı ve yarı açık mekanlarda, yaygın olarak beşik tonoz, çok az haç tonoz ve çok özel önemi olan mekanlarda yıldız tonozlar kullanılmıştır.

Beşik tonozlar genellikle atkı kemerleri ile ayrılmıştır. Yarım daire ve iki merkezli sivri beşik tonozlar yaygındır.

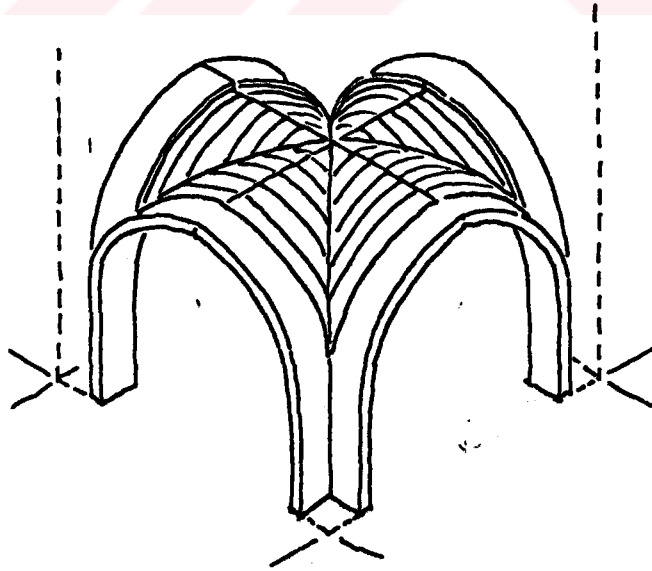
[184] (Şekil 2-29)

Moloz ve kesme taş tonozlarda, kesme taş duvar örgüsünün tonozun üzengi taşlarının ilk iki veya üç sırasında devam ettiği görülmektedir. Tonozlar üzerinde yer yer kalıp izleri görülmektedir. (Fotograf 75)

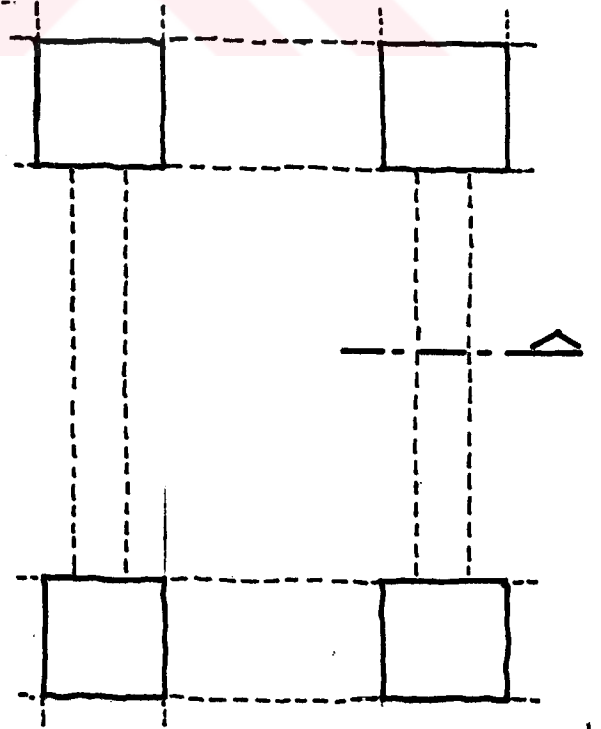
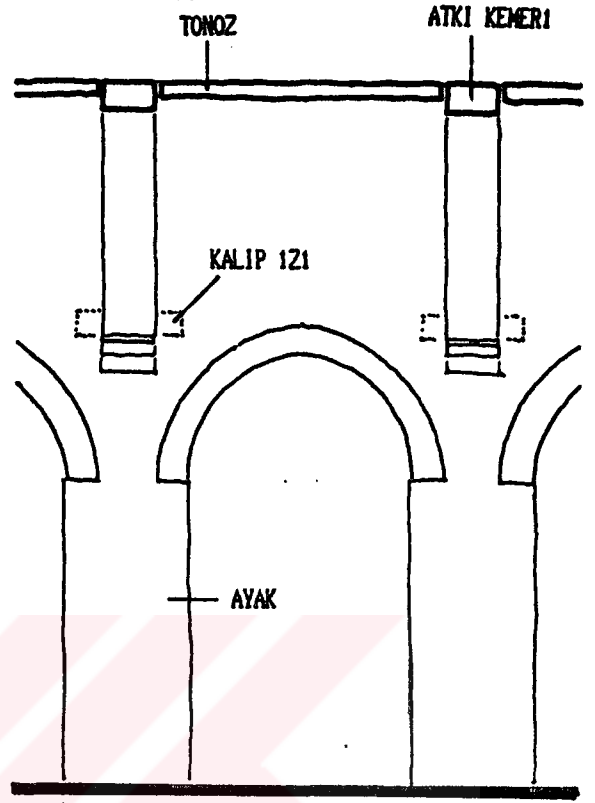
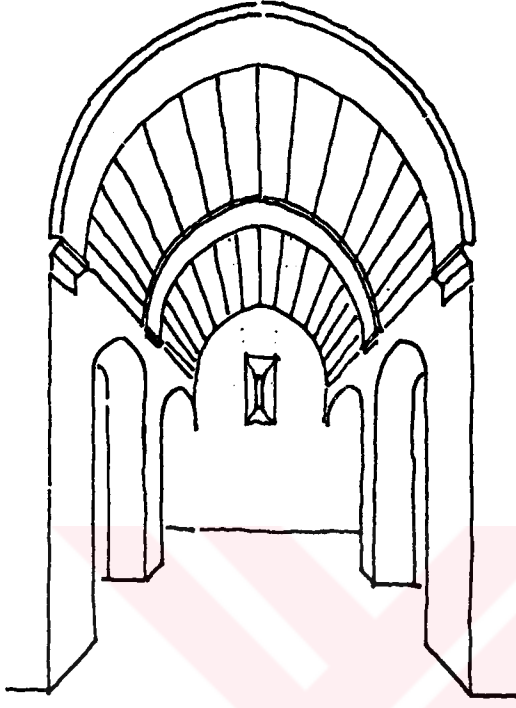
Haç tonozlar genellikle köşk mescitlerde kullanılmıştır.

Malzemeleri taştır. Hepsinde iki merkezli sivri kemer profili kullanılmıştır. (Şekil 2-30)

HAÇ TONUZ

ŞEKİL 2-30

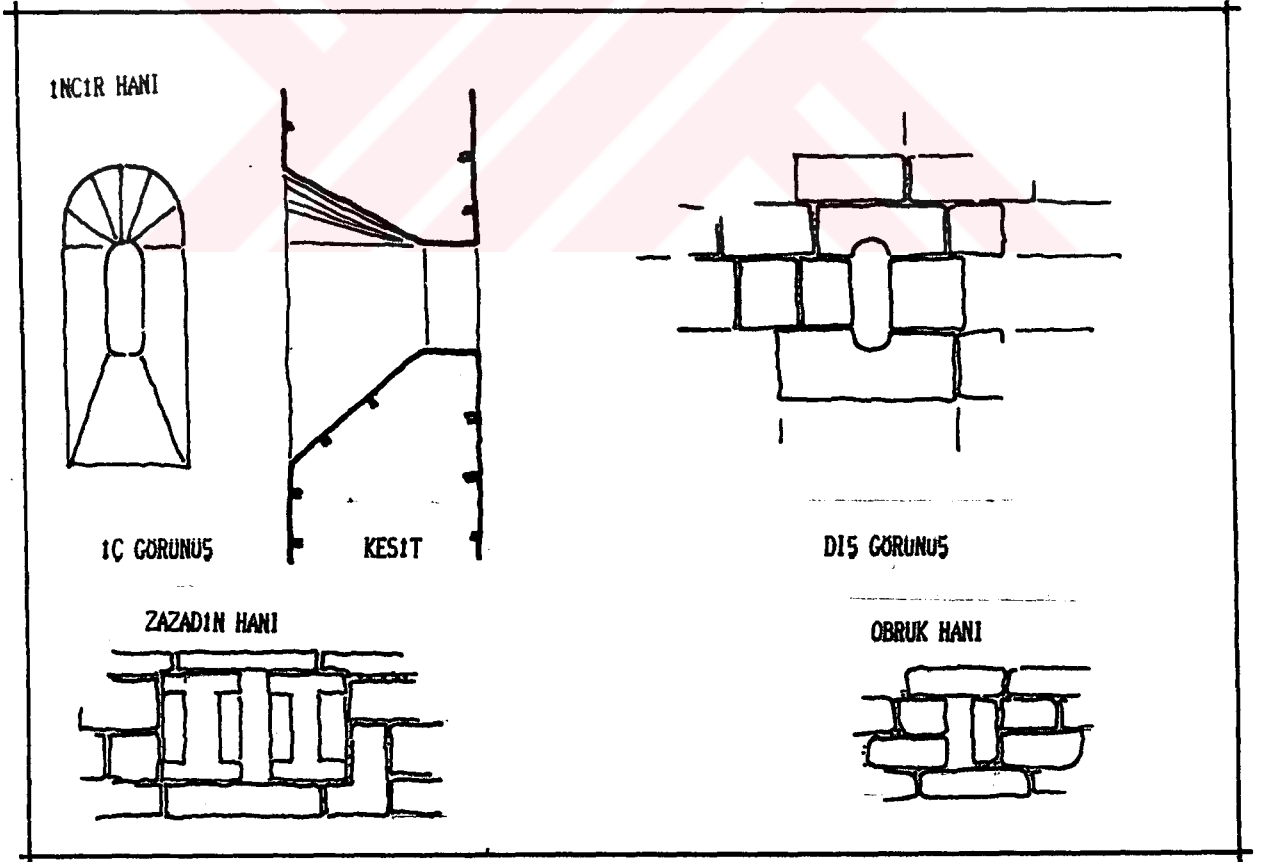

Fot.169 SUSUZ HAN ORTA TONOZU

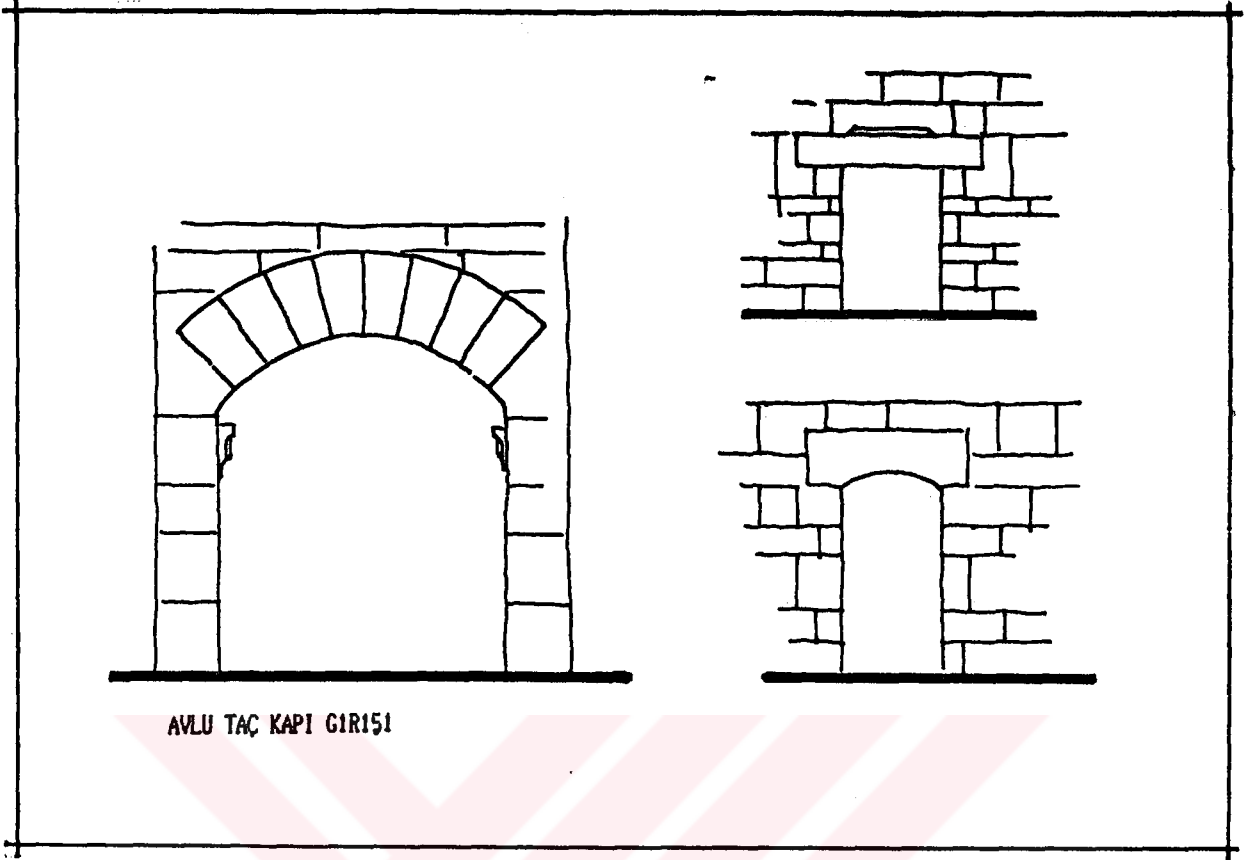
Duvar boşlukları:

Pencereler: (Şekil 2-31) Dış cepheye açılan pencereler mazgal şeklindedir, ve içeriye doğru şevli bir şekilde genişlemektedir. Söve ve lentolarında yer yer devşirme malzeme kullanılmış olduğu görülmektedir. (Fotograf 163-105)

Kapılar: (Şekil 2-32 Fotograf 59-45-89 vb.) Taç kapıların içindeki giriş kapıları genellikle basık kemerlidir. Ancak iki merkezli sivri kemer ve lento da kullanılmıştır. Avluya açılan oda kapıları mekanların ve yapının önemine göre ufak birer taç kapı şeklinde yapılmıştır. İkinci veya üçüncü derecede önemli yapılarda lento, sivri veya basık kemer kullanılmıştır. Kapı söveleri tek parça taştan yapılmamıştır. Duvar kalınlığı boyunca hem kemer hem lentonun arka arkaya kullanıldığı örnekler mevcuttur.

ŞEKİL 2-31

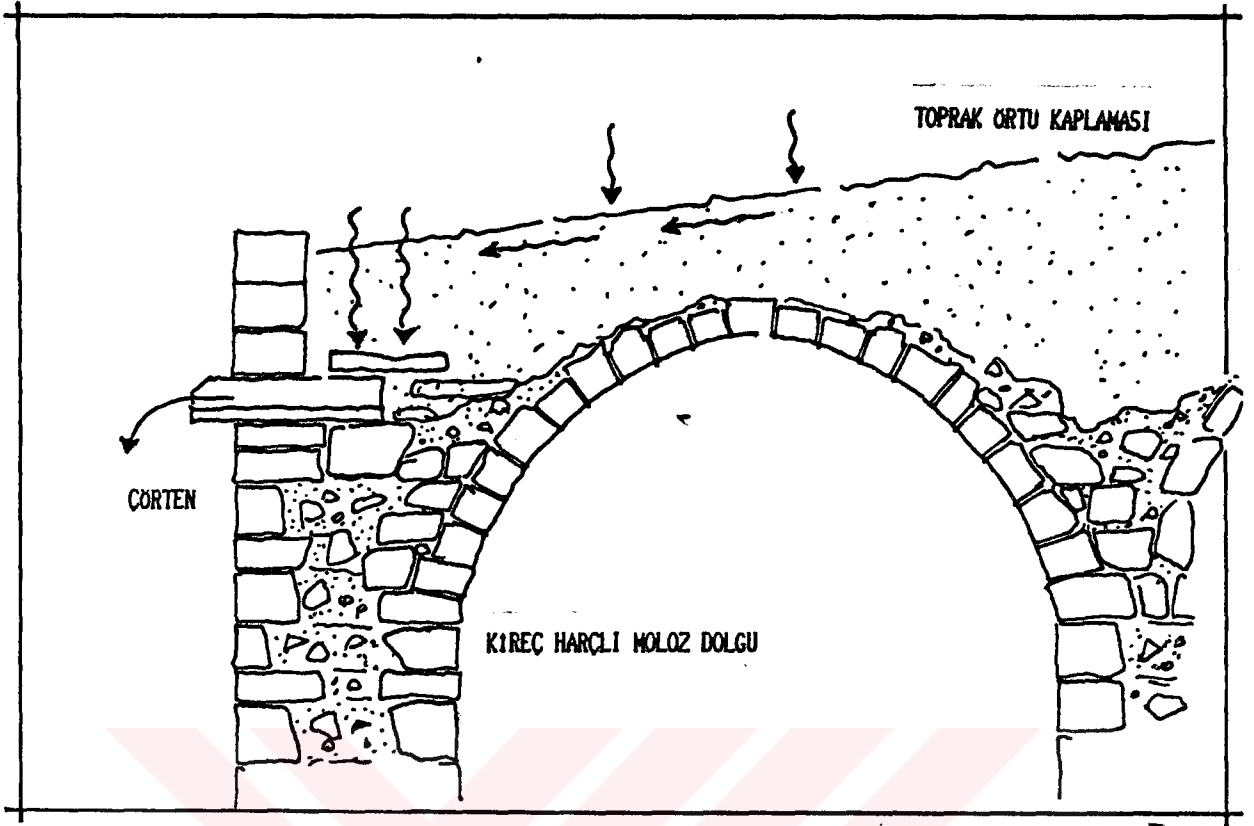
ŞEKİL 2-32

Yapıyı koruyucu sistem:

Örtü kaplaması: İncelenen yapılarda, çeşitli kaynaklarda bahsedilen taş örtü kaplamalarının kalıntılarına rastlanmamıştır. Toprak örtü kaplamaları yaygındır. Kesiti görülebilen toprak örtü kaplamalarının, içinde en fazla 6-7cmlik çakıllar bulunan killi toprak olduğu görülmüştür. (Şekil 2-33 Fotoğraf 102-29) Görülebilen kesitlerde bir tabakalaşmanın var olup olmadığı anlaşılamamaktadır. Toprak dolgunun büyük kervansaraylarda yer yer 2m'yi bulduğu gözlenmiştir. Anadoluda eşzamanlı bazı yapılarda bulunan hafifletme sistemlerinin kervansarayların yarı yıkık durumda olanlarında olmadığı gözlenmiştir, ancak diğerlerinde bu tür bir sistemin olup olmadığı anlaşılamamıştır. [185]

Çörtenler: İncelenen yapılarda çörtenlerin genellikle örtü kaplamasının içine rastlayan bir hizaya, buradan süzülen suyun atılması için konulmuş olduğu gözlenmiştir.

(Şekil 2-33 Fotoğraf 64)

ŞEKİL 2-33

2.4.Sonuçlar

2.4.1.Bozulma Nedenleri ve şekilleri:

Bozulma nedenleri:

Bunlardan Doğal olaylara bağlı bozulma nedenlerinin daha hafif fakat devamlı olduğu gözlenmiştir, buna karşılık insana bağlı nedenler daha sınırlı bir zaman kesitinde ortaya çıkmakta fakat kısa sürede çok büyük bozulmalara ve yokolmalara neden olmaktadır.

Doğal olayların oluşturduğu nedenler:

Üstten veya zeminden gelen su ve onun yapı içinde iklime bağlı hareketleri (Don, Yoğuşma, kapillarite,...)

Zemin hareketleri (Deprem, zemin oturmaları, yapıya yatay yük veren dolgular)

Malzemenin zaman içinde taşıdığı yük'e bağlı olarak yorulması.(iç gerilmeler, ezilmeler)

Doğa tahribatından en çok etkilenen kervansarayların genellikle açık arazide bulunanlar olduğu gözlenmiştir.

İnsan'a bağlı nedenler:

Yapının özgün sisteminden gelen eksik ve yanlışlar

Periyodik bakım gerektiren kısımların çok uzun süredir onarılmamış olması.

Kuramsal ve teknik hataların birlikte veya ayrı ayrı bulunduğu onarımlar, Restorasyonlar?

Onarım görmüş veya onarılmamış yapıların yanlış fonksiyonlarla kullanımı.

Çevre sakinleri tarafından malzeme kaynağı olarak kullanılma.

Define aramak amacıyla yapılan kaçak kazılar.

Kitabe, friz, profil gibi bazı süslü parçaların çalınması, veya bulunduğu yerden uzakta bir yere genellikle çevre sakinleri tarafından götürülmesi.

Yol geçirmek amacıyla yapılan yıkımlar ayrıca ufak yerleşmeler içinde kalmış ve kısmen harabe durumunda bulunan hanların yerel yönetimler tarafından arazilerinden faydalanmak amacıyla yokedilmeleri.

Barajlar

Bozulma şekilleri:

Yaygın Olarak Görülen Teknik bozulmalar:

Taşıyıcı sistem bozulmaları:

Eğrisel ve düşey taşıyıcılarda üst örtünün bozulmasına bağlı olarak malzeme ölçeğinde başlayan ve yayılan bozulma.

Düşey taşıyıcıların (duvarlar, ayaklar) dış kabukları ile iç çekirdekleri arasında oluşan, dolgu harcın içindeki suyun buharlaşması,veya yukarıdan gelen su tarafından çözünmesine bağlı olarak üst örtüyü taşıyamayacak şekilde bozulması.

Zemine veya temellere bağlı olarak eğrisel örtüde oluşan kabul edilebilir ölçünün üzerindeki burkulma ve deformasyonlar ve buna bağlı bozulmalar.

Yapısal bozulmalar:

Yapısal özelliklerin ve detayların mimari bütünlüğü bozacak ve yapıyı koruyamayacak şekilde bütünüyle veya kısmen bozulması.

Örtü kaplamasını oluşturan toprak veya taş kaplamanın bozulması ve bütünü tahrip edebilecek rutubetin yapı bünyesine girmesine neden olması.

Örtü kaplamasının bozulması sonucunda bütün cephelerde ve Taç kapılarda saçak kornişleri bitiş profil ve silmeleriyle diğer elemanların bozulması.

Taşıyıcı sistemi etkilemeyen, iç ve dış duvar ve eğrisel örtü yüzlerinde bulunan taş vb. malzemenin yukarıda belirtilen nedenlere bağlı, gelecekte yapıda daha büyük zararlara neden olabilecek, münferit bozulmaları.

Taş malzemenin üst örtünün bozulmasına bağlı olarak yapı bünyesinde oluşan rutubet sebebiyle kimyasal ve fiziksel bozulmaya uğraması.

Gece-gündüz ısı farklılıklarına bağlı olarak uzun taş örgüsü cephelerde derzlerin çatlaması ve su geçirimsizliğinin yokolması sebebiyle saçaklarda ve üst örtüye yansıyan bozulmalar.

Duvarların alt kısımlarında taş çalınması veya zemin suyunun yükselmesi ile oluşan çözünmeler.

Yapısal bozulmaların içinde, restorasyonlar veya onarımlar sonucu oluşanlar önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle kullanılan bağlayıcı malzemenin çoğunlukla, yanlış olarak çimento harcı olması dikkati çekmektedir. (Bkz. Bölüm:4.2.2.) Ayrıca yeniden yapılmış olan kısımlarda, yeni örtü kaplamasının oluşturulmasında detay ve yaklaşım hatalarının olduğu görülmektedir

Yapıların kendi bünyelerinden gelen, hatalı yapımlara bağlı, bozulmaların geçmişte onarılmış olsalar bile yeniden en önemli bozulma nedenlerinden biri olarak ortaya çıktıkları görülmektedir.

Korunması Gerekli Belgesel Mimari Özelliklerin Bozulması:

a/ Kütle-Biçim düzeninin bozulması: Yapının büyük ölçüde yıkılarak, kimliği tanımlanabilir kalıntı olmaktan çıkıp harabe haline gelmesi./ Yapıların genellikle avlu kısımlarının yıkılması ve özgün bütünlüğünün bozulması.

b/ Avlu ve Kapalı kısım mekansal özelliklerinin bozulması: Avlu ve Kapalı kısmı yatayda ve düşeyde sınırlayan elemanların kısmen veya bütünüyle tahrip olarak özgün mekansal özelliklerinin yokolması.

c/ Mimari elemanların bozulması: Yapının kimliğini veren iç ve dış Taç kapılar, Mescit, Takviye kule ve plastrları, gibi elemanların kısmen veya tümüyle bozulmaları.

d/ Dekorasyonun bozulması: Genellikle Taç kapılarda bulunan Taş dekorasyonun devamlılığı ve tasarım özellikleri anlaşılamayacak oranda bozulması, Genellikle üst örtüye yakın kısımlarda, bitiş elemanlarının şeklini belirten izler dahil olmak üzere bozulması.

Bozulma neden ve şekillerinin genel bir değerlendirmesi için

Bkz. Koruma amaçlı envanter değerlendirme tablosu. (Tablo 2-1)

TABLO 2-1.

KORUMA AMAÇLI ENVANTER DEĞERLENDİRME TABLOSU

		B O Z U L M A				KORUNMA DURUMU					KULLANIM	
		5 E K L İ	S E B E B İ			REST	KISM	İYİ	AZ	ÇOK		KULLANIM
		YAPIS	STRUK	DOGA	İNSAN	YAPIL	YENİL	DURUM	BOZUL	BOZUL	HARAP	DURUMU
1 /	AKHAN(DENİZLİ)	##	#	#			#	#				BOS
2 /	ALARAHAN	#	##	#					#			BOS
3 /	ALAYHAN	##	##	#	##						#	BOS
4 /	DOKUZUN DERBENT HAN	#	##	#						#		BOS
5 /	DOLAY HAN	##	##	#	##						#	BOS
6 /	ELİKESİK HAN	#	##	#						#		BOS
7 /	ERTOKUŞ HANI	#	##	#						#		BOS
8 /	HOROZLU HAN	#				#		#				BOS
9 /	İNCİR HANI	#	##	##	#					#		BOS
10/	İSHAKLI HAN	#		#			#		#			BOS
11/	KADINHANI	#		#		#		#				ÇARŞI
12/	KESİKKOPRU HAN	##	#	##	#	#		#				DEPO
13/	KIZILOREN HAN	#	##	##	#					#		BOS
14/	KURUCESME HAN	#	##	##	#						#	BOS
15/	ÖBRÜK HAN	#	##	##	#						#	BOS
16/	SARI HAN (Avanos)	##	#	#	##		#		#			BOS
17/	SULTANHANI(AKSARAY)	#				#		#				MUZE
18/	SULTANHANI(Kayseri)	#		#	#	#		#				MUZE ?
19/	ŞARAPSA HAN	#		#		#		#				DEPO
20/	ZAZADIN HAN	##	#	##	#					#		BOS

ACIKLAMALAR

Bozulmaların ağırlıklı sebep veya şekli ## ile gösterilmiştir.

REST. YAPIL.: Restorasyon yapılmış ve bitirilmiş yapılar

KISM. YENİL.: Kısmen yenilenmiş yapılar. Restorasyon müdahalesi başlamış fakat yarım kalmış.

İYİ DURUM. : İyi durumda olan yapılar

AZ BOZUL: : Az bozulmuş yapılar, taşıyıcı sistemi iyi, yapısal açıdan bozulmuş.

ÇOK BOZUL: : Çok bozulmuş yapılar, hem taşıyıcı sistemi bütünlüğünü kaybetmiş hem yapısal açıdan bozulmuş.

HARAP : Harabe haline gelmiş yapılar.

2.4.2.Önceliklerin saptanması:

Bölüm 3.1. de saptanan ölçütler ve yapıların incelenmesi

sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda aşağıdaki

"Koruma öncelikleri saptama tablosu" oluşturulmuştur. (Tablo

2-2)

TABLO 2-2.
KORUMA ÖNCELİKLERİ SAPTAMA TABLOSU

	ULAŞIM DURUMU			KORUNMA DURUMU					ÇAĞDAŞ AMAÇLI KULLANIM OLANAKLARI				PUAN	SIRA		
	BULUNDUĞU YER			REST YAPIL	KİŞİ YENİL	1Y1 DURUM	AZ BOZUL	ÇOK BOZUL	HARAP	YOKOLMA EĞİLİMİ						
	ANA YOL	ARA YOL	AÇIK ARAZ								A	B			C	D
1 /AKHAN(DENİZLİ)	3				1					2	0	1	2	3	12	4
2 /ALARAHAH		2					3			1	0	1		3	10	6
3 /ALAYHANI	3								5	2	0			3	13	3
4 /DOKUZUN DERB H.	3							4		2	0		2	3	14	2
5 /DOLAY HANI		2							5	2	0			3	12	4
6 /ELİKESİK HANI		2						4		2	0		2	3	13	3
7 /ERTOKUŞ HANI	3							4		2	0	1	2	3	15	1
8 /HOROZLU HAN	3			0						1	0	1	2	3	10	6
9 /İNCİR HANI		2						4		1	0	1	2	3	13	3
10/İSHAKLI HANI	3				1					2	0		2	3	11	5
11/KADINHANI	3			0						2	0		2	3	10	6
12/KESİKKÖPRÜ HANI	3			0						1	0	1	2	3	10	6
13/KIZILOREN HANI	3							4		2	0	1	2	3	15	1
14/KURUCESME HANI	3								5	2	0			3	13	3
15/ÖBRÜK HANI			1						5	2	0			3	11	5
16/SARI HAN (Avanos)	3				1					1	0	1	2	3	11	5
17/SULTANHANI(AKSARAY)	3			0						1	0			3	7	7
18/SULTANHANI(Kayseri)	3			0						1	0			3	7	7
19/SARAPSA HAN	3			0						1	0	1	2	3	10	6
20/ZA'DIN HANI			1					4		2	0		2	3	12	4
Puanlar >>>>	3	2	1	0	1	2	3	4	5	1, 2	0	1	2	3		

AÇIKLAMALAR
ÇAĞDAŞ AMAÇLI KULLANIM OLANAKLARI
A: Açık müze
B: Yakındaki bir konaklama tesisinin ihtiyaçlarına cevap verme
C: Yakın çevredeki yerleşimler tarafından kullanılma
D: Kültür turizmi organizasyonu içinde yer alma

3. BÖLÜM: KERVANSARAYLARLA İLGİLİ BELGELEME ÇALIŞMALARININ DURUMU

2.1. İnceleme Yöntemi:

Tarih, Mimarlık Tarihi ile Koruma Kavramı ve uygulamaları arasındaki ilişkiler direkt ve dolaysız olmasına karşın, yapılara müdahalenin, veya ülke çapında koruma amaçlı bir planlamanın sözkonusu olduğu zaman kullanılabilecek araştırmaları ayrı değerlendirmek gerekliliği vardır. Fakat 13.yüzyıl Anadolu Kervansarayları hakkında, bu konuda yapılmış araştırmaları birbirinden ayıran kesin sınırların olmadığı da bir gerçektir. Yokolmanın geri dönülmez sınırına yaklaşan bu yapıları bu aşamada sorunları ile inceleyip yapılacak müdahaleler konusunda ivedi kararlara varabilmek için daha önce yapılmış bütün araştırma ve saha çalışmalarını Koruma ve Restorasyon amacına yönelik olarak değerlendirmek gerekliliği vardır.

Doğal olarak, yayınlanmış araştırmalar bütünü içinde, Ortaçağ Tarihi ile ilgili olan, belge, yorum ve kurgular önemli bir yer tutmaktadır, ve bunlar yapıların Toplumsal Tarihini anlamak ve değerlendirmek için en önemli kaynaklardır, kaçınılmaz olarak Tarih, ve Mimarlık Tarihi içiçe geçmektedir, Ortaçağ Tarihi ile ilgili araştırmalar yapıların üretildikleri ortam ve süreç hakkındaki bilgileri de kapsamaktadır, ve Mimarlık tarihi ile ilgili çalışmaların da kaynaklarını bu araştırmalar meydana getirmektedir.

Mimarlık Tarihini, geçmişin yapıtlarına, değerlendirmenin yapıldığı çağın gözlükleriyle bakarak yapılan, basit bir Estetik irdelemeden öte, toplumsal boyutları olan bir süreç içinde, yapıtın sadece kendisinin yanında, inşa edildiği toplumsal çevrenin de katıldığı bir olgu olarak görmek gerekliliği, toplumsal ürünlerin yorumu üzerinde yoğun araştırmaların yapıldığı çağımızda, kaçınılmaz bir yöntem haline gelmiştir. Başka bir deyişle tek yönlü değeren-

dirmelere dayanan yorumların yetesizliği ortaya çıkmıştır.[186] Gerçekte Mimarlık Tarihi, Strüktür Tarihi, Yapım Teknolojisi Tarihi, Tasarım Felsefesi Tarihi, gibi Mimarlığın tikel tarihlerinin birleştirilerek değerlendirilmesiyle, tümüyle tamamlanmış bir bütün haline ulaşabilmektedir.

Tarih araştırmalarının kapsamı içinde, yapılar, yapı grupları ve yapıldıkları ortam ile ilgili bilgiler de kaçınılmaz olarak yer aldığı için ilk bakışta Mimarlık Tarihi ile ilgili çalışmalar geniş bir alana yayılmış gibi görünmesine karşın, gerçekte yalnızca Tarih araştırmalarının sonuçlarını ve diğer tesbit belgelerini kullanan ve özgün yorumları bu sonuçlarla birleştiren araştırmalar bu kapsam içinde ele alınmalıdır.

Koruma kavramı açısından yapılacak değerlendirmelerde 13.yüzyıl Anadolu Kervansarayları ile ilgili, yayınlanmış olan araştırma ve yorumları iki ana başlık altında; koruma ve Restorasyon amacı ile kullanılabilecek kaynaklar ve mimarlık Tarihi ile ilgili kaynaklar olarak incelemek gerekmektedir.

Türkiye için koruma amaçlı envanter eksikliğinin önemli bir sorun olması, korunması gerekli Kültür Mirası bütünü içinde, yapıların mevcut durumlarının, müdahale yaklaşım ve teknikleriyle, yaklaşık maliyetlerinin ivedi olarak saptanması gerekliliği, bu amaçlara uygun bilgileri kapsayan yayınları öncelikle irdelemek gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu amaçla her türlü Rölöve, Restorasyon projeleri, kazı raporları, yapılmış olan müdahalelerin yayınlanmış raporları, yapıların Taşıyıcı Sistem ve yapısal özelliklerini irdeleyen yayınlar, müdahalelerden önce ve sonra çekilmiş resimler ve diğer tesbitler, en son durumu belgeleyen ve koruma ve restorasyon amacıyla doğrudan doğruya kullanılabilecek ve yapının bu değerlendirme sistemi içinde, her türlü bozulma sorunuyla birlikte ele alındığı saptamalar, yani bu yapılara koruma ve restorasyon amaçlı her türlü yaklaşımda uygulamanın ve projelendirmenin yapısal sorunlarının

öngörülmesine ve çözümlenmesine, kısmen de olsa yardımcı olabilecek yayınlar, 1.grup içinde ele alınacak kaynaklardır.

2.grup kaynaklar ise yukarıda belirtilmiş olanların dışında kalan, Mimarlık Tarihi ile ilgili bütün diğer yayınları kapsamaktadır. Mimarlık Tarihi ve Korumanın dolaysız ilişkisi içinde, 2.grup içine giren araştırmaları ve yorumları, kendi içlerinde, Koruma amacı ile kullanılabilirlikleri açısından yapılacak bir sınıflamaya sokmaya gerek yoktur, bunlar bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Bu yayınlar arasında sadece işledikleri konular açısından, çok keskin sınırları olmayan, bir sınıflama yapılabilir. Fakat unutmamak gerekir ki bu sınıflama, kaynakların birinin diğerinden daha önemli olduğunu vurgulamak amacıyla yapılmamıştır. Kapsamlı bir Koruma ve Restorasyon müdahalesinin öncesinde yapılacak araştırma içinde her türlü belge ve çalışmanın değeri ve önemi yadsınamaz. Yukarıda yapılan ayırım sadece konuların gruplanmasından ibarettir.[187]

2.2. İrdeleme:

2.2.1. Koruma ve Restorasyon amacı ile kullanılacak kaynaklar:

2.2.1.1. Yayınlanmış, Rölöveler ve Restorasyon

Projeleri: Restorasyon müdahalesine dönüşebilecek en önemli çalışmalar olan bu tür yayınların sayısı çok azdır. 1956-1974 tarihleri arasında M.Akok ve T.Özgüç tarafından, İshaklı han, Altınapa han, Tuzhisarı Sultanhanı, Alayhan, Öresin han, Dolay han, Sarıhan, Kesikköprü han, Han camii, Ağzıkara han, Eshab-ı kehf han'ın rölöve ve kısmi restitüsyon projeleri yayınlanmıştır. (Bu konuda kısa bir bibliyografya denemesi için Bkz.Ek1.) Ancak bunlardan içinde 1973 tarihli Altınapa hanı ve 1968 tarihli Tuzhisarı Sultanhanı ve 1974 tarihli İshaklı Hanı Rölövesi dışında kalanlar, Koruma ve Restorasyon amacı ile kullanılabilmek

için, gerekli çözümlmeleri içermemektedir.

Bu Rölöveler genellikle yayın için hazırlanmıştır, ve yapıların ayrıntılı özelliklerini ve bozulma durumlarını kısmen gösteren bir teknik kullanılmıştır. Yer yer ölçü hataları ve mevcut durum yerine Restitüsyonları içermektedirler. Fakat, her şeye karşın Rölövenin yapıldığı tarihlerdeki durumu mimari ifade tekniği içinde plan-kesit, görünüşler, fotoğraflar ve perspektiflerle veren bu yayınlar, günümüzde yapılacak bir araştırma ve saha çalışmasına doğrudan temel oluşturabilecek niteliktedir. Koruma ve Restorasyon müdahalesi için geliştirilmeleri gerekmektedir.

Milli eğitim Bakanlığına bağlı Eski Eserler ve Müzeler Genel Md. Merkez teşkilatı tarafından, Vakıflar Genel Md.nün yapacağı Restorasyon Projeleri ve uygulamalarında kullanmak için yaptırılmış olan 1968 tarihli Tuzhisarı Sultanhanı ve 1974 tarihli İshaklı Hanı Rölöveleri, ayrıca 1973 tarihli Altınapa hanı rölövelerinde, diğerlerine göre daha ayrıntılı bir ölçüm ve ifade tekniği kullanılmıştır. Yayınlandığı halleriyle böyle bir amaç için yetersiz görülmelerine karşın, yazarın belirttiğine göre Vakıflar Genel Md.lüğünde bu projelerin tam takımı mevcuttur.[188]Fakat bu çalışmanın süresi içinde bu projeleri görmek imkanı olmamıştır.

Ö.Özbek tarafından Vakıflar dergisinde yayınlanmış, Egridir Mübarizeddin Ertokuş Kervansarayı Projesi ve araştırma raporu ise, yayınlanmış Koruma ve Restorasyon Projeleri içinde en nitelikli olanıdır ve bir Üniversite eğitim programı içinde yapılmıştır. (Bkz.Bölüm.2.6.6.)

Projede yapının genel iç ve dış yapısıyla tanıtımı, hemdevir Kervansaraylarla bütünde ve eleman ölçğinde karşılaştırma, Strüktürel ve Mimari elemanların bozulma durumları, ve Restorasyon Projesinin etapları ile verilen kararların sebepleri ve uygulanacak koruma metodları tek tek irdelenmiştir.[189]

1964 Venedik Tüzüğünün, kanun maddeleri gibi, parçalanarak

kullanılması, bu projede de kullanılmış bir yöntemdir. (Bu konudaki tartışma için Bkz. Giriş)

A. T. Yavuz tarafından 1969'da Belleten'de yayınlanmış, "Alarahan'ın tanıtılması ve Değerlendirilmesi" isimli makale ve kapsamındaki proje ve araştırma gerçekte monografik bir çalışma olmasına karşın, yapının o tarihteki korunma durumu ile ilgili ayrıntılı bilgi ve fotoğrafları içermesi, ayrıntılı mimari analizlerin doğru bir Rölöve ile desteklenmiş olması, Koruma ve Restorasyon amacı ile kullanılabilmesini sağlamak için yeterli niteliklerdir.[190]

2.2.1.2. Restorasyon, onarım, yenileme veya kazıların yayınlanmış raporları: Anadolu'da bulunan ve günümüze kalabilmiş 13.yüzyıl Kervansaraylarından biri üzerinde yapılmış bir kazı çalışması ve yayınlanmış raporu yoktur, sadece koruma ve restorasyon yapmak amacıyla işe başlanan Hanlarda kısmi bir kazı, temizleme ve dolgu boşaltma işlemi yapıldığı, fakat bu işlemlerin toprak altında kalan kısımları, Mimari parçaları veya küçük parçaları ortaya çıkarmak yerine, daha çok rölövesi yapılacak topraküstü bölümlerin görülmesini ve ölçü almak için bu kısımlara ulaşımı sağlamak olduğu, anlaşılmaktadır.[191]

Bitmiş olan müdahalelerin yayınlanmış raporları ise yoktur, Vakıflar Gn.Md. tarafından Restore ettirilen, büyük ölçüde çalışmaları bitmiş olan, Aksaray Sultanhanının bugüne kadar yapılmış bir yayını yoktur. Sadece Önasya dergisinde yayınlanmış, O. C.Tuncer'in restorasyon sırasında yapılan kazılarda çıkan parçalar ve diğer buluntular hakkındaki yazısı, eksiklerine ve sistematik olmamasına karşın bu konuda olması gereken yayınlara bir örnektir.[192]

Ayrıca üzerinde onarım çalışmaları yapılmış ve bazıları büyük ölçüde tamamlanmış Horozlu Han, ishaklı Hanı, Kadınhanı, Kesikköprü Hanı, Şarapsa Hanı, Sarı Han (Avanos), Tuzhisarı Sultanhanı, Akhan (Denizli) ile ilgili yayınlanmış raporlar yoktur.

2.2.1.3. Taşıyıcı Sistem Yapısal Mimari özellikleri ve

morfolojiyi inceleyen yayınlar: A.T.Yavuz tarafından yayınlanmış, "Anadolu Selçuklu Mimarisinde Tonoz ve Kemer" isimli araştırma 13.yüzyıl Anadolu Türk Mimarisinin günümüze kalabilmiş yapılarının yaygın örtü sistemi olan Tonoz ve Kemerler hakkında yapılmış, tek sistematik bir çalışmadır.[193]

13. yüzyıl yapılarını yapım sistemleri hakkındaki genel bilgilerin ve terminolojinin dışında, kullanılan tonoz ve kemerlerin profil, yapım ve malzeme özellikleriyle ilgili geniş bir katalog ve yorumu içermektedir. Özellikle Restorasyonlar ve diğer bozulma sebepleriyle özgün niteliklerinin yokolması tehlikesiyle karşı karşıya olan bu yapıların tonoz ve kemer profilleri hakkındaki, bu bölüm, bozulma ve yokolmaların hızı karşısında kısa sürede belgesel değere sahip olmuştur. Yerinde incelenen 31 adet Kervansarayın çeşitli mekanlarında buluna tonoz profilleri ile ilgili tesbitler bu yayında yer almaktadır.

Z. Bayburtluoğlu tarafından yayınlanmış olan "Anadolu Selçuklu Devri Büyük Programlı Yapılarında Önyüz düzeni" isimli çalışma ve yorum ise sınırlı sayıda yapının incelenmesine dayanmakta, özellikle önyüzlerde bütünde ve detaylarda Mimari oranların bulunmasını amaçlamakta ve bu konudaki sonuçları irdelemektedir.[194]

Aynı konuda bir diğer çalışma da, yayınlanmamış olmasına karşın, Tuncer O.C. tarafından yapılmış "Mimar Keluk ve Kaluyan ile Bu Ekoldeki Diğer Yapılarda, Önyüz, Geometrik Kurgu, Modülasyon ve Birim Ölçü Araştırması ve Bu Bilgilerin Restorasyonlarına Katkısı" isimli çalışmadır ve konu ile ilgili Vakıflar dergisinde yayınlanmış bir dizi makaledir.(Bkz. Ek2)

Bu tür bir çalışma koruma ve restorasyon araştırmaları aşamasında yapının özgün hali ile ilgili ön bilgileri almaya, bir noktaya kadar, yardımcı olsa bile, çeşitliliği bu araştırmalarda da belirtilmiş olan, 13.yüzyıl Anadolu Mimarisi hakkında bugüne hiç bir izi veya belgesi kalmamış yapı parçaları hakkında böylesine kesinleşmiş sayısal oranları belirlemek zordur. Mimarlık tarihi

açısından oluşacak bir tartışma ortamında gerçek yerini bulabilecek bu tür araştırmaların, asıl tehlikesi, koruma ve restorasyon, çalışmalarında büyük rökonstrüksiyonlara sebep olabilecekleri olasılığıdır. Özellikle Vakıflar genel Müdürlüğü tarafından yapılan Restorasyonlarda bu yöne doğru eğilimlerin kuvvetli olduğu daha önce yapılanların incelenmesiyle anlaşılmaktadır .(Bkz.)

Burada, Koruma Ve restorasyon amacı ile kullanılabilecek kaynaklar kapsamı içinde ele alınmasına karşın bu tür araştırmalar yukarıda belirtilen tehlikeleri doğrultusunda Sanat ve Mimarlık Tarihi ile ilgili kaynaklar kapsamında ele alınmalı ve bu doğrultuda yapılacak bir irdeleme sonucunda Koruma ve Restorasyon amacı ile kullanılmalıdırlar, aksi takdirde bir reçete gibi ele alındıkları ve uygulama alanı buldukları zaman, Türkiye'deki Korunması gerekli Mimari mirasın hemen tümünün, hiçbir zaman sahip olmadıkları bir görünüme, kısa sürede sahip olmaları kaçınılmazdır.

K.Erdmann tarafından yayınlanmış araştırma, kervansaraylar ile ilgili en kapsamlı ve sistematik araştırma olması sebebiyle çok önemlidir. Mimari ifadenin temel yöntemi olan görsel malzeme eksikliğine karşın, yapıların mimari morfolojik özellikleri ve o tarihlerdeki durumları ile ilgili ayrıntılı tasvirleri, belgeleri ve yorumları içermesi, koruma ve restorasyon müdahalelerinde başvurulacak birinci kaynak olma özelliğini korumasını sağlamaktadır.[195]

2.2.1.4. Yayınlanmış eski fotoğraflar: 13.yüzyıl Anadolu Kervansarayları hakkında en sistemli araştırma olma niteliğini hala koruyan Erdmann'ın eserindeki fotografik tesbitler. Yaklaşık 1952-1960 yılları arasında gerçekleştirilmiş çekimlerden oluşan bu fotoğraflar kervansaraylar üzerinde oluşan yokolma ve bozulmaların hızı karşısında, günümüzde artık belgesel nitelik kazanmışlardır.[196]

Fakat bu yayında fotoğraflar az sayıda ve yalnızca bilgi vermek amacı ile kullanılmış olduklarından koruma ve

restorasyonlarda kullanmak için yetersizdir.

Yaklaşık 60-70 senelik olan ve Ögel tarafından, Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı" isimli kitabında da kullanılmış, ve kaynak olarak "Konya" gösterilmiş olan, Alayhanı kapalı kısım taç kapısı, Zazadin hanı avlu taç kapısı ve Aksaray Sultanhanı kapalı kısım taç kapılarını gösteren üç adet fotoğraf bu araştırma sırasında ele geçirilmiştir.[197] (Fotoğraf 20-125-154)

Bu fotoğraflardan bir tanesi T.T Rice tarafından da kullanılmış ve kaynak olarak da C.E. Arseven gösterilmiştir.[198]

C.E.Arseven'in Türk Sanatı kitabında kullanmış olduğu fotoğrafların altlarında bulunan imzalardan Berggren tarafından çekilmiş oldukları anlaşılmaktadır.[199] Sonuç olarak bulunan diğer fotoğrafların da Berggren tarafından çekilmiş olmaları olasılığının kuvvetli olduğu ortaya çıkmaktadır.

1850-60 larda çeşitli fotoğrafçılar tarafından yapılarak saraya sunulmuş olan Yıldız albümlerinde de Kervansaraylarla ilgili fotoğrafların bulunduğu tesbit edilmiştir. Ancak albümlerin oluşturulan yeni katalogları ile, IRCICA tarafından yayınlanma hazırlığı içinde olması sebebiyle albüm ve fotoğraf numaraları ile ayrıntılı bir tesbit ve röprodüksiyon yapılamamıştır, yalnızca 90321-90432-90433-89111 numaralı albümlerde kervansaraylarla ilgili fotoğrafların bulunduğu tesbit edilebilmiştir.

2.2.1.5. Yayınlanmamış fakat varlığı bilinen çalışmalar:

(Bu kapsama giren belgeler ve araştırmalar, doğal olarak özel kişilerin elinde veya Üniversitelerin telif hakkına sahip oldukları çalışmalar olarak arşivlerinde bulunduğundan burada sadece bu araştırmanın süresi içinde bilgi edinilebilenlere değinilmiştir.) Bunlar içinde en önemlileri Mimarlık Fakültelerinde, Restorasyon Yüksek Lisans eğitimi veren Üniversitelerin, bu eğitim çerçevesi içinde öğrencilerine yaptırdıkları kervansaraylarla ilgili Koruma

ve Restorasyon projeleridir. Eğitim süreci içinde yapılmış olmalarının verdiği avantajla, bazı eksiklerine karşın belki de Türkiyede hiçbir profesyonel çalışmada bulunmayan, zaman ve araştırma olanaklarına sahip olarak, gerçekleştirilmiş olmaları, niteliklerinin Kervansarayların ve diğer Anıtsal yapıların Restorasyon uygulamalarını yapan kuruluşların yaptığı projelerden yüksek olmalarını sağlamaktadır.[200]

Vakıflar Genel Müdürlüğü Eski ile Eserler ve Müzeler Genel Müdürlükleri Arşivlerinde bulunan Fotoğraflar ve Rölöveler nitelikleri ve kapsamı ne olursa olsun çok önemli belgelerdir. Rölöveler içinde , 1950 lerden kalan örneklerin bulunması, dolayısıyla belgesel değere sahip olmaları sebebiyle, Koruma ve Restorasyon çalışmalarında çağdaş yaklaşımlar doğrultusunda, eksikleri tamamlanarak kullanılabilecek kaynaklardır, fakat bu konuda temel sorun arşivlerin düzensizliği ve eski bazı belgelerin kaybolmuş olması ve arşivlere ulaşımın zorluğudur. Bu konuda örnek olarak 1951 yılında Ali Saim Ülgen tarafından Kayseri Tuzhisarı Sultanhanı'nın Rölövesinin yapılması, Fakat daha sonra bu rölövelerin yetersiz olduğuna karar verilerek, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından, 1967 de Akok'a yeniden yaptırılması gösterilebilir. [201]

2.2.1.6. Kervansarayların Çağdaş Koruma ve Restorasyon yöntemleri ile kullanım olanakları hakkındaki incelemeler: Bu konuda çeşitli yorum ve görüşler, her yayında yer almaktadır, fakat bunların hemen hiçbiri sistematik bir araştırmaya dayanmamaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğünün Kültür ve Turizm Bakanlığı ile yaptığı bir ön protokolle 1982-1986 yılları arasında 17 adet kervansarayın kısa konaklama ve otel olarak Restorasyonlarının yapılmasına karar verilmiş olmasına karşın, konu ile ilgili Vakıflar Dergisinde yayınlanan yazıda, bu yapıların seçim sebepleri, yüklenecek işlevin tam tanımı ve açılımı, kapalı kısım ve Avludan ibaret bir 13.yüzyıl kervansarayının nasıl çağdaş konaklama tesisine dönüştürülebileceği, belirtilmemiştir. Bu durum alınan kararların yeterli bilimsel araştırmaya

dayanmadığı şüphesini kuvvetlendirmektedir.[202]
 F.Berkol tarafından Vakıflar Dergisinde yayınlanmış, bir yazıda ise Vakıf Kervansaraylarının bugünün Turizm hizmetinde kullanılmaları ile ilgili, Vakıflar Genel Müdürlüğünün yaptığı çalışmalar ve Selçuklu Kervansaraylarının Turizm amaçlı kullanımı ile ilgili görüşler yer almaktadır, Özellikle Selçuklu Kervansarayları ile ilgili olanlar, bu konudaki araştırma sonuçları ile desteklenmiş olmasa bile dikkate alınması gereken fikirlerdir.[203]

2.2.2.Mimarlık Tarihi ile ilgili kaynaklar:

Daha önce de belirtildiği gibi, 13.yüzyıl Kervansarayları ile ilgili Sanat, Mimarlık Tarihi, ve Tarih konularındaki yayınları, birbirinden kesin sınırlarla ayırmak zor ve gereksizdir, buna karşın mevcut yayınlar aşağıdaki gruplar altında toplanarak incelenebilir. (Bu konuda gruplanmış bir temel Bibliyografya için Bkz.Ek2.)

1. Yapıların Morfolojisini ve kökenlerini inceleyen yayınlar. (Planimetri, Mimari Öğeler ve Dekorasyon)
2. 13.yüzyıl Kervansaraylarının ve diğer eşzamanlı yapıların üretim ortamlarını ve süreçlerini inceleyen yayınlar.
3. Kataloglar.
4. Tek yapılarla ilgili Monografiler.
5. 13.yüzyıl Anadolu Kervansarayları ile ilgili genel yorumlar.
6. Dekorasyonla ilgili yayınlar : (Yalnızca 13.yüzyıl Kervansaraylarının dekorasyonunu inceleyen, yayınlanmış bir çalışmaya bu araştırmanın süresi içinde rastlanmamıştır, mevcut yayınların tümü Anadolu Selçuklu Mimarisi tanımı altında yapıların hepsini incelemektedir.)

7. 13.yüzyıl Kervanasaraylarını konu alan tarihsel araştırmalar.

Bu yayınlar ayrıca irdelenmemiştir.

4.BÖLÜM: KERVANSARAYLARIN KORUMA SORUNLARI

4.1. Bozulmaları oluşturan tarihsel nedenler.

Anadoluda bulunan günümüze gelebilmiş 13.yüzyıl kervansaraylarının 3.Bölümde irdelenen korunma durumlarını ortaya çıkaran nedenlerin, yapıldıkları devirden günümüze üstüste birikerek gelen sorunlardan kaynaklandığı görülmektedir.

Kervansarayların konaklama amacı ile kullanıldıkları ilk devirlerde bile, genel olarak korunmuş olmalarına karşın çeşitli onarımlar geçirdikleri bilinmektedir.[204]

Yapım süreci açısından değerlendirilirse kervansaraylar, Kapalı kısım ve Avlu olarak iki bölüm halinde yapılmışlardır.[205]

Özellikle küçük yapılarda avlu ve kapalı kısım olarak iki aşamada yapılmanın ortaya çıkardığı sorunların yanında, yoğun devşirme malzemeyi yanlış kullanma, kötü işçilik ve diğer yapısal hatalardan kaynaklanan bozulmalar bu yapıların 13.yüzyılda da bazı sorunlar çıkardığını göstermektedir. Yapılar üzerinde ortaya çıkmış olan, ve alınan önlemlerle kısmen çözümlenmiş sorunların izleri bugün de mevcuttur. Ertokuş hanında açma yapan kapalı kısım ayak kemerlerinin altına bir takviye kemeri ilave edilmesi (Fotoğraf 50), dış cephelere takviye kulelerinin eklenmesi (Fotoğraf 44), Elikesik hanında çökme yapan atkı kemerinin açılan tonoz ile arasına dolgu yapılması (Fotoğraf 41), gibi müdahaleler bu konuda akla gelen ilk örneklerdir. Fakat kullanılan malzemenin kısa sürede yapı ile bütünleşmesi sebebiyle, bu onarımların 13.yüzyılda mı daha sonra mı yapıldıklarını kesin olarak anlamak imkansızdır, ancak nedenlerinin yapısal hatalar olması yapıldıktan kısa süre sonra ortaya çıkmış olduklarını düşündürmektedir.

13.yüzyılda bu yapıların sistematik olarak bakımlarını yaptırabilecek ve koruyabilecek bir kuruluş olarak karşımıza vakıflar çıkmaktadır. Günümüze gelebilmiş, Mübarizeddin

Ertokuş vakfiyesinde, Kervansarayların tamiratı için vakıf gelirlerinin bir kısmının ayrıldığı görülmektedir.[206] Ancak bu belgelerde onarımların hangi kurallara bağlı kalınarak yapılacağı hakkında, Osmanlı devri vakfiyelerinin de çoğunda olduğu gibi, bir kayıt yoktur. 13.yüzyıla ait vakfiyelerde harcamaların en başına binaların devamlı bakımı için gerekli masraflar konmuş, ayrıntılara gidilmemiştir.[207] Kaldı ki aynı yapı üretim geleneklerinin devamlılıklarını sürdürdüğü, toplumsal ve yapım teknolojisindeki değişmelerin çok yavaş olduğu o yüzyıllarda böyle bir kayda gerek de yoktur. Vakfiyede onarımlarla ilgili kayıtların bulunma sebebi sadece bu yapıları mümkün olduğu kadar uzun zaman vakıf senedindeki amaca uygun kullanılır halde tutulmasıdır. Örnek olarak; Aksaray-Konya arasındaki Sutanhanının 1229 tarihinde yapılmasından sonra 1278 de Gıyaseddin Keyhusrev zamanında, Avlu Taç kapısının, kemer şeklinin değişmesi, farklı bir teyzinat yapılması gibi değişikliklere neden olan bir tamir gördüğünü kitabesinden anlaşılmaktadır.[208]

13. yüzyılda Anadolu'da yapılmış olan yapılarda aynı devirde işlev değişiklikleri veya başka fiziksel değişikliklerin de meydana geldiği bilinmektedir. (Cacabey Medresesi-Fonksiyon değişimi, Konya Sahip Ata ve Niğde Sungur Bey Camiileri-Yangın vs. tahribatlar, Konya Horozlu han ve Eshab-ı Kehf hanı-harap olan kısımların terk edilerek yıkılması, damların taş kaplamalarının topraga çevrilmesi gibi.)[209]

13.yüzyılda yapılar harap duruma düşen birçok yapı daha sonra onarılarak kullanılmıştır. O.C.Tuncer, özellikle Doğu Anadolu bölgesinde bulunan ve üzerlerinde bulunan kitabelerinde 16.yüzyıl yapısı oldukları yazan hanların çoğunun gerçekte, 13. yüzyılın sonlarında Selçuklu siyasal bütünlüğü bozulduktan, Moğol akınları ve vergileri Anadolu'yu oldukça yıprattıktan sonra bu bölgelere hiç bakılamaz olması sonucunda yıpranan ve yıkılan 12 - 13. yüzyıl hanları olduğunu belirtmekte ve bu yapıların ancak 16.yüzyılda Osmanlı'nın güçlü günlerinde ele alınabildiklerini ve doğal olarak onarımları yaptıran kişilerin kitabelere ve vakıf kayıt defterlerine bani

olarak geçtiklerini iddia etmektedir.[210]

13.yüzyıl kervansarayları Osmanlı devrinde kullanılmış ve onarılmıştır. 1775-1791 tarihleri arasına ait belgelerde yapılan onarımlarla ilgili kayıtlar bulunmaktadır.[211]

Çağdaş anlamda bir koruma kavramının sözkonusu olmadığı bu devirlerde, yapıların kullanım değerleri, korunmaları için temel itici gücü oluşturmakta idi. Yapılan onarımlar, genellikle bozulma sonuçlarını ortadan kaldırmaya yönelik olup, nedenlerine yönelik müdahaleleri içerenlerin sayısı sınırlıdır.

Yapıların incelenmesinden genellikle zemin sorunlarına bağlı bozulmaların kısa süre sonra yeniden ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Ertokuş Hanında büyük bir olasılıkla yapıldığı devirde oturduğu zeminin oluşturduğu sorunlar sebebiyle oturmalar olması, bunları karşılamak için, dıştan takviye kulelerinin yapılması ve içte de açma yapan kemerlerin altına ikinci birer takviye kemerinin yapılması en belirgin örneklerden biridir. Bu müdahaleler zemini takviye etmeye veya zemin suyunun hareketlerini önlemeye yönelik olmadıkları için aynı sorunların yeniden ortaya çıkması önlenememiştir.(Fotoğraf 43)

Bu tür tamirlerin bazı kaynaklarda çağdaş restorasyon ilkelerine uygun olduğuna dair göndermeler yapılmakta ise de Kervansaraylar ve bütün diğer ortaçağ yapıları için gerek yapıldıkları devirler gerekse Osmanlı devrinin onarım şekli ve yaklaşımı genellikle, yıkılan ve yokolan yerlerin aynı yapım teknolojisi ile yeniden yapımı, açma oturma gibi sorunların ise, dıştan veya içten çemberleme, taş duvar veya payanda yapma, içten kemer veya gergi çubukları ile desteklenerek çözülmesidir. Amaç yukarıda da belirtildiği gibi yapının yeniden kullanımını veya mevcut kullanımın devamını sağlamaktır. Bu davranışın aksini ispatlayabilecek ve bazı kaynaklarda iddia edildiği gibi çağdaş koruma yaklaşımı ile mukayeseye yapmayı haklı gösterebilecek veriler ki bunlar ancak kuramsal düzeyde konuyu açıklayan

kayıtlar olmalıdır, bunlar yoktur ya da henüz bilinmemektedir.[212]

Ekonomik nedenlerle yapıyı kurtaracak en az işlemin yapılmış olması, sonuç olarak çağdaş koruma kavramının da amaçlarından biridir. Fakat elindeki teknik olanakları sonuna kadar kullanarak eski bir yapının bir kısmını yıkan veya dev bir payandayı bir köşesine koyabilen bir davranış biçiminin, günümüzün teknik olanakları elinde olsa ne şekilde ortaya çıkabileceğini, tarafsız bir bakışla, düşünmek gerekir.

Ayrıca özellikle vurgulanması gereken en önemli nokta yukarıda da belirtildiği gibi müdahalelerin çoğunluğu, bozulmaların nedenlerini değil sonuçlarını ortadan kaldırmaya yönelik işlemlerdir. Bu nedenle de bazı yapılarda aynı sorunlardan dolayı bozulmalar devam etmiştir. Yapıların taşıyıcı sistem özellikleri açısından belirli sınırlar içindeki deformasyonlara uyum sağlayabilme özelliği, yapılmış olan onarımların bozulma nedenlerini ortadan kaldırmaya yönelik olmasalar bile, etkinliklerini uzun seneler devam ettirebilmelerini sağlamıştır. Türkiyede gerçek anlamdaki eski eser restorasyonunun tarihi hemen hemen Cumhuriyetle yaşıttır denilebilir. İlk uygulayıcılar belirli esaslar dahilinde olmamakla beraber, tamamiyle iyi niyet ve şahsi görüşlere dayanan uygulamalar yapmışlardır. 1930'lu yıllarda, bilimsel restorasyonların yapılması için, Vakıflar idaresi, Eski eserler ve müzeler genel müdürlüğü, ve eski eserleri koruma encümeninin çalışmalar başlattığı bilinmektedir.[213]

1927 tarihinde yeni Türkiye Cumhuriyeti hükümeti, elindeki olanaklar içinde bir kısmını korumak ve onarmak amacıyla A. Gabriel'i ülkedeki bütün korunması gerekli değerleri tesbit etmesi için görevlendirmiştir.[214]

Aynı kişinin 1938'de yayınlanan bir makalesinde ve 1958'de hazırladığı bir raporda, koruma eylemini sadece estetik, simgesel ve işlevsel değerlere bağlayıp, bu değerlere sahip olmayan yapıların korumaya değer olmadıklarını vurgulasa da,

günümüzde de rastlanan, yeniden yapma, devirlerin izlerini yoketme, aslına uygun restorasyonlar, yapmaya çalışma gibi sorunların varlığına dikkat çekmiş olması önemlidir.[215]

Kuramsal düzeydeki görüşlerin, Türkiyede restorasyon çalışmalarının başladığı ilk zamanlarda bile belirli bir seviyenin üzerinde olmasına karşın sonuçların hiçbir zaman tatmin edici olmadığı anlaşılmaktadır. Bugün çağdaş koruma kavramı, kuramsal ve kısmen de uygulama düzeyinde, ülkemizde yerleşmiş olmasına karşın uygulamaların sonuçları hala büyük oranda kötüdür. Büyük oranda yeniden yapmaya ve hiçbir zaman bilinemeyecek, aslına uygun olarak restore etmeye çalışan bir uygulama pratiği hala geçerliliğini koruyabilmektedir. Bu durumdan günümüze kalabilmiş 13.yüzyıl kervansarayları içinde etkilenenlerin sayısı çok fazla olmamasına karşın, müdahale edilenlerin çoğunluğunun estetik, tarihsel ve belgesel değerler açısından en üst seviyede bulunanlar olması yapılmış veya yapılacak hataların önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca restorasyonlarda yapının özgün işlevinde kullanılacakmış gibi yeniden yapılması yanlışlığı yanında, maliyet açısından da geriye kalan yapılara müdahaleyi engelleyecek ve geciktirecek bir sorundur.

1940'larda yayınlanmış, "Belediyelerin Tarihi Anıtlar Üzerinde Yapacakları Restoreler (Eski Haline Getirme)" adındaki bir makale, restorasyon kavramının ülkemizde, 40'lardan günümüze, eski haline getirme, sorunundan kurtulamadığını göstermesi açısından ilginçtir.[216]

Aslında restorasyon işlerinin uzmanlık gerektiren durumu, 1940'lı yıllarda bilinmektedir. Vakıflar genel müdürlüğünün mimarlarından A.S.Ulgen'in bu konuda yazılmış fakat 1974'de yayınlanabilmiş makalesinde kuramsal yaklaşım ve tekniklerle ilgili bilgileri bulmaktayız. Konunun kuramsal yönünde yapıların malzeme ve form olarak mümkün olduğu kadar korunmaları gerektiği vurgulanmasına, farklı devir eklerinin önemlerinin belirtilmesine karşın, stil birliğinin sağlanması için rökonstrüksiyonların yapılabilceği de

eklenmiştir. Konunun teknik yönü ile ilgili esaslar içinde ise taş onarımlarında çimento harcının zararları vurgulanmasına karşın, duvar iç boşluklarında enjeksiyonla kullanılmasının anlatılması, bu konudaki ortaya çıkabilecek sorunların daha tam olarak bilinmediğini göstermektedir. Bütün bu görüşlerden o tarihlerde konunun kuramsal ve teknik düzeyde tam olarak açıklığa kavuşmadığı anlaşılmaktadır.[217]

1962 yılında Vakıflar tarafından hazırlanan raporda o tarihe kadar yapılan eski eser onarım işlerinde yapılmış olan hataların düzeltilmesi için 30 milyarTL gerekeceği hesaplanmıştı.[218]

Bu durum Restorasyon adı altında yapılan hataların ne denli büyük olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca bu konuda yapılacak bir hatanın hiçbir zaman geriye dönüşünün olamayacağı, sarfedilecek para ne kadar büyük olursa olsun yokolan değerlerin yerine konamayacağını da unutmamak gerekir. Koruma konusundaki uluslararası görüşler ve ölçütler yasalarımıza girmiş fakat uygulamalara etkisi istenilen düzeyde olmamıştır.

Kervansarayların büyük bir kısmının mülkiyetine sahip bulunan Vakıflar Genel Müdürlüğünün, eski Anıtlar Yüksek Kuruluna sunduğu restorasyon tekliflerinin sadece program halinde olduğu, bu programlarda bulunan: "mevcut durum aynen korunarak tamir edilecektir" kaydını destekleyen bir analitik etüdün bulunmadığı bilinmektedir.[219]

Bu durumun yarattığı sonuçlar ihale sisteminin sorunları ile birleşince, 1962 yılında hazırlanan rapordaki durumun ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur. Ülkemizde restorasyona kuramsal ve uygulama düzeyinde yaklaşımların temel sorunları, müdahale başlamış, fakat herhangi bir nedenle yarım kalmış yapılarda açıkça görülmektedir. Örnek olarak Karatay handa restorasyonun durması ile avlu revaklarında başlamış olan taş değiştirme işlemi de durmuş ve çürütülen taşların oluşturduğu boşluklar statik açıdan tehlikeli bir durumda kalmıştır. (Fotograf 170)

Fot.170

Bu yapıların hiç birinde ivedi olarak korunması gerekli bölümlerde bir önlem alınmamıştır, uzun seneler süren bir inşaat esnasında bozulan kısımların hepsinin yeniden yapılabilecekleri baştan kabul edilmiştir. Bu davranışta, belgesel değerleri gözardı eden, fotoğraf ve rölövesi olan her şey yeniden yapılabilir düşüncesinin egemen olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımın yerleşmesinde en önemli etkenlerden biri, işi yaptıran kuruluş tarafından yapılan yetersiz denetim ise, diğeri ülkemizdeki ihalelerde uzun bir süre, yapılan imalatın artışına bağlı kâr artışı sisteminin hakim olmasıdır. Bu duruma bir diğerk örnek olarak, restorasyon çalışmaları, 1988 Temmuz'da durmuş olduğu tesbit edilmiş olan Kayseri Tuzhisarı Sultanhanının Avlu ve kapalı kısım taç kapıları ile mescidinde inşaat süresince bozulmalarını önleyici bir koruma önleminin alınmamış olması da gösterilebilir.

Restorasyonlara gerekli araştırma ve dokümantasyon

yapılmadan başlandığına bir örnek ise Aksaray Sultanhanı'dır. 1962 yılında hazırlanmış olan bir projeye göre uygulama yapılırken hanın güney doğu tarafındaki oda kapılarının yanlış yapıldığı 1968 yılında bulunan, oysa ki kaynaklarda 1895 ten buyana mevcut olan, bir fotoğraftan anlaşılmış ve bu yeni fotoğrafa göre yeniden yapılmıştı.[220] Kervansaraylar açısından restorasyon öncesi araştırma ve dokümantasyon safhası ile yerinde bulunan belgelerin değerlendirilmesi konusunda, çok büyük eksikliklerin bulunduğu ortadadır. Genel olarak bir simetri ve devamlılık izlenimi verse bile Anadolu Ortaçağ yapılarında önemli bir özellik olan detaylardaki çeşitlilik ve simetriyi bozan unsurlar, bulunan kısmi bir fotoğrafın değerlendirilmesi konusunda en önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Restorasyonlar sonucunda ortaya çıkan sorunları yine Aksaray Sultanhanı açısından ele almak gerekirse:

1. 1988 tarihinde yapılan incelemede hanın tahrip olmuş olan kısımları hemen hemen bütünüyle yenilenmiş olmasına karşın avluda hala kullanılmamış, dekorasyona sahip parçalar bulunduğu tesbit edilmiştir.

2. Bulunan resme göre yenilenmiş olan kısımda yapılan müdahaleye, Venedik tüzüğü'nün 9. maddesi dayanak olarak gösterilmiştir. Bu durum, tüzüğün tek tek maddeleri ayrılarak bir kanun gibi kullanılmasına örnektir. Bu maddenin tüzüğün tümüyle beraber değerlendirme gerekliliği, ve özellikle 12. madde ile olan direkt ilişkisi burada gözönüne alınmamıştır.[221]

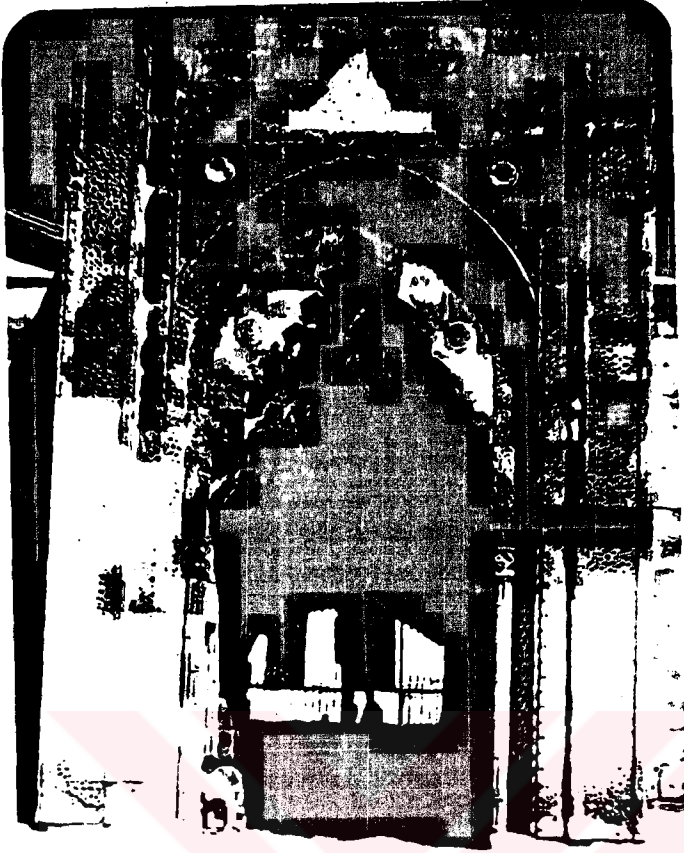
3. Hemen tümüyle yıkılmış olan mescitin tartışılabilir bir restitüsyona bağlı olarak yeniden yapılmasının yanında en önemlisi kullanılan malzeme ve yaklaşımdaki kararsızlığı yansıtan karmaşadır. Kalıntı önce özgününe benzer bir taş ile dekorasyonu da beraber olmak üzere yapılmaya başlanmış, sonra dekorasyondan vazgeçilmiş, daha sonra da taş malzemeden de vazgeçilerek tuğla ile yapı tamamlanmıştır. (Fotoğraf 132)

4. Bütün müdahalelerde, zararları artık açık olarak bilinen, çimento harcı kullanılmıştır.

Restorasyonlarda işlev seçiminin bilinçsizce ve yapının özgün mekansal özelliklerini gözönüne almadan yapıldığına bir örnek ise Kadınhanı'dır. Bu yapı belediyenin teklifi ve Vakıflar Gn.Md. kararı ile çarşıya dönüştürülmüştür. Yan tonozları kapatılmış ve uzun yönde dükkanlar oluşturmak amacıyla bölünmüştür. Ayrıca arka cephede bir kapı açılmıştır. Bütün bu işlemler sonucunda, diğer restorasyon hataları bir yana, yapının günümüze kalabilmiş bu kapalı kısmının özgün mekansal özellikleri bütünüyle tahrip edilmiştir. (Fotograf 82 yeni. 83 eski durum)

Kervansaraylara verilecek işlevlerin seçiminde yapıların kendisinden ve çevre verilerinden kaynaklanan bir karar mekanizmasının etkin olması beklenirken ülkemizde bu kararların otonom olduğu görülmektedir. 1982 yılında Kültür Bakanlığı ile Turizm Bakanlığı arasında yapılan bir protokolda kısa konaklama ve otel olarak düzenlenecek kervansarayların sözkonusu olduğu bilinmektedir. Ancak bu konudaki yayında sözü geçen yapıların hangi önceliklere göre seçildikleri ve ne şekilde müdahale edileceği belirtilmemiştir.[222]

Kendini tekrar eder gibi görünmesine karşın detayda değişiklikler gösteren, bir heykel karakterindeki ortaçağ bezemesine sahip kervansaraylarda, restorasyonlarda bu kısımların yeniden yapılması imkansızdır. İncelenen uygulamaların çoğunda yapılmamış olmasına karşın, Karatay handa Avlu taç kapısının alt kısımlarının tahrip olmuş olan bezemelerinin yeniden yapılmış olduğu görülmüştür. Ancak özgün bezemelerin temel bozulma nedeni olan zemin suyunun yükselmesi engellenmediği için bozulma yeniden başlamıştır. (Fotograf 171)

Fot.171

Tuzhisari Sultanhanının giriş eyvanının tonozu, restorasyonda yapılırken eksik kısımlarının tamamlanması yerine hepsinin yıkılıp yeniden yapılması yoluna gidilmiş ve sonuçta ortaya özgün ile alakası olmayan bir tonoz çıkmıştır.[223]

Mukarnas onarımlarında ise ortaya çıkan sorunlar ve tahribatlar özgün ile hiç alakası olmayan sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.[224]

Yapılan restorasyonların hatalarının çok kısa süre içinde kervansaraylarla ilgili hatalı yorumlara yol açabilecek olması en önemli sorundur. Horozlu handa yapılan büyük çaptaki yenileme sırasında, büyük kemeri ve giriş kapısı dışındaki elemanları yokolmuş olan taç kapı, çok tartışmalı

bir restitüsyonla, tümüyle yeniden yapılmıştır. Hiçbir dekorasyon unsurunu içermeyen bu yenileme, daha sonra bu yapıyı inceleyenleri yanıltarak, Horozlu hanı 13.yüzyıl kervansarayları içinde en sade taç kapı dekorasyonuna sahip yapı olarak nitелеmelerine sebep olmuştur.[225](Bkz. Bölüm: 2.2.8.)-

Sonuç olarak koruma kavramı açısından, kervansarayların mevcut durumunu oluşturan nedenler iki ana başlık altında şunlardır:

1. Ülke genelinde yayılmış bir koruma bilinci ve planlaması olmamasının sonuçları:

Bu konudaki temel sorun yaygın bir koruma planlamasının olmamasıdır. Korunması gerekli mimari mirasın, ülke içinde yaygın ve yoğun olması yapılacak planlamanın çözümü en zor noktasıdır. Yapıların koruma önceliklerinin bilimsel ölçütlere bağlı olarak saptanması ve müdahalelerin yönlendirilmesi uzman bir ekibi ve zamanı gerektirmektedir. Ancak zor olmasına karşın yapılması gereken bu tür bir çalışma günümüze kadar gerçekleşmediği için restorasyon müdahaleleri için önceliklerin belirlenmesi yönetimin, uzman olmayan kişiler tarafından kolayca etkilenen, kararları ile olmaktadır. Bu sebeple çok önemli yapılar yokolurken, bazılarının gereksiz ve yanlış bir şekilde tümüyle yeniden yapıldıkları görülmektedir. Bu sorunların içinde tarih kavramının toplumun çeşitli kesimlerinde farklı anlaşılmasının ve değerlendirilmesinin de etkin olduğunu unutmamak gerekir.

Merkezi yönetimden kaynaklanan bu sorunların yanında yerel yönetimlerin, özellikle yerleşimler içinde bulunan kalıntılara bakış ve müdahalelerinin, kuşkusuz olumlu olanlarının da var olmasına karşın, bozucu olanlarının da azımsanmayacak kadar çok olduğu görülmektedir. Bir devirde Avanos/Sarıhanın dış kaplamasını söktürerek köprü yaptıran kaymakamın bilinç düzeyinin benzerini 1988'de Argıthanı kalıntılarını dozerle temizleyip yerine pazar yeri yapan

belediye başkanında görmek mümkündür.

Halkın ise konuya katılımı yok denecek kadar azdır. Çeşitli sosyal ve ekonomik sorunların yanında yüzyıllar boyunca ülke içinde oluşan, gönüllü veya gönülsüz göçlerin, köyünün yakınındaki handan taş alan kişinin bu davranışındaki etkisini yadsınamamak gerekir. Kentsel koruma gibi toplumun, evini onararak, ekonomik olarak katılamayacağı bu tür Korumanın, yönetim kademelerinden yönlendirilmesi (Merkezi veya yerel) ve toplumun bu korumaya dolaylı olarak katılması gerekir. Bu ise ancak gerekli eğitimi almış olmasıyla mümkün olabilir.

2. Yanlış restorasyonlar sonucu oluşan tahribat.

Restorasyon yapan kuruluşların proje hazırlatma ve uygulamaların denetlenmesi konusundaki yetersizlikleri her dönemde, az veya çok, olmuştur. Özellikle Anadoludaki restorasyonlarda bu sorunlar her devirde yoğun olarak vardır.

Vakıflar genel müdürlüğünde bir dönemde geçerli olan, yapılacak restorasyonun projesini de yükleniciye yaptıran sistem, çok kötü projelerle veya hiç proje olmadan restorasyonlar yapılmasına sebep olmuştur.[226]

Özellikle Anadoluda, anıtsal yapı restorasyonlarında günümüzde de proje olmadığı, şantiyelerde yüklenicilerin çok kötü ve eksik organizasyonla çalıştıkları ve en fazla iş yaptıran Vakıflar Gn.Md. kontrollük sisteminin bütünüyle yozlaştığı görülmektedir.

Uzun yıllar boyunca, yapılan işin niteliğine değil niceliğine para veren inşaat taahhüdü sisteminin, sonunda yüklenicileri eski eser restorasyonlarında da herşey yeniden yapılabilir, eğilimi içine sokmuş ve birçok yapının yeniden yapılarak tahrip olmasına sebep olmuştur. Vakıflar genel müdürlüğünün halen kullanılan birim fiyat tariflerinin hemen tümü yeniden yapılacak yapı bölümlerinden oluşmaktadır.

4.2. Çağdaş koruma yaklaşımı açısından uygulama sorunları

4.2.1.Kuramsal yaklaşım

Günümüzde Türkiye’de korumanın gerekliliği 4 farklı biçimde temellendirilmektedir.

1.Toplumun tarih bilinci; Toplum bireylerine sağlıklı bir tarih bilinci kazandırmak için fiziksel çevre kişilere, tarihsel geçmişin simgelerini aktarabilmelidir. Amaç kültürün gelecek yaratılara temel teşkil edebilecek sürekliliğini bireylere aktarmak ve evrensel anlamda geleceğin bu tarihsel sürekliliğe bağlı çeşitliliğini korumaktır.

2.Ulusal kimlik yaratıcısı koruma; Bu bağlamda seçmeci bir tavır ortaya çıkar sonucunda geçmişin korunması yerine ideolojiye uygun yeni geçmişler yaratmak sözkonusu olmaya başlar.

3.Kültürel (Estetik) amaçlı koruma;

4.Turizm amaçlı koruma; Koruma ticari amaçla ele alınmakta ve öncelikleri turizm saptamaktadır. Bu dört amaçtan son üçünün amaçlarına uygun restorasyon yapmaya çalışıldığında, seçmeci, belirli dönemin veya kültürlerin yapılarını koruyan, veya kendi amaçları doğrultusunda yapıların özgün niteliklerini bozabilecek bir faydacılıkla yaklaşan davranışlar ortaya çıkmaktadır. Çağdaş koruma kavramına dayanan ve kuşkusuz tek yapının estetik niteliklerini de unutmaması gereken birinci amacın ise temel sorunu kültürün bütün ürünlerinin korunması gerekliliği gibi bir zorunluluk barajına çarpmasıdır. Ancak doğal olarak, merkezden yönetilen hiçbir ekonomik güç, bu tür bir korumayı destekleyemez, dolayısıyla önceliklerin saptanması, yapıların durumu ile eldeki olanaklara bağlı koruma yöntemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Konuyu Anadoluda mevcut 13.yüzyıl kervansarayları açısından

ele alınca bu yapıların, bütün diğer korunması gerekli özellikleri yanında, belgesel değerlerinin ön planda yer aldığı görülmektedir.

Osmanlı devri menzil hanlarından farklılıkları, Anadolu dışı örneklerle anlam ve içerik açısından ilişkilerine karşın biçimsel özelliklerinin özgün nitelikleri, büyük ve sultan yapısı olanlarından küçük ve özel kişilerin yaptırdıklarına kadar, sosyal, ekonomik ve politik yapının birer göstergesi olmaları, bu yapıların günümüze gelebilmiş oldukları nitelikleriyle gelecek kuşaklara aktarılmaları gerektiğini göstermektedir. Bu davranışın amacı Ortaçağ Anadolu hakkında günümüzün yetersiz bilgileri ve varsayımları ile yapılacak bir müdahalenin geleceğe, yanlış mesajlar aktarmasını önlemektir.

Ancak, insan yaşantısının bir kabuğu olan mimari ürün kullanılmadığı zaman, tahrip olmakta ve sonunda yokolmaktadır. Kervansarayların da kullanımı gözardı eden bir koruma yaklaşımı ve restorasyon sonunda, kimliklerini yitireceği söylenebilir. Oysa, mimari özellikleri açısından ele alındığında bu yapılar yüklenebilecek çağdaş işlevlerin çoğunu, eklere ihtiyaç göstermeden barındırabilecek durumda değildir. İşlev verilebilecek olanlar da, korunması gerekli belgesel ve estetik değerleri nedeniyle çok sınırlı ve geriye dönebilir eklere izin verilebilir. Ayrıca gerekliliği her zaman tartışılmakla birlikte yapılan bir tamamlamanın veya kısmi rökonstrüksiyonun (Yeniden yapım) özgün malzeme ile yapılmış olsa bile, yanlış olma ihtimalinin gelecekte yanlışlıklara sebep olmaması için farklı bir teknikle yapılmasının doğru olacağı söylenebilir.

Sonuç olarak bu yapılara verilebilecek işlevler sınırlıdır, ve bu nedenle kervansarayları korumanın ana teması, tek tek yapılar olarak birer işleve sahip olmalarını sağlamaya çalışmak yerine, mümkün olduğu kadar çok sayıda yapıyı canlı tutabilecek organizasyonların içinde yer almalarını sağlamak olmalıdır.

Korumanın amacı, yokolmanın kaçınılmazlığını kabul ederek, yapıların ömrünü uzatmaktır. Özgün değerleriyle korunan bir yapının da sonunda yokolması kaçınılmazdır. Bunu önlemeye yönelik yapıyı yeniden inşa etmeye veya büyük oranda yenilemeye dayanan yaklaşımlar ise korunması gerekli niteliklerin hemen tümünün yokolmasına neden olmaktadır. Bu doğrultuda 13.yüzyıl Anadolu kervansarayları açısından bugün için yapılması gereken, bu yapıları günümüze gelebilmiş oldukları kadar geleceğe aktarabilmektir. Bu aktarmada günümüzün müdahalelerinin izleri herhangi bir kullanım sözkonusu olmasa bile kaçınılmazdır, kaldı ki yüklenecek çağdaş bir işlev hem yapının yaşaması için hem de günümüz yaşantısına katkı için gereklidir.

Bu bağlamda, Giriş bölümünde de belirtildiği gibi 1964 Venedik Tüzüğü'nün güncelliğini koruduğu ve kervansaraylar üzerinde yapılacak her türlü restorasyon müdahalesinde gözönüne alınması gerekli temel ilkeleri, bir bütün olarak, içerdiği görülmektedir.

4.2.2.Uygulama sorunları: Kervansaraylara yapılacak müdahalelerin teknolojileri ve uygulama açısından ortaya çıkabilecek başlıca sorunlar üç ana başlık altında incelenmelidir.

A.Taşıyıcı sistem sorunları

B.Yapıyı koruyucu sistem sorunları

C.Malzeme sorunları

Taşıyıcı sistem sorunları: Kervansaraylarda olduğu gibi, statik olarak tanımlanmamış taşıyıcı sistemlerde, yüklerin dağılımı ve yoğunluğunu belirlemek çok zordur. Bu gibi sistemler zeminden gelen veya iç bünyelerinin çeşitli nedenlerle değişmesinden dolayı oluşan deformasyonlara karşı belirli sınırlar içinde uyum gösterirler.[227]

Kervansarayların taşıyıcı sistem özellikleri açısından, bu deformasyonların, kritik olanlarının, ve nedenlerinin ön tesbitler aşamasında belirlenmesi için yapı üzerinde oluşmuş olan çatlak ve ayrılmaların gözlenmesi yeterli olabilecektir. Fakat ne yazık ki bu yapıların büyük bir kısmında bozulmalar kısmi çökmeler şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Herhangi bir restorasyon müdahalesinin sözkonusu olmadığı ve bu çalışmada olduğu gibi yalnızca temel koruma ölçütleri ile öncelikler, gibi saptamaların yapılacağı durumlarda yapıların temel ve zemin sorunları dış gözlem ile saptanabilir. Duvarlarda ve diğer yapı elemanlarında oluşmuş olan çatlak, deformasyon ve diğer izler uzman kişilere yeterli bilgiyi sağlar. Fakat herhangi bir restorasyon müdahalesi öncesinde yapının temelleri hakkında doğru bilgileri ancak bir sondajlar sağlayabilir. Bir

sondajın: 1.Temel

derinliği

2.Temelin oturduğu zeminin özelliği

3.Zemin suyunun yüksekliği

gibi bilgileri sağlaması gerekmektedir. Sondajlar yapı hakkında bazı bilgileri ve buluntuları da içerebileceğinden arkeolojik kazı niteliği taşımak zorundadır. Bu araştırmada kazı yapmak olanağı olmadığı için kervansarayların temel sistemi ve durumları hakkında kesin bilgiler edinmek olanağı olmamıştır.

Anadoluda bulunan 13. yüzyıl Kervansaraylarının, büyük ölçüde harap ve yıkılmış olmalarının ortaya çıkardığı koruma sorunlarının başında tahrip olmuş olan taşıyıcı sisteminin askıya alınması ve yeniden kendi kendini taşıyabilecek şekilde takviye edilmesi gelmektedir. Mevcut taşıyıcı sistemin daha fazla tahrip olmasını önlemek amacıyla askıya alma ülkemizde hemen hemen bütün restorasyon projelerinde gözardı edilen bir konudur. Uygulama aşamasında ve çoğu zaman pratik işçilik düzeyinde çözülmeye çalışılan bu sorun aslında büyük önem taşımaktadır. Oysa ki sağlıklı ve doğru restorasyon uygulamalarının yaygın olduğu ülkelerde bu

sorunların, restorasyon projesi aşamasında çözümlenerek uygulamaya aktarıldığı bilinmektedir.[228]

Yapıların büyük bir kısmında askıya alınacak bölümlerde, özellikle tonoz ve diğer eğrisel örtülerde, yapının taşıyıcı sistem stabilitesinin yeniden sağlanması gerekmektedir, bu durumda kararın verilmesi kuramsal yaklaşıma bağlı bir konu olmakla birlikte, böyle bir kısmi rökonstrüksiyon söz konusu olduğunda, özgün malzeme ve yapım tekniğinin veya çok benzerinin kullanılması, yüklerin dağılımı, ve ana sistemle aynı esnekliğe sahip olması açısından olumlu sonuçlar vermektedir.[229]

13.yüzyıl Kervansarayları gibi kesme taş yüzlü içi molozlu harçla doldurulmuş duvar tekniğinin ufak farklılıklarla kullanılmış olduğu Avrupa ortaçağ yapılarında, duvarın içteki çekirdek kısmında harcın, inşaatın hızlı yapılması veya zamanla oluşan kurumaya bağlı olarak suyunu kaybederek çekmesi sonucu dış yüzeylerden ayrılmalara oluşması ve üst yapıyı kesme taş yüzlü dış kabukların taşımak zorunda kalması, bir görüşe göre, bu duvarların restorasyon sorunları içinde en önemlisi olarak görülmektedir.[230]

İncelenen 13.yüzyıl Anadolu kervansaraylarında bu sorunun bulunduğu, fakat Avrupada olduğu gibi çok yaygın olmadığı gözlenmiştir. Yıkılmış olan kısımlarda ise bu tür bir bozulmanın etkin olup olmadığını anlamak imkansızdır, fakat diğer bölümlerde çekirdekteki molozlu harç dolgusu ile taş kısım arasında ayrılma meydana gelmemesinin sebebi ise muhtemelen üst örtülerin yok olması sonucunda yapı bünyesine giren suyun harçta bu tür bir çekmeye neden olacak kurumayı engellemesidir. Kervansaraylarda duvar yapısında görülen bozulmalar genellikle üst örtünün yok olmasına bağlı olarak bağlayıcının ve taşın dış etkilerle tahrip olmasından kaynaklanmaktadır. Yapıların genellikle üstten bozulmaya başladıkları gözlenmiştir.

Kervansarayların hemen tümünde kolon kullanılmamıştır tek taşıyıcıların hepsini kısa ayaklar oluşturmaktadır. Düşey

taşıyıcılardan duvarlar ve tek taşıyıcılarda ise en önemli sorun genellikle alt kısımlardaki birim malzemenin bozulmasına bağlı olarak taşıyıcı özelliğinin azalması veya yokolmasıdır.

Taşıyıcı özelliklerini kısmen de olsa korumakta olup, malzeme ölçeğinde bozulmaya uğramış kısımlarda aynı malzeme ve bağlayıcı ile yapılacak değiştirmeler yapısal özelliklere uygun olması açısından tercih edilmelidir. Kireç harcı kullanılarak yapılmış ve dış kaplaması yokolmuş bir duvarın Restorasyon kararı doğrultusunda onarılması durumunda yapılan bu yeni kısımda çimento harcının kullanılması aşırı bir rijiditeye ve gelecekte sağlam kısımları da tahrip edici uyumsuzluklara sebep olmaktadır.

Yapıda koruyucu sistem sorunları: Kervansaraylar üzerinde restorasyon amacıyla yapılacak çalışmaların yaklaşımı ne olursa olsun taşıyıcı sistemin sağlamlaştırılmasından sonra ortaya çıkan en önemli sorun yapıyı koruyan sistemin yeniden oluşturulmasıdır.

İlk yapılışında üst örtünün oluşturduğu bu koruyucu sistemin tahrip olması 3.Bölümde korunma sorunları içinde belirtildiği gibi, yapıların bozulmasında temel neden olarak ortaya çıkmaktadır. Fakat restorasyonda, yeniden bütün özellikleriyle aynı örtü sisteminin kullanılması ve kurulmasını amaçlayan bir müdahale beraberinde önemli sorunları getirmektedir. Yapıya müdahalenin derinliğine göre üretilecek çözümler farklılıklar gösterecektir.

Olduğu gibi korunarak sağlamlaştırılacak yapılarda veya yapı bölümlerinde, sonuçların sağlığı açısından, özellikle bağlayıcı malzemenin amaca uygun olması gerekmektedir. Birçok yerde dış etkilere açık bir şekilde kullanılacak bu malzeme, yapı ile uyumlu ve gerekli özelliklere sahip olmalıdır.

Açık duvar üstlerinde uygulama açısından nisbeten kolay olan bu işlem, büyük ölçüde yıkılmış, toprak dolgusu ise kısmen

duran tonoz örtü sistemlerinde çözümü zor sorunları ortaya çıkarmaktadır. (Fotograf 102) Bu noktada bütün yapılar için geçerli olabilecek tek bir yöntemin önerilmesi imkansızdır. Kalıntıların durumuna ve temel ölçütlere göre yaklaşımın belirlenmesi gerekmektedir. (Bkz. Bölüm 5.1.2.)

Tonoz örtü sistemi ve üst toprak dolgusu iyi durumda olan hanlarda oluşturulacak yeni koruyucu sistemi oluşturmada iki yöntem bulunmaktadır.

Birincisi özgün üst örtünün yeniden yapılmasıdır. Fakat bu örtü sisteminin nitelikleri tam olarak bilinmemektedir, dış gözlemle günümüzde sadece toprak dolgu olarak görülen kısımda yalıtım özelliklerini sağlamak amacıyla bir tabakalaşmanın olup olmadığı anlaşılamamaktadır. Bu tür bir tabakalaşmaya sahip , teras çatı sisteminin geleneksel konut mimarilerinde bulunduğu bilinmektedir.[231]

Kervansarayların bir kısmında bu sistemin en üstünde taş örtülerin bulunduğu bilinmektedir, fakat bu kaplama, az eğimli olmasından dolayı, tam bir su yalıtımı sağlamak yerine, gelen yağmur suyu etkisi ile toprak dolgunun akmasını önlemekte etkin olabilir. Ancak etkinliği tam olarak bilinmeyen ve periyodik bakım gerektiren bu tür bir sistemin kullanılmasının çok akılcı bir çözüm olmayacağı da açıktır.

İkincisi mevcut örtü sisteminin, çağdaş malzeme ile sağlıklılaştırılarak kullanılmasıdır. Bu sistemde mevcut toprak dolgu, bünyesinde nem bulundurması sebebiyle öncelikle kaldırılmalı, yapının kuruması sağlanarak yeni üst örtü yapılmalıdır. Yeni dolgunun, yapının mevcut taşıyıcı sistemine mümkün olduğu kadar az yük vermesi için, özellikle Kapadokya gibi volkanik bölgelerde, burada mevcut gözenekli ve hafif malzeme ile yapılması tercih edilmelidir.

Bu sıkıştırılmış dolgu üzerine aşağıdan yukarıya doğru sırasıyla:

10cm düzeltme betonu (Yapının taş kısımları ile teması

önlenmelidir)

Su yalıtımı (Serme tip TS114)

Asfalt (TS105)

Dişli kum

Koruyucu beton plaklar (5cm)

Sıkıştırılmış toprak 10cm (Görsel etkinin tamamlanması amacıyla) serilmelidir. .

Yapı içinde yoğun bir yaşantının ve ısıtmanın olmadığı varsayılarak önerilen bu sisteme, aksi durumda, düzeltme betonu ile su yalıtımı arasına buhar dengeleyici konulması gerekmektedir.

Görüldüğü gibi üst örtünün sağlıklılaştırılmasında temel yaklaşım taşıyıcı sisteme gelen yükün azaltılması ve bakım sorunları özgüne göre daha az olan bir yalıtımın oluşturulmasıdır. Taş plak kaplama olduğu bilinen yapılarda ise bu malzemenin yalıtımların üzerine serbest olarak yerleştirilmesi, ve aralarında harç kullanılmaması gerekmektedir. Aksi takdirde çok az eğimli olarak kullanılan taş üzerinde suyun akması imkansız olduğu için taşın bünyesine girmesi ve kısa sürede tahrip etmesi kaçınılmazdır. Sarı han (Avanos) da yapılmış olduğu gibi bu az eğimli taş kaplamanın çimento harcı ile birleştirilmesi, sayılan sorunların yanında, iki malzemenin genleşme katsayılarının farklı olmasına bağlı çatlamalara da sebep olacaktır.

Malzeme sorunları:

Kullanılan ana yapı malzemesi taş'tır. Yapıların hemen tümünde bu malzemenin yakın çevreden getirilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bazı örneklerde görülen mermer ve benzeri malzemelerin daha uzaktan taşınmış olması gerekir.

Restorasyonlarda kullanılacak taş malzemenin aynı şekilde yakın çevredeki ocaklardan çıkarılması özgün malzeme ile uyumu ve ekonomik olması açısından önemli olmasına karşın

günümüzde taş malzemenin kullanımının azalmasına bağlı olarak bu ocakların çoğu kaybolmuştur. Bu durumda ya bölge dışından taş getirmek veya kullanılmış olan taşın fiziksel ve görsel özelliklerine uygun yapay malzeme üretmek söz konusu olmaktadır. Kapadokya bölgesinde bulunan yapılar için, taş malzemenin halen kullanılması ve elde edilmesinin kolay olması sebebiyle bu sorunlar yoktur. Fakat diğer bölgelerde yapılmış olan onarımlarda bölge dışından getirilmiş taşların veya aynı bölgede yeniden işletilmeye açılmış ocaklardan gelen, fakat talebin azlığı sebebiyle yüzeye yakın ve dinamitle çıkarılan, su emme katsayısı yüksek kalitesiz taşların kullanımı estetik ve fiziksel uyum açısından çok büyük sorunlar ortaya çıkarmaktadır. (Fotoğraf 80)

Kesme taş yüzölçümlü içi harçlı moloz taş dolgu duvar tekniği ile yapılmış olan kervansaraylarda kullanılmış olan bağlayıcı malzeme bütün ortaçağ yapılarında olduğu gibi Kireç harcıdır.

Kireç harcının yapımı birçok gelişmiş ülkede artık unutulmuştur, fakat Türkiye'de bu harç hala az da olsa kullanılmakta olduğundan inşaat personeli ve ustalar açısından, uygulama zorlukları daha azdır. Fakat ülkemizde kargir anıtsal yapı restorasyonlarında, malzeme açısından, temel sorun yüklenicilerin donma süresi uzun olan ve kullanımı zor olan kireç harcını kullanmak yerine çimento harcına yönelmeleridir. Bu durum zaten kuramsal düzeyde çeşitli problemleri içeren restorasyonların daha da tahrip edici hale gelmesine neden olmaktadır.

Geleneksel kireç harcının terkibi konusunda Feilden genellikle 1 ölçü kireç/3 ölçü kaba kum kullanıldığını belirtmektedir.[232]

Kireç harcı yüzyıllardır dünyanın birçok bölgesinde kullanılmış olması sebebiyle yukarıda belirtilmiş olan oranlar ve kullanılan malzemeler kirecin yerel özelliklerine, ve geleneklere bağlı, birçok değişiklikler göstermektedir.

Geleneksel yapılarda bağlayıcı malzeme açısından ortaya çıkan bozulma sorunları iki yönlüdür; birincisi malzemenin kendisinden veya yapım sürecinden kaynaklanan bozulmalar, ikincisi zaman içinde dış etkenlerle oluşan bozulmalar.

Birinci tür bozulma malzeme özelliklerine bağlı olması açısından önemlidir. Karbon dioksit etkisiyle sertleşen ve suyla reaksiyona girerek katılaşmayan, hava kireçleri ile örülmüş temel duvarları ve kalın duvarlar uzun süre sonra bile prizlerini tamamlayamazlar.[233]

Hava kireci kullanılan yapılarda puzolanlı malzemelerin önemi ortaya çıkmıştır. Hem harcın sertleşmesi için, hem de mekanik özelliklerini geliştirmek puzolanik veya organik malzemelerin katıldığı bilinmektedir.[234]

Aktif silikat ve alüminat içeren su kireçleri ise hidrolik bağlayıcılar sınıfına girer ve ilk grubun priz zorluklarını ortadan kaldırır. Ancak sertleşmesi çimentoya göre çok yavaştır.

Kervansaraylarda kullanılmış olan bağlayıcıların içinde tuğla kırığına rastlanmamıştır, bu durum kullanılmış olan kirecin su kireci olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Fakat Anadolunun birçok bölgesinde volkanik malzemenin bol olduğu gözönüne alınırsa, bunların, puzolanik malzeme olarak, hava kireci içine katılarak kullanılmış olabileceğini de gözardı etmemek gerekir.

Restorasyon müdahaleleri açısından en önemli sorun bu yapılarda koruma çalışmalarında kullanılacak bağlayıcı malzemenin seçimidir. Günümüzde yeni mimarinin temel malzemesi olan çimento ve çimento harcı, kontrolsüz kullanımlarda, kireç harcının kullanıldığı, eski yapılarda önemli bozulmalara neden olmaktadır.

Portland çimentosu ve çimento harcı ile oluşturulan takviye taşıyıcı sistemler doğru kullanıldıklarında, geleneksel sistemler için yeniden ayakta kalmalarını sağlayacak bir

kurtuluş olmalarına karşın yapı bünyesi içinde bağlayıcı, sıva veya benzeri bir şekilde kullanımları, bu yapılarda, Estetik, Fiziksel ve Kimyasal açıdan çok büyük bozulmalara neden olabilmektedir.[235]

Portland çimentosunun yapılarda neden olduğu zararlar kısaca aşağıdaki gibi sıralanabilir:[236]

1.Kullanımının geriye dönüşü yoktur.

2.Basınca ve çekmeye çok dayanıklı olduğundan geleneksel taşıyıcı sistemin kireç harcı ve diğer yapısal özelliklerine bağlı esneme ve çevre değişikliklerine uyum sağlayabilme niteliğini bozar ve genellikle gözlemlendiği gibi yapının zayıf noktalarında mekanik bir basınç yaratarak kırılmalara neden olur. Çimento ile yapılan onarımlarda dolgular, gözenekli malzeme ile temas ettiklerinde, yükler karşısında farklı çalışmakta ve bütün gerilmeleri geleneksel yapıya aktarmaktadırlar (Çimento harcı ve betonun ısısal genleşme katsayısı geleneksel malzemeler olan kireçtaşı, kumtaşı ve kireç bağlayıcılı harçlara göre 2 katıdır.)

3.Geçirgen olmayan gözeneksiz yapısıyla buharlaşmayı önleyerek yapı içinde kalan suyun duvarı bozmasına neden olur, donma tehlikesini arttırır. Kullanıldığında suyun girebileceği çatlaklar bırakır, rutubet ile direnci artar.

4.içerdiği çeşitli tuzlar sebebiyle her türlü gözenekli malzemede ve özellikle taşlarda bozulmalar ve çiçeklenmeler oluşturur. Çimentonun fırınlanması sırasında oluşan Sodyum ve potasyum karbonat kendi başlarına veya toprak kaynaklı kimyasal tuzlarla reaksiyona girerek suda çözünür karbonatları oluşturur ve duvar bünyesine fazladan tuzlar sokar.[237]

Ayrıca ,Sodyum Potasyum Sülfat, Klorür ve Nitratlar ortaya çıkar, bu tuzlar daha önceden var olanlarla beraber uygun atmosfer koşullarında çiçeklenme, veya kavlanma ile taş bozulmalarına neden olurlar.(Fotoğraf 137-138)

5.Yüksek ısı geçirgenliğine sahip olması dolayısıyla

enjeksiyon yapılarak kullanıldığı duvarlarda diğer sorunların yanında ısı köprüleri oluşturur ve iç mekanlarda bu olaya bağlı yoğunlaşmaları ve diğer bozulmaları hızlandırır.

6.Renginin soğuk gri ve koyu siyah olması ve çok düzgün bir yüzeye sahip olması sebebiyle estetik açıdan eski yapılarda kullanılması sakıncalı olarak kabul edilir.

Bu sorunlar ve fiziksel özelliklerdeki uyumsuzluklar Çimento-Kirecin veya sentetik reçine karışımlarının kullanılması ile giderilmeye çalışılmaktadır.[238]

Geleneksel taş duvarların onarım ve sağlamlaştırılmalarında kullanacak harçların fiziksel özelliklerinin eski yapı ile uyum sağlayabilmesi için yapılan araştırmalardan birinde; Kireç, Kireç-Çimento, Kireç-Puzolanik Madde, Kireç-Tuğla kırığı bağlayıcılarla üretilen harçlarla yapılan standart deneyler sonucunda uygulanması kolay, fiziksel özellikleri geleneksel harçlara çok yabancı olmayan yeni harçların elde edildiği bilinmektedir.[239]

Ülkemizde restorasyonlarda öncelikle çimentonun yoğun kullanımından vazgeçilmelidir, su kireci veya hiç değilse hava kirecine kısmen Çimento veya puzolanik maddeler katılarak kullanılması bu aşamada kabul edilebilecek bir formüldür. Feilden Çimento-Kireç oranını %10 olarak vermektedir.[240]

Restorasyonlarda eski harç formüllerinin kullanılması, hem bu formüllerle ilgili bilimsel araştırmalar olmadığı hem de bunlarda kullanılan organik maddelerin diğer malzemeler ile teması durumunda davranışı önceden bilinemiyeceği için akılcı bir yaklaşım değildir.

Türkiye açısından yapılması gereken öncelikle, eski yapılarda kullanılmış olan bağlayıcıların, tek başlarına ve yapı ile ilişkileri açısından, fiziksel ve kimyasal çözümlemelerinin yapılmasıdır. Ancak böyle bir araştırma sonucunda geleneksel harçların bütün özellikleri anlaşılacak, geliştirilecek yeni bağlayıcıların

niteliklerini belirlemeye yeterli olacak sonuçlara ulaşılabilir.

Yanlış bağlayıcılar kullanılmasının yapılara verdiği zararlar ortadadır, dolayısıyla oluşturulacak bağlayıcı formüllerinin, yapılara zarar vermeyecek ve bünyelerine kolayca entegre olarak sağlamlaştıracak, Türkiye şartlarında yaygın olarak ve kolaylıkla kullanılabilecek niteliklere sahip olması gerekmektedir.

Kervansaraylar gibi kesme taş yüzlü içi moloz ve harç dolgulu duvarlardan oluşan yapım sistemlerinde iç çekirdek ile dış kabuğun tam bir bütünlük içinde çalışması gerekmektedir. Bu durum bozulmuşsa düzeltilmesi yolları aranır, bu tür bir ayrılmanın oluşumu eğer iç çekirdeğin kuruyarak büzülmesi sonucu oluşmamışsa ve çekirdek içinde harcın erimesine bağlı veya ilk yapımdan gelen boşluklar varsa bu duvarın kurtarılması ve yeniden kendini taşıyabilecek hale getirilmesi için harç enjeksiyonu kaçınılmaz olmaktadır. Bu noktada kullanılacak harcın hem sağlam olması hem de yukarıda belirtildiği gibi yapı bünyesi ile uyumlu bir şekilde çalışması gereklidir.

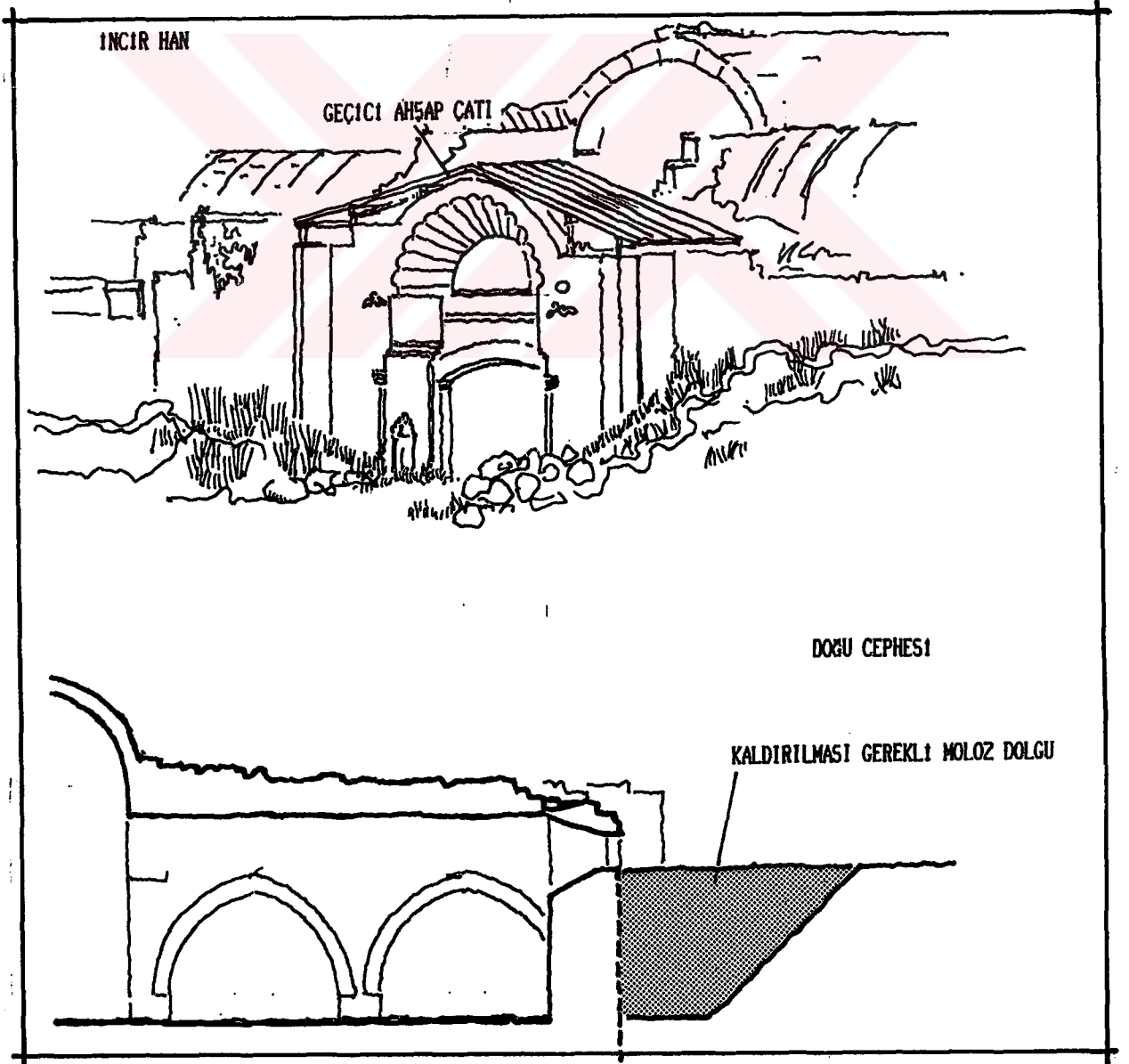
Enjeksiyon yerçekimi ile akıtma , el pompası ile veya basınçlı hava pompası ile uygulanabilir. Bu konuda kesin Reçeteler vermek zordur, her yapı için istenilen penetrasyon ve mekanik mukavemetleri sağlamak için ön araştırmaların yapılması gerekmektedir. Çimento-su şerbetleri en olumsuz ve artık uygulanmaması gereken formüllerdir. Uygulamalar çok dikkatli ve ön araştırmalardan sonra yapılmalıdır her yapının davranışının farklı olabileceği unutulmamalıdır.[241]

5. BÖLÜM: SONUÇ: TEMEL KORUMA ÖLÇÜTLERİ İÇİN ÖNERİLER

5.1. Ülke ölçeğinde bütüncül bir koruma yaklaşımının ölçütleri.

* Kervansarayların tümü için koruma amaçlı envanter ivedilikle bitirilmelidir. (Bkz. Bölüm 3.)

* Koruma amaçlı envanter aşamasında saptanmış olan "İvedi Koruma Önlemleri" bütün yapılarda alınmalıdır. (Şekil 5-1)

ŞEKİL 5-1

* Restorasyon müdahalesi için önceliklerin belirlenmesi, ülke ölçeğinde mevcut kervansarayların, korunma durumu, ulaşım durumu, yokolma eğilimleri ve çağdaş amaçla kullanım olanakları, gibi verilerin gözönüne alınması sonucunda saptanmalıdır.(Bkz. Bölüm:3.3.3.)

* Müdahale öncelikleri saptanan yapıların, araştırma, dokümantasyon, sağlıklı bir tesbit ve sondajlara dayanan restorasyon projeleri hazırlanmadan uygulama yapılmamalıdır. Bu çalışma şeklinin ülkemizde hala yerleşemediği gözönüne alınarak, temel ölçütlerin içinde belirtilmesi gerekliliği anlaşılabılır.

5.2.Yapılacak müdahalenin derinliğini ve tekniklerini sınırlayan ölçütler:

Anadoluda bulunan 13.yüzyıl kervansaraylarına yapılacak restorasyon müdahalelerinin ölçütlerinin, yapıların korunması gerekli nitelikleri ve yapılmış olan restorasyonların ortaya çıkardığı sorunlar doğrultusunda belirlenmesi gerekmektedir. Ancak yapıların korunma durumlarının büyük farklılıklar göstermesi, yaklaşımlarda da farklı davranmayı gerektirecek bir durumdur. Bu noktada genel ölçütler bütün yapılar için geçerli olmak kaydıyla, Litvanya'da (Polonya) uygulandığı gibi, kervansarayları üç grup altında ele alarak değerlendirmek gerekmektedir:[242]

1.GRUP YAPILAR: Örtü sistemi büyük ölçüde tahrip olmuş, iç ve dış mekanları sınırlayan elemanlar büyük ölçüde yok olmuş, ve yapı olarak kimliği zor anlaşılır bir durumda olanlar. Örnek: Kuruçeşme hanı, Dolay hanı, Alay han, Obruk han,

2.GRUP YAPILAR: Örtü sisteminde sınırlı tahribata uğramış, iç ve dış mekanları sınırlayan elemanlar büyük ölçüde ayakta, portaller, mescit, gibi mimari elemanları kısmen de olsa sağlam durumda olan yapılar. Örnek: Dokuzun Derbent han, Eli Kesik han, Kızılören han, Ertokuş han, Akhan,

Zazadin hanı, İncir hanı, Alara han.

3.GRUP YAPILAR:Restorasyon müdahalesi yapılmış, bitmiş, yarım kalmış veya halen devam etmekte olan yapılar. Örnek: Kadınhanı, Kesikköprü hanı, Aksaray Sultanhanı, Kayseri Tuzhisarı Sultanhanı, Ağzıkarahan, Horozlu han, Karatay hanı, Avanos Sarıhan, İshaklı han, Şarapsa han.

Genel koruma ölçütleri

* Müdahale öncesinde hazırlanacak Restorasyon projesi Türkiye şartlarında uygulama kolaylığı açısından etaplanmalıdır. Her etap, mümkün olduğu kadar, kendi içinde başlayıp bitmelidir. İnşaatın yarım kalmasından dolayı ortaya çıkacak tahribatın önlenmesi ancak bu şekilde mümkün olabilir. Örnek olarak İncir Han'a yapılacak müdahalelerin etapları: 1. İvedi Koruma önlemlerinin alınması 2. tahrip olmuş olan tonoz parçalarının ve örtü kaplamasının restorasyonu. 3. Avluda kazı yapılması. 4. Taç kapının restorasyonu, olarak belirlenebilir. Ayrıca farklı zamanlarda yapılan müdahalelerde kullanılan malzemelerin aynı olmasına dikkat edilmelidir.

* Restorasyon müdahalesi sırasında , yapının içindeki ve avlunun bulunması mümkün olan alan çevresindeki moloz ve dolgunun kaldırılması ve sondajlar, arkeolojik kazı dikkati ile yapılmalı ve belgelenmelidir. (Bkz.Bölüm:3.2.Koruma amaçlı envanter.)

* Kervansaraylar üzerindeki, farklı teknikleri, yapım sürecinin aşamalarını ve onarımları belgeleyen izlerin özenle korunması gerekmektedir.

* Devşirme malzemeler bulundukları yerde ve bütün özellikleriyle korunmalıdır.

* Yapı üzerinde bulunan her türlü kitabe, yazı, ve taşçı işareti proje aşamasında, fotografik ve grafik olarak tesbit edilmeli ve uygulama aşamasında olabilecek tahribat veya

yokolmalardan kısmen de olsa korunmalıdır.

* Restorasyonlarda çimento harcının kontrolsüz kullanımına son verilmelidir. Kullanılacak yeni bağlayıcı malzeme de, özgüne uygun olarak, kireç harcı olmalıdır. (%10 oranında çimento katılmış kireç harcı bu yapılarda kullanılabilir bir bağlayıcı olarak kabul edilmektedir. Bkz. Bölüm 4.2.2.)

Sağlamlaştırma işlemlerinde, özellikle duvar ve tonozların üst kısımlarında, kullanılacak bağlayıcı malzemenin ise, ayrıca suya karşı yalıtım yapacak nitelikte olması gerekmektedir.

* Taş çürütme ve değiştirme işlemleri duvarın derinlemesine, iç çekirdek ile bütünleşebilecek şekilde yapılmalı, sadece kapak yapılarak yapının taşıyıcı sistemi zayıflatılmamalıdır. (Şekil 5-2)

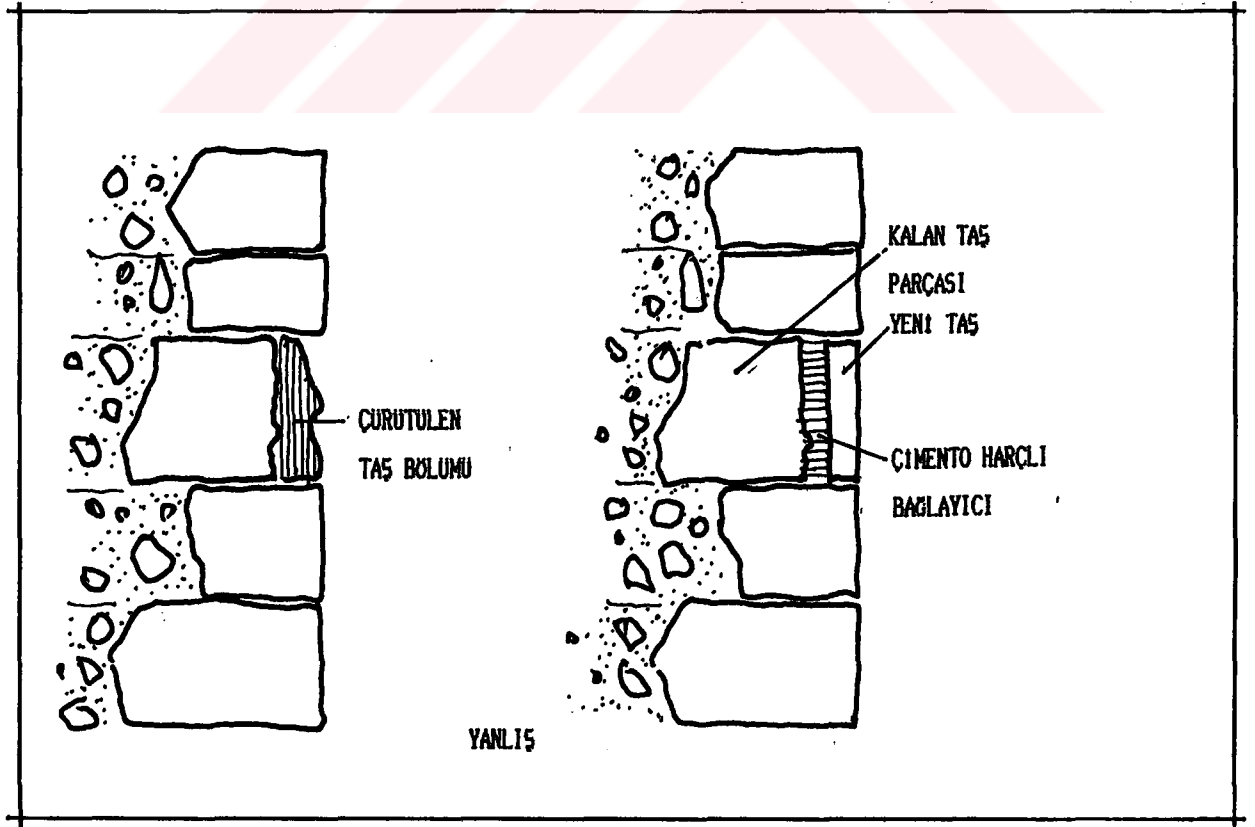
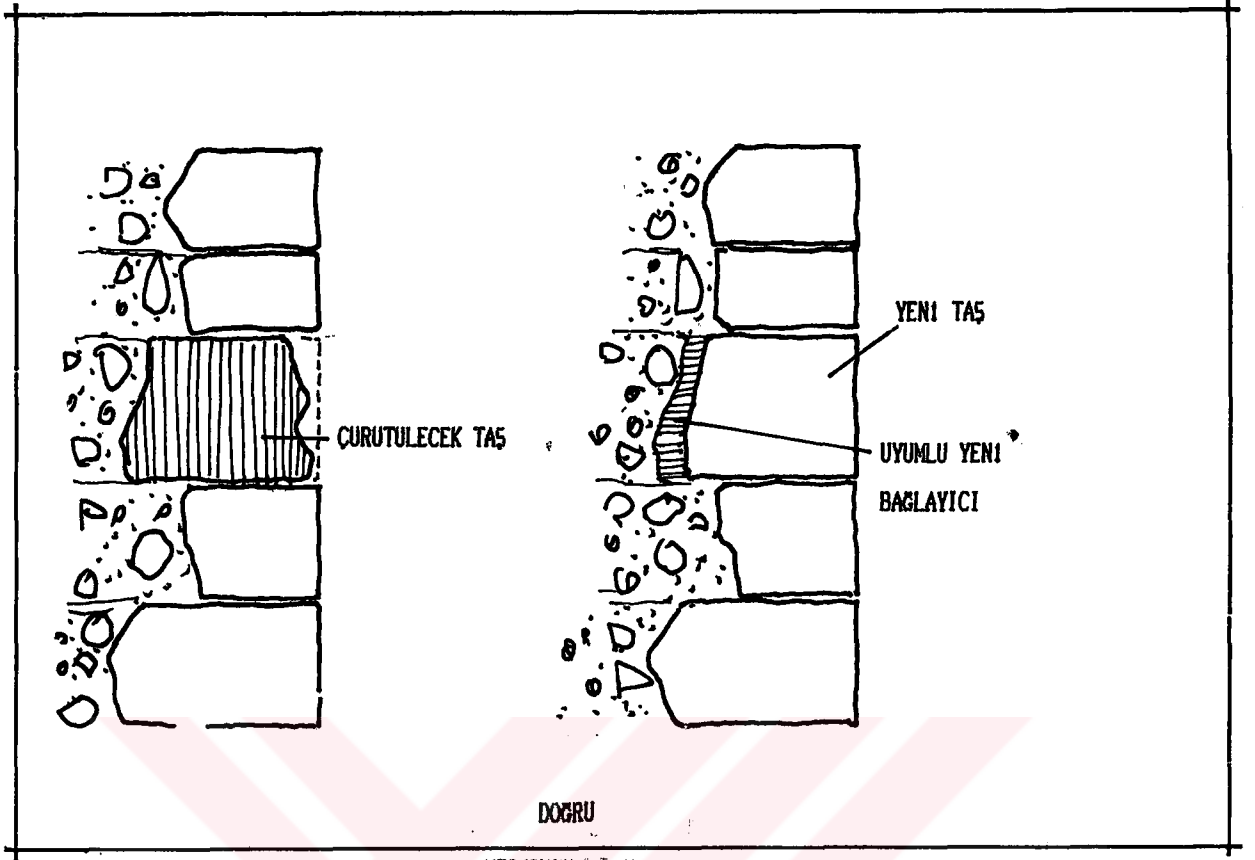
* Yapının bünyesi ile en iyi uyumu sağlaması açısından, restorasyonlarda çok özel durumların dışında özgün (taş) malzeme kullanılmalıdır. Ancak kullanılacak taşın mevcudun çözümleme sonuçlarına ve kullanılacağı yere uygun olması gerekmektedir.

* Kullanılacak taş malzemenin kısa sürede patinaya sahip olarak özgününden ayırdedilememesi tehlikesine karşı, yeni yapılan kısımlarda mevcut yapı ile uyumlu bir teknikte belirtilmelidir.

* Yeni işlevin gerektirdiği çok zorunlu eklerin yapımında mevcut bünyeyi estetik, fiziksel ve kimyasal olarak bozmayan, geriye dönebilir malzeme kullanılmalıdır.

* yeni işlevlerin gerektireceği ekler kapalı kısımlarda veya avlularda, yapının günümüze gelebilmiş özgün mekansal özelliklerini tahrip edici nitelikte olmamalıdır.

Özellikle belirtmek gerekir ki bu işlevlerin hiçbirisi, yapıları araştırmacılar ve diğer ziyaretçiler tarafından istenildiği zaman incelenmesini engelleyici bir duruma sokmamalıdır.

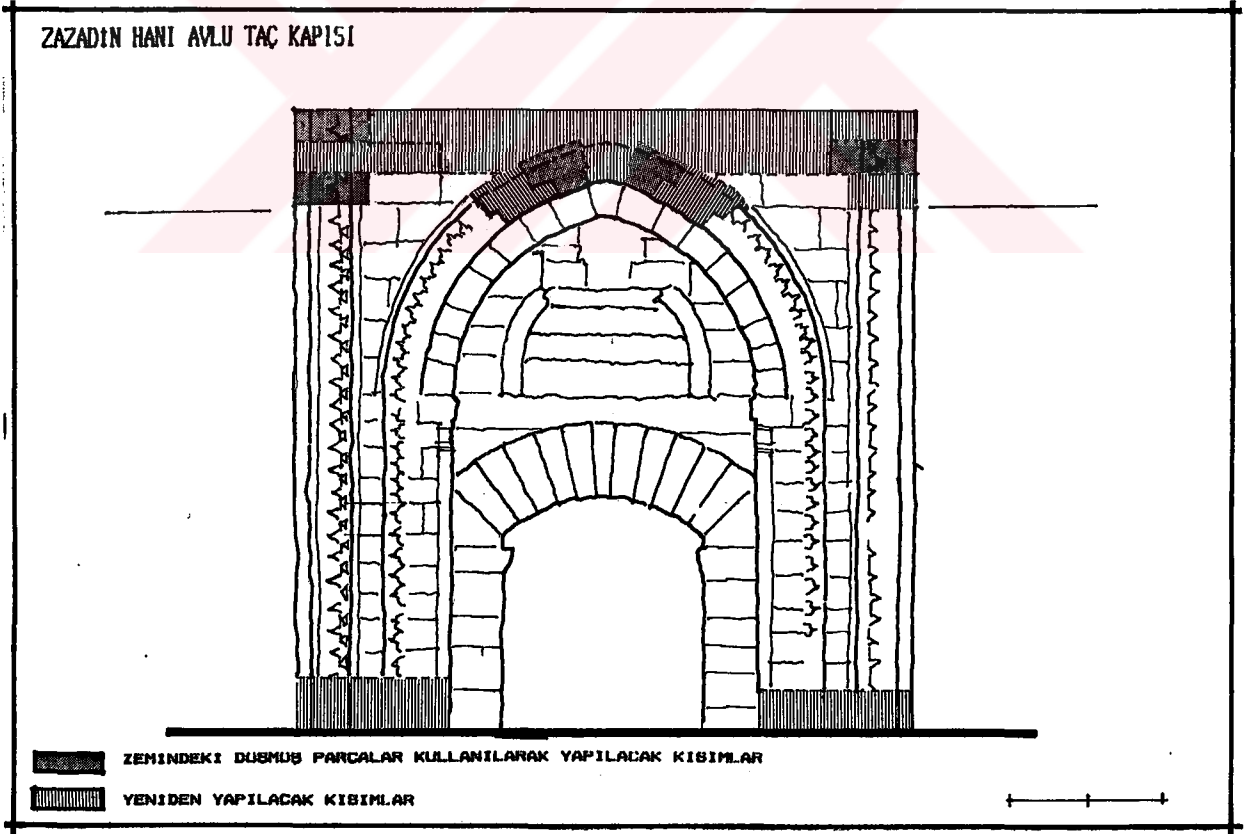

ŞEKİL 5-2

1. Grup yapılarda geçerli temel ölçütler:

* Bu yapılar mevcut durumları açısından artık açık müze olmanın dışında hiçbir işlevi yüklenebilecek durumda değildir. Oldukları gibi dondurularak korunmaları gerekmektedir. Temel amaç bu yapıları görünür ve anlaşılır hale getirilerek varlıklarını mümkün olduğu kadar korumaktır.

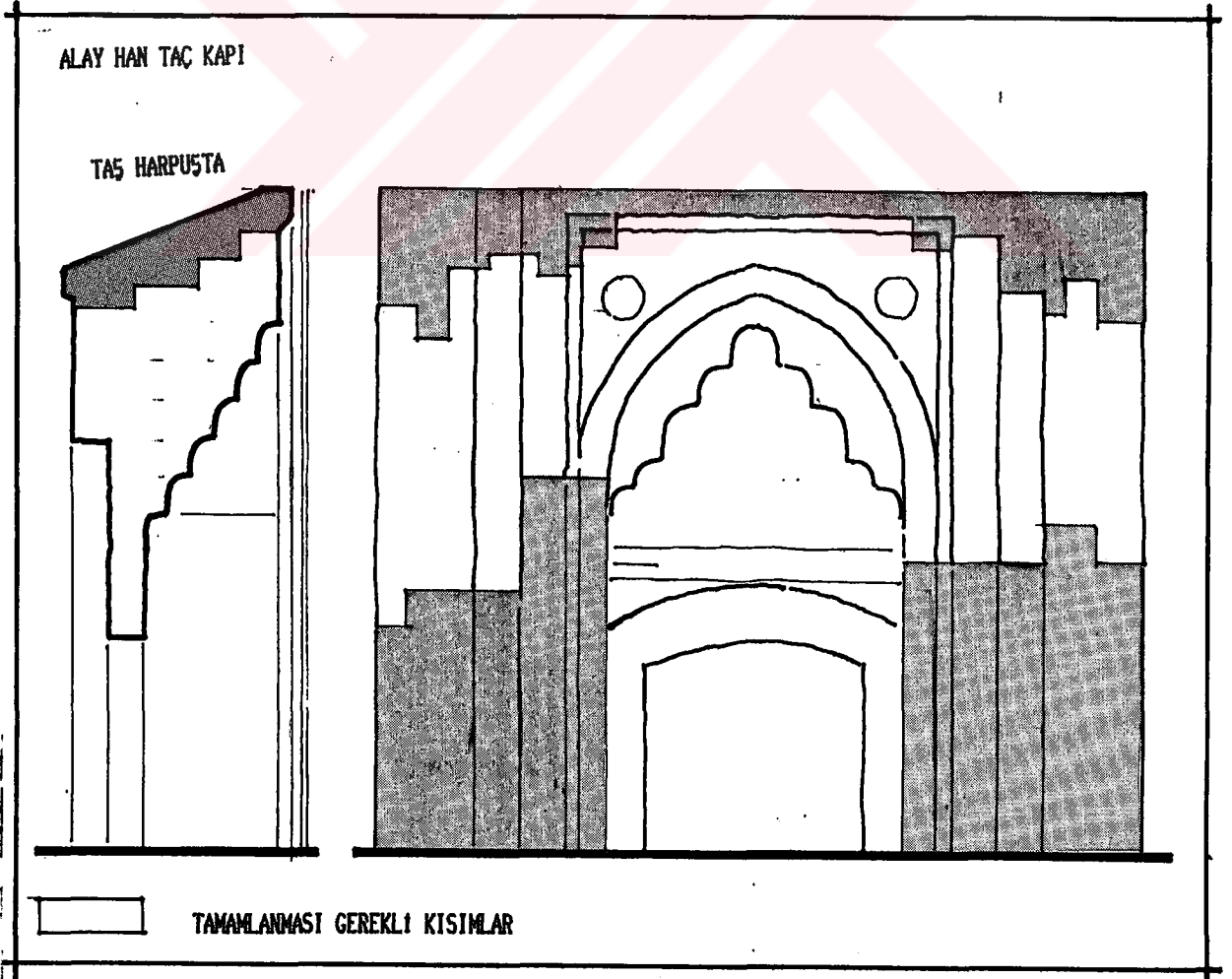
* Yapıların kısmen de olsa özgün kimliklerinin bir bölümünü yeniden elde etmelerini sağlamak amacıyla düşmüş olan, işlenmiş yapı parçaları, özellikle dekorasyona sahip olanları yeniden kullanılarak kısmi anastylozlar yapılabilir. (Şekil 5-3)

ŞEKİL 5-3

* Örtü sistemi duvarlar ve diğer mimari öğelerin kalan kısımlarının ayakta durabilmesi için takviye, ve sağlamlaştırma yapılabilir. Ancak bu işlemlerde büyük oranda yeniden yapımlardan kaçınılmalı yalnızca mevcut sistemin bir süre daha ayakta kalmasını sağlayabilecek müdahalelerle yetinilmelidir. Farklı bir taşıyıcı sistemin entegrasyonunu gerektiren çok özel durumlarda ise bu yeni sistemin özgün ile estetik ve fiziksel açıdan uyumlu olmasına özellikle dikkat edilmelidir.

* Kalıntıyı üstten gelecek suya karşı koruyacak sistemin oluşturulması yalnızca bağlayıcı ile mümkün olmayan yapılarda, bu korumanın yeni bir saçak veya harpuşa ile yapılması tercih edilmelidir. (Şekil 5-4)

ŞEKİL 5-4

*Taşıyıcı sistemin bozulmuş ve zayıflamış olmasına bağlı olarak üst örtünün de tahrip olmasından dolayı, kalan toprak dolgunun, yapıyı, oluşturacağı yük ve rutubetle daha fazla tahrip etmesini önlemek için, kaldırılması gerekir. Açığa çıkacak tonoz sırtları uygun bağlayıcı ile sağlamlaştırılarak yalıtılmalıdır.

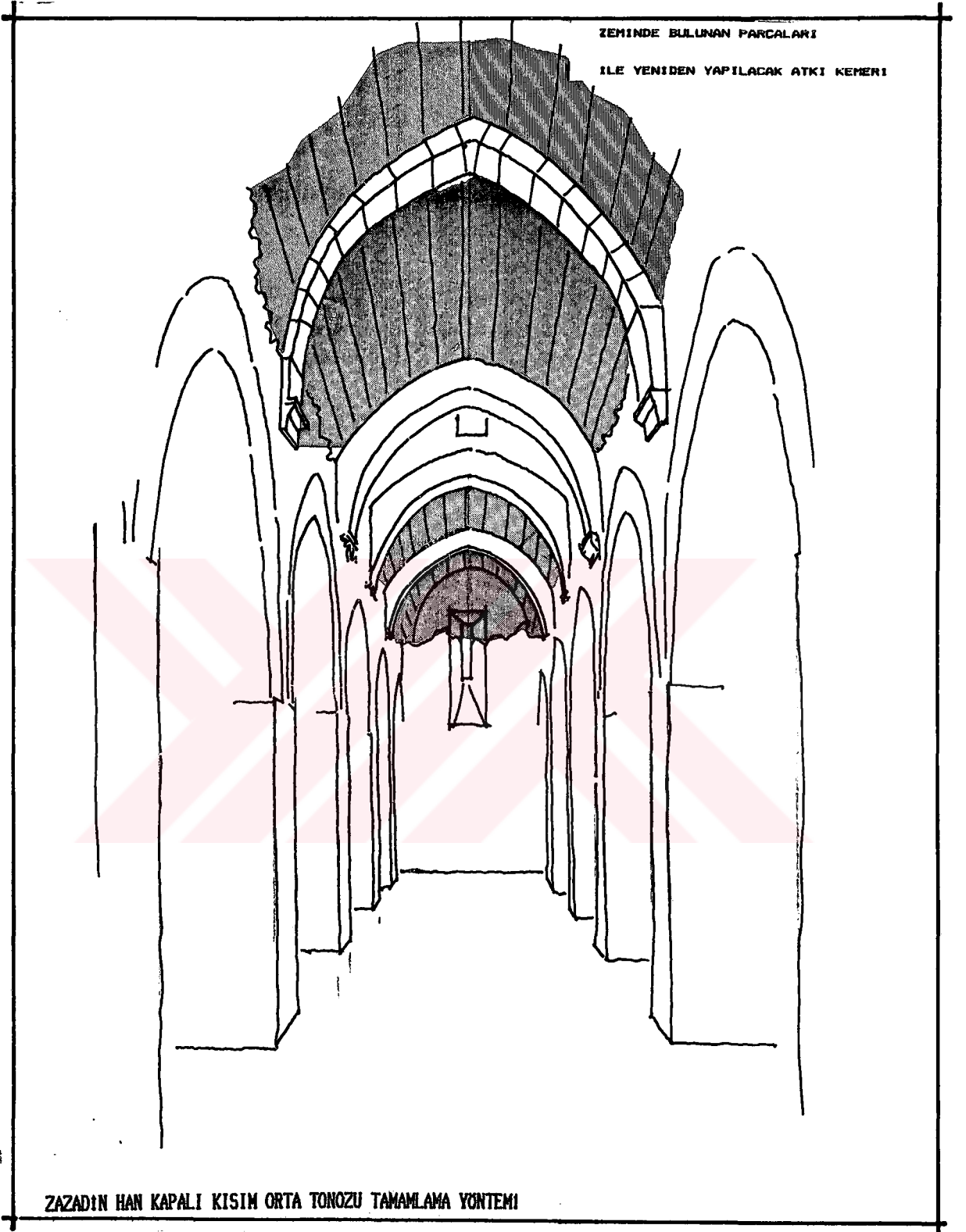
2. Grup yapılarda geçerli temel ölçütler:

* Yapısal açıdan bozulmalara uğramış ancak taşıyıcı sistemleri genel olarak bütünlüğünü koruyan iç ve dış Mekansal özelliklerini de henüz kaybetmemiş olan bu yapılarda koruma ölçütlerinin ana temasını, belgesel ve estetik değerlerini koruyarak, açık müze işlevinin dışında çağdaş bir kullanıma sahip olmasını sağlamak oluşturmaktadır.

* Özellikle kapalı kısımlarda iç mekansal bütünlüğü ve taşıyıcı sistem dengesini yeniden sağlamak için, örtü sisteminde bozulmuş kısımlarda tamamlamalar yapılabilir. Ancak bu müdahalenin yalnızca, birim elemandan oluşan, başlangıcı ve bitiş kısımları açık olarak belli olan kısımlarda yapılması gerekir. Bu tamamlamalarda düşmüş olan mevcut malzemenin sağlam durumda olanlarının kullanılması gerekmektedir. (Şekil 5-5)

* Taşıyıcı sistem açısından gerekli müdahale özgün malzeme ve teknikle yapılması durumunda restitüsyonları gerektirmekte ise, bu kısımlarda yeni bir ek tercih edilmelidir. Ancak bu ek betonarme gibi rijid bir sistem olarak özgün bünyenin içine girmemeli, sadece dıştan destek sağlamalıdır.

* Yapıların tümü ile yenilenmesine yol açabilecek rökonstrüksiyonlardan, özellikle Taç kapı, mescit, gibi kısımların bozulmuş olan üst ve alt bitişlerinde, benzer yapılar incelenerek yapılmış restitüsyonlara dayansa bile, uygulama konusu olmamalıdır. Ancak bu bölümlerin ayakta

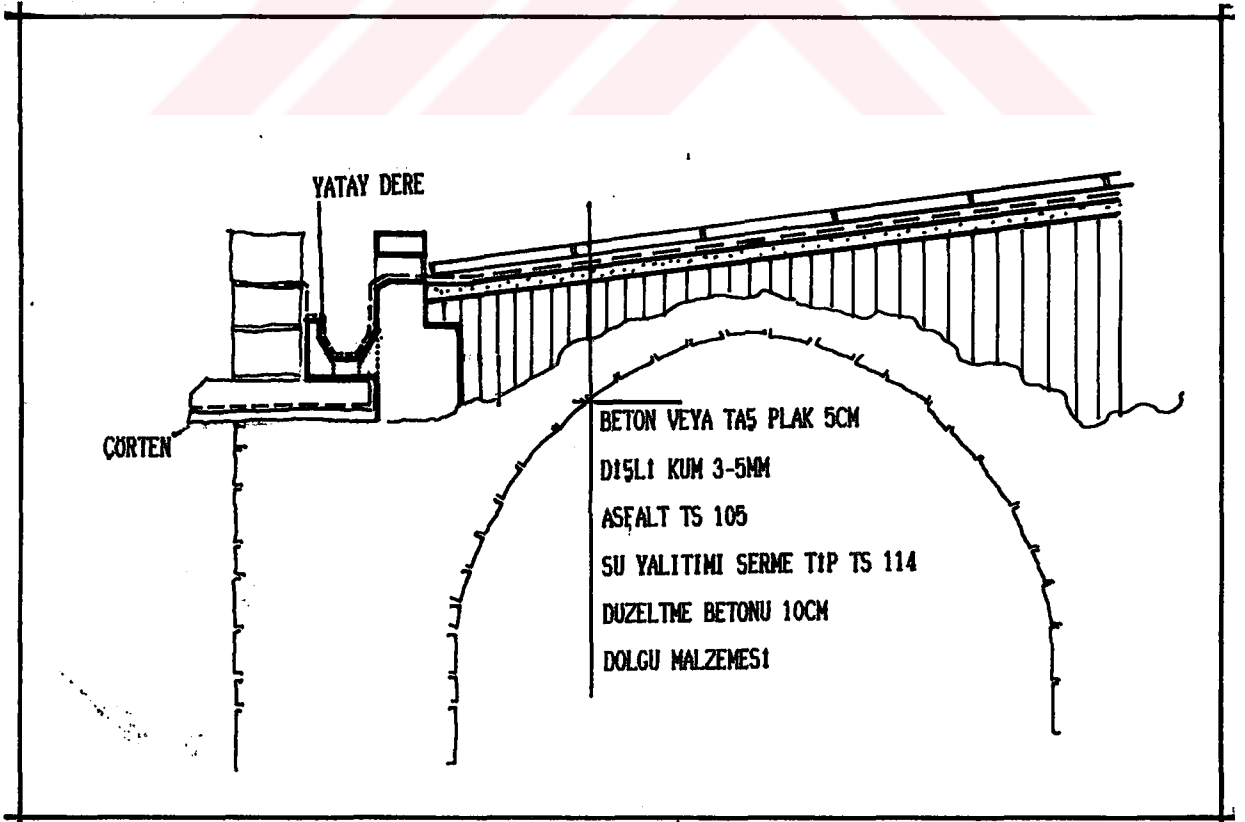

ŞEKİL 5-5

kalabilmesini sağlamak için gerekli olan tamamlamaların en azı ile yetinilmelidir. Dekorasyona sahip kısımlarda bunun yeniden yapımı kesinlikle sözkonusu olmamalıdır.

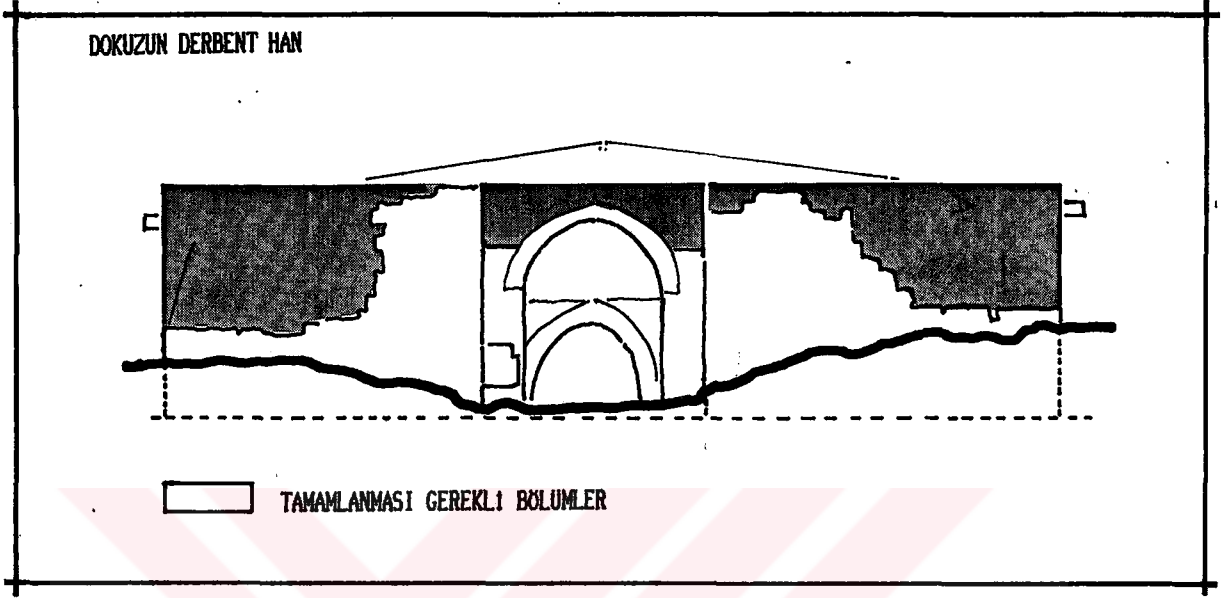
* Toprak dolgusu bütünüyle yokolmuş yapılarda, tonozların ve duvarların açığa çıkmış kısımlarında sadece harçla sağlamlaştırma ve yalıtım yapılması yeterli değildir. 1.Grup yapılara göre daha geniş bir kapalı alanın bulunması, ve yüzeylerin düzgün olmaması sebebiyle, böyle bir müdahale üstten gelen suyun havuzlanmasına ve yapı bünyesine sızmasına sebep olabilir. Ayrıca açıkta kalacak taş yüzeylerin su emme özelliklerine bağlı olarak, donma ve yoğunlaşma sonucu oluşacak bozulmalar kaçınılmazdır. Sonuç olarak, üst örtünün yapıyı yeniden koruyabilir hale getirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla:

1.Mevcut toprak dolgunun kaldırılması, ve tonozların sağlamlaştırılmasından sonra hafif bir dolgu ve yalıtım yapılmalıdır.(Bkz. Bölüm 4.2.2.) (Şekil 5-6)

ŞEKİL 5-6

2.Dış duvarlar yapılacak yeni dolguyu tutabilecek yüksekliğe kadar tamamlanmalıdır. (Şekil 5-7)

ŞEKİL 5-7

* Restitüsyon gerektiren elemanların olmaması şartı ile, dış ve iç cephelerde duvarların alt kısımlarında oluşan bozulmalar aynı malzeme ile yenilenmelidir.

* Kısmen yıkılmış beşik ve yıldız tonozlarda ve özellikle taç kapılar üzerindeki mukarnaslı örtülerde ara bölümlerdeki bozulmaların tamamlaması yapılmalı ancak bitişlerde tamamlayıcı herhangi bir müdahalede bulunulmamalıdır. Bu kısımlarda hiçbir sebeple söküm ve yeniden inşa etmeye yönelik müdahaleler yapılmamalıdır. (Bkz Bölüm:4.1.)

* Yapıların kapalı kısımlarında bulunan sekiler veya avlu kalıntıları gibi belgesel değere sahip bölümler restorasyonlar sonucunda tahrip edilerek yokedilmemeli veya yoksa yeniden yapımına gidilmemelidir.

3. Grup yapılarda geçerli temel ölçütler:

* Restorasyon çalışmaları halen devam etmekte ise ivedilike durdurulmalı ve kapsamlı bir restorasyon projesinin hazırlanmasından sonra yeniden başlanmalıdır. Restorasyonu tamamlanacak bu yapılar için 2.grup yapılar ile ilgili temel ölçütler geçerlidir.

* Restorasyonlarda yapılmış yanlış müdahalelerin geriye dönebilir nitelikte olanlarının, yapıya zarar vermeden düzeltilmesi yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- [11]. GUVENC B., İNSAN VE KÜLTÜR, İstanbul, 1979, s.95-137.
- [12]. Ayn.ver, s.105, 113.
- [13]. ERDER C, TARİHİ ÇEVRE KAYGISI, Ankara, 1971, s.39-43.
- [14]. KUBAN DOĞAN, "Anıt Kavramı Üzerine Düşünceler", MİMARLIK 1973/7, s.6
- [15]. AHUNBAY Z., "Değerlendirme Ölçütleri", YAPI 84/1988, s.30; ALSAÇ O., "Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu Üzerine", MİMARLIK 1984/3-4, s.8-11.
- [16]. TEKELİ İ., "Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler", MİMARLIK 88/2, s.57.
- [17]. USTUNKÖK O. USTUNKÖK O., "Mimarların Bir Uzmanlık Dalı Olarak Eski Eserlerin Bakım ve Onarımı", MİMARLIK 1972/8, s.43
- [18]. ATACAN F., PEKDEMİR A., "Tarihi Çevre Korumasında İlk Aşama: Saptama-Belgeleme", MİMARLIK 84 3-4, s.16
- [19]. MADRAN E., "Yıllık ve Beş Yıllık Programlarda Kriter ve Uygulama sorunları", RÖLÖVE VE RESTORASYON DERGİSİ IV I. Restorasyon Semineri özel sayısı, 6-7 Mayıs 1982, s.20; KUBAN D., "Divriği Ulu Camii ve Şifahanesi ve Restorasyon Uygulamaları Üzerine Gözlemler", RÖLÖVE VE RESTORASYON DERGİSİ IV I. Restorasyon Semineri özel sayısı, 6-7 Mayıs 1982, s.26.
- [10]. FITCH J. M., "Environmental Aspects of the Preservation of Historic Urban Areas", MONUMENTUM Vol. IX 1973, s.39
- [11]. ERDER C., "Venedik Tüzüğü Tarihi Bir Anıt Gibi Korunmalıdır", O.D.T.U. MİM. FAK. DERGİSİ 2/1977, s.170.
- [12]. FORAMITTI H., MESURES DE SECURITE ET D'URGENCE POUR LA PROTECTION DES BIENS CULTURELS, Rome, 1972, s.39.
- [13]. FEILDEN B.M., CONSERVATION OF HISTORIC BUILDINGS, London, 1982., s.365., s.185
- [14]. YİĞİT M.H., TÜRKİYE TARİHİ: SELÇUKLULAR DEVRİ, s.168.
- [15]. ÇAĞATAY N., BİR TÜRK KURUMU OLAN AHİLİK, Konya, 1981 s.55-56; CAHEN C., OSMANLILARDAN ÖNCE ANADOLUDA TÜRKLER, İstanbul, 1979, s.157,306.
- [16]. AKDAĞ, M., TÜRKİYEİN İKTİSADİ VE İCTİMAİ TARİHİ C1, İstanbul, 1974, s.11.
- [17]. İNAL GÜNER, "Orta çağlarda Anadolu'da çalışan Suriye ve Mezopotamyalı Sanatçılar", SANAT TARİHİ YILLIĞI XI 1981 s.81-86
- [18]. AKDAĞ, M., a.g.e., s.2-3.
- [19]. CAHEN C., TÜRKLERİN ANADOLUYA İLK GİRİŞİ, Ankara, 1988,

s.56.

[20].TURAN O., SELCUKLULAR TARİHİ VE TÜRK İSLAM MEDENİYETİ, Ankara, 1965, s.256.

[21].Ayn.ver, s.256.

[22].Ayn.ver., s.258.

[23].CAHEN C., OSMANLILARDAN ÖNCE ANADOLUDA TÜRKLER İstanbul, E. yay., 1984, s.78.

[24].ÖZERGİN M.KEMAL, "Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları", İstanbul, İ.U.Ed.Fak.Tarih Böl.Basılmamış Doktora Tezi, 1959, s.42.

[25].VRYONIS S., THE DECLINE OF MEDIEVAL HELLENISM IN ASIA MINOR AND THE PROCESS OF ISLAMISATION FROM THE ELEVENTH THROUGH THE FIFTEENTH CENTURY, London, 1971, s.30

[26].ÖZERGİN M.KEMAL, a.g.e., s. 41

[27].TANILLI S., YÜZYILLARIN GERÇEĞİ VE MİRASI CII, s.212

[28].TURAN OSMAN, "Selçuklu Kervansarayları" BELLE TEN X /38 ,s.472

[29].TANYELİ UĞUR, ANADOLU TÜRK KENTİNDE FİZİKSEL YAPININ EVRİM SURECİ 11-15.YÜZYIL, İstanbul, İ.T.U. Yay., 1987. s.20.; ÖZERGİN M.KEMAL, a.g.e., s.43.

[30].GORDLEVSKİ V., ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ, (Moskova 1941) Ankara 1988 ,s.41.

[31].ÖZERGİN M.KEMAL, a.g.e., s.45.

[32].CAHEN C., OSMANLILARDAN ÖNCE ANADOLUDA TÜRKLER İstanbul, E. yay., 1984, s.98

[33].GORDLEVSKİ V., a.g.e., s.42

[34].Ayn.ver, s.44

[35].TURAN OSMAN, "Selçuklu Kervansarayları" BELLE TEN X /38 ,s.473

[36].GORDLEVSKİ V., ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ, (Moskova 1941) Ankara 1988 ,s.48

[37].PAMUK ŞEVKET, 100 SORUDA OSMANLI TÜRKİYE İKTİSADİ TARİHİ, s.29.

[38]. TEKE Lİ İ., "Anadoludaki Kentsel Yaşantının Örgütlenmesinde Değişik Aşamalar", TOPLUM VE BİLİM 9-10 1980 s.41, den nakleden, TANYELİ UĞUR, a.g.e. s.37.

[39].ÖZERGİN M.KEMAL, a.g.e. ,s.48

[40].CAHEN C., OSMANLILARDAN ÖNCE ANADOLUDA TÜRKLER İstanbul, E. yay., 1984, s.128; KÖPRÜLÜ FUAD, OSMANLI DEVLETİNİN KURULUŞU, Ankara, TTK yay., 1988, s.53-54.

[41].TURAN OSMAN, SELCUKLULAR TARİHİ VE TURK İSLAM MEDENİYETİ, Ankara, 1965.,s.210

[42].WALLERSTEİN IMMANUEL, "Osmanlı imparatorluğunun Dünya Ekonomisi ile Bütünleşme Süreci ", TOPLUM VE BİLİM 23 Güz 1983 s.336

[43]. s.48.; TURAN OSMAN, "Selçuklu Kervansarayları" BELLETEN X /38 s.473-474

[44].SUMER F., YABANLU PAZARI İstanbul, 1985,

[45].VRYONIS S., a.g.e., s.20

[46].GORDLEVSKİ V., ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ, (Moskova 1941) Ankara 1988 ,s.57.

[47].CAHEN C., OSMANLILARDAN ÖNCE ANADOLUDA TURKLER İstanbul, E. yay., 1984, s.132

[48].PAMUK ŞEVKET, a.g.e.,s.88

[49].WALLERSTEİN IMMANUEL, a.g.e.,s.43

[50].Ayn.ver. s.43; SUMER F.,a.g.e. , s.5-10.

[51].SUMER F., a.g.e., s.5-10.; HEYD W., YAKIN DOĞU TİCARET TARİHİ, çev:Enver Ziya Karal, Ankara,TTK Yay. X.Dizi Sa:6,1975 s.334

[52].GORDLEVSKİ V.,a.g.e.,s.64

[53].ÇAĞATAY N., a.g.e. s.55-56.

[54].GORDLEVSKİ V., a.g.e. ,s.66-67

[55].KÖPRÜLÜ FUAD, a.g.e. , s.53.

[56].CAHEN C., OSMANLILARDAN ÖNCE ANADOLUDA TURKLER İstanbul, E. yay., 1984, s.312

[57].CAHEN C., OSMANLILARDAN ÖNCE ANADOLUDA TURKLER İstanbul, E. yay., 1984, s.313

[58].CAHEN C., "The Mongols and the Near East", A HISTORY OF THE CRUSADES Vol:II s.718

[59] Gordlevski, a.g.e. ,s.60.

[60].KUBAN D., "Kültür ve Tarihi Çevre"1982 KÜLTÜR SÜRASI BİLDİRİLERİ, s.3.

[61].TURAN OSMAN, "Selçuklu Kervansarayları" BELLETEN X /38 s.474-475.; ÖZERGİN M.KEMAL, "Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları", İstanbul,i.U.Ed.Fak.Tarih Böl.Basılmamış Doktora Tezi,1959.

[62].JOKILETHO JUKKA, INVENTORY OF CULTURAL PROPERTY Technical Report prepared for D.S.R.of Sri Lanka by UNESCO ,June 1981 s.7, ERDER CEVAT, "1970 Yılı Anıtları Koruma Yılıydı, 1975 Mimari Miras Yılı Olacak", MİMARLIK 7/1973,

s.21-24

[63].Ayn.ver., s.6-7

[64].Ayn.ver., s.7

[65].CONSEIL DE L'EUROPE, CONGRES SUR LE PATRIMOINE ARCHITECTURAL EUROPEEN, BRUXELLES 27-29 MARS 1980 resolution et synthese des debats, Strasbourg 1980, s.4.

[66].FROIDEVAUX YVES-MARIE, TECHNIQUES DE L'ARCHITECTURE ANCIENNE, CONSTRUCTION ET RESTAURATION (2eme edition) Bruxelles,Madraga editeur,1987, s.145; FEILDEN BERNARD M. AN INTRODUCTION TO CONSERVATION OF CULTURAL PROPERTY Rome,United Nations,Educational,Scientific and Cultur Organisation,April 1979, s.183-217

[67].FEILDEN BERNARD M. AN INTRODUCTION TO CONSERVATION OF CULTURAL PROPERTY Rome, United Nations, Educational, Scientific and Cultur Organisation, April 1979, s.200-201

[68].FRODL WALTER, "Anıtların Bakımı ve Onarımı", AKADEMİ Sayı.5 1966, s.4 ; FEILDEN BERNARD M., CONSERVATION OF HISTORIC BUILDINGS, London, 1982. ,s.22; KUBAN DOĞAN, "Modern Restorasyon İlkeleri Üzerine Yorumlar", VAKIFLAR DERGİSİ VII, 1969, s.342-347

[69].ERDMANN KURT, DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13.JAHRHUNDERTS, Berlin,Gebr Mann Verlag, 1961,C 2-3.

[70].ERDMANN KURT, DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13.JAHRHUNDERTS, Berlin,Gebr Mann Verlag, 1961,C 2-3, s.72

[71].ÖZERGİN M., "Anadoluda Selçuklu Kervansarayları" TARİH DERGİSİ C:XV S:20 Mart 1965, s.144

[72].Ayn.ver., s.71.

[73].Ayn.ver., s.70

[74].ÖZERGİN M., "Anadoluda Selçuklu Kervansarayları" TARİH DERGİSİ C:XV S:20 Mart 1965, s.144.

[75]. TUKEL A., "Alara Han'ın Tanıtılması ve Değerlendirilmesi" , BELLETEN 132/1969, s.455.

[76].ERDMANN KURT, a.g.e., s.69

[77].ÖZERGİN M., "Anadoluda Selçuklu Kervansarayları" TARİH DERGİSİ C:XV S:20 Mart 1965, s.145.

[78].İLTERR İ.TARİHİ TÜRK HANLARI Ankara, 1969, s.21.

[79].ÖZGÜÇ-AKOK, "Alayhan Öresunhanve Hızırilyas köşkü", BELLETENCXXI/1957, s.81-84; ERDMANN KURT, DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13.JAHRHUNDERTS, Berlin,Gebr Mann Verlag, 1961, s.81

[80].SÖNMEZ Z., ANADOLU TÜRK İSLAM MİMARISİNDE SANATÇILAR,

Ankara, T.T.K., 1988, s.184.

[81].ÖZERGİN M., "Anadoluda Selçuklu Kervansarayları" TARİH DERGİSİ C:XV S:20 Mart 1965, s.148.

[82]. AKOK MAHMUT, ÖZGÜÇ T., "Uç Selçuklu Abidesi Dolay Han,Kesikköprü kerv.ve Han Camii", BELLETEN XXII 1958, s.253; ERDMANN KURT, DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13.JAHRHUNDERTS, Berlin,Gebr Mann Verlag, 1961, s.204

[83].BİTTTEL KURT, KLEINASIATISCHE STUDIEN, İstanbul, 1942, s.42.

[84]. ERDMANN KURT, a.g.e. Abb.46.

[85].Ayn.ver., s.39.

[86].ÖZERGİN M., "Anadoluda Selçuklu Kervansarayları" TARİH DERGİSİ C:XV S:20 Mart 1965, s.149

[87].ERDMANN KURT, a.g.e., s.39.

[88].Ayn.ver., s.39.

[89].TURAN OSMAN, "Selçuk Devri Vakfiyeleri, Mübarizeddin Ertokuş Vakfiyesi", BELLETEN XI/43 1947 s. 415-429.

[90].ERDMANN KURT, a.g.e., s.53

[91].ÖZERGİN M., "Anadoluda Selçuklu Kervansarayları" TARİH DERGİSİ C:XV S:20 Mart 1965, s.160.

[92].ERDMANN KURT, a.g.e., Abb.205

[93].UĞUR F., "Horozlu Hanı", KONYA2/1936, s.101.

[94].ERDMANN KURT, a.g.e., Abb.205

[95]. ÖZERGİN M., "Anadoluda Selçuklu Kervansarayları" TARİH DERGİSİ C:XV S:20 Mart 1965 s:141-169

[96].ERDMANN KURT, a.g.e., s.65.

[97].ÖZERGİN M., "Anadoluda Selçuklu Kervansarayları" TARİH DERGİSİ C:XV S:20 Mart 1965, s.153

[98].ERDMANN KURT, a.g.e. s.61, 143.

[99].ERGUVANLI KEMAL SAYAR MALİK, Türkiye Mermerleri ve İnşaat Taşları, İstanbul,İTU yay.,1962, s.118-119.

[100].ERDMANN KURT, a.g.e., s.143

[101].Ayn.ver., Abb.274-281,

[102].Ayn.ver. s.50

[103].Ayn.ver., s.50; DEMİR A., "Anadolu Selçuklu Hanları, Kadınhan" İLGİ 48/1987, s.17.

[104].TEMİR AHMET, KIRSEHİR EMİRİ CACA OĞLU NUR EL-DİN'İN 1272 TARİHLİ ARAPCA-MOĞOLCA VAKFIYESİ, Ankara, T.T.K.Yay., 1989 2.Baskı .s.204-205

[105].BİTTEL KURT, a.g.e., s.42.

[106].ERDMANN KURT, a.g.e., Abb.1.

[107].İLTER İ.a.g.e., s.50.

[108].AKOK MAHMUT, ÖZGÜÇ T., "Uç Seçuklu Abidesi Dolay Han,Kesikköprü kerv.ve Han Camii", BELLETEN XXII 1958, .s.256.

[109].ERDMANN KURT, a.g.e., s.49.

[110].ÖZERGİN M., "Anadoluda Selçuklu Kervansarayları" TARİH DERGİSİ C:XV S:20 Mart 1965, s.155.

[111].ÖZERGİN M., "Anadoluda Selçuklu Kervansarayları" TARİH DERGİSİ C:XV S:20 Mart 1965, s.156.

[112].ÖZERGİN M., "Anadoluda Selçuklu Kervansarayları" TARİH DERGİSİ C:XV S:20 Mart 1965, s.156.

[113].ERDMANN KURT,a.g.e. abb.12-15.;

[114].Ayn.ver., s.34

[115].Ayn.ver., s.129

[116].Ayn.ver., s.205

[117].AKOK M., ÖZGÜÇ T., "Sarıhan", BELETENXX/1956, 379.

[118].Ayn.ver., 381.

[119].TUKEL AYŞIL, "Alara han'ın tanıtılması ve değerlendirilmesi", BELLETEN132/1969, s.445.

[120].YAVUZ A.T., ANADOLU SELÇUKLU MİMARISINDE TONOZ VE KEMER, 1983, Ankara, s.141

[121].AKOK M., ÖZGÜÇ T., "Sarıhan", BELETENXX/1956, 382.

[122].ERDMANN KURT, a.g.e., s.89

[123].Ayn.ver., s.90

[124].ÖZERGİN M., "Anadoluda Selçuklu Kervansarayları" TARİH DERGİSİ C:XV S:20 Mart 1965, s.162.

[125].TUKEL AYŞIL,a.g.e., s.455.

[126].AKOK MAHMUT, ÖZGÜÇ T., "Kayseride Tuzhisarı Sultanhanı, Köşk Medrese ve Alaca Mescit Röhlövesi", TURK ARKEOLOJİ DERGİSİ 17/2 1968, s. 5-41.

[127].ERDMANN KURT, a.g.e., s.95.

[128].RIEFSTAHL R., CENUBU GARBİ ANADOLUDA TURK MİMARİSİ,

İstanbul, 1941, s.50

[129].ÖZERGİN M., "Anadoluda Selçuklu Kervansarayları" TARİH DERGİSİ C:XV S:20 Mart 1965, s.163.

[130].LLOYD S.-RICE S., ALANYA, Çev: N. Sinemoğlu, Ankara, 1989, s.50.

[131].RIEFSTAHL R., a.g.e., s.50

[132].ERDMANN KURT, a.g.e., s.172

[133]. "Vakıflar Turistik Tesis Kuruyor" CUMHURİYET 15.1.1988 Pazar, s.6.

[134].ÖZERGİN M., "Anadoluda Selçuklu Kervansarayları" TARİH DERGİSİ C:XV S:20 Mart 1965, s.160.

[135].Ayn.ver, s.160.

[136].ERDMANN KURT, a.g.e. s .204-205

[137].ÖGEL.S.,ANADOLU SELÇUKLU SANATI ÜZERİNE GÖRÜŞLER, İstanbul, 1986, s.18.

[138].ROGERS M., "Royal Caravansarays and Royal Inscriptions in Seljuk Anatolia", EDEBİYAT FAK. ARASTIRMA DERGİSİ 9/1978, s.411.

[139].ÖGEL.S., a.g.e. s.71-72.

[140].OCAK Y.A., LA REVOLTE DE BABA RESUL OU LA FORMATION DE L'HETERODOXIE MUSULMANE EN ANATOLIE AU XIIIe SIECLE, Ankara, T.T.Kur.Yay., 1989, s.38; AKGUNDUZ AHMET, İSLAM HUKUKU VE OSMANLI TATBİKATINDA VAKIF MÜESSESESİ, Ankara, T.T.Kur.Yay., 1988, s.24.; EFLAKİ A., ARİFLERİN MENKİBELERİ C1, Çev: Tahsin Yazıcı, İstanbul, 1986, s.281.

[141].ROGERS M., a.g.e. s.410; ERDMANN KURT, DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS, Berlin, Gebr Mann Verlag, 1961, Text, s.65-66.

[142].ERDMANN KURT, a.g.e., s.65-66.

[143].ÖGEL.S., a.g.e., s.38-45.

[144].KUBAN D. "Ortaçağ Anadolu Türk Sanatı Kavramı Üzerine", MALAZGİRT ARMAĞANI, Ankara, T.T.K.yay., 1972, s.112.

[145].SÖNMEZ Z., a.g.e., s.11.

[146] İNAL GÜNER, a.g.e., s.83-86

[147].MAYER ,L.A., ISLAMIC ARCHITECTS AND THEIR WORK Geneve,.....,1956; KUBAN DOĞAN, ANADOLU TÜRK MİMARİSİNİN KAYNAK VE SORUNLARI, İstanbul, İTÜ yay., 1965, s.100.

[148].Ayn.ver

[149].KUBAN DOĞAN, ANADOLU TÜRK MİMARİSİNİN KAYNAK VE

SORUNLARI , istanbul, ITU yay., 1965, s.43.

[150]. ÇAĞATAY N., "Anadolu Türklerinin Ekonomik Yaşamları Üzerine Gözlemler", BELLETEREN LII/203, s.485.

[151]. TEXIER C., ARCHITECTURE BYZANTINE , London, 1864, s.142.; TAESCHNER F., "Die Entwicklung des Wegenetzes und des verkehrs im Turkischen Anatolien" ANADOLU ARASTIRMALARI I, s.173.

[152]. TEXIER C., DESCRIPTION DE L'ASIE MINEURE , Paris, 1839, s.55-56.

[153]. MULLER K., DIE KARAVANSERAI IN VORDEREN ORIENT , Berlin, 1920, s.64

[154]. ERDMANN K., "Bericht über den Stand Der Arbeiten über das Anatolische Karavansaray" II. ULUSLARARASI TÜRK SANATI KONGRESİ Venedik, 1963, s.75.

[155]. TEXIER C., ARCHITECTURE BYZANTINE , London, 1864, s.142.

[156]. TURAN OSMAN, "Selçuklu Kervansarayları" BELLETEREN X /38 s.491.

[157]. YAVUZ T. A., "Alara Hanın Tanıtılması ve Değerlendirilmesi", BELLETEREN 33/132, s.431.

[158]. TURAN OSMAN, "Selçuklu Kervansarayları" BELLETEREN X /38 s.490.

[159]. CEZAR M., "Türk Tarihinde Kervansaray", VIII. TÜRK TARİH KONGRESİ , 1976, Ekim, s.933.

[160]. KUBAN D., ANADOLU TÜRK MİMAR KAYNAK VE SORUNLARI , istanbul, 1965, s.158.

[161]. KUBAN D., TÜRK VE İSLAM SANATI ÜZERİNE DENEMELER , istanbul, 1982, s.72.

[162]. KUBAN D., ANADOLU TÜRK MİMAR KAYNAK VE SORUNLARI , istanbul, 1965,

[163]. ERDMANN KURT, DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS, Teil II und III, Berlin, Gebr Mann Verlag, 1976.s.33.

[164]. UNAL RAHİM HÜSEYİN, "Osmanlı Öncesi Devirden Yayınlanmamış Birkaç Han Üzerine Bir İnceleme", EDEBİYAT FAKÜLTESİ ARASTIRMA DERGİSİ Özel Sayı.9, IN MEMORIAM ALBERT GABRIEL 1978, Ankara., s.463.

[165]. ERDMANN KURT, DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS, Teil II und III, Berlin, Gebr Mann Verlag, 1976.s.70.

[166]. KUBAN D., "Ortaçağ Anadolu Türk Sanatı Kavramı Üzerine", MALAZGİRT ARMAĞANI , Ankara, T.T.Kurumu, 1972, s.115

[167]. KUBAN D. "Ortaçağ Anadolu Türk Sanatı Kavramı Üzerine",

MALAZGİRT ARMAĞANI , Ankara, T.T.K.yay., 1972, s.104.

[168].ÖGEL S., a.g.e., s.103.

[169].KUBAN D., 100 SORUDA TÜRKİYE SANATI TARİHİ , İstanbul, 1981, s.128-129.

[170].KUBAN D. "Ortaçağ Anadolu Türk Sanatı Kavramı Üzerine", MALAZGİRT ARMAĞANI , Ankara, T.T.K.yay., 1972, s.105.

[171].TUNCER O.C., "Niğde Aksaray Sultanhanında Bazı İzlerin Değerlendirilmesi", ÖNASYA C.6 S.72., s.14.

[172].TURAN OSMAN, "Selçuklu Kervansarayları" BELLETEREN X /38 s.481-482

[173].UNAL RAHİM HÜSEYİN, "Osmanlı Öncesi Devirden Yayınlanmamış Birkaç Han Üzerine Bir İnceleme", EDEBİYAT FAKULTESİ ARAŞTIRMA DERGİSİ Özel Sayı.9, IN MEMORIAM ALBERT GABRIEL 1978, Ankara., s.463.

[174].ERDMANN KURT, DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS, Teil II und III, Berlin,Gebr Mann Verlag, 1976.s.28-33.

[175].ERDMANN KURT, DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS, Teil II und III , Berlin,Gebr Mann Verlag, 1976.s.33.

[176].YAVUZ T.A., "Anadolu'da Eşodaklı Selçuklu Hanları", O.D.T.U. MİMARLIK FAKULTESİ DERGİSİ 1976/2, s.187.

[177].ERDMANN KURT, DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS, Teil II und III , Berlin,Gebr Mann Verlag, 1976.s.33.

[178].UNAL RAHİM HÜSEYİN, "Osmanlı Öncesi Devirden Yayınlanmamış Birkaç Han Üzerine Bir İnceleme", EDEBİYAT FAKULTESİ ARAŞTIRMA DERGİSİ Özel Sayı.9, IN MEMORIAM ALBERT GABRIEL 1978, Ankara., s.470.

[179].Bilinen Eşodaklı Kerv.: Alarahan, Eshab-ı Kehf Hanı, Mama Hatun Kervansarayı, Sevserek Hanı, Yerhan; YAVUZ T.A., "Anadolu'da Eşodaklı Selçuklu Hanları", O.D.T.U. MİMARLIK FAKULTESİ DERGİSİ 1976/2, s.187.; UNAL RAHİM HÜSEYİN, "Sevserek Hanı (Malatya-Pötürge) ve Yerhan (Erzincan-Refahiye) Hakkında Bir İnceleme", I.MİLLETLERARASI TURKOLOJİ KONGRESİ 1973, Tebliğler, s.952-967.

[180].YAVUZ T.A., "Anadolu'da Eşodaklı Selçuklu Hanları", O.D.T.U. MİMARLIK FAKULTESİ DERGİSİ 1976/2, s.201.

[181].AKOK MAHMUT, ÖZGÜÇ T., "Afşin Yakınlarında Eshab-ı Kehf Külliyesi", YILLIK ARAŞTIRMALAR DERGİSİII 1958, s.87.; UNAL RAHİM HÜSEYİN, LES MONUMENTS İSLAMIQUES ANCIENS DE LA VILLE D'ERZURUM ET DE SA RÉGION , Paris, 1968, s.152.; KUBAN DOĞAN, ANADOLU TÜRK MİMARISININ KAYNAK VE SORUNLARI İstanbul,İTÜ yay.,1965, s.159.

[182].FEILDEN BERNARD M., CONSERVATION OF HISTORIC BUILDINGS , London, 1982. ,s.2

[183].YAVUZ A.T., ANADOLU SELÇUKLU MİMARISİNDE TONUZ VE KEMER, 1983, Ankara, s.99-100.

[184].Ayn.ver s.99-100.

[185].YAVUZ A.T., "Relieving Systems used in the superstructures of Anatolian Islamic Monuments"
I.INTERNATIONAL CONGRESS ON THE HISTORY OF TURKISH-ISLAMIC SCIENCE AND TECHNOLOGY, 14-18 Sept. 1981, s.241-256.

[186].Bu konuda kapsamlı bir tartışma için Bkz: Dostoglu, "Tarih Mimarlık Tarihi ve bazı kavrlar." MİMARLIK981/3,s.7-11.

[187].EYİCE SEMAVİ "Anadolu Selçuklu Sanatı Çalışmalarının Başlangıcında İki Yabancı; Clement Huart ve Friedrich Sarre",TURKIYAT MECMUASI C.17 1972, s.133-148

[188]. AKOK MAHMUT, ÖZGÜÇ T. "Kayseride Tuzhisarı Sultanhanı, Köşk Medrese ve Alaca Mescit Röhlövesi", TURK ARKEOLOJİ DERGİSİ 17/2 1968, s. 12.

[189].Özbek Ömer, "Egridir Mübarizüddin Ertokuş Kervansarayı" VAKIFLAR DERGİSİ XI 1976 s.293-312

[190].TUKEL AYŞIL, "Alara Han'ın Tanıtılması ve Değerlendirilmesi" BELLETEREN C.23 S.132, s.429-491.

[191]. AKOK M, ÖZGÜÇ T. "Kayseride Tuzhisarı Sultanhanı, Köşk Medrese ve Alaca Mescit Röhlövesi", TURK ARKEOLOJİ DERGİSİ 17/2 1968, s.12 ; AKOK M, "İshaklı Kervansarayı", TURK ARKEOLOJİ DERGİSİ 21-2 1974 s.6-21.

[192].TUNCER ORHAN CEZMİ, "Sultanhanı Aksaray", ÖNASYA C 6 Yıl 6 Sayı 72.

[193]. Yavuz A.T., ANADOLU SELÇUKLU MİMARISİNDE TONUZ VE KEMER Ankara, Kelaynak Yay., 1983.

[194].BAYBURTLUOĞLU Z., "Anadolu Selçuklu Devri Büyük Programlı Yapılarında Önyüz düzeni", VAKIFLAR DERGİSİ XI s.68-106

[195]. ERDMANN KURT, DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13.JAHRHUNDERTS, Berlin,Gebr Mann Verlag, 1961 1.cilt 1976 2.ve 3.cilt

[196]. ERDMANN KURT, DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13.JAHRHUNDERTS, Berlin,Gebr Mann Verlag, 1961 1.cilt 1976 2.ve 3.cilt

[197].Ögel S., ANADOLU SELÇUKLULARI'NIN TAŞ TEYZİNATI, Ankara, T.T.Kurumu Yay., 1987. Lev.II.

[198].RICE T.T., SELJUKS IN ASIA MINOR fotogr.no: 15.

[199].ARSEVEN C.E., L'ART TURC İstanbul, 1939, s.63-66

[200].Çardak Hanı, Ertokuş Han, Kırkgöz Han, Akhan (Denizli) ODTU. ,Basılmamış lisansüstü tezleri, Ankara.

[201]. AKOK MAHMUT, ÖZGÜÇ T, "Kayseride Tuzhisarı Sultanhanı,Köşk Medrese ve Alaca Mescit Röhlövesi"TURK

ARKEOLOJİ DERGİSİ 17/2 1968, s. 5-41.

[202].BİLECEN GÜLER, "Vakıflar Genel Müdürlüğünün Turizme Katkısı", VAKIFLAR DERGİSİ XIV, 1982, s.147-158.

[203].BERKOL FERAMUZ, "Türk Vakıf Kervansarayları ve Bugünün Turizm Hizmetinde Kullanılmaları", VAKIFLAR DERGİSİ X 1973 s. 345-366

[204].ÖNGE Y. "Resimli Belgelerin Eski Eser Restorasyonlarındaki Önemi" ÖNASYA 66 s.8-9.

[205].KUBAN D., 100 SORUDA TÜRKİYE SANATI TARİHİ, İstanbul, 1981, s.128-129. .,s.128,; ERDMANN KURT, DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13.JAHRHUNDERTS, Teil II und III, Berlin, Gebr. Mann Verlag, 1976.s.33.

[206].TURAN OSMAN, "Selçuk Devri Vakfiyeleri", "II.Mübarizeddin Ertokuş Vakfiyesi", BELLETEN XI/43 1947 s.425

[207]. BAKIRER Ö., "Vakfiyelerde binaların tamiratı ile ilgili şartlar ve bunlara uyulması", VAKIFLAR DERGİSİ 10, s.113-

[208]. ÖNGE Y. "Anadolu Selçuklu Devrinde Bazı Bina Tamirleri Hakkında" ÖNASYA 70-71 s.6-7.

[209].ULGEN ALİ SAİM, "Selçuk Eserlerinin Bilinmeyen Bazı Özelliklerinden Örnekler", VI. TÜRK TARİH KONGRESİ 1961 Bildiriler, s.169

[210].TUNCER ORHAN CEZMİ, "Bitlis Van karayolu ve üzerindeki hanlar", SANAT TARİHİ YILLIĞI XI-X 1979-80, s.334

[211].ERDOĞAN M., "Osmanlı Mimarisi Tarihinin Otantik Yazma Kaynakları", VAKIFLAR DERGİSİ VI, 1965,s.130.

[212].ERDOĞAN MUZAFFER, "Osmanlı Devrinde Anadolu Camilerinde Restorasyon Faaliyetleri", VAKIFLAR DERGİSİ VII Ankara, 1968, s.150,

[213]. TAMER C., "Cumhuriyet Devrinde Eski Eser Anlayışı ve Onarım Faaliyetleri", RÖLÖVE VE RESTORASYON DERGİSİ 1, 1974 s. 9.

[214].GABRIEL A., "Les Antiquites Turques D'Anatolie", SYRIA T.X, Paris, 1929, s.33.

[215]. TAMER C., a.g.e. s. 10.; GABRIEL A., "Tarihi Türk Abidelerinin Tamir ve İhyası", VAKIFLAR DERGİSİ I/1938, s.7-17.

[216].OCAKÇIOĞLU H., "Belediyelerin Tarihi Anıtlar Üzerinde Yapacakları Restoreler (Eski Haline Getirme)", BELEDİYELER DERGİSİ 6/65, 1940, s.13-18.

[217].ULGEN A.S., "Anıtların Korunması ve Onarılmasına Ait Prensipler"RÖLÖVE VE RESTORASYON DERGİSİ I/1974, s.16-20.

[218].USTUNKÖK O., "Mimarların Bir Uzmanlık Dalı Olarak Eski

Eserlerin Bakım ve Onarımı", MİMARLIK 1972/8, s.45

[219]. KUBAN DOĞAN, "Divriği Ulu Camii ve Şifahanesi ve Restorasyon Uygulamaları Üzerine Gözlemler", RÖLÖVE VE RESTORASYON DERGİSİ IV, 1. Restorasyon Semineri Özel Sayı. 6-7 Mayıs 1982 s.24.

[220]. ÖNGE YILMAZ, "Resimli Belgelerin Eski Eser Restorasyonlarındaki Önemi", ÖNASYA 1971/66, s.9

[221]. ÖNGE YILMAZ, a.g.e., s.9 ; ERDER CEVAT, "Venedik Tüzüğü: Uluslararası Onarım Kuralları", VAKIFLAR DERGİSİ VII, 1968, s.111-115.

[222]. BİLECEN GÜLER, a.g.e., s.149

[223]. YAVUZ TUKEL AYŞIL, ANADOLU SELÇUKLU MİMARISİNDE TONOZ VE KEMER, Ankara, Kelaynak yay., 1983, s.83.

[224]. ÖDEKAN AYLA, "Mukarnas Onarımı ile ilgili Gözlemler", RÖLÖVE VE RESTORASYON DERGİSİ IV, 1. Restorasyon Semineri Özel Sayı., 6-7 Mayıs 1982, s.66

[225]. İLTER İSMET, a.g.e., s.48

[226]. ÖNGE YILMAZ, "Konya Akşehir Seyyid Mahmut Hayran Türbesinin Restorasyonu", RÖLÖVE RESTORASYON DERGİSİ II, 1975 s. 77-121

[227]. FEILDEN BERNARD M., CONSERVATION OF HISTORIC BUILDINGS, London, 1982., s.25.

[228]. FROIDEVAUX YVES-MARIE, a.g.e., s.146

[229]. FEILDEN BERNARD M., CONSERVATION OF HISTORIC BUILDINGS, London, 1982., s.39

[230]. Ayn.ver., s.69

[231]. ULUSOY DEMET, "Güzelyurt-Gelveri'de geleneksel yapıım sistemleri", Yıldız Üniversitesi basılmamış lisansüstü tezi, 1984.

[232]. FEILDEN BERNARD M., CONSERVATION OF HISTORIC BUILDINGS, London, 1982., s.72

[233]. T. ARTEL, YAPI MALZEMESİ, İstanbul, 1969, s.183.

[234]. L.B. SICKELS, "Organics and Synthetics, Their Use ad Additives in Mortars" MORTARS CEMENTS AND GROUTS USED IN THE CONSERVATION OF HISTORIC BUILDINGS, Symposium, 3-6.11.1981, Rome, 1982, s.25-52; FEILDEN B.M., CONSERVATION OF HISTORIC BUILDINGS, London, 1982., s.365.

[235]. FEILDEN BERNARD M., CONSERVATION OF HISTORIC BUILDINGS, London, 1982., s.72

[236]. FEILDEN BERNARD M., CONSERVATION OF HISTORIC BUILDINGS, London, 1982., s.72

[237]. ARNOLD A., "Nature and Reactions of Saline Minerals in

Walls" THE CONSERVATION OF STONE II, Bologna, 1981, s.13-23.; S. CHATTERJI, P. CHRISTENSEN, G.OVERGAAD, "Mechanisms of Breakdown of Natural Stones Caused by Sodium Salts", DETERIORATION AND PRESERVATION OF STONES, Venedig, 1979, s.131-134.

[238].I.HOLSTROM, "Mortars, Cements and Grouts for Conservation and Repair, Some Urgent Needs for Research ", MORTARS CEMENTS AND GROUTS USED IN THE CONSERVATION OF HISTORIC BUILDINGS, Symposium, 3-6.11.1981, Rome, 1982, s. 19-24, 20

[239].S. PERONI, G. TORRACA, G. BENEDITTI,....., "Lime based mortars for The Repair of Ancient Masonry and Possible Substitutes" MORTARS CEMENTS AND GROUTS USED IN THE CONSERVATION OF HISTORIC BUILDINGS, Symposium, 3-6.11.1981, Rome, 1982, s. s.63-99

[240]. FEILDEN B.M., CONSERVATION OF HISTORIC BUILDINGS , London, 1982., s.365.

[241].FEILDEN B.M., CONSERVATION OF HISTORIC BUILDINGS , London, 1982., s.365-375; D. Ferragni, "Essais de Laboratoire sur des Coulis a Base de Cimant", MORTARS CEMENTS AND GROUTS USED IN THE CONSERVATION OF HISTORIC BUILDINGS, Symposium, 3-6.11.1981, Rome, 1982, s.185-203

[242].GLEMZA J., "Conservation et restauration de monuments en Lituanie", MONUMENTUM7/1971, s.53-66.

EKLER

EK 1:

KORUMA VE RESTORASYON AMACI İLE KULLANILABİLECEK YAYINLAR

Bölüm 1: Koruma ve Restorasyon amacı ile kullanılabilecek
Birinci derecede kaynaklar.

AKOK MAHMUT, ÖZGUÇ T.

"Kayseride Tuzhisarı Sultanhanı, Köşk Medrese ve
Alaca Mescit Rölövesi",

TÜRK ARKEOLOJİ DERGİSİ 17/2 1968, s. 12

ÖZBEK ÖMER,

"Egridir Mübarizüddin Ertokuş Kervansarayı"

VAKIFLAR DERGİSİ XI 1976 s.293-312

AKOK MAHMUT,

"İshaklı Kervan Sarayı",

TÜRK ARKEOLOJİ DERGİSİ 21/2 1974, s.5-21

AKOK MAHMUT,

"Konya'da Uç Tarihi ve Mimari Eser. Altınapa
Kervansarayı, Hasbey Darülhuffazı ve SelimIII imareti"

TÜRK ARKEOLOJİ DERGİSİ XX-1, 1973, s.5-36.

FERSAN A. NUR

"The Çardak Caravan serai in Denizli"

Rölöve-Restitüsyon Restorasyon Projesi

O.D.T.Ü. Mimarlık Fak. Basılmamış Lisansüstü Tezi
Ankara, 1974

SUER TOMRİS

"The Kırkgözhane in Antalya"

Rölöve-Restitüsyon Restorasyon Projesi

O.D.T.Ü. Mimarlık Fak. Basılmamış Lisansüstü Tezi
Ankara, 1975

TUKEL AYŞIL,

"Alara Han'ın Tanıtılması ve Değerlendirilmesi" BELLETEN
C.23 S.132, s.429-491.

Bölüm 2: Koruma ve Restorasyon amacı ile kullanılabilecek ikinci derecede kaynaklar.

AKOK MAHMUT, ÖZGÜÇ T.,

"Alayhan,Öresunhan,ve Hızırilyas Köşkü iki Selçuklu Kervansarayı ve Bir köşkü"

BELLETEN XXI 1957, s.139-148

AKOK MAHMUT, ÖZGÜÇ T.

"Uç Seçuklu Abidesi Dolay Han,Kesikköprü kerv.ve Han Camii",

BELLETEN XXII 1958, s.251-259

AKOK MAHMUT, ÖZGÜÇ T.,

"Ağzıkara Han",

YILLIK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ I 1956, s. 93-105

AKOK MAHMUT, ÖZGÜÇ T.,

"Sarıhan",

BELLETEN XX/79 1956 s. 379-383

AKOK MAHMUT, ÖZGÜÇ T.,

"Afşin Yakınlarında Eshab-ı Kehf Külliyesi"

YILLIK ARAŞTIRMALAR DERGİSİIII 1958, s. 77-91

BERKOL FERAMUZ,

"Türk Vakıf Kervansarayları ve Bugünün Turizm Hizmetinde Kullanılmaları",

VAKIFLAR DERGİSİ X 1973 s. 345-366

ÖNGE YILMAZ

"Resimli Belgelerin Eski Eser Restorasyonlarındaki Önemi"

ÖNASYA 1971/66

s.8-9.

EK 2:

13.YUZYIL ANADOLU KERVANSARAYLARI İLE İLGİLİ SANAT VE
MİMARLIK TARİHİ YAYINLARI

1. Yapıların Morfolojisini ve kökenlerini inceleyen yayınlar. (Planimetri, Mimari Öğeler ve Dekorasyon)

AKALIN ŞEBNEM

"Anadolu Seçuklu Kervansaraylarındaki Köşk Mescitler"

SANAT TARİHİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ C1 S1

Kasım 1987 s.3

BİRSEN EMİNE

" Anadolu Selçuklu Mimarisinde Sütun ve Başlıklar"

İstanbul, İ.Ü.San.Tar.Kür.Basılmamış Lisans Tezi, 1976

50s 79rs 5des TEZ:12341

BAYBURTLUOĞLU Z.,

"Anadolu Selçuklu Devri Büyük Programlı Yapılarında
Önyüz düzeni",

VAKIFLAR DERGİSİ XI s.68-106

ÖDEKAN AYL A

OSMANLI ÖNCESİ ANADOLU TÜRK MİMARİSİNDE MUKARNASLI
PORTAL ÖRTÜLERİ

İstanbul, İ.T.Ü. Mimarlık Fak. Yay., 1977

TUNCER ORHAN CEZMİ,

MİMAR KELUK VE KALUYAN İLE BU EKOLDEKİ DİĞER YAPILARDA
ÖNYÜZ, GEOMETRİK KURGU ,MODULASYON VE BİRİM ÖLÇÜ ARAŞTIRMASI
VE BU BİLGİLERİN RESTORASYONLARINA KATKISI

Basılmamış Doçentlik Tezi.

TUNCER ORHAN CEZMİ,

"Orantı ve Modül Üzerine Selçuklu Yapılarından Örnekler",

VAKIFLAR DERGİSİ XIII, 1981 s.450-462

TUNCER ORHAN CEZMİ,

"Birkaç Selçuklu Kapısında Geometrik Araştırmalar",

VAKIFLAR DERGİSİ XVI, 1982, s.61-76

TUNCER ORHAN CEZMİ,

"Mimar Kölük ve Kaluyan",

VAKIFLAR DERGİSİ XIX, 1985, s.109-119.

TUKEL YAVUZ AYŞIL

"Anadoludaki Eşodaklı Selçuklu Hanları"

O.D.T.U. MİMARLIK FAK.DERG. 2(1976)

s. 187-204

AYDEMİR HAYDAR

"Silvan Tatvan Arasındaki Hanlar"

İUEFak. Basılmamış Lisans Tezi 1969 Kit No:312

2. 13.yüzyıl Kervansaraylarının ve diğer eşzamanlı yapıların üretim ortamlarını ve süreçlerini inceleyen yayınlar.

BAYBURTLUOĞLU ZAFER [BKK]

"Anadolu Selçuklu Dönemi Sanatçıları Yazıt ve Yapıtları"

Erzurum Atatürk Un.Basılmamış Doçentlik Tezi.

Erzurum, 1981

CELAL B.O.

"Mimar Keluk Bin Abdullah"

MİMAR 2/6 1932

s181-182

İNAL GÜNER

"Orta çağlarda Anadolu'da çalışan Suriye ve Mezopotamyalı

Sanatçılar”

SANAT TARİHİ YILLIĞI XI 1981 s.81-86

3. Kataloglar.

ERDMANN KURT

DAS ANATOLISCHE KARAVANSARAY DES 13JAHRHUNDERTS

Berlin, Gebr Mann Verlag, 1961 1.cilt

1976 2.ve3.cilt

İLTER İSMET

TARİHİ TÜRK HANLARI

Ankara, Karayolları yay., 1969

ÖZBEK SÜLEYMAN

”Güney Batı Anadolu Selçuklu Kervansarayları”

İstanbul, İst.Ün. Sanat Tar.Kür. basılmamış Lisans

Tezi, 1970 42 s. 77 res. TEZ:6461

ÖZERGİN M.KEMAL

”Anadoluda Selçuklu Kervansarayları”

TARİH DERGİSİ C:XV S:20

Mart 1965 s:141-169

TUNCER ORHAN CEZMİ [BKK]

”Bitlis Van karayolu ve üzerindeki hanlar”

SANAT TARİHİ YILLIĞI XI-X 1979-80

s.317-362

4. Tek yapılarla ilgili Monografiler.

ALBEK AZİZ

”Eynif Ovası ve Tol Han Hakkında Kısa Rapor”

ANADOLU SANATI ARAŞTIRMALARI 2 1970

s. 55-59

BİLGİ MUHTEREM

KADIN HAN VE ULUKİŞLA'DA KOCA MEHMET PAŞA KERVANSARAYI

İst.Univ. Sanat Tar. Basılmamış Lisans Tezi, 1971

Kit.No:353

ERDMANN KURT

"Der Kargı han Bei Alanya"

KUNST DES ORIENTS III, 1959

s.1-3.

FERRERO D.

"Il Caravanseraglio di Ak Han Presso Denizli"

PALLADIO III-IV, 1959

s.1-16

KOYUNOĞLU HİKMET ARİF [BKK]

"Dağ Üzerinde Bir Han"

ARKİTEKT 8 1934 236

SOURDEL-THOMINE, JANINE

"Les Dates de Costruction D'Agzıkarahan d'après ses inscriptions"

FORSCHUNGEN ZUR KUNST ASIENS IN MEMORIAM KURT ERDMANN

İstanbul, 1969,

s.74-78

TUNCER ORHAN CEZMİ [BKK]

"Bitlis Van karayolu ve üzerindeki hanlar"

SANAT TARİHİ YILLIĞI XI-X 1979-80

s.317-362

TUNCER ORHAN CEZMİ [BKK]

"Sultanhanı Aksaray"

ÖNASYA C 6 Yıl 6 Sayı 72

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları; Akhan"

İLGİ 57/1989

s.9-13

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları; Alara Han"

İLGİ 60/1990

s.22-25

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları; Horozlu Han"

İLGİ 49/1987

s.18-22

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları, Kadınhan",

İLGİ 48/1987, s.17.

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları, Kızılören han",

İLGİ 46/1986, s.8.

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları, Çardak Han",

İLGİ 58/1989, s.20-23

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları, Evdir Han",

İLGİ 53/1988, s.13-17

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları, Kargı Han",

İLGİ 52/1988, s.8-11

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları, Kırkgöz Han",

İLGİ 54/1988, s.17-20

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları, Susuz Han",

İLGİ 55/1988, s.15-19

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları, İncir Han",
İLGİ 56/1989, s.8-12

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları, Obruk Han ",
İLGİ 45/1986, s.10-14

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları, Ertokuş Han",
İLGİ 60/1990, s.22-25

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları, Şarapsa Han",
İLGİ 50/1987, s.24-28

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları, Altınapa Han",
İLGİ 61/1990, s.24-27

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları, Zazadin Han",
İLGİ 44/1986, s.26-31.

DEMİR ATAMAN

"Anadolu Selçuklu Hanları, Kuruçeşme Han",
İLGİ 47/1986, s.24-27

5. 13.yüzyıl Anadolu Kervansarayları ile ilgili genel yorumlar ve araştırmalar.

AKOZAN FERİDUN [BKK]

"Türk Han ve Kervansarayları"

TÜRK SANATI TARİHİ ARAŞTIRMA VE İNCELEMELERİ I

1963, I.D.G.S.A. yay.,

s. 133-167

ASLANAPA OKTAY [BKK]

"Kervansaraylar"

TÜRK KÜLTÜRÜ 5 1963

s. 26-30

ERDMANN KURT

"Notizen zum inneranatolischen Karavansaray:
Beobachtungen auf Einer Reise im Juli 1953"

KUNST DES ORIENTS II, 1955

s.5-29

RIEFSTAHL, RUDOLF, M.

"New Types of Seldjuk Hans in Anatolia"

PARNASSUS 1/3, 1929

s.21-29

TURAN OSMAN

"Selçuklu Kervansarayları"

BELLETEREN X /38

TÜRKERİ KEMAL

"Anadolu Selçuklu Han ve Kervansarayları"

İstanbul, İ.Ü.San.Tar.Kür.basılmamış Lisans Tezi, 1955

29s 32 rs TEZ:2454

UNAL RAHİMİ HÜSEYİN

"İgdir Yakınlarında Bir Selçuklu Kervansarayı ve
Doğubeyazıt - Batum KervanYolu Hakkında Notlar"

SANAT TARİHİ YILLIĞI III 1969/70

s. 7-15

UNAL RAHİMİ HÜSEYİN

"Trois Caravanserais Peu Connus de L'Epoque Pré-
Ottomane"

THE 8TH CONGRESS OF TURKISH ART 1987 CAIRO

s.58-59

YETKİN SUUT KEMAL

"Selçuklu Kervanasaraylarının Özellikleri"

MİLLETLERARASI BİRİNCİ TÜRK SANATLARI KONGRESİ

Ankara, 19-24 Ekim 1959, Kongreye Sunulan Tebliğler

Ankara, 1961

s. 408-410

6. Dekorasyonla ilgili yayınlar : (Yalnızca 13.yüzyıl Kervansaraylarının dekorasyonunu inceleyen, yayınlanmış bir çalışmaya bu araştırmanın süresi içinde rastlanmamıştır, mevcut yayınların tümü Anadolu Selçuklu Mimarisini tanımlı altında yapıların hepsini incelemektedir.)

ARIK OLUŞ [BKK]

Başlangıç Devri Anadolu Türk Mimari Teyzinatının Karakteri”

MALAZGİRT ARMAĞANI

1972, TTK yay., Ankara

s. 173-177

CARCARADEC M.de,

”Selçuklu Taş İşçiliği”,

SANAT DÜNYAMIZ 5/1975, s.2-11.

CARCARADEC M.de,

”La Ceramique Architecturale Au Temps des Seldjukides”,

T.T.O.K.B. 52/331, 1976, s.28-33.

ÖGEL SEMRA

ANADOLU SELÇUKLULARININ TAŞ TEZYİNATI

Ankara, T.T.K.Yay., 1987

ÖNEY GÖNÜL

”Anadolu Selçuklu Mimarisinde Aslan Figürü”

ANATOLIA XIII 1969

s.1-41

ÖNEY GÖNÜL, ”Selçuklu Mimarisinde Figürlü Kabartma ve

Heykel", SANAT DUNYAMIZ 6/1976, s.2-8.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Can Ş. BİNAN
Doğum yeri ve yılı : 1956 İstanbul
İlk öğretim : 1962-1967 Nilüfer Hatun İlkokulu
(Nişantaşı)
Orta öğrenim : 1968-1976 Galatasaray Lisesi
Yüksek öğrenim : 1977-1982 İ.D.M.M.Akademisi
Mimarlık Fakültesi
1982-1985 Yıldız Üniversitesi
Restorasyon Yüksek Lisans
Öğrenim sonrası : 1983- Yıldız Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi Restorasyon
Anabilim Dalı Araştırma görevlisi

Çalışma ve yayınlar :

"Yıldız Sarayı Hususi Daire Kuzey Avlusu Mekansal Oluşumu"
Yayınlanmamış lisansüstü tezi
İstanbul, Y.Üniversitesi Mim. Fak. Restorasyon
Lisansüstü Dalı , 1984

"Yıldız Sarayı Yanmış Hususi Daire ve Çevresi Mekansal
Oluşum Süreci ve Restorasyon Sorunları"

TAÇ DERGİSİ C.1 S.2 Mayıs 1986
s.27-34

"Kapadokya Bölgesi Bir Geleneksel Konutun, Çözümleme,
Koruma-Sağlıklaştırma Projesi"

(Demet BİNAN ile beraber)

O.D.T.Ü. KAM 1988 SEMPOZYUMU 19-21 Ekim 1988

Konut Stokunda Sağlıklaştırma Projeleri Sergisine
Katılım + ÖDÜL.

"Yıldız Sarayı-Tarihsel Süreklilik İçinde Fiziksel Oluşum
Sürecinin Belgesel Nitelik Açısından Çözümlemesi"

(Demet BİNAN ile beraber)

Kültür Sürekliliği İçinde Milli Sarayların Önemi
Yarışma, Düzenleyen: T.B.M.M.Vakfı

